ارشاد احمد پنجابی

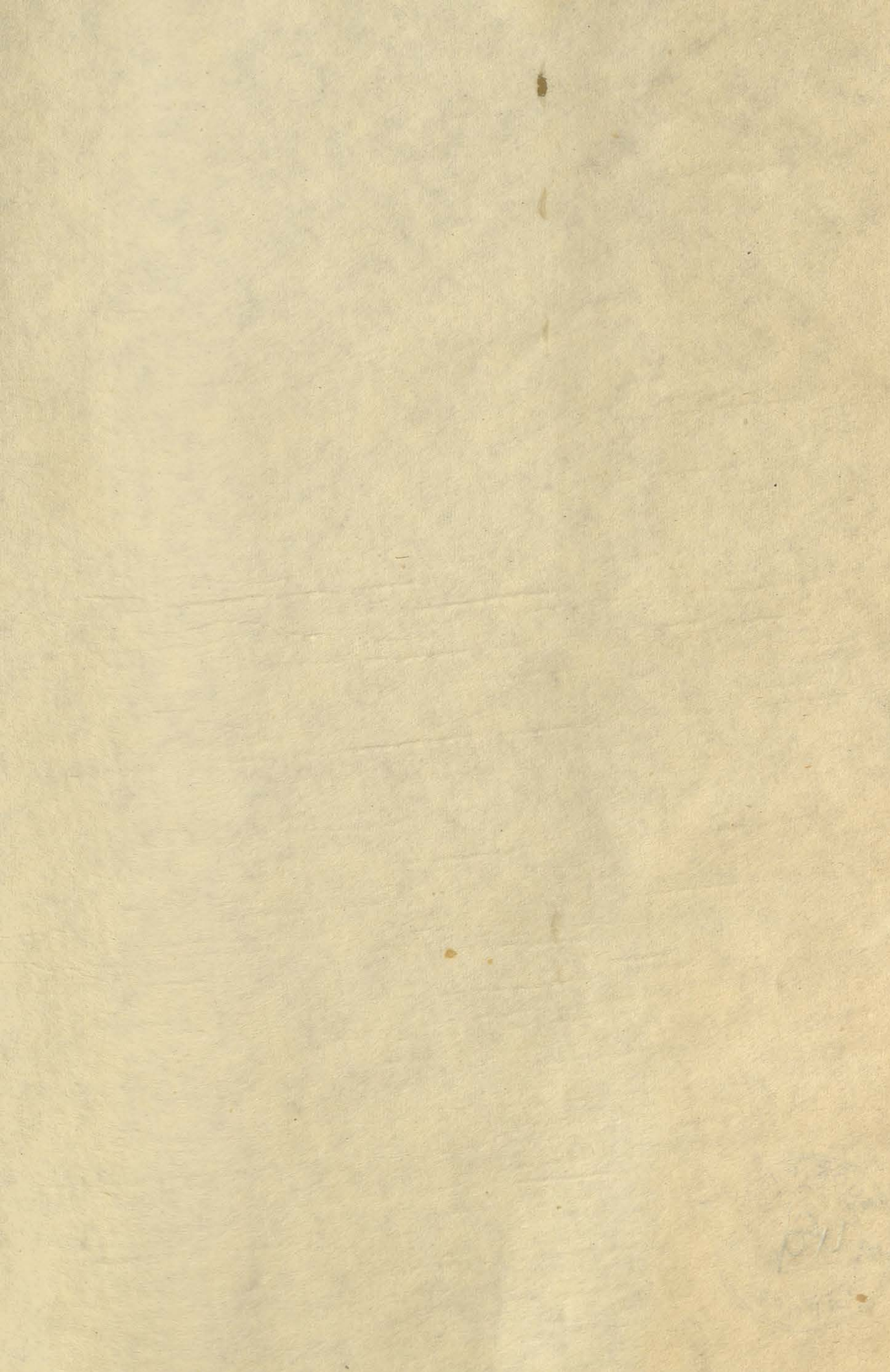
پنجابی لغات

ساڈی پنجابی اکیڈمی لاہور

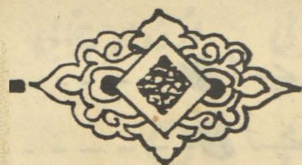

BOOK WISE
LAHORE

ارشاد احمد پنجابی

پنجابی لغات

ساڈی پنجابی اکیڈمی

ناں ---------- پنجابی لغات

زبان ---------- پنجابی - اُردو/پنجابی

ورھا ---------- ۱۹۷۱ء

گنتی ---------- ۵۰۰

چھپائی ---------- المکتبۃ العلمیہ لہور

پربنھ ---------- عمر فاروق

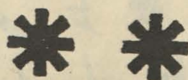
چھپوانہار ---------- ضمیر احمد نسیم

ویچن ہار ----------

آئینہ ادب چوک مسلم مسجد لوہاری دروازہ لہور
فیاض بک ڈپو امین پور بازار فیصل آباد
فیروز سنز دی مال لہور

مُل ---------- [illegible] رُپئے

ودھیا جلد ---------- [illegible] رُپئے

ارشاد احمد پنجابی

ٹھیٹھ پنجابی تے درسی لوڑاں دا توڑ

پنجابی لغات

ا۔ ڈُونگھا

پنجابی اردو / پنجابی

ساڈی پنجابی اکیڈمی

۳۰۔ عثمانیہ سٹریٹ لہور ۲/۱۶

گنتی

	پنجابی	اُردو		پنجابی	اُردو		پنجابی	اُردو		پنجابی	اُردو
۱	اِک، یک	ایک	۲۶	چھبی	چھبیس	۵۱	اِکونجا	اِکاون	۷۶	چھہتر	چھہتر
۲		دو	۲۷	ستائی	ستائیس	۵۲	بُونجا	باون	۷۷	ستہتر، ہتر	ستتر
۳	ترِنّ، ترے	تین	۲۸	اٹھائی	اٹھائیس	۵۳	ترونجا	ترپن	۷۸	اٹھہتر	اٹھتر
۴	چار		۲۹	اُنتی	اُنتیس	۵۴	چُرونجا	چوَن	۷۹	اُناسی	اُناسی
۵	پنج	پانچ	۳۰	تیہ (تریہ)	تیس	۵۵	پچونجا	پچپن	۸۰	اسّی	اسی
۶	چھے، چھی	چھے، چھ	۳۱	اِکتی	اکتیس	۵۶	چھپنجا	چھپّن	۸۱	اِکاسی	اکاسی
۷	سَت	سات	۳۲	بتّی	بتیس	۵۷	ستونجا	ستاون	۸۲	باسی، بیاسی	بیاسی
۸	اَٹھ	آٹھ	۳۳	تیتی	تینتیس	۵۸	اٹھونجا	اٹھاون	۸۳	تراسی	تراسی
۹	نَو، نوُں	نو	۳۴	چوتی	چونتیس	۵۹	اُناہٹھ	اُنسٹھ	۸۴	چُراسی	چوراسی
۱۰	دَہ، دَس	دس	۳۵	پینتی	پینتیس	۶۰	سٹھ	ساٹھ	۸۵	پنجاسی	پچاسی
۱۱	یاراں	گیارہ	۳۶	چھتی	چھتیس	۶۱	اِکاہٹھ	اِکسٹھ	۸۶	چھیاسی	چھیاسی
۱۲	باراں	بارہ	۳۷	سینتی	سینتیس	۶۲	باہٹھ	باسٹھ	۸۷	ستاسی	ستاسی
۱۳	تیراں	تیرہ	۳۸	اٹھتی	اڑتیس	۶۳	ترِہٹھ	تریسٹھ	۸۸	اٹھاسی	اٹھاسی
۱۴	چوداں	چودہ	۳۹	اُنتالی	اُنتالیس	۶۴	چَوہٹھ	چوسٹھ	۸۹	اُنانوے	نواسی
۱۵	پندراں	پندرہ	۴۰	چالی	چالیس	۶۵	پینہٹھ	پینسٹھ	۹۰	نبّے، نوّے	نوے
۱۶	سولاں	سولہ	۴۱	اِکتالی	اِکتالیس	۶۶	چھیاہٹھ	چھیاسٹھ	۹۱	اِکانوے، اِکانویں	اکانوے
۱۷	ستاراں	سترہ	۴۲	بتالی	بیالیس	۶۷	ستاہٹھ	سڑسٹھ	۹۲	بانوے	بانوے
۱۸	اٹھاراں	اٹھارہ	۴۳	ترتالی	تینتالیس	۶۸	اٹھاہٹھ	اڑسٹھ	۹۳	ترانوے	ترانوے
۱۹	اُنّی	انیس	۴۴	چُتالی	چوالیس	۶۹	اُنہتر	اُنہتر	۹۴	چُرانوے	چورانوے
۲۰	وِیہ	بیس	۴۵	پنجتالی	پینتالیس	۷۰	سٹر	ستر	۹۵	پچانوے	پچانوے
۲۱	اِکّی (اکوی)	اِکیس	۴۶	چھتالی	چھتالیس	۷۱	اِکہتر	اِکہتر	۹۶	چھیانوے	چھیانوے
۲۲	بائی (باوی)	بائیس	۴۷	سنتالی	سینتالیس	۷۲	بہتر	بہتر	۹۷	ستانوے	ستانوے
۲۳	تیئی، تریئی	تیئیس	۴۸	اٹھتالی	اڑتالیس	۷۳	تہتر	تہتر	۹۸	اٹھانوے	اٹھانوے
۲۴	چوی	چوبیس	۴۹	اُنّنجا	اُنچاس	۷۴	چُہتر	چوہتر	۹۹	نڑِنوے	ننانوے
۲۵	پنجھی (پنجویہ)	پچیس	۵۰	پنجاہ	پچاس	۷۵	پنجھتر	پچھتر	۱۰۰	سَو، سَئے	سَو

جان پچھان

لُغات حیاتی دے ہر میدان وچ اُت ضروری ہتھیار اے ۔ اِہ زبان دا ٹکھ مُہاندرا وَسدی تے لفظاں دے بھا سمُھا دی پکی جان پچھان کراندی ہوئی زبان دا اصل تت سامنے لیاندی اے

سچ پچھانو تے لُغات زبان دا سانجھا مال خزانہ ہُندی اے ، جہدے راہیں کھلرے پُلرے لفظ سِلے ہار وانگ مُہک چُنگ کے موتیاں ہار ترتیب سر پرو دتے جاندے نیں ، تاں پئی زبان گواچن توں بچا کے ٹھیک ای بولی ورتی جاوے ۔

لُغات دے پڑ کسے زبان دے ودھن پُھلن تے ادلن بدلن دی نرول تاریخ دا مُڈھ وی بجھدا اے ۔ پڑھن ہار تے لوڑوند لفظاں دے اُڈو اُڈ معنے اِک تھاں ویکھ سکدے نیں تے اُگے معنیاں دے وکھو وکھرے انگ رنگ پچھانن دی سوجھی وی آجاندی اے ۔

اِہدے پاروں لفظاں دی بُنتر دے سارے ڈھب ڈھنگ گُٹھ گُھکے ساڈے ہتھ آجاندے نیں ۔ زبان ہیراں پھیراں توں نکل کے سِدھے رستے پَیندی اے تے اُہدی اِملا ٹھیک ٹھُک سِر آجاندی اے ۔ فیر علم دے کم کرن دی چنگی رِیت پین کر کے آوندے سمے لئی وی راہ کھُلھ جاندے نیں ، جس کر کے زبان ہُر بلیوں ساویں تے ہر پاسیوں سواہری ہوندی ہوئی پیرو پیر اپنی پُلیسی وَل ودھدی رہندی اے ، تے لوڑ ویلے اِہ واہ وا ای ساتھ نبھاندی اے ۔

جویں زبان دی اُساری دالیاں نیہاں بھرن لئی لمی مدت چاہیدی اے ، اُویں اِک چنگی تے ڈھب دی لُغات دی وَرھیاں بدھے اُدم نال بَندی اے ۔ انجے ، ہُن توڑ آہر یناہ کم انج سِرے نہیں چڑھ سکدا ، پئی پہلی پوڑی تے ای پُلیسی دی کوشش اکھوا سکے ۔

اِک ٹکرڑے تے بھرویں رہت رنگ دا وکھالا کرن کر کے پنجابی زبان لفظاں دی پُونجی وَلوں رج کے رَجّی گجی ہوئی اے ، پئی اِہ پنجاب دے کروڑاں وسنیکاں دی بھرپُرانی ماں بولی اے ، جہڑی نویں سُنویں پھڑ دی گل کرن والے چنگے چنگیرے رج سمجھاندی اے ۔ ایس کول وَن سُوَنے لفظاں ، مٹھیٹھ ترکیباں ، سُہل محاوریاں ، نرول تلمیحاں ، پڑ بولیاں تے اصطلاحاں دے بھنڈار رنگ برنگے معنیاں نال بھرے پئے نیں ۔

بیان دی اَن جھک گنی تے مطلب دی سیدھ وتوں اہ دُنیا بھر دیاں اُچیاں زباناں دا مٹاکرا کر سکدی اے ،
جس لئی اہدے وڈے پُرانے لٹریچر تے کھرے لوک ادب دے خزانے پچھے گواہ نیں - پر انجان پنجابیاں کدی اہ
نہ جاتا پئی ماں بولی بچے تاں آپنی پچھان بچی رہندی اے

فیر ڈاہڈا اوکھ منکھ آؤندا اے پئی راج سرکار ولوں اہدی پالنا تے نہیں سی ہوتی پئی جس لئی اہ آپنے حق
توں ہتھ وانجی جاندی رہی - پر "پیسے والے" مائی دے لال آپنی ماں بولی دی ہتک بچان ویلے مُڈھ قدیم توں ای
گھیسلے تے مچلے کیوں بنے رہے نیں ؟ اہ گل وچ گچ کے ہندن جوگی اے - کیوں جے انج پنجابی بولی آپنے
گھر وچ اِک سار راہ پج بسر وُدھ اُسر نہیں سکی - جس پاروں پڑھن لکھن دے کھلھے ڈُلھے میداناں تے اُچا علم
دے پڑ وچ اہ آپنی ربوں آچی پچی تھاں نہ مل سکی ، اہدے نال ای دیس پنجاب دی پچھان وی گھٹنی رہی -

اوویں اہ اِک رجی پجی تے وڈی زبان لغات دے ہینے گھنوں ٹُنڈی پچی تے کوجھی اکھواندی رہی اے -

جتھے تیک لغاتاں بنن دی گل اے ، کئی کم ہندے رہے نیں - جویں انگریزی پنجابی وچھوں سٹارکی (۱۸۴۹ء)
سالگرام ، گراہم بیلی ۱۹۲۵ء تے ہیرسس ۱۹۲۹ء دا کم -

پنجابی انگریزی ولوں لدھیانہ مشن ۱۸۵۴ء اور ایان ۱۸۸۶ء تے ۱۹۰۳ء - ولسن ۱۹۰۱ء - میا سنگھ ۱۸۹۵ء -
جیوکس دا کم ۱۹۰۰ء تے بناری داس دا اَن چھپیا کم ۱۹۲۸ء - پنجابی انگریزی ولوں گریرسن نالے ایلسن ورگے
لوکاں دے جائزے ، ضلعے نامے تے رپوٹاں گنن گوچریاں کوششاں نیں پر ڈاکٹر باقر ہوراں دا کم میا سنگھ دالی
ڈکشنری دی نری پری نقل سی - گرمکھی پنجابی ولوں بشن داس پوری ۱۹۲۲ء تے پنجابی محکمہ پٹیالہ دے کم -

اَن چھپے تے ادھ ورتے پنجابی اُردو فارسی یا پنجابی کماں وچوں اجودھیا پرشاد ، استاد ہمدم ، منشی محبوب عالم ،
اسلم رازی ایس خانم (الف دی پٹی) تے ذوالفقار احمد دا کم -

ہُن پنجابی دا ہر من پیارا ادب سامنے رکھ کے سوچئیے تے اِک لغات ، اہدی سدیاں بدھی لوڑ سی ، جس
لئی پنجابی پیاسے تا گھدے ای رہے ہے! پہلاں اِک لگی بدھی کوشش پنجابی نامہ (۱۹۶۸ء) تسیں ویکھ چکے ہووگے
گے - ہُن تہاڈی چرکنی لوڑ تے منگ دا اُتر اِک چونویں تے نگر لغات دی تہاڈے ہتھ وچ اے - اہ درسی
کتاباں پرانے ادب ، لوک ادب تے پنجابی زبان دا مزاج سامنے رکھ کے لکھاریاں تے پڑھن ہاراں دیاں
لوڑاں موجب ترتیب دِتی گئی اے - ایس وچ ٹھیٹھ پنجابی لفظاں دی چون ای ملے گی - چیتا رہے ، لغات وچ
اِک پورا جہان وسدا اے ، اہدا اِک لفظ اِک باب آکھیا جا سکدا اے ، تے پہلی کوشش وچ ساری زبان نال
پورا نیاں نہیں کیتا جا سکدا - ہاں جے سجناں پیاریاں ایس جتن دا سکھاواں جواب دِتا تے آؤندے پھیرے اہدا
گھیر پٹیا داہ وا وڈا کر دِتا جاسی گا تد فیر پنجابی لفظاں نال پورے پورے نیاں دی آس کیتی جا سکدی اے -

کیوں جے اہ ڈاہڈا اوکھا تے اُت خرچیلا کم ہک پرھیا دے کرن گوچرا سی ، پئی لغات لکھاری توں وکھ ہور
لوکاں وی من دھن دی کھیچل نال اہ کم چھٹ چھٹ کے تے بتار سوار کے ایگان وچ سہارا بندے رہندے -

تاں ای راہ گناں والا کم اوگناں توں بچیا رہ سکدا اے۔ اوئیں وی اَج دی دُنیا وچ کوئی کم سارا پورا نہیں اکھوا سکدا۔ تے تاہیوں اُمید اے، سیانے سجن کتاب وِچلیاں بھلاں چُکاں دسّن دے نال مُجھوُنیاں دے کے وی مہربانی کرن گے۔ کیوں جے علم دی دُنیا وچ کھوج بھال تے پرکھ پڑچول دا "ٹاکرا" چالو رہے تے ٹیسی دے چنگے چنگیرے کم دی سامنے آسکن دی آس ہُندی اے۔

ہاں! پنجابی لُغات دا لما چوڑا کم پگان وچ باہوڑن والے سجناں دے ناؤں چوکھے سارے نیں، جنہاں بارے وڈی پنجابی لُغات وچ اُچیچا لکھیا جا رہیا اے۔ پر اجے ایس کتاب وچوں ا۔ د اظہر۔ ڈاکٹر نبی بخش بلوچ، مرزا محمد منور۔ آغا تے رازی غلام یعقوب انور۔ محمد حنیف اختر۔ محمد حنیف رامے تے محمد شفیع ہوراں دی نگھی ہلاشیری تے پچی سہار دِلوں سلاہی جاندی اے۔ سچ پچھا تو تے پنجابی لُغات وچوں ایس پہلی پہلی کوشش دیاں اوناں تھوڑاں جے کاناں میتھوں وِدھ ہور کوئی نہیں جے جاندا اُجھدا — پر جے ہ آوندے پھیرے راہ مار مجبوریاں ٹل گئیاں تے فیر پنجابی ماں بولی دی رج چنگیرے سیوا کیتی جا سکے گی۔

ارشاد احمد پنجابی
۲۰/۸ عثمانیہ سٹریٹ لاہور۔ ۲

ایس لُغات وِچ

ٹھیٹھ پنجابی دے چونویں لفظ ای دِتے گئے نیں۔
لفظاں دی ٹھیک پچھان لئی زبان دی بنتر تے گرامر دے ہیر پھیر والیاں گھنڈیاں وی نالو نال ای کھولھیاں گئیاں نیں۔
لوڑ سمجھ کے لفظاں دی اُچیچا ورتوں وکھان لئی پُرانے شاعراں، اکھاناں، لوک گیتاں تے بجھارتاں دے ٹوٹے وَنگی پاروں پیش کیتے گئے نیں۔
تھاؤں تھائیں ضروری لفظاں اُگے مُورتاں وی وکھائیاں گئیاں نیں۔ تاں جے دُور پار دے لوک آپو آپنی تک تاڑ تے مان بولی موجب آہناں دے ناواں پچھان لین۔

ترتیب اُردو، فارسی تے پنجابی الف ب دی چالُو ترتیب ای اَپنائی گئی اے۔ پر گھپلیاں تے بھلیکھیاں توں بچن لئی ب بھ، پ پھ، د دھ تے گ گھ ورگے اکھر وکھریاں ولجاں من کے تے وارو واری لاگلیاں پٹیاں وِچ لیاندے گئے نیں۔

املا املا بڑی پرکھ پڑتال تے دھیان نال وَل کر کے لِکھی گئی اے۔ نال اِہ وی منّنا پیندا اے پئی کئی ہور زباناں وانگ پنجابی دی لپی لکھائی وی اَدھ ورتی اے۔ اوتھے اِہدے وِچ پنجابی "ن" "ل" تے اَدھی شد توں وکھ پ + ھ (پھ)، ت + ھ (تھ/ تْ)، ن + ج (رنج) تے ن + گ (ونگاں) ورگیاں کئی نویکلیاں واجاں ٹھیک نہیں لکھیاں جا سکدیاں، ایس کر کے جد اجے نویں اکھر بنان دا ویلا وی نہیں آیا اساں کسے ادلا بدلی باجھوں دس کرایاں پہلے اکھراں راہیں کم سار لیتا اے۔

مصدر:- بھاویں مصدر دی بحث وِچ گنجھلے نیں پر ایس لُغات وِچ مصدر نشانی "ن" منی گئی اے۔

[ ] وڈیاں کمانیاں یا بریکٹاں وِچ فعلاں، مصدراں دی لوڑ ویلے چون (جرلھ) لکھ کے ترکیباں تے محاوریاں دی ورتوں وکھائی گئی اے۔

{ } گُبتیاں کمانیاں وِچ چونویں ونگی لئی پنجابی اُردو دے لفظ تے معنے اکٹھے دِتے گئے نیں۔

( ) نکیاں کمانیاں عام ویروے تے معنیاں دے نمبراں لئی ورتیاں گئیاں نیں۔

⊙ اِہ نشان اُردو پنجابی معنے نکھیڑن لئی یا پنجابی معنیاں دے شروع وِچ لایا گیا اے۔

⟵ مُورتاں دی دس پاؤن والی سینت یا تیر دا نشان۔

؛ لفظاں دی ورتوں یا حوالے دی نشانی۔

ــ ہور اُچیچا ناں نشانیاں وی وکھو۔

دیباچہ

پنجابی جو کہ برصغیر پاک و ہند کے کروڑوں افراد کی ایک قدیم ثقافتی و مادری زبان ہے۔ لُغت کے معاملے میں بڑی مظلوم و مقہور رہی ہے۔ اتنی بڑی زبان کے لیے لُغت کا عدم وجود ایک کڑا چیلنج تھا، حالانکہ لُغات علمی و ادبی زندگی کے ہر شعبے میں ایسا ضروری اور مفید ہتھیار ہے، جس کی بدولت پوری زبان کی شیرازہ بندی ہو جاتی ہے۔ کہ جہاں الفاظ کی صرفی و نحوی حیثیت کا تعین ہوتا ہے، ہر قسم کا ذخیرۂ الفاظ مفردات، ترکیبات، محاورات اور تلمیحات ایسا سرمایۂ زبان محفوظ رہتا ہے۔ وہاں متعلقہ زبان کی ذیلی و ضمنی بولیاں بھی بڑی خوش اسلوبی سے یک جان ہونے لگتی ہیں اور مستقبل میں اُس زبان کا فطری پودا مخصوص علاقائی طرزوں سے سیراب ہو کر تناور درخت بن جاتا ہے۔

کاش کہ پنجابی لُغت نگاری کے فن پر مسلسل سلیقے سے کام ہوتا رہتا، تو اب تک اس زبان کی متوقع تکمیل اور نئی تہذیب کے ارتقائی مرحلے بھی بتدریج طے ہو چکے ہوتے۔ یہ زبان عصری تقاضوں اور وقتی ضرورتوں کا پورا پورا ساتھ دیتی ہوئی برابر پنپتی رہتی یہانتک کہ آج یہی زبان دُنیا کی ترقی یافتہ زبانوں میں اپنا منفرد مقام تسلیم کروالیتی!

زیرِ نظر کتاب لُغت کے باب میں اپنی نوعیت کی اوّلین کوشش ہے جو کئی برسوں کی کڑی محنت کا پھل ہے۔

پنجابی ادبار و طلبار کی ضروریات کے پیشِ نظر اس کتاب کی بنیاد ثقہ قسم کی درسی و غیر درسی کُتب کے علاوہ عوامی ادب اور بول چال کے اہم ذخیرۂ الفاظ پر رکھی گئی ہے۔ مواد کی فراہمی کے لیے ہر قسم کے مطبوعہ و غیر مطبوعہ لٹریچر سے استفادہ کیا گیا ہے اور اس ضمن میں ہمہ قسم کے فرہنگوں سے بھی مدد لی گئی ہے۔

سرِدست اس میں ایسے ضروری مفردات کو شامل کیا گیا ہے، جو غیر پنجابی لُغتوں میں نہیں ملتے، غیر ضروری طوالت و تکرار سے بچنے کی خاطر پنجابی میں مستعمل غیر پنجابی عنصر کے سلسلے میں مُشترک الفاظ کی فہرستیں علیحدہ شائع کی جا رہی ہیں، اور ایک الگ جامع اردو پنجابی لُغت بھی مرتب کی جا چکی ہے۔

موجودہ لُغت میں زبان کا معیار ٹکسالی پنجابی ہے، جو برصغیر کی تقسیم سے اثر پذیر نہیں ہے۔ لہٰذا وسطی اضلاعِ پنجاب کا محاورہ مقدم ہے۔ لیکن کلاسیکی پنجابی شعرار کی معتبر زبان کا معیار ٹھیٹ زبان کی حد تک بہرحال مسلّم ہے۔

علاوہ ازیں پنجابی زبان میں بلا تکلف استعمال ہونے والے غیر پنجابی الفاظ کو محدود جگہ دی گئی ہے۔ لیکن غیر پنجابی لہجے اور مزاج کے ضمن میں معذرت مطلوب ہے۔

زبان کی علاقائی تخصیص کے ضمن میں منفرد عنصر کی نشاندہی کر دی گئی ہے: ملتانی پنجابی کے لیے: "مل" پوٹھوہاری کے لیے "پو"، ماجھی کے لیے "ما" اور جنگلی پنجابی کے لیے "جٹ" کے مخففات استعمال کیے گئے ہیں۔

ترتیب

اُردو فارسی حروف تہجی کی مروجہ ترتیب کو اپنایا گیا ہے۔ لیکن بھ۔ پھ۔ تھ۔ ٹھ۔ جھ، چھ۔ دھ۔ ڈھ کھ اور گھ کی مستقل حیثیت کے پیش نظر انہیں علی الترتیب ب۔ پ۔ ت۔ ٹ۔ ج۔ چ۔ د۔ ڈ۔ ک۔ گ کے بعد کی تختیوں میں درج کیا گیا ہے۔ اس کے علاوہ بہت سی خالص پنجابی و علاقائی پنجابی آوازوں مثلاً نھ۔ مھ۔ وھ اور نج (ج) وغیرہ کی انفرادی صورتوں کو بوجوہ نظر انداز کر دیا گیا ہے۔

مغربی پنجابی لہجے کو رسم الخط کی حد تک مشرقی پنجابی پر ترجیح دی گئی ہے۔ یعنی اتفاق رائے پ + ھ (پھ) ت + ھ، ٹ + ھ، ک + ھ کو علی الترتیب بھ۔ دھ۔ ڈھ اور گھ لکھا گیا ہے۔ گو پنجاب کے کئی علاقوں میں مذکورہ حروف اپنی املائی صورت کے مطابق ہی بولے جاتے ہیں۔ تاہم رسم الخط کا یہ نقص بدستور قائم رہتا ہے کہ وہ بعض لہجوں کو صحیح طور سے ادا نہیں کر سکتا۔ نیز عربی و فارسی سے پنجابی اُردو کے لیے رسم الخط اپنانے والے بھی ہائے دوچشمی کے باب میں چُوک گئے ہوتے ہیں کہ یہ حرف بعض جگہ اپنی گمبھیر حلقومی آواز کی خصوصیت کھو دیتا ہے۔ مثلاً اگر ب + ھ کی بنی بھ ہے تو پ + ھ کی آواز بھ کیوں نہیں اور پھ کیوں ہے؟ بعینہٖ گھ اور کھ کا معاملہ ہے۔

چند اور مخصوص پنجابی آوازیں بھی غور طلب ہیں، جیسے:-

"پنجابی شد"

پنجابی مصمتوں (ا و، ہ، ی اور ے) کے مابعد آنے والے مصوتوں پر بالعموم ایک نامکمل تشدید ہوتی ہے، جسے اُدھی شد کہا جاتا ہے۔ اس کی وضاحت کے لیے ماقبل حروف پر اُلٹی جزم ڈال کر مروجہ تشدید (ّ) ہی کا نشان لگایا گیا ہے۔ جیسے کانّا۔ جھوٹّ۔ وِہلّا اور پکّا وغیرہ۔ جہاں حرفِ علت کے بعد نون اور لام پر تشدید نہ ہو اسے ہم علی الترتیب پنجابی نون اور پنجابی لام تصور کریں گے۔ اور مخصوص پنجابی لہجے سے ادا کریں گے۔ جیسے کانا (یک چشم)، اور کالا (سیاہ)، میں تشدید کا وجود نہیں ہے اور نہ ہی اسے ظاہر کیا گیا ہے۔ لیکن اس کے برعکس کانّا (سرکنڈے وغیرہ کی تیلی) اور بالّا (کڑی یا شہتیری) میں تشدید موجود ہے۔ لہٰذا اسے مستعمل نشان ہی سے واضح کرنا ضروری ہے۔

پنجابی "ل"

لام کی یہ مخصوص آواز خالصتہً لسانی ہے جو ڑ اور ل کا "بین بین" معلوم ہوتی ہے جیسے: آلا والا۔ کیلا۔ گولا وغیرہ میں بولتے ہیں۔ پنجاب کے بعض علاقائی لہجوں میں یہ آواز مفقود بھی ہے۔

پنجابی "ن"

پنجابی نون کی یہ مخصوص آواز جو زبان کی نوک سے ادا ہوتی ہے عام نون سے بالکل مختلف ہے، جیسے آؤنا۔ بانا کانا (کانا نہیں) کھانا۔ پینا وغیرہ میں ہے۔ بعضوں نے اسے ن اور ڑ کی مشترکہ صورت جان کر "ن + ڑ" سے بھی لکھا ہے۔ اس کے لکھنے کے لیے سندھی میں (ڻ) دیوناگری رسم الخط میں ण اور گرمکھی میں ਣ حروف موجود ہیں۔ ہندی لفظ "رن" (گھمسان کا رَن) میں بھی یہی آواز ملتی ہے۔

استثنا: ہر مشدد نون اور ڑ کے بعد آنے والے ساکن نون اور غیر مشدد لام کے بعد آنے والے نون

میں یہ آواز نہیں ملتی، جیسے :-
ا :- کاتا۔ ب :- کرنا۔ کڑھنا۔ ج :- مِلنا، د :- جان (جانوں ہارن) میں۔ مگر بعض متحرک حرفوں کے بعد آنیوالے لام نُون میں یہ آواز پائی جاتی ہے، جیسے کرنا وغیرہ میں ہے۔

اسی طرح ن گ اور ن ج کے ادغام سے بننے والی آوازیں، ونگاں اور کنج (کنجشا) وغیرہ بھی قابلِ ذکر ہیں۔ ایسی بہت سی منفرد آوازوں کی تمیز کے لیے نئے حروف وضع کرنا ہوں گے۔

املا و اعراب

املا نہایت محتاط انداز میں لکھی گئی ہے۔ غلط املا سے حتی الوسع گریز کیا گیا ہے۔ غیر ضروری اعراب نہیں لگائے گئے۔ شروع کے مفتوح حرف پر فتحہ کا نشان سمجھ لیا گیا ہے۔ لیکن اگر لفظ کا ثانوی حرف حرفِ علت ہے تو تلفظ کی صحت کے پیشِ نظر ضروری حرفوں پر فتحہ کی علامت لگا دی گئی ہے۔ جیسے بھَور (بھَونرا) بھَین (بہن) وغیرہ۔

چہار حرفی الفاظ کا دوسرا اور پنج حرفی کا تیسرا حرف ساکن تصور کیا گیا ہے۔ مگر تمام متحرک حروف پر بالاحتیاط اعراب لگائے گئے ہیں۔ شروع کا کوئی مضموم و مکسور حرف اعراب سے مبرا نہیں سمجھا گیا۔

محض اعراب کا فرق رکھنے والے ہم املا حروف کی املائی ترتیب کا اندراج مندرجہ ذیل طریق پر کیا گیا ہے۔
ا۔ مفتوح "اک" ب۔ مضموم "اُک" ج۔ مکسور "اِک" اور اسی نہج پر "کل" "کُل" اور "کِل" ایسے ہم شکل الفاظ مذکورہ بالا ترتیب ہی سے مندرج ملیں گے۔

اصل الفاظ نمایاں لکھے گئے ہیں۔ بعد ازاں صرفی و نحوی حیثیت متعین کی گئی ہے۔ پھر اُردو معانی درج کیے گئے ہیں اور آخر میں پنجابی معانی دیئے گئے ہیں۔ ہر دو زبان کے مابین تمیز و تفریق کے لیے مخصوص تفاوتی نشان لگانے کا اہتمام کیا گیا ہے۔ نیز کثیر المعانی الفاظ کے آگے ہر نئے معنی کے لیے نیا نمبر لگایا گیا ہے اور اسی طرز پر ماسوائے آسان و عام فہم معنوں کے اُردو پنجابی معانی کی ترتیب و تفاوت کو بہر حال قائم رکھا گیا ہے۔

استناد کے لیے جا بجا لوک ادب اور کلاسیکی شعرا کے کلام میں سے اجزا فراہم کیے گئے ہیں۔ تا آنکہ محقق حوالوں سے کتاب کی افادیت بڑھ سکے۔ علاوہ ازیں ضروری مقامات پر تصویروں اور شکلوں کا التزام بھی کر دیا گیا ہے تاکہ اُردو خواں طبقہ مشاہدے کی بدولت الفاظ کی صحیح شناخت کر سکے اور شہری بلکہ پنجابی لوگ اپنی حقیقی ثقافت سے متعارف ہوں
مجھے اُمید ہے کہ اہلِ علم حضرات اپنی قیمتی آرا دے کر مجھے ممنون فرمائیں گے۔

ارشاد احمد پنجابی

ناں نشانیاں = علامات

آ- اسم آلہ (ب، آ = آؤنا

ا- انگریزی

اُ- اُردو

اکھ اکھان (مثل)

با- سلطان باہو

بُجھ- بُجھارت / پہیلی

پ- پنجابی

پُر- پُرانا (متروک)

پو- پوٹھوہاری پنجابی

پہا- پہاڑی

پہلو- پہلو شاعر

ث- مؤنث (مدین)

ثذ- مؤنث و مذکر

ثص- صفت مؤنث

ج- جمع

جج- جمع الجمع

جث/جمث- جمع مؤنث

جذ/جمذ- جمع مذکر

ح/حر- حرف

حم/حمص- حاصل مصدر

حمث/حمث- حاصل مصدر مؤنث

حمذ/حمذ- " " مذکر

حیہ- حیوانیات

د- دمودر ابم - د- دیپ

ذ- مذکر

ز- زیور

س- سنسکرت

ستھ (ستھرا) ستھرا شاہ

شح- شاہ مادھو لال حسین

شہا شہاب الدین

ص- صفت

صذ- صفت مذکر

ض- ضد متضاد

ظ- اسم ظرف = (تھاں، ویلا)

ظز- ظرف زمان = ویلا

ع- عربی

عو- عورت (زنانی بولی)

غ ر- مولوی غلام رسول

غف- خواجہ غلام فرید

ف (ف) فارسی

فا- اسم فاعل

فذ- اسم فاعل مذکر

فر- باوا فرید

کر- کرن (کرنا)

ل.کہا- لوک کہانی

ل.گ .... لوک گیت

لا- لازم مصدر (ب، لا= لان (لاونا)

لو- لوک بولی

ما- ماجھی

متہ- متعدی مصدر

متف- متعلق فعل

مجہو- فعل مجہول

مح- محاورہ

محم- میاں محمد بخش

مص- مصدر

مف- اسم مفعول - فعل ماضی

مق- مقبل

مُل- ملتانی پنجابی

ممتہ- متعدی المتعدی

نا- ناں (اسم خاص)

نجا- نجابت (نادر دی وار)

نکر/تص- نکچن، نکڑا = اسم مصغر

و- واحد

وا- وارث شاہ

وڈ- وڈپن، وڈا = اسم مکبر

ہ- ہندی بولی

ہا- ہاشم شاہ

ہد- ہدایت اللہ

ہو- ہون (ہوونا)

یو- یونانی

[ ] پنجابی استعمال کے لیے

{ } اُردو پنجابی۔

( ) متفرق۔

ب- حوالوں

(الف)

آبُو ، آبُھو : ص. ادھ پھنے ◘ کچے بُھنے (سٹے، دانے) - (۲) نیم پختہ (فصل) ہرا خوشہ ◘ دودھیا سِٹا :- جون آبُھو، یار کا بُھو (اکھ) - [ض. چابُو]

آپ : ذ. آپا ◘ اپنا آپ :- آپ نہ جوگی گوانڈھ ولائے (اکھ) - (۲) خود ◘ آپے :- مارے آپ، چڑھاوے تاپ (بُلّھا)

آپا : آپا ، اپنی ہستی ◘ آپنا آپ

آپنا : ص. اپنا ، ذاتی ◘ گھرو کا -[ث. آپنی]

آپنو دِما : اپنایت، قرابت ◘ اپنیت، آپس داری ، شریکا برادری

آپھُدرا، آپ خُدرا : ص. خود رائے، خود سر، آزاد طبع ◘ آسھارا ، اموڑ ، آپنی کیتی (مرضی) کرن والا

آپے : آپ ھی ، خود ◘ آپنے آپ ، آپنو، آپنون :- آپے مَیں رجّی کجّی، آپنے میرے بچے جُیون (اکھ)

آپھرن : مص. اپھرنا۔خوب سیر ھونا،مغرور ھونا ◘ وائی / بادی نال ڈھڈ پُھل جان، رجکے رجّن - ھنکرن ، رُسّن

آتن : ذ. عو. چرخہ خانہ ، سوت کاتنے کی مجلس ◘ ترنجن ، چھوپ :- آتن وچ سہیلیاں ، نِت ہسّن تے گاون (ل گ)

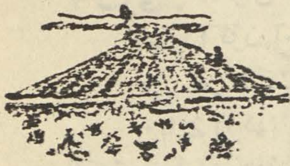
آتھرن : مص. قدرے سُوکھنا ، سیراب چیز کا نیم خشک ھونا ◘ کُجھ کُجھ گِلا / سُکا ھون - [حذ. اتھریواں]

آجڑی: ذ. چرواہا، گلہ بان، گڈریا ◘ اِجڑوان، بکروان ، چارُو - {اجڑ = گلہ}

آدر / آدربھا : ذ. [مص. آدرن]. آؤبھگت ، عزت ◘ جی آیاں ، خاطر :- آدر تیری چادر نُو (اکھ)

آدھی: ذ. ادھیلیا ، نصف کا حصہ دار ◘ ادھ دا بھائی وال - (۲) نصف کے برابر، نصف پر ◘ ادھ اُتے - [ض. ساویں]

آڈ : ث. کھیت/باغ سیراب کرنے والی نالی ◘ آہ نالی/ کھالی جس راھیں کھوہ دا پانی پیلیاں نُو جاندا اے :- آڈوں پانی ایوں تُرے جیوں سپ تُرے دِلگیر (ل گ)

جھڑا آڈ نہیں ٹپدا، آہ پھاٹ کویں ترسی ؟ (اکھ)

آڈھا (آھڈا) : بحث و تکرار ، کج بحثی ، لڑائی جھگڑا ، مقابلہ ◘ ضِد ، مدہّا ، متھا ، متکا [- لا]

آر : ث. چمڑا سینے کے لیے چھید کرنے کا اوزار ◘ موچی دی آر - (۲) چبھونا ◘ چھیڑ، چوبھ ، چومبھڑ، چُنگا ، آتھنا

آر پروار : ذ. اہل وعیال ، آل اولاد، نوکر چاکر ، متعلقہ لوگ ◘ اوڑما کوڑما، ٹبّر ٹوہر، جیاجنت ، لگتے لانے

آرسی / آرھی : ز. انگوٹھے کی آئینہ دار انگشتری ، ◘ انگوٹھے دی شیشے جڑی مُندری:- ویرا وے مربعے والیا امیرا آرسی بِنا ھتھ خالی (ل گ) - (۲) کانچ، بلور ◘ کچ :- "آرسی" دا کول بنایا تے آدھی راتی ہانی منگدا (ل گ) - (۳) آئینہ ◘ شیشا : - ہِندا چھنڈ کے آرسی نال ویکھن ...(وا)

آڑی : ذ. ساتھی ◘ سجن، ھانی ،کھیڈ وچ

آسّا پاسّا : ظ. آس پاس کا علاقہ ، آر پار ،
ماحول ، گرد و نواح ▫ آلا دُوالا ،
لاگا چاگا ، چوِ گردا

آکّڑ : ث. [مص. آکّڑن]. اکڑ، سختی،
غرور ▫ کس ، ٹیڈھ ، آینٹھ ، ھنکار :-
آکڑ چُوھڑے دی ، لیس لسُوھڑے
دی (اکھ)

آکّڑی : انگڑائی ▫ تھکتے جسم دا آپ
مہارا آکڑن. [ج. آکّڑیاں] :- سوندا
ھی لئے آکّڑیاں ، رات کویں
وِہائے (اکھ)

آکّی : ذ. (ع. عاق)، باغی، منحرف، نافرمان
▫ وِہریا / بِلٹیا ھویا، کُلکّ ، اموڑ

آکّھا : حہ. کہا، حکم ▫ فرمان ، آکّھیا

آکّھن : مص. کہنا ، بتانا ▫ دسّن

آگ : ذ. اگولا ، گنّے کا بالائی حصہ ▫ پاند
[ذ. مُنڈھ] :- گنّے آتے آگ ، مُنڈھ
اُتے مُنیاد (اکھ)

آگّری : گنّے کا پھول ▫ آگ دا پھّل [مص.
آگرن)

آگُو، اگواہا : ص. فا. پیش رو، رھبر ▫ مُھری،
سردار - اگیچ

آل : ث (Mane) ایال ▫ گھوڑے
دی دھون دے ←
سنگھنے وال ، جاداں
(لو) - یال

آل مال تھال : ذ. ایک کھیل ▫ کُڑیاں دا لوک
گیت، اِک کھیڈ = تھال ↓

آلا : طاقچہ ، جالا (دیوار کا) -(۲) خام ▫
آلا بھولا ، الّھڑ - (۳) تازہ ▫ کچا :-
ہُن زخم جگر دے آلے ... (غف)

آلا دُوالا : آس پاس، ماحول ▫ آنڈھ گوانڈھ

آلے بھولے : ج. مٹی کے ان گھڑت کھلونے ▫
گھگھو گھوڑے :- بُڈھا وُہٹی
دے سرھانے رووے ، آلے بھولے
آگئے وِکنے (ل گ)

آمہارا ، آپ مُہارا : ص. بے ساختہ ▫ آپنے
آپ - (۲) آزاد، خود مختار ▫ بے مُہارا،
آپہُدرا

آنّا : آنہ ▫ اک سِکہ :- ویکھو ٹُرپئے
گِلھٹ دے آنے ، راج فرنگیاں دا
(ل گ) - (۲) آنکھ کی گولی یا ڈھیلا ▫
ڈیلا :- نالے راہ وِچ ھگتے، نالے آنے
ٹڈے (اکھ)

آنٹے مانٹے : ج. لوری
(شام کی) ▫
بالاں دے
مشہور لوک
گیت ← "ہونٹے مانٹے"

آنڈر : ث. آنت ، انتڑی ▫ آندر پیٹا [ج.
آندراں] :- آندراں بُھکّھیاں مُچھ
تے چَوْل (اکھ)

آنڈ : ث. چیونٹیوں کے انڈے بچے :[-پُھٹ]

آنڈل : ص. آنڈوا بیل ▫ [ض. خصّی] :-
آنڈل وہڑکا ساھن جیُوں کائیاں دا
(وا)

آنّن : مص. لانا ▫ لیان :- کُتّے کھڑی چھانی
مُڑ کھنے آنی (اکھ)

آوا : پژاوہ ▫ بھٹھی (اِٹاں پکان دی) :۔ اِٹ ُنوکی رونی ایں ، آوت گیا ای آوا (اکھ)

آؤن ، آون : مص. آنا :۔ آوے تے نہ بھاوے ، ُتھک ہے اجہے آون تے (اکھ) ، {فا. آوندا = آیندہ} ۔ (۲) جاننا ، یاد ہونا (سبق) ، سوجھنا ▫ جانن ، ِسکھیا ہون :۔ کل نہ آوے ٹھیٹ دی ... (اکھ)

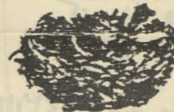
آؤنی : حٔ. آمد، تشریف آوری ▫ آون (دی کار) :۔ باڑی نہ ساؤنی ، ویکھ بھڑوے دی آؤنی (اکھ)

آوی : چھوٹا پژاوہ ▫ گھمیاردی بھٹھی

آہر : ذ. ویکھو ← اُہر ، [ص. آہری]

آہلک : ث. ُستی ، کاہلی ▫ الکس ، گھول ، ِڈھل َمٹھ ، آلس

آہلنا (اَہلنّا) : ذ. گھونسلا ، آشیانہ ▫ پنچھی دا گھر :۔

آہلنیوں ِڈگے بوٹ
ُمڑ آہلنے نہیں
ِنکدے (اکھ)

آہوت : ث. زراعت میں باہمی امداد، بیگار ▫ وگار ، ونگار ، سنگ ، مانگی ، مفت دا کم (سجناں لئی)

اُباسی : جاہی ـ واژہ ▫ اواسی [ــ لے]

اُباکی ، اُباک : ذ. ابکائی ▫ اَبت ، آلٹی آون دی واج

اُبالا : حذ. (مص. اُبالن) . ابال ، جوش ▫ کڑھن یا اُبلن دی حالت

اُباھلا : ص. جلد باز ▫ کاہلا ، ُچھہلا

اُبَت (بَت) : ذ ▫ آلٹی ـ (۲) اَبکائی ▫ اَباک

اُبّھا : ذ. شمال۔[ض. لمّا]:۔مویا تاں ِگندڑ، اَبّھے لمبے پٹی ُہوکے(لگ) ۔(۲) شمالی ▫ پربتالا ، پربتانا ۔ (۳) تیز ▫ کاہلا (ساہ)

اُبھاسرن : مص. دل کا حال بتانا،ُچوں کرنا ▫ ُکسکن ، ُدھوں کڈھن، بھاسرن

اُبھروون : ث. سوجن ▫ بُرھون۔ سوج

اُبّھڑ واہ /واھا/واہے : متف. اچانک ، ھڑ بڑا کر ▫ ڈر کے،گھابر کے (اٹھن) ...آٹھیا ابّھڑ واھا (غ ر)

اُبّھے ساہی : دمہ ▫ َہونکنی ، گھرنی ، ساہ دی تیزی (بیماری)

اُپا : ذ. آپاؤ ، علاج ، چارہ ▫ دوا داُرو ، توڑ ۔ [مص. آپان]

اُپّر : ح. اوپر ▫ اُتے ، [ص. اُپّرلا]

اپرادھ : ذ. ظلم، ستم ▫ انیا،انھیر[ص. ــی]

اُپرالا : ص. ظاہری ، بالائی ▫ اُپرلا ۔ (ذ) علاج ، درمان ▫ اُپا

اُپران : مص. اجنبیت محسوس کرنا، جھجکنا ▫ جھاکا آون،اوپرا لگن، [ص.آپراُؤ]

اُپّرَچھل : ث. َقے ▫ آلٹی ، آباکی

اپھریواں : حذ. نفخ ، اپھارا ▫ اپھرا افارا ، آپھرن دی حالت : [۔ چڑھ]

اپّھل : ص. بالائی آمدنی ، فالتو، بے کار

اتّ : ص. ازحد ▫ ودھیک، باہلا۔(ث) انتھا، انت ، تعدی▫اتھ ، ضد ، ودھیکی :۔ ات خدا دا َویر (اکھ)

اُتارا : حمہ. منزل، پڑاؤ ◘ ٹھاہر :۔ راجے دا نوکر آیا، محلیں دیو نی آتارا (ل گ)

اُتاڑ : ث. دریا کی بالائی زمین ◘ اُچاڑ ، اُچی دھرتی ۔ [ض. ہٹھاڑ]

اُتانا : ص. اُلٹا ، سیدھا لیٹا ہوا ◘ سِدھا ، سِر پرنے ۔ [ض. مُوھدا]

اُتانہ / اُتھاں : ح. اوپر کو ، بالا ، اوپر ◘ اُتے ، اُپرّول

اُتّر : ذ. جواب ۔ (۲) شمال ◘ پربت، پہاڑ ۔ (۳) مغرب ◘ لہندا

اِتروکا : ص. اب کا ، حالیہ ◘ ہُن دا ، ایتکل دا ۔ [ض. آتروکا]

اُتلا : ص. اوپر کا ، بالائی ◘ اُپرلا ۔ (۲) فالتو ◘ وادھو ، اُتلا پُتلا

اُتّم : ص. اتم ، اعلیٰ ◘ ودھیا ، چنگیرا اچیرا :۔ اتم کھیتی مدھ وپار... (اکھ)

اتّن : ذ. ← آتن :۔ اتن وچ سہیلیاں ، نت ھسّن تے گاون (ل گ)

اُتوڑتی / تھلّی : اوپر تلے، یکے بعد دیگرے، لگاتار ◘ ہیٹھ آتے ، اِکسار

اُتّوں : ح. اوپر سے ، مزید برآں ، علاوہ ازیں ◘ اُپرّوں ، سگوں

اتے : ح. اور ، مع ، علاوہ (حرف عطف) ◘ تے ، نالے

اُتّے : ح. اوپر ، بالا ◘ اُپّر ، اتھاں

اُتیسار : اسہال ◘ دست ۔ (متف.) لگاتار ◘ اکسار

اُتّھ / اُتھائیں : ظ. وہاں ، اس جگہ ◘ اوتھے ، اَت

اتّھر : ث. (جث. اتھراں)

اُتّھرو : ذ. آنسو، اشک ◘ ھنجو ، گیٹو

اتّھرا: ص. شوخ، سرکش، منہ زور، ضدی، ◘ شرارتی ، اڑبھ ، نچلا (بال/گھوڑا)

اتھرُوھا : ص. اکڑو ◘ پیراں بھار

اُتھلّن : مص. اُتھلانا، اُلٹا کرنا، انقلاب لانا ◘ اُتھلّن ، پاسا پرتن، مُوھدا کرن، تھلا اُچا کرن ، اُلٹان (روٹی/ورقہ)

اُتھو / اُتّھرو : ذ. اَچھو ◘ سنگھی رُکن پاروں ڈاھڈی کھنگھ

اتّھوری : ص. کم مایہ ◘ اوتھ لدو بیتے، نکھونے :۔ کی جانن لوک اتھوری ھو (با)

اٹّ : ث. زرخیز مٹی کی تہ ۔ ریت چھلا ، کنوئیں کی تلچھٹ ◘ چیکنی مٹی ،گار

اِٹّ : ث. اینٹ : ◘ کچی/پکی اٹ :۔ اٹ کُتّے دا وَیر (اکھ) ۔ (۲) سنگِ بنیاد ◘ نیہ دا پتھر

اٹاٹک : متف. متواتر ، لگاتار ◘ اِکسار ، سنتوڑ

اٹاری : اونچا مکان ، بالا خانہ ◘ ماڑی ، چبارا :۔ کوٹھے اُتے ڈھاری ، اُتے بُڈھے دی اٹاری (اکھ)

اِٹسِٹ : ث. سُداب ◘ اِک سلُونی بُوٹی

اٹکل : ث. قیاس ، فن، طریق، اندازہ ◘ جاچ، سمجھداری ، ڈھب ، [مص. اٹکلن]

اُٹکن : مص. اچاٹ ہونا ◘ نیندر ٹُٹن

اٹکیواں : حذ. رکاوٹ ، بندش ◘ روک، اڑ

اِٹکھڑکا : اینٹ سے اینٹ لڑانے کا کھیل ▫ اِٹاں ٹکراں = اِٹو روڑا ۔ (۲) لڑائی جھگڑا ، بحث و تکرار ، چھیڑ چھاڑ ▫ جھیڑا ، بھیڑ، ٹاکرا

اٹّن : ذ. خشک و سخت چھالا ▫ رٹّن ، چنڈی

اِٹو روڑا : ایک کھیل ▫ اِٹ کھڑکا ۔

اٹّی : انٹی ▫ لچھی سُوتر دی گُچھی

اٹیرن : مص. اٹیرنا ▫ اٹیرنی اُتّے سُوتر ولیٹن ۔ (۲) ٹھگنا ▫ ٹیرن

اٹیرنی : آ. اٹیرن ▫ سوتر ولیٹنی

اُٹّھ : ذ. اونٹ ▫ اوٹھ ، مشہور چوکھر :۔ اُٹّھ تاں اُٹّھ ، نہیں تاں ریت دی مٹّھ (اکھ)

اُٹھا : ذ. اُبھار ، بند پھوڑا ▫ گُتجھا پھوڑا ، گڑ ، [۔ اُٹھ] ۔ (۲) جوش ، شہوت ▫ اُماہ ، اُبھار ، مستیواں

اُٹھالا : حذ. {مص. اٹھالن = اٹھانا} برخاستگی ▫ پھوہڑی دا چُک دین

اٹھکھیلا : ص. آٹھ کھیل جاننے والا ، شاطر ، چالباز ▫ کھڈُولا ، کھڈار [ث. اٹھکھیلی = تیراں نالی] :۔ مان متیٹے روپ گان بھریے، اٹھکھیلیے چھیل چھبیلیے نی (وا)

اٹھوارا : ظ. آٹھ دن / ہفتہ ▫ ساتا، اٹھا

اُٹھوھاں : ذ. کژدُم ، بچھو ▫ ٹھوھاں ، وٹھواں ↑

اَجّ : ث ظ. آج ، اِمروز ▫ اِہ دن ۔ [ض. پھلک] :۔ اج تے روز مبارک چڑھیا (بُلھا)

اَجّ : عو.ث. (ج. اجاں) . تہمت ، الزام ، بہتان ▫ دوس ، اوج

اُجاڑ : ث. جنگل ، بیابان، ویرانہ ▫ اُجڑیا تھاں ، سُنج :۔ اُجڑوں بھلی اجاڑ ... (اکھ)

اُجاڑا : ویرانی ، تباہی ، بربادی :۔ کُھوہ باڑا ، زمین دا اجاڑا (اکھ)

اُجاڑُو: فا ص. تباہ کن، بیخ کن ▫ جڑھ پٹ، (۲) فضول خرچ ▫ انھ خرچا ۔ پٹّو، پٹ اکھیڑُو

اجایا : ص. (ع. ضائع) فضول ▫ وِرتھا

اُجڑ : ث. ویرانی ، بربادی ▫ اجاڑ ، اُجاڑ تھاں :۔ اُجڑوں بھلی اُجاڑ ... (اکھ)

اِجڑ : ذ. گلہ ، ریوڑ ▫ وگ (ایڑ)

اجوڑ : ذ. ان بن، نفاق ▫ بے اتفاق ، وگاڑ [مص. اجوڑن]

اجوکا : ص. جدید ، ماڈرن ، ▫ اج بھلک دا ، نوا / نواں

اِجھا : ویسا ▫ اُنجدا ، اوس ورگا

اجے : ظ. ابھی ، تاحال ، اب ▫ ہالے (حالے) ھُن :۔ اجے وی سُرت سمھال...(ل گ)

اُچ: ذ. اونچ ، بلندی، اوج▫اُچان ۔ (۲) اکڑ غرور ▫ وڈّت (اُچ ہُنا) :۔ اُچ ہُنے نو چھڈ دے نیوا ہو کے چل (؟ ل گ) (۳) اک علاقہ (اُچ سیداں)

اُچا : ص. اونچا ، بڑا (آدمی) ▫ آچا لمّا ، ودھیا (۲ آ) چمٹا ، موچنا

اُچا ٹبا : بچوں کا ایک کھیل ▫ اک کھیڈ

اُچاڑ : ث. اونچان ، بلند علاقہ ▫ اُتاڑ، اُچّی زمین

اچان چک : متف. اچانک ▫ اک دم، اچن/چیت ، اچاچیتی

اُچاواں : ص. اٹھاؤ (چولھا) ▫ چکواں ، کھڑن جوگا (چُلھا)۔(۲) غیر مستقل مزاج ▫ ان ٹھکواں ، بے اعتبارا (جی)

اُچر / اُچرک : ظ. تب تک ▫ تد تیک:۔ اُچر جِیرے ، جِچر ٹِکا لیے (اکھ)

اُچڑ پیڑے : جذ. بےچینی ، پاؤں کا چکر ▫ اچوی، پھرن دی وادی

اُچڑن : مص. اُدھڑنا (کھال کا) ▫ اُکھڑن ، لہن (کھلڑی):۔یوسف دوڑے دوڑ نہ ہووے، اڈیاں اُچڑ گئیاں (غ ر)

اُچکل (اُشکل) : ث. انگیخت ، جوش ▫ اُتھنا ، چھیڑ ۔ ہولا

اچن چیت / اچاچیتی : متف. اچانک▫اک دم ، چھیتی ، اچان چک ، اواگھت

اچوائی ، اچوی : بے قراری ، اضطراب ▫ تڑفنی ، بے چینی، تُنّی کُھسنی

اُچیچ : ذ. تخصیص ، خصوصی اہتمام ، تکلف ▫ خاص تیاری ، کھیچل

اُچیچا : متف. خصوصاً، خاص کر۔ (ص.) خاص

اُچیڑن : مت. [لا. اُچڑن.] چھیلنا ، ادھیڑنا (کھال کا) ▫ پٹ کے لاہن ، ماس اُکھیڑن :۔ پنڈا چابکاں نال اُچیڑیا ای (وا)

اُچھاڑ ، اُشاڑ : ذ. گرد پوش ▫ غلاف :۔ قبر کُتّے دی اُچھاڑ مشرو دا (اکھ)

اُچھالی : اُچھلنا ▫ اُچھالا۔(۲) جوش▫اُبال۔ (۳) قے ▫ اُپرچھل

اُچھلدھکا : ص. اوچھا ، جلد باز ، اتاؤلا بےوقوف ▫ ہوچھا ، آباھلا

اُچھیاھن : ث. باسی اشیاء کی بدبو، سڑاند ▫ اُشیاھن ، مچھیاھن ، ہمک

اختا : ف. (آختہ. خصّی). بے زار، دُکھی ▫ اوازار ، اکیا ہویا ، اکتا

اخے : ح. کہ ، یعنی کہ ، یا (تعجب کا کلمہ جس میں تردید بھی پائی جائے) ▫ پئی ، اکے

اُدالے : ظ. گرد ▫ دوالے :۔ کڑیاں آہدے ہوئیاں آدالے ...(ل گ)

اُدران : مص. اداس ہونا ▫ ھُسڑن،اودرن [حم. آدربواں]

اُدم : ذ. تن دہی ، ہمت ، محنت :۔ اُدم اگے ہر شے سو کھی (اکھ)

اُدمی : صذ. محنتی ، جفاکش ▫ ہمتی ہمتال ، اتھک

اُدوکنا : ص. تب / تبھی کا ▫ تدوکنا

اُدیسان : مص. بڑھنا پھولنا ▫ نوا نرویا ہون ، [ادیسائی = نروئی جند]

ادھ : ذ. آدھ - درمیان ▫ ½ ، (ص) ادھا

ادھ واٹے : راستے میں ▫ ادھے راہ وچ

ادھار : ذ. آدھار ، اطمینان ، آسرا ، تسلی، سیری ▫ کُجھ رج ، چین :- پل دی شرمندگی ، دن دا آدھار (اکھ)

اُدھال،اُدھالُو: [مص.ادھالن، حہ.ادھالا]. اغوا کننده ▫ نارکتڈھ کھڑن والا

اُدھر : ذ حی. اودبلاؤ ▫ لُدھڑ :- آدھراں تھوں پرُوتھا ؟ (اکھ)

ادھراتا (اندھراتا) : شبکوری▫ رتانتھا

ادھِڑکا : ادھ بلوا ▫ مدھانی پھریا ، رِڑکو یں (دہیں)، مٹھا - (۲)دودھ آمیز دہی ▫ گھرڑ

ادھڑ ونجا : چادر اوڑھنے کا ایک انداز (عو) - (۲) ← نیم گنشتہ ▫ ادھ پیتیا [ث. ادھڑونجی (رات)]

ادھِسرا ، ادھسِیسا: آدھا سیسی،دردِ شقیقہ ▫ ادھے سِر دی پیڑ

ادھکَڑ، ادھکھڑ: ص. ادھیڑ عمر▫ نہ بڈھا نہ جوان، وِچلی عمر دا (جی)

اُدھلاکَن: ث. اغوا شریک عورت(ایک گالی) ▫ بھڑوی

اُدھلن: مص. آشنا کے ساتھ بھاگ جانا،اغوا ہونا ▫ نکل نٹھ جان (زنانی دا) :- ادھل گئیاں نُو داج کاھدا ؟ (اکھ)

ادھمُول : ذ. اودھم،شور شرابا▫رولا گولا

ادھواڑ :ث. نصف کھیت - (۲) ٹوٹا چاول

ادھیارا : نصف (آمدنی) ، {ص. ادھیاریا ، آدھی = ادھیلیا}

ادھِین : ص. ماتحت ، عاجز ▫ نمانا ، غلام

اُڈار : سمجھدار ، ھوشیار ، اڑنے کے قابل ▫ اڈنت،اڈن جوگا، سیانا بال ، [مص. اڈارن] :- چرخا وا اڈاریا تے رن گھلیندی پُونیاں (اکھ)

اُڈاری : حہ. اڑان ، پرواز ▫ تیری :- جِھڑیاں لین اڈاریاں نال بازاں ، آہ بُلبلاں تھک مریندیاں نیں (وا)

اِڈٹھ،اِڈٹھا : ص. مف. غائبانہ،دیکھا ان دیکھا▫ ان ڈِٹھا ، ان ویکھیا

اَڈن : مص. کھولنا، پھیلانا ▫ ٹڈن، کھلارن :- ...جھول اڈی کجھ پاؤ (محم)

اُڈن : مص. اڑنا ▫ اڈاری مارن - (۲) خرچ ہونا ▫ اڈُپڈ جان ، [ص. ھار / ا ، اڈنا] :- اک سپ دوآ اڈنا (اکھ)

اڈول : متف. بغیر ہلائے جُلائے▫سلکڑے، املک ، نڈول

اڈی : ایڑ ، ایڑی ▫ ایڈ ، پیر دا پچھلا حِصہ [ض. پب]

اُڈیک : حہ. (مص. اڈیکن)، انتظار :- پیٹا باپ اڈیکے اکٹے، اندر شوق سوائے (غ ر)

اراٹ (اڑاٹ): حذ. بھینس وغیرہ کا ڈکرانا ▫ اڑنگن، رمباٹ ، (۲) گلا پھاڑ کر رونا ▫ باگھا : [- کڈھ ، مص. اڑان]

اُرار : ذ. ورلا کنارہ▫ اُرلا پاسا :- آرار بھاڑا پار جھیڑا (اکھ)

اربی : اروی ◘ مشہور لیسلی ترکاری

ارک : ث.(ف. آرنج ، ع. مرفق). کُہنی :- ہتھ چھڈ ، ارکاں چٹسے (اکھ)

ارگھ : ذ. دام ، قدر و قیمت◘ مُلّ، بھا

اُرلا : ص. ورلا ◘ اِیدرلا - [ض. پرلا]

ارلی : ِکیلی◘ پنجالی وغیرہ دی ِکلّی← :- پوند بھنیندے ارلیاں گاترے ، مُڑ بھنیندے نیں پھٹ (ل گ)

آرسبھن : مص. شروع کرنا ◘ چھوہن ، رمبھن

اُروڑی : غلاظت گھ ،کوڑی ◘ رُوڑی ، کوڑے دا ڈھیر :- جے کوئی سٹے "گندڑ کُوڑا،وانگ اروڑی رہیئے(با)

اریڑیاں: جٔ.(مص. اریڑن). رہٹ کے برتن باندھنے کے لیے لکڑیوں کے ٹکڑے ◘ ماہل نال لوٹے/ ِٹنڈاں بنّہن دیاں لکڑیاں :- بابے نُوھاں سہیڑیاں کُجھ ٹنڈاں کُجھ اریڑیاں / سونے دیاں اریڑیاں ، چاندی دی گھڑ ماہل (ل گ)

اڑ : ث. روک، اٹکاؤ ◘ اڑبھس - (۲) ضد ◘ اڑی ، ہٹھ

اڑان : ِبلبلانا ، ڈکرانا ◘ اڑِنگن، ڈڈیان :- اُوٹھ اڑاندے ہی لیدیدے نیں - / مہی اڑاوے کٹے دے ھاوے سائیں دھاوے چون (اکھ)

اڑاؤنی : حٔ. گورکھ دھندا ،مسئلہ ، معما ◘ کُنجھل، بُجھارت ، اڑِچ

اڑَب ، اڑَبھ : ص. ِضدی، ہٹ دھرم،احمق ◘ اڑیل،کُمتا ، کبّا ، اوبڑا

اڑِچ : ث. اڑچن ، رکاوٹ ، ضد ◘ اڑاؤنی

اڑک : ث. اُلجھاؤ (بالوں کا) ◘ کُنجھل ، اڑبھس [ج. اڑکاں]

اڑِکا : رکاوٹ،لیور کا عمل ◘ اٹکا ، اڑیس، روک- (۲) ٹھوکر ، سدِّراہ◘ ٹھیڈا، ٹھُڈا اڑیکا

اڑُمبن : مص. آچکنا ، پھانسنا◘ پھاہن-(۲) پرونا ◘ ِونّہن- (۳)ٹھگنا ◘ ماٹھن (۴) دبوچنا ◘ جھوہن ، جھپن

اُڑن : مص. جُھکنا ◘ ِلفن ، کُبّا ہون :- عادت پئی کُڑی نُو،نہ جائے بُڈھی اڑی نُو (اکھ)

اڑُنگن : مص. تہمد کا پلو اٹکانا ◘ ٹنگن ، دھوتی کپڑے دا لڑ آچنا اڑان

اڑِنگن مص. ڈکرانا ◘ اڑان

اڑی : ہٹ دھرمی، ضد :- سپّاں ِشیہاں دوستی ، نہ کر ہُٹ اڑی ! (پیلو)

اڑیے : ح. اری ◘ نی ، انیے (عو)

اڑیکا ، اڑیس : ث. سہارا ، لیور کا عمل ◘ چُکّ، ُتل،تھم. آسرا :- ماڑی نو اڑیکڑے؛جیسُون میرے پیکڑے(ل گ)

اساں ، اسی ، اسیں : ضہ. ہم ، ہم نے (متکلم)◘ [لو. آہتاں ، ص. اساڈا]

استاوا ، استاوڑا : (ف. آفتابہ) کنچا لوٹا :- استاوڑا ِکسے مسیت دا...(وا)

اسّر : ص. بے عقل ، خود سر (بھینس) ▫ آپ ہُدرا مُور کھ، (مجھ دی قسم) :- ہنڈُ ہُیل تے اسّراں ُدد ھلیھڑاں ...(وا)

اُسّرن: مص. (حم. آسارا). تعمیر ہونا، بلند ہونا جوان ہونا ▫ ودھن پھلن، آچاھون، بن/اَسّرجان:- کوٹھا اَسّریا ، ترخان وِسّریا (اکھ) - (۲) مندمل ہونا▫ زخم بھرجان:- دُکھ اُسریا رب وِسریا (اکھ)

اُسلوتے: جذ. بے کلی، بےچینی، انگڑائیاں، اضطرابی کروٹیں ، ▫ پاسے مارن تے آکڑیاں لین دی حالت ، [- بھتّن]

اسی ، اِسیں : ض. ہم▫ آپاں- [ض. تُسی]

اسّی : ہتھیار یا دیوار کا تیز کنارہ ▫ کندھ دی تِکھتی ُنکر

اُسیر(سار) : ظ. ث. صبح سویرے▫ تڑکے، سُوختے، سویرسار - جھلانگا

اسِیس : ث. اشیرباد ▫ دعائے برکت [ج. اسیساں ، - د]

اشکے : ح. بل بے ، واہ ، آفرین ▫ بلنے ، وارے ، واہ وا، شاوا !

اُشناک : (ف. ہوشناک). صفائی پسند، نازک مزاج ▫ وہمی / ملُوک، شوقین -(۲) چتر، چالاک▫ سیانا :- آشناک بھمن سِینڈھ دا تڑکا/ اشناک چڑی دھوانک آہلنا (اکھ)

اکّ : ذ. آک، مدار▫ ''بوہڑپتا'' مشہور ُدد ھ بوٹا:- مرگئی ُنو رُکتھ رون گے اکّ ڈھک تے کریر جنڈ بیریاں (ل گ)

اُکانہ : ذ. فراش ▫ اک رُکھ :- اوٹھاں بھٹھاں تے آکانہ ، جوبن تِنتاں ماہو مانہ (اکھ)

اِکٹھ : ذ. اجتماع ، اجلاس ، مجلس، مجمع مجموعہ ، میزان ▫ کٹھ جوڑ، پرھیا ، ایکا ← کٹھ

اُکّرن : مص. کندہ کرنا، نقش بنانا ▫ نشان واھن یا کھوترن- {فا. آکیرا = کندہ کار}

اکڑاند، اکڑیند ث. اکڑیواں :- اعصابی تناؤ، سختی▫ تھکیوا ، پٹھے آکڑن، آکڑ

اِکسار : متف. یکساں ، ایک سا ، ہموار لگاتار▫ اِکّو جہا ، ہِنّدھرا ، سانجھا

اِکلانجا ، اِکلاپا : گوشہ تنہائی ▫ اِکّلواسا ، کلّ :- اکلانجا ، نہ جھیڑا نہ جھانجا (اکھ) - (ص) تن تنہا ▫ آپ کلاپا ، کلا کہرا

اِکلاہا : ص. اکیلا - بے یار و مددگار ▫ جہدا کوئی بھرا نہ ہووے، کتلا

اکّن : مص. اکتانا ، تنگ آنا ▫ اوازار ہون ، سوڑا پین ، کھجھن

اُکّن : مص. خطا جانا ▫ نشانہ نہ لگن، ہتھ کُھنجھن

اِکواسا : ص. کج رو ، یک رخ، ٹیڑھا ▫ کواسا :- رن کڑکنی، ہل دھڑکنی، بلد اکواسا ، اس ہالی دا کی بھرواسا (اکھ)

اِکواسّی : ایک طرف سے پکائی ہوئی(روٹی) ▫ اکپاسی(سیک کرنائی ہندے نیں)

اِکیراں ، اکیریں : ظ.ح. ایک بار، ایک دفعہ کا ذکر ہے کہ ▪ اِک وار

اکّھ : [ج. اکھاں/اکھیّں] انکھی▪نین، اکّھی :۔ اکھّاں نال جھان اے (اکھ)۔(۲) بی ہُنگرن دا تھاں [آلُو / گنّے دی اکّھ]

اِکّھ : ث. ایکھ ▪ کماد ، گنّے :۔ اِکھ جھناں دی سنگھنی ، گھوڑے پنکن بار (اکھ)

اکھان : ذ. کہاوت ، ضرب المثل ▪ سیانی مت ، اکھاوت ، عقل دی گل،

کہنت ، کہانا ، اکّھوت :۔ جے ڈینہ بھلڑے تاں مِتر وی بھلڑے ، ہے مشہور اکھان (غف)

اکُھٹّ : ص. نہ ختم ہونے والا ▪ اُمکّ

اکھّر : ذ. حرف :۔ اکّھر اِکّ نہ جانے ، ناں عِلم دین (اکھ)

اُکّھڑن : اکھڑنا ▪ جڑھوں نِکلن [مت . اکھیڑن]

اُکّھل ذ. ، اُکّھلی : اوکھلی ، ہاون▪ جنساں (دھائیں) چھڑن لئی وڈا تے گڈواں چِتّھو :۔ جنساں آپنو آپنے جوہر دسّن ، جدوں آکھلی گھت چھڑیندیاں نیں (وا)

اکھواتا : خانہٴ چشم ، آنکھ کا گڑھا ▪ کُھتا ، اکّھ دی کوٹھی

اُکھیائی : دِقت ، تکلیف ، مشکل ▪ اَوکھ اَوکڑ

اُکھیڑ، اُکھیڑا : ث. بیخکنی، بال گرنا ▪ وال جھڑن دا روگ (۲) ایک داؤ ▪ بھلوانی وِچ اِک دا [۔ مار]

اُکھیڑن : مص. اکھاڑنا ▪ جڑھوں پٹّن، نالوں لاہن ، آچیڑن

اگ : ث. آگ ، آتش ▪ بھاہ

اگا : سامنا حصہ ▪ سامنلا پاسا ، تنگ :۔ رانی نُو کون آکھے اگاّ ڈھک (اکھ) (۲) عاقبت ، مستقبل ، ماکھ ▪ آؤندا ویلا۔(۳) آل اولاد، دُہت پوت

اگاڑ : ذ. اگاڑی، سامنا رخ ، آگا ▪ اگواڑ ، مونہ :۔ گھوڑے دی پچھاڑی، انسر دی اگاڑی (اکھ)۔

(۲) گھوڑے کا منہ یا اگلے پاؤں باندھنے کی رسی ▪ [ض. پچھاڑی]

اُگالی : نشخوار ، جُگالی ▪ اگل اگل کے چِتّھن دی کار یا عادت

اگانہ (اگھاں) : ج. آگے ،آگے کو ▪ اگنے، اگنے لئی / نُو ، اگھاں

اُگراھا : فا. محصِّل ، قرض وغیرہ وصول کرنے والا ▪ اگراہی کرن والا،[مص. اگراھن]

اُگّرن، اُگّھرن : مص. مارنے کو اٹھانا یا تاننا ▪ آلارن (مارن لئی) : گُھسّے نہ گُھساوے ۔ جُھڈو اگر اگر آوے (اکھ) ۔ (۲) اُگراھیا جان

اُگلا : ص. بےحد ، وافر ▪ چوکھا ، بے حسابا :۔ اِکناں آٹا اگلا ، اِکناں ناھیں لُون (اکھ)

اُکلچّھن : مص. قے کرنا، اُگلنا ▫ الٹی کرن ، ڈاکن ، گلچھن

اُکلن : مص. چھوٹنا، الگ ہونا، میل وغیرہ کا اترنے کے قابل ہونا ▫ اُکھڑن ، لتھن جوگا یا اُتے ہو جان، اُتہاں اُٹھن

اگلواڈھی : متف. پیشترھی، آگے بڑھ کر ▫ اگے ہو کے ، اگوں ، اگیترے

اگیتر : ذ. سابقہ ▫ لفظاں دے اگے لگ کے نویں معنے دین والا لفظ- {ض. پچھیتر = لاحقہ}

اگیترا ، اگیتا : ص. موسم سے پہلے پکنے والا پھل ▫ ویلے توں پہلا ، سُوقتا

اگیترے : ظ پیشتر، قبل از وقت ▫ سوختے ، [ص. اگیتر / اگیت - ض. پچھیتا]

اگیچ : ذ. آگے. پیش پیش ▫ اگے ، اگھاں ، اگیرے - آگئو

اُگھ : ث. خبر، پتا ▫ آگھ سُگھ ، سُوہ ، دسّ

اُگھاڑا : ص. ظاہر ، مشہور، جانا پہچانا ▫ منّیا دھنیا ، ننگا - نتروان

اگھال (ہنگال) : ذ. کھنگالنا ▫ بھانڈے وچ پانی پھیر کے لسی مکھّن وغیرہ لاہن، [مص. اگھالن]

اُگھرن : مص. وصول ہونا ▫ اُگراہیا جان (۲) اُگھرن :- اُگھری سو پئی ، (اکھ)

اُگھڑن : مص. کُھلنا - عیاں ہونا ▫ کُھلھن- نکھرن

اَلّ : ث. المشہور ، لقب ، عرف عام ▫ مشہور ناں / کُنناں

اُلّ : ث. (ج. اُلاں). کنپٹی کا درد ▫ تراٹاں

اُل بوچّی : گیند ڈنڈے کا ایک کھیل ▫ گیند اچھال کے جھوبن، (تارا بوچی)

اِلّ : ث. زغن ▫ چیل (پنچھی) :- ال دے آھلنے ماس ؟ (اکھ)

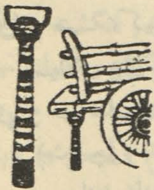
الاّ(الّڑا) : ص. الّھڑ ، کم عمر ▫ ایانا (الڑ بلّڑ) :- الّا کاکا توں...(ل گ)

(۲) آلا، خام ▫ کچّا (زخم) :- الڑے گھا اچیڑنی ایں (وا) - (۳) آبو ، کچّا بھنّا (اناج)

اُلار : ذ. ابھار، جھکاؤ ، جذبہ ، آکساہٹ ▫ جھوک ، موج (من دی)- (ص) آگے سے اونچا، پیچھے جھکی ہوئی (گاڑی) ▫ کواسا [ض. دابُو]

اُلارن : مص. اوپر/ایک طرف اُٹھانا/ جھکانا ▫ کواسا کرن ، اک پاسے بھار پان (۲) لہرانا ، [باند -]

اُلارُو : ذ. بیل گاڑی کا عقبی ڈنڈا ▫ گلا

نو الرّن توں روکن لئی جھولدا ہویا ڈنڈا یا تھم - (ص)

جھکاؤ والا ▫ آلارواں

اُلاں : جث. درد ▫ سِلاں ، تراٹاں

الان : مص. بات کرنا ▫ بولن، کُون :- سمجھ/ سِجھ اُلائے ، تھوڑا کھائے (اکھ)

اُلانا : ص. ننگی کنڈ (پیٹھ) والا گھوڑا

اُلانگھ : [مص. اُلانگھن]. پھلانگ ، ڈگ ▫ لانگھ

اُلاون/اُلان : مص. اٹھانا ◘ چُکّن، چان:- مُن یوسف، چپ غم وِچ رہندا کدی نہ نظر آلاوے (غ ر)

اُلاھنی : مث. [مص. آلاھن]۔مرثیہ، ماتمی گیت ◘ موئے دے گُن دسن [مث. پِٹنی] :- اِک پِٹّن نوں اک آلاھن نوں (اکھ)

اَلتھن : مص. ترجمہ کرنا، رسم الخط بدلنا ◘ ترجمان (مص) ، اُلتھا کرن

اَلدَن (لَدّن) : مص. انڈیلنا ◘ باہر سَٹ وکھان، پان، گھتّن ، آلیرن

اُلرن : مص. ایک طرف جُھکنا ◘ پچھانہ یا اِک پاسے اُلٹن - (۲) ڈھلکنا ◘ فصل دا پک کے ڈھلن

اُلسان : مص. اونگھنا ◘ آنگھلان، {ص. السانا = مُہر خمار}

السیٹھ، السیٹ : ث. نقصان ، خواری، دھوکا فریب ◘ تروٹ ، دُکھ ، گڑبڑ ، دھوکھا ، چھل (لیکھے وِچ) :- سِر بیٹھ ، ستو السیٹھ (اکھ)

الک : ص. ، کمسن، شوخ ◘ ایانی :- ہیر سیالاں دی الک وچھیری ہلدی (ل گ)

الکھ : ص. نہاں ◘ جو نہ لبھے ، ان ڈٹھ - (ث) جڑ، بنیاد :- سوھرے اکیھیں مرچاں پاں ، گھنڈ کڈھنے دی الکھ مُکاں (ل گ) - (ذ.) خُدا ◘ رب ، رب دا ناں / ذکر :- ہیر دی خاطر منگن چڑھیا گھر گھر الکھ جگایا (ل گ)

اَلمبا (الامبھا): آگ بھبوکا ◘ لمب، لامبو

اَلن : ذ. آلن ، خشک آٹا ◘ ساگ گاڑھا بنان لئی پایا جان والا مکئی دا آٹا

اُلنگھن : اوپر سے گزرنا ، خلاف ورزی کرنا ◘ حدوں/آتوں لنگھن، ٹپّن

اُلو (بوچی) : ث. تاس، ایک کھیل ◘ تارا بوچی ، آلبوچی

الوآن : ص. بے ریش ، نوخیز چھوکرا ◘ ان داڑھیا ، لُوآن (چھہر)

اَلُونا : ص. بے نمک ◘ بے لُونا، پھکا [ث. الُونی] دال الُونی ، کپڑے سبُونی/ صبُونی (اکھ)

اِلھڑن : مص. ہاتھ سے مخصوص سلائی کرنا ◘ الھڑی کرن (کپڑے دی کنی موڑ کے تروپے لان)

اُلھما (اُلاھما) : گِلہ، شکوہ ، احتجاج ، شکایت :- گلہ الھا ، بھنڈی خواری یار دے پاروں سہیئے ہو (با)

اُلّی : پھپھوندی ، کاہی ◘ میل، بُور جالا (پانی دا)

الیرن : مص. انڈیلنا، (خشک چیز) ڈالنا ◘ پان، لَدن :- بُکّ چینے دا چا آلیر یا سُو (وا)

اِلیکن : مص. نقشہ کھینچنا، خاکہ اتارنا، ٹریس کرنا ◘ آتوں لیکن، ڈولن

الیل : ث. وقتی چاہ، ترنگ ◘ من دی موج

اماہ : ذ جوش، شہوت ◘ اٹھا، اُچکل، ویگ

امب ، امّ : ذ. آم [نک. امبی = کچا امب] چھڈ کے دیس دوآبا ، امبیاں نُو ترسیں گی (ل گ)

امبھن (ہمبن) :مص. تھکنا، گرم ہونا، متورم ہونا ◘ لا کھیا جان - [حذ. امبھاٹ]

اَمڑی ، امڑی: عو. امتی ،ماں ◘ بے بے

اَمسلک (ملکڑے) : متف ِدھیرے سے ◘ ہَولی ، سھجے، اڈول

اسلوک (ملوک) : ذ. خشک لسوڑی جیسا پہاڑی پھل ◘ ہسُوبیر

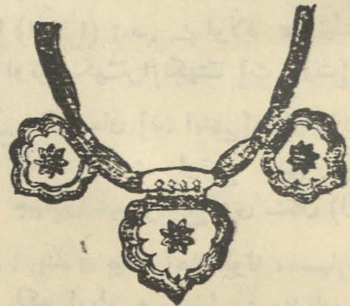
اموڑ (اَنموڑ) : ص. خود سر، ہٹ دھرم ، نافرمان ، ضدی ◘ ڈھیٹھ ، ہٹھی :- وارث شاہ اموڑاں ُنو موڑ نا ِھیں اِہناں وادیاں توڑ نبھانیاں نیں (وا) - [ث. اموڑی] :- غصہ کھا کے قاضی جواب ِدتا ، َبھیڑی بہ وی جا اموڑِیے نی (وا)

ان : ح. {اگیتر = سابقہ}. کلمۂ نفی◘ناہ، نہ، جویں : ان چنگا = نا ُدرست،وغیرہ]

انّ : ذ. اناج ، دانہ :- ان پانی کھا ، نکّ دی سیدھے جا (اکھ)

اُنّ : ث. اون، پشم◘ بھیڈ/اوٹھ دی جَتّ:- لیلا لیا اَن ُنوھتّھوں کھانے کپاہ (اکھ)

انام : ذ. (نک. انامی) گلے کا مشہور زیور ◘اک گہنا :-گل دا دیاں انام (پِیلو)

اُبھول (ابھول) : ص. معصوم ، بھولا ◘ ِسدھڑ، بےگناہ - (٢) نادانستہ ، انجانے میں◘ ُبھلیکھے نال،آ ُمھارے

اُنپُجدا (ان پُجدا) : ص. لاچار، بے توفیق ◘ ماڑا، نمانا ، ھاتڑ:- ان پُجدے ُموھوں نہ بولدے نیں (وا)

انت/اَنت : ث. انجام ، آخر ◘ اوڑک :- انت سچ دا سچ ہی ِنترے گا (وا)

اُنت ، اُنتی : ث. ُبنائی ◘ آنوت، آنائی

انتکال : ذ. جانکنی ، نزع ◘ موت ویلا (ث.) انتہائی کراھت◘ سوڑ ، کیریچ

اُنج : ح. ُووں ، ویسے ◘ اَویں، (ض. اِنج)

اَنجھک : ص. بے دھڑک ◘ نڈر -

اَنچر : ص. کم‌خور ◘ تھوڑا کھان والا - [انچر گھوڑی]

اَنکھ : ث. (ص. انکھی/انکھِیلا) غیرت ، عزت ِنفس،خود داری ◘ آن، پت :- شیراں وانگو پالیں انکھ ُنو (ل گ)

اُنگ : ذ. عضو ، ُجز، حصہ◘جسم، ٹوٹا

اُنگرن : مص. کونپل / انگوری کا پھوٹنا ◘ ُپنگرن ، پونگراں نکلن

اُنگل (اُنگلی) ث. انگشت ، انگلی :- پنجو انگلاں اِکتو جھیاں نہیں ُھندِیاں (اکھ)

اُنگن : ذ. آنگن ، صحن ◘ ِوہڑا :- گلیاں ہوئیاں ِبھیڑیاں مینو انگن ہویا پردیس (ل گ) - انگن وڑیا بھاوے نہ تے کُچھّڑ بہے نلجّ (اکھ)

اُنگھلی : غفلت ، ُمستی ◘ الکس، گنھول

اُنگھڑ ، ان گھڑت : ص. ناتراشیدہ، الھڑ، ◘ ان گھڑیا ، اکتھڑ، کھروا ، ُموھڑ

اُنگھلان : مص. اونگنا ، نیند کی جھپکی آنا ◘ آنگھلاٹ / جھوکاں آؤن ، نیندر دے جھوٹے آؤن

اُلـَن : مص. بُننا ◘ آتی (بُنتی) کرن

اَنوِدھ : ص. ناسُفتہ (موتی) ◘ اَن وِنّھیا

انـّھ : ص. اندھاپن ، اندھیر ظُلم ◘ انھیر، بے انصافی ، انیا

اَنـّھا : ص. اندھا، تاریک، نابینا ◘ مناکھا

اُنھال ، اُنھالا : ذ. موسم گرما ◘ گرمیاں۔ [ض. سیال]

اَنھراّتا : شب کوری ◘ راتی نہ دِسن دا روگ ۔ اندھراتا ، رتا نـّھا

اَنھونْد : ث. عدم موجودگی ، نُقصان ◘ تھوڑ، موکـّا، وگوچا، مُکا [ض. ھوند]

اَنھوئی : ص. جھوٹی، خلافِ واقع ◘ کـُوڑی ان ہِیتی :- دُشمن گل کرے انھوئی (اکھ)

اَنھے واہ : متف. اندھا دُھند ◘ بے سوچے سمجھے ، انھیاں ہار / وانگ

انھیر : ذ. اندھیر ۔ دھاندلی ◘ انـّھ، ھنیر

انھیرا : تاریکی ، اندھیرا ۔ (ص.) تاریک ◘ [ض. چاننا]

انھیرچانـَن : ذ. چنبل کی قسم ◘ رِدنے ھرا رہن والا پھوڑا

انی : ح۔ اری ، عورت کے لیے خطاب ◘ نی ، اِڑیے (عو)

اِنیندا ، اُنـیندرا : ص. بے خواب ◘ انگھلاؤ (رات دا آنیندا)۔ (٢) بے خوابی ◘ نیندر پوری نہ ہون :- اِک میری اکھ کاسنی ، دُوآ رات دا اَنیندا کٹـّیا (لگ) - راتیں کیتے آنیندرا کٹـّیو ای ؟ ایڈی نیند والا لُڑھ گیا ہیں وے!(وا)

اواسـّی : فازہ ، جمائی ◘ اباسی - مُونہ کھولھکے اندرلی ہواڑ باہر کڈھن تے الکس لاہن دی حالت

اواگـَتّ ، اواگھـَتّ : متف. اچانک، بےتحاشا ◘ اچن چیت

اوائی : حش. آمد کی خبر ، افواہ ◘ آؤن دی دُھمّ ، چرچا

اوبھـَڑ : اجنبی ، نا محرم ، بیگانہ ◘ غیر ، اوپرا ، بگانا

اوپرا : نامانوس ، نامحرم ◘ اوبھڑ، غیر ، ان ڈِٹـّھا، ان جانیا/بجاتا

اُوت : ذ. بُوڑھا آونٹ ◘ بُڈھا آوٹھ - (٢) احمق ◘ مُورکھ آدمی، (مص. آوتن)

اَوتـَا : ص. کج فہم ، بدمِزاج ◘ اڑبھ، کـَبا، اوَیڑا

اَوترا (اوَنترا) : ص. بے اولاد ◘ نپُتـّا ، اوترا نکھـترا/نکھتـّا [ث. اَوت]

اوتھـّے : ظ. وھاں [ض. ایتھے]، {اوتھوں = وھاں سے} :- اوتھے ایتھے دوہیں جہانیں خیر رانجھے دی منگاں (لگ)

اوٹ : پناہ ◘ بچا ، آھلا، اوٹا ، سہارا :- لکھ اوٹ ھے کول وسیندیاں دی بھائیاں گیاں جیڈی کوئی ھار ناہیں (وا)

اُوٹھ : ذ. اونٹ ، شُتر ◘ آٹھ، اَونٹھ ، ڈاچی

اوٹھا : ص. اونٹ سے متعلق ◘ اوٹھاں دا :- مال اوٹھا ، گھر کوٹھا (اکھ)

اوٹھل : اونٹ ایسا بے ہنگم ◘ اوٹھ ورگا، اوٹھ مُوھا ، کوجھا آدمی

اوٹھی : ذ. شُتر سوار ◘ ڈاچی والا -(۲) ساربان ◘ آٹھ پال

اوج : ث. عو. کلنک، عیب ، بدنامی ◘ دوس ، کالک ، اَج

اوجھر : ذ. اوجھڑی، معدہ، اوجھ ◘ پچّونی

اوجھڑ : ذ. دشوار گرار ، اُلٹی راہ ◘ بکھڑا راہ ، کُراھا ، اَوُلا رستا

اودرن (اُدراں) : مص. اداس ہونا ◘ ھُسّڑن ، جی نہ لگن :- نکی دے سوھرے میں وِچ بناواں، جاں جی اودرے ، مِل مِل آواں (ل گ)

اوڑ : ث. قحطِ باراں ، خشک سالی ◘ تلّی، سوک ، سوکا ، روڑا :- لگی اوڑ ، کھیتی چھوڑ (اکھ)

اوڑک بظ ذ. انجام ، خاتمہ ◘ انت، چھیکڑ، اخیر - (۲) آخرکار ◘ چھیکڑے ، اخیر تے ، انت نُو :- اوڑک بجھ مُولیا تیں بھنا ھٹی (اکھ)

اوڑن : مص. سوجھنا ، یاد آنا ، سجھائی دینا ◘ سُجھن ، چیتے آؤن

اوکڑ ، اوکھ : ث. دِقت ، دُشواری ، تنگی ◘ آکھیائی ، پِیتا ، کھیچل

اوکڑن : مص. خمیدہ ہونا ، آگے جھکنا ◘ اَڑن ، اِنن ، کُبّا ہون

اوکھا : ص. مشکل، دُکھی، کبا تنگ-[ض. سوکھا]:- اوکھا پیہن پکان اے، سوکھا بہ کے کھان اے(اکھ)

اوگ : ث. ھل کے دستے کو قائم اور مضبوط رکھنے کے لیے کُڑ میں لگی ہوئی لکڑی ◘ ہل دا اِک حصہ

اوگن : ث. عیب، پاپ [ض. گُن، ص. - ھار]

اول : ث. Navel String ، آنول ◘ نارُو (۲) نفرت ◘ الکت، کِریچ، کرہاہن

اولا : آملہ ، آنولا ◘ مشہور کھٹا پھل :- اولے دا کھادا، سیانے دا آکھیا (اکھ)

اَوَلاّ : ص. عجیب، نرالا ، انوکھا ◘ کَوَلاّ

اولو : ذ. چوبچہ ◘ وگدے کُھوہ دی دِھار پین والا تھاں/ٹوبا - چلھا

اون : ث. گھاٹا، کمی، کسر ◘ تھڑ، تھڑوں، [ص. اونا]

اونّا : (اوتنا) ض. آتنا [ج. اونّے] :- اونے پیر پسارئیے جتنی لمّی سوڑ (اکھ)

اوندھا ، اونّھا : سُور ◘ باہرلا، بد جانور

اونسیاں/اوسیّاں : [آؤن سیّاں] جث. قیافہ آرائی کی قسم(کسی عزیز کی آمد کا پتا لگانے کے لیے زمین پر لکیریں کھینچنا یا تیلیاں لپیٹ لپیٹ کر کھولنا) ◘ اِک شگون - (۲) سخت انتظار میں ہونا ◘ ودھیک اڈیکاں والی حالت [- پا]

اوھڑ پوھڑ : ذ. معمولی علاج ◘ دوا دارو، توڑ، آہا ، ٹوٹکے

اوھلے ، اُہلے : ح. اوٹ میں ◘ پچھے ، لُکا وچ :۔ اکھوں اوھلے ،گھت بھڑولے (اکھ)

اوئے : ح. اے ، حرف خطاب (مردوں کا ، مرد کے لیے) ◘ مرد بُلان دی واج، جے زنانی بُلائے تے ''وے یا اوے'' :۔
جوانی کملی تے راج چوچکے دا ،
اوے کسے دی کی پرواہ میںنو (وا)

اویر ث.، **اویرا** : دیر. تاخیر ◘ اویل کویل، دیر، چرک - {اویرے ، چرکے = دیر سے}

اویڑا : ص. کج فہم ، چڑچڑا ، بدمزاج ، ترش رو ◘ کھروا ، کبّا ، سڑیل

اویسلا : ض. غافل، لاپرواہ ◘ گھیسلا، ویسلا، کھولا

اُویں ، اوویں : ح. وُوں ، ویسے ◘ آنج اوداں - {ض . اِویں = یوں}

اِہ : (ایہہ) ح. - یہ (ف = اِہی) {ض. آہ = وہ}

اُہا : ص. ویسا ◘ اچھا- (۲) وُہی ◘ آہو ،

اُہدر : ظ. اُدھر، اس طرف ◘ اوس پاسے ، [ض. اِہدر، اِھدر]

اہر/آھر : ذ. سرگرمی ،مستعدی ◘ کم دا چا، پیار، اَدَم- (۲) انتظام ◘ پربنھ، اہر پہر :۔
پھیر گوت کُنالی دا آہر ہویا (وا)

اہرن : ث. سندان (لوھا کوٹنے کا) ◘ سردان :۔ مہنے سُن کے میں ایوں ہو جاندی جیوں اہرن وچ پھالا (ل گ)

اہری : ص. مستعد کارکن ، مصروف طبع ◘ آدمی ، ہمتی ، کم دا چاوان :۔
اِک آھری ، سو کاما (اکھ)

اہل : ص. مست ، بھرپور ◘ گٹ - مستانا ، مستانی، کملی [جوانی]

اُہلا : پردہ ، اوٹ ، اخفائے راز ، پناہ ◘ پڑدا ، بھیت ، لُکا ، سہارا

آھلک : ث. الکس ، سستی ◘ آلس، گھول جلتھ پنا - {ص. آھلکی = کاہل}

اہلنا / آھلنا : ظ ذ. گھونسلا، نشیمن ◘ پنچھی دا گھر ←

اہمیاں : بھنے (بھونیں) سٹے [کنک/جواں دے]

اہن : ث. برف ، اولے ◘ گڑے ، چندرا کنکر: (اہن ماری کھیتی)- (۲) پیتا

اُہناں : آن،آنہوں نے ◘ {ض . اِھناں/اہناں =اِنھوں نے}

اُہو، اُھی : ضہ. وھی - {ض. اِھو = یہی}

ایال : ذ. بھیڑ بکریوں کا گلہ ◘ اجڑ [فا. ایالی] - (۰) ← آل

ایانا (نیانا) : ص. ذ. معصوم بچہ، نادان ◘ بالک - انجان :۔ ایانا گل کرے ، سیانا قیاس (اکھ)

ایڈ ، ایڈا ، ایڈّا : ص . اتنا بڑا ، اس قدر ◘ اینا وڈا

ایرا ، ایر : ث. مکان کی بنیاد ◘ نیہ نشان ... کندہ ایرے اتے آسی (اکھ)

ایس، اَیس : ضم. اِس - اِپنے {ایسے = اسی}

ایکا : اتفاق، اتحاد ◘ سانجھ سلوک

اَین : ذ. غلّہ دان کے نچلے سوراخ کی ڈاٹ ◘ بھڑولے دا ڈٹّا (انّ کڈھن لئی)

اَینا (ایتنا) : ص. اس قدر، اتنا - [ض. اونا]

(ب)

بابّا : بابا، باپ، دادا :- بابا بابا کھندے ساں تے سدا سُکھالے رہندے ساں، جاں بابا کھایا تے کہاں دُکتھ پایا (؟)

بابل : ذ. عو. بابُل ◘ پیو، باپُو :- دھیاں کر کے جوان بابلا! کاہنُو ہنّا ایں حیران بابلا (ل گ)

باپُو : ذ. باپ ◘ پیو (عو.) :- پہلی لوری امّاں دیوے، باپُو وندّے بوریاں - / باپو مینُو مجّھ لے دے، میں جیٹھ دی لسی نہیّوں پینی (ل گ)

بات : ث. پہیلی، کہانی ◘ بُجھارت [نک. بتولی] :- بات پاواں بتولی پاواں (بُجھ) - (۲) بات ◘ گلّ، [نک. باتڑی] :- کتونت نہ پُچھے باتڑی پھٹّ سُہاگن نار (اکھ)

باتھو : ذ. بتھوا ◘ مشہور ساگ

باٹا : گل. کریر ◘ کریر دا پھلّ / بور:- پھکّن مہینے مینہ پے جاندا لگدا کریراں نُو باٹا (ل گ) - (۲) ایک برتن، باسن ◘ کُھلّے مونہ دا مشہور بھانڈا

باچھ : ح. بنا، بغیر ◘ باجھوں :- باجھ بُلایاں بولنا، احمقاں دا کم (اکھ)

باچّی (باچّھی) : باچھ ◘ وراچھ، بُلّھاں دی نُکر، چباڑے مِلن دا تھاں [باچیاں سیکن (مح)]

بار : ث. [ج. باراں]. جنگل، پنجاب کا مشہور علاقہ: [کرانا بار، نیلی بار وغیرہ] - (ذ) انبار غلّہ ◘ بوہل :- بار چاون تے قیامت آون (اکھ)

بارا : دروازہ ◘ بُوھا - (۲) بھاگ [- کُھلنا]

باری : کھڑکی، جھروکھا ◘ نکڑا بُوھا :- چاندی دیاں باریاں سونے دا دروازہ (ل گ)

باڑا : ص. کڑوا (پانی) ◘ کوڑا (کُھوہ) :- کُھوہ باڑا، زمین دا اجاڑا (اکھ)

باژو بنْد : ذ. بہنّا :- بازو بند وے بے شرما گھنا (ل گ)

باشا : ذ. (ف. بادشاہ) باز (مشہور پرندہ)

باشک : ذ. ناگ ◘ نانگ، پانی دا سپ :- باشک ناگ نہ ہاتھ لیاوے (با)

بافتا : [ف. بافتہ : اُنواں]. کھدر ◘ کھڈی دا کپڑا :۔ اتے بافتا نہیں قصور جھا (وا)

باکرا : ص. بکرے دا/ والا ۔ [ث. باکری] :۔ دُدھ ماجھا ، گھیو گاوا ، بتوہلی باکری (اکھ)

باگھ : ذ. (نک. بگھیلا) ، پہاڑی شیر :۔ جس واسطے پھریں تُوں وچ جھلاں، جتھے باگھ بگھیلے تے شینہ پیڑے (وا)

باگھا : گلا پھاڑ کر رونا ◘ اڑاٹ [۔ اڈ]

باگھڑ بِلا : موٹا/جنگلی بِلا :۔ کھاون والا کھا گیا تے رہ گیا باگھڑ بِلا (ل گ)

باگھی (ماگھی) : لُڈی ناچ (فقیراں دا)

بال / بالڑا ، بالک : ذ. انسانی بچہ ◘ نِکا (بالک) ، جاتک :۔ بال کُبال ہنگھوڑیوں جاپے (اکھ) ، جس سس دے بالڑے پت ، اِک منگاں اِک ویا ہواں (ل گ)

بالا : چورس کڑی ◘ شہتیری (۲) مُگدر

بالکا : شاگرد ، چیلا ، مرید :۔ جھا بالکا مُنتیاں باویاں دا (وا)

بال کٹارا : ابابیل ← ◘ اِک چڑی ، سلارا، وال کٹارا (؟)

بالن : ذ. ایندھن، ہیزم ◘ بالن دیاں چیزاں : لکڑ کولے ، گوہے، [بالن چیلن] ۔ (مص.) جلانا ◘ جالن ، ساڑ

:۔اگ بال کے دھوئیں دے بچ رووان ... (ل گ)

بالُو : ص. سُوزاں ◘ ساڑور (ثذ.) ریگ. ریت ◘ موٹی ریت :۔ بالو ریت تپے وچ تھل دے (ہا)

بان : ث. رسم ، عادت :۔ بان نہ گئی تیری بُڈھ بُڈھیپے دی ویرن (؟)

بانا : عرض کا دھاگا ◘ پیٹا، [ض. تانا] ۔ تانا لایا بانا لایا ... (ل گ) (۲) لباس ، پہناوا ◘ پہراوا :۔ جس بانے دا مان کریں تُوں سو وی سنگ نہ جانا (بُلھا)۔ چٹا چٹا تیرا چولا مِترا ، کالا تیرا بانا (ل گ) ۔ (۳) پیشہ ◘ کم ، کام

باندر : ذ. بندر◘مشہور جانور {ث. باندری = بندریا} ←

بانک :ث. (۱) گنے چھیلنے کا ہتھیار ۔ (۲) ٹخنے کا ایک زیور ◘ چاندی دی کڑی [ج. بانکاں] :۔ کنیں بیر دے سجن کو کُرو ، پیراں دے وچ بانکاں (ل گ)

بانگ : ث. [ج. بانگیں]. اذان ◘ ٹاہر :۔ کُکڑا بانگیں دیا ... (ل گ)

بانگا ، بانگی :ذ. موذن ◘ بانگ دین والا:۔ مُلاّ چور ، بانگی گواہ (اکھ)

بانہ : ث. بازو ۔ (۲) بھائی ، سہارا ۔ [ج. باہیں، باہواں] :۔ ٹُٹیاں باہیں /باہواں کل نُو آوندیاں نیں (اکھ)

بانھ (باندھ) : ث. بندھن ، اقرار ، شرط ▫ وعدہ ▫ بندھیج ، روک ، ٹھیکا ، لکا" بدھا کم

بانھا : غلام ▫ گولا۔{ث. بانھی = باندی}

بانھنو : ذ. باندھنو ▫ گنڈھاں مار کے رنگی ہوئی (چٹی تے رنگ برنگی) چُنی...

بانی کار : فا. معمار ، انجنیئر ▫ بنان آسارن والے :- بانی کار مناریاں آچیاں دے

باوا : {ث. باوی = ماں}. بابا، پیو :- باوی بہ کے چھتّے گی ، چھتّے گی بنائے گی پُتاں نُو کھوائے گی - (۲) سادھو فقیر :- جھا بالکا منتیاں باویاں دا (وا) -(۳) بُبوا ، کھلونا ▫ کھڈونا چینی دا باوا

باولی، بولی : زینہ دار کنواں ▫ واں

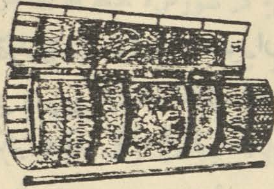
باھلا ، باھرا : ص. بے حد، زیادہ ▫ وہ... ودھیرا ، چنگا چوکھا :- تھڑیاں دے کرم باھلے...(اکھ)

باھلی، باھولی : ث. بازو ، آستین ▫ بانہ (۲) تیرنے کا انداز ▫ تاری ترن ویلے باہواں مارن دا ڈھنگ

باھوڑن : مص. مدد کو آنا ▫ وتن، پکڑن، بانہ پھڑن-[فا. باھوڑ ویتا]:- او کھے ویلے باھوڑ پیرا (محم)- دھی ہووے ساہورے ، جوائی کدے نہ باہوڑے (اکھ)

باھوڑیں: ح. المدد ،الامان ▫ بچاؤ، پکڑیں

باھی : بازو ▫ بانہ (۲) چارپائی وغیرہ کا بازو ▫ ھینہ - [ض . سیرو]-(۳) بازو کا مشہور زیور ▫ چاندی دا گلاس ورگا گہنا : آھو باہی جھڑی گھول گھول لاھی (اکھ) - گھڑا دیو باھی ، میں آئی سجویاھی (ل گ)

باَیڑ : ثذ. چرخے / رہٹ کا وہ حصہ جس پر مابل چلتی ہے ▫ بیڑ

بب :ذ. {ص. ببانا = پدری} بابا ، باپ:- رب دیوے ، بب نہ دیوے (اکھ)

ببر(ذ.)، ببری: ث. تن ▫ دھڑ-(۲) مٹی کے برتن کا ٹکڑا ▫ ٹھکتر ، ٹھیکری

بُبھ : ث. دھاڑ ، درد ناک چیخ ▫ دھاہ بھب،[بُبھاں مار کے رون (مح)]

بپت : ث. مصیبت ، آفت ▫ بھیڑ، بلا

بت : ذ. قے ، ڈکار ▫ اُبت :- ہولی کاج وگاڑیا، جیسوں مُولی دا بت (اکھ)

بت : ذ. جُثہ ، جسامت، حجم ▫ وت ، وڈھ ، ڈیل ، قد بت ، ھستی، واہ۔

بتا : دھوکا ▫ ول چھل - (۲) ونی ضرورت/کام، مطلب ▫ کم،گوں ، لوڑ :- میں نہ میرے بتے، دے بلدی دے بتھے (اکھ)

بتولیا : ص. باتونی ▫ پُرگو ▫ گالڑی ، کھپتی

بتی : باتی ▫ وٹی ، وتی (روں ، تیل دی) - (۲) [۳۲]

بُتی : بیگار ▫ وگار ، مُفت دا کم :- کر بُتیاں ، کھا جُتیاں (اکھ)

بُتھاڑا ، بُتھاڑ : ذ. مویشی کا منہ ▫ بُوتھا، بُتھنا

بتھیرا : ص. بہتیرا ، کافی ▫ چوکھا ، واہلا

بُٹّ : ذ. سخت مُسوڑھا ▫ مسیراں (پھد

بٹ بٹ [بتربتر]: متف. ٹکٹکی باندھ کر، ٹکر ٹکر ▫ اِک ٹِک لا کے ، [۔ تک]

بُٹی : (ٹص.) بوچی ، بے زیور ▫ بُچّی گھنے توں سکھنی :۔ بُٹّی پیکے وہندی نہ ، گھڑا دیو کنگنا (ل گ)

بٹھل : ذ. مٹی کا برتن ▫ دورا

بَجّ : ث. مستقل روگ، داغ ▫ کوئی انگ ماریا جان ، کوجھ ، بُریائی

بِجّ : ث. آفت ، برق ▫ بجلی :۔ بِجّ کَینہ آتے پیندی اے (اکھ)

بُجّا : مُل. ہاتھ کا ھتک آمیز اشارہ ▫ پھٹ لعنت، کھلا ای/ بُجّا ای (لو)

بِجارا : پود ▫ پوچ ، پنیری

بِجاری : فا.ذ. تخم ریز ▫ بیجن والا ، واھک :۔ کنک دا بجاری ، مچھی دا شکاری (اکھ)]

بِجڑا : بیا ▫ اک چڑی ، بِیڑا

بِجّو: ذ.(Badger) کفتار ▫ ← مُردے کھانا اک پاڑو جانور (۲) بدصورت ▫ کوجھا [چین دا بِجو]

بُجھار : فا. ص. نکتہ رس ، زیرک ، دانا ، رمز شناس ▫ سیانا ، بُجھن ہار

بُجھارت ، بُجھاؤنی: پہیلی ▫ بات، بُجھکتا

بَجّھن : لا. بندھنا ▫ پھڑیا/ جوڑیا جان [مف. بدھنا، متہ. بنھن، ض. کُھلّن]:- بَدّھا چور تے چُھٹا جھاگڑو (اکھ)

بُجھن (بُجھ لین) : مص. بوجھنا، حل کرنا ▫ سوچ کے جانن ، پچھانن

بچاوا: فا. محافظ، مددگار ▫ بچان والا، واھرو

بِچڑی ، بِنجی: گُلی کو ڈنڈے سے ایک بار اچھالنا ▫ ٹکڑا ٹُل [تتولا]

بُچکا ، بُچکی : بقچہ، گٹھڑی :۔ ماں مر گئی ننگی دھی دا ناں بُچکی (اکھ)

بچ کُچ: ذ. بچے (مچھلی کے) ▫ مچھیر۔ (۲) چینگا پونگے ▫ چنگڑ بوٹ ۔ بچے بالے، نیانے کچیانے

بچونگڑا ، بچونگا : ننھا بچہ ▫ بچڑا ۔

بِد : ث. برات کے ساتھ لایا جانے والا خشک میوہ جات اور مٹھائیوں کا تحفہ ▫ شگن پاروں لاڑی دے پنڈ ونڈن جوگ مٹھیائیاں تے سُکے میوے

بدام : بادام ▫ مشہور سُکا میوا (ص. بدامی)

بدانا : ذ. موٹا اور چھوٹا شہتوت ▫ تُوت بدانا۔(۲) (بُردانہ) اک مٹھیائی

بَدّل : ذ. بادل ، ابر ▫ گھٹ ، جھڑ

بَدو : ص. گنوار، جاھل ▫ بدنام، [۔کر]

بدو بدی :متف. جبراً، زبردستی ▫ ملّومَلّی ، دھکو دھکی ، دھکانے :. بدوبدی دا سودا نہیں ھوندا (اکھ)

بدّھا : مذ/ص ذ. بندھا ہوا ▫ بنّھیا ، ان کُھلّھا :۔ جٹ تے بھَنّ بَدّھے چنگے

(اکھ) - (۲) یک مُشت (اکٹھا)، نقد ▪ کٹھا روک ، ان مُتڑیا (نوٹ/ رُپیّا)

بدّھا رُدّھا : چار و ناچار . مجبور ، پابند

بدھیلُو: ص. پابند(مویشی)▪ تھان آتے بجّھا رہن والا (ڈنگر)

بڈاوا : بھوت ، چھلاوا ▪ چھلیڈا

بُڈن : لا. ڈوبنا ، غرق ھونا ▪ ڈُبّن [مت. بوڈن] :- بھیڈ بُڈ موئی ، مینگنی / پھینگنی تر آئی - / مُلا بُڈن منظور کیتا ، ہتھ دیون منظور نہ کیتا (اکھ)

بُڈھ : ذ. بڑھاپا ▪ بُڈھیپا، بُڈھا وارا (۲) بوڑھا بُڈھا

بُڈّھا : ص. بوڑھا▪پرانا(جی)[ض . نڈھا]

بُڈھ سُہاگن : ث ص. سدا سہاگن

براجّا : تراج ، فساد ، خانہ جنگی ▪ کُپتّ

بُرالا : شور و غل ▪ بُلارا ، رولا

برالی : مٹی/لکڑی کی الماری

بُرجی : نک. چھوٹا برج / منارا

برتھا : ص. بے ارتھ ، فضول ▪ اجایا نکما

برچھ : ذ. برکھ ، درخت ▪ رُکّھ :- برچھاں باجھ نہ چھاواں (ل گ)

بُرچھا : ص. ھٹا کٹا ، مشٹنڈا

بُرچھن : کترنا ▪ برچھ کترن

بُرخا : بُرقع، مشھور پردہ :- برخا نہ بُکّل بی بی مستور اے (اکھ)

برڑا : ص. ابلق چشم ▪ چٹا کھا (گھوڑا)

بُرکن : مص. چھڑکنا ▪ ترونکن (۲) پھوھار پڑنا▪ پھوار ورھن

بُرکی : (وڈ. بُرک). لقمہ، نوالہ ▪ گراھی

برل: ذ. شورش، خبط ▪ بھاجڑ، بھسوڑی

برو : ذ. سخت قسم کی ایک گھاس ▪ اِک گھاہ دا ناں

بروالا : چوکیدار▪ پہرو- (۲) ایک ذات

بروٹّا ، بروٹی : بوٹا ▪ جھاڑی بوٹی :- اک بروٹی جھتّر جھوٹی دانہ وتو وتّی دا (بجھ)

بروری : ▪ پھنسی ▪ پھنّسی

برونہ : ذ. دروازہ ، دہلیز ▪ دلیج

برھون : ث. مریض کے منہ کی سوجن ▪ سوج (مونہ دی)

برھون : ذ. برہا ▪ وچھوڑا

بُریار : ص. بدمعاش ، بدکردار ، لفنگا ▪ بھیڑوکار

بُریائی : برائی ، بدگوئی ، غیبت ▪ چغلی

بریتّا : ریتلا جزیرہ ▪ دریا وچ ریتلا تھاں :- آچھل ندیاں تارو ھوئیاں وچ بریتا کیہا ؟ (شح)

بُڑا ، بُڑاٹ : ذ. ھذیان ▪ بک بک ، بکڑا، بکراٹ -[مص. بُڑان]

بڑبولا : ص. منہ پھٹ ، پیٹ کا ہلکا ▪ ہولا ، بکواسی ، بھونکا

بڑک : ث. آھٹ، چاپ ▪ ساڑی واج ▪ پیچھل

بڑھک : ث. [مص. بڑھکن]. بیل کی آواز

تعلّی ▫ زور دا (بڑا) بول، بھبک، للکارا، ونگارا ، بلد دی واج : ڈھگیاں نُو بُھلّ گئیاں اڑھکاں بڑھکاں جدوں کتنھیں پنجالیاں دھریاں (ل گ)

بُسّا : ص. باسی ▫ بِہا - (۲) بُوچا ▫ بُچّا سادا - (۳) اداس ، سوگوار

بُسکن : مص. سسکنا ، رونا ▫ ڈُسکن، بُس بُس کرن - (۲) پکنا ▫ ابالے کھان

بُسّن : مص. اُبسنا ، گل سڑ جانا ▫ بُس ترک جان، کھانے دا سواد وِگڑ جان

بِشّیر : ذ. ناگ ▫ پانی دا وڈا کالا سپ، باشک

بُک : مذ. اوک ، دُورگا ▫ دولپّا، ہتھاں دی پیالے ورگی شکل تے اوس وِچلی شے :- بُک چِینے دا چا اُلیریا سُو (وا) [متف. بُکیں]

بکروٹ ، بکروٹا : جوان بکرا ▫ پٹھورا

بکڑا ، بکڑاٹ : ذ. بڑبڑاہٹ ، ہذیان ، بکواس ▫ بڑبڑ ، بڑاٹ - بکواہ

بُکّل : ث. بکل ▫ موڈھیاں دوالے چادر وغیرہ ولیٹن دا اک ڈھنگ :- لیف دی بُکل مار کے چھتّیاں وچوں جا (اکھ) میری بُکل دے وچ چور (بُلّھا)

بکلن : مص. ذائقہ بگڑنا ▫ سواد وگڑن

بکلیاں : ج. گھنگنیاں ▫ آبالواں اناج

بکّی : ہرنی [نک. بکّ] - (۲) مرزے خان کی مستانی گھوڑی -

بکھیڑا : جھگڑا ▫ جھیڑا - (۲) مزاح ▫ مخول

بگّا : ص. سفید ، گورا ▫ چِٹّا :- کالے مُول نہ ہوندے بگّے (اکھ)

بگبگھان : مص. بلبلانا، دھاڑنا ▫ بگھ بگھ کرن ، شِینہ/آوٹھ دا بولن

بُگتیاں : ج. سکوں کا ہار ▫ پیسیاں دا ہار

بُگنا : ذ. رسی ▫ (کسے بھانڈے دی پکڑ لئی) گانی ، گلاواں

بگّون : سفیدی ▫ چِٹیائی ، چٹپّن (کچی لکڑ دا)

بگیڑ : ث. سپیدۂ صبح ▫ سویل دی لو

بگھیاڑ : ذ. بھیڑیا ▫ اک پاڑُو جانور ، ناہر :- نی بگھیاڑ جیڈا مُونہ ، کسے چندرے دی مُنوہ (ل گ) [ث. ـی]

بگھیاڑ ↑

بگھیلا : چھوٹا چِیتا (لو) باگھ دا بچہ :- آیا بگھیلا تیرا نکل گیا بُھوں (ل گ)

بُلّا : ہوا کا تیز جھونکا ، موج ▫ وا دا ہُلا، جھولا، لہر- (۲) گُلچھڑا مزا

بِلا : کنارہ کشی ، علیحدگی ▫ کنارا

بِلّا : ص. گربہ چشم آدمی ▫ کَیرا - (۲) تمغہ ، نشان

بلار ، بُلاکڑ : فا. ص. باتونی ▫ کھپتی

بُلارا : چہچہا ، شور و غل ▫ بول بُرالا، چبولا ، رَولی :- اغن پیہے کرن بُلارے (غف)- (۲) جھونکا ▫ بُلا :- ٹھنڈی وا دے بلارے ...؟ (ل گ)

بُلاک : ذ. بلاق ▪ نک دا اک گہنا ←

بلامبھا : آگ کا شعلہ ▪ الامبھا ، لاٹ

بِلبتوڑی : چُغد ▪ الو دی قسم ، چبا کھی ←

بِلٹن : مص. بگڑنا، سرکش ہونا ▪ وِہرن، مُکرن

بلد : ذ. بیل ▪ ڈھگّا، داند :- لون نہ ہلد، کھان گے بلد (اکھ)

بلن : لا. جلنا ، روشن ہونا - [مت. بالن]

بِلُونگا / بلُونگڑا : نک. بلی کا بچہ ▪ بِلُورا

بلُوھندر، بلُولدھر : ث. بلّی کا پنجہ یا ناخن نیز اس کی ضرب ▪ بلی دی نوھندر، کُھرونڈ ،کُھرونڈ ، رگڑ، جھریٹ. [مص . بِلُوھندرن / وِلُوہندرن]

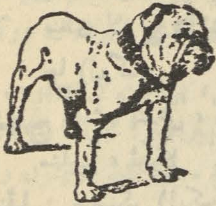
بُلّھ : ذ. ہونٹ ▪ ہوٹھ

بلّھا : سفید کُھروں اور سفید ہی ماتھے والا (مویشی) ▪ پنجکلیانا :- بلّھے دا بلّھا نہیں ، متّھے پُھلّی ضرور ہوسی (اکھ)

بُلّھڑ : ص. موٹے اور بھدے ہونٹوں والا ▪ بُلّھڑو ، وڈ بُلّھا

بلھنی : ث. "کُجّے" کی قسم کا برتن ←

بُلھی ، بوھلی : بلڈاگ ▪ وڈبُلّھا کُتا ←

بُلّھی : نک. ہونٹ کی پنکھڑی ، نازک ہونٹ ▪ پتلا (بال دا) بُلّھ - [بُلّھیاں ٹیرن (مح)]

بلّے : ح. واہ ، چہ خوب ▪ اشکے - واہ وا ، شاوا :- بلے بلے او پنڈی دیا شیر بچّیا ! (ل گ)

بِلّی ماسّی : لڑکیوں کا ایک کھیل ▪ کُڑیاں دی مشہور کھیڈ

بلیدا : (پر). بیل ▪ بلد ، ڈھگا :- اَوتھ بلیدے مقبلا ، کدی نہ ہوندا ساتھ

بُلیل : ث. آواز، خبر، آگاہی ▪ بولن دی واج ، سدّ ، دسّ ، بُلارا

بُمبل - (د) : پُھندنا (کمبل کا) ▪ پُھمّن ، برُومبل ، مروڑی (وٹن)

بمبیہا : پپیہا ▪ کول دی قسم :- باغے وچ بمبیہا بولے ، ... (ل گ)

بنّ : ذ . کوہان ▪ گُمّٹ (بلد دا)

بنّا : کھیت کا کنارہ ، سرحد ، (بنیرا) طرف ▪ پیلی دا کنڈھا۔ حد ، پاسا

بنت ، بنتر : ث. صلح ▪ رہ ، سانجھ - (۲) ساخت ، سازش ▪ بنن ڈھنگ ، تیاری - جھوٹھ سچ :- میں نہ کیتی چوری کائی ، ایویں بنت بنائی (ل گ)

بُنت ، بُنتی : ث. بنائی ▪ اُنائی

بِنْدی: ث. ز. نقطہ □ ٹِکّے ورگا متھے دا :- بندی لاونے دا شوق، ٹکا لاونے دا چا (ل گ)

بَنْدھیج : ث. بندش ، رکاوٹ □ بانھ ،روک مناہی ، ٹھیکا

بِنڈا : جھینگر (ایک کیڑا) □ چیکن والا ٹِڈّا

بنڈوا (بنڈوآ) : سانپ کی قسم□اک زہریلا سپ :-لڑے بنڈوا کھتو ٹوآ (اکھ)

بنو : ث. دلہن ، دُلھنیا ، نو عروس □ وٹی ، سجویاھی

بنھ : ذ. بند ، باڑ □ واڑ- روک، ڈکا

بنیرا (بنّی) : چھت پر دیوار کا بلند کنارہ ، حد ، منڈیر □ کوٹھے دا بنّا ، مٹّن بٹّنی:-ماں نی ماں! بنیرے بولے کاں۔ /چول میرے چھٹّن نو بنیرا میرے ٹپّن نو (ل گ)

بوَا : ث.(لو) (ع. وبا) - بیماری ، آنت

بُوآ : ث. پھوپھی□پھپھی :- نکے دی بوآ (بھوآ) رُس گئی (ل گ)

بوتا (بوتی) : حیہ. شُتر بچہ □ ٹوڈا :- اوٹھ چالی ، بوتا پنجتالی (اکھ)

بُوتھا : حیوانی چہرہ ، بھدی شکل □ بتھاڑا

بوٹ : ذ. پرندے کا بچہ □ پنچھی دا بچڑا :- آھلنیوں ڈِگے بوٹ مڑ آھلنے نہیں نکدے (اکھ)

بُوٹا : بوٹا ، پودا □ رُکھڑا :- ڈھائی بوٹے تے بھتّو باغبان (اکھ)

بوٹی : تکہ، گوشت کا ٹکڑا □ بیرا

بوجھا : کیسہ ، جیب □ کھیسا :- سیر شکر میںنو آئی ، میں کُڑیاں دے بوجھے پائی (ل گ)

بوچن : مصہ. (لو). دبوچنا □ جھوہن

بودا : صہ. لمبے بال□ (ج. بودے)، (۲) کرم خوردہ□ بُھکا ، بوڈا ، پھوکلا، (۳) سر کا ایک زیور□ گُت دا گہنا :- میرے بودے دا چھنکار (ل گ)

بودی : کانی ، چوٹی (مرد کی) □ سر دی ودھائی ہوئی لٹ (۲) چوٹی،□ٹیسی (رُکھ دی)

بُور : ذ. نئے نئے پھل کا شگوفہ □ پھل رُکھ دا پُھل - (۲) کاھی□پانی دی آلتی :- ڈھاب تیری دا گندھلا پانی آتوں بُور ہٹاواں (ل گ)

بورا : تھیلا ، بوری ، توڑا :- سیال دا کورا ، رُوڑی دا بورا (اکھ)

بَورا : صہ. باورا □ کُوربورا، کملا [لٹ -]

بُورا : سفوف ، برادہ - (۲) کھنڈ - (صہ) بھورا □ ککّا (رنگ)

بُوری : صہ. گوری (بھینس) □ ککّی (مجھ) :- بُوری مہی وے وکیلا تیری... (ل گ)

بوڑ : ذ. سیلاب، طغیانی □ ہڑ :- جے بوڑ آوے تاں بخت ودھاوے (اکھ)

بوڑا : صہ. دنداں شکستہ ، پوپلا □ دند ٹُٹا، بےدند (۲) ٹوٹی گردن والا (برتن)

بوڑن : مصہ. غرق کرنا ، ڈبونا □ ڈوبن

بوڑھ (بوہڑ) : ذ. برگد، □ مشہور رُکھ

بوسرن : مصہ. فربہ ہونا ، موٹا ہونا (بھینس کا) □ مٹّلن ، پھنڈیاں جان

بوک : ذ. نربکرا □ بو بکرا

بوکّا : چرسا ◘ کھوھوں پانی کڈھن لئی چم یا ربڑ دا ڈول ، [نک. بوکی]

بوکّن : مص. دھاڑنا، چنگھاڑنا ◘ بکّن، گجّن :- جتّھے شینہ بوکن ، شوکن نانگ کالے (وا)

بوکنی : ٹوٹنی ◘ لوٹے دا مونہہ ، ٹوٹی

بول : ذ. بات ، کلام :- اچّا بول کدی نہ بولاں ... (ل گ) - (۲) مصرع ◘ ٹپّا :- دو بول سنا ماہیا (ل گ) (۳) طعنہ ◘ میہنا ... مارے بول جٹھانی (ل گ)

بولا : ص. بہرہ ◘ اچّا سُندا، ڈورا (جی/ کتّن)

بولّا : فا. ص. بڑبولا :- بولیاں دے بول بھارے، میسنیاں نے پنڈ گالے (اکھ)

بولا : ناک کا ایک زیور ◘ گہنا ، ناساں دے وچ کار پایا جاندا اے ←

بولد (بلد) : عر ذ. بیل ◘ ڈھگّا ، بلیدا

بولّن : مص. بولنا ، برا بھلا کہنا ◘ مندا بولن :- چاچے نو بھتیجا بولے اِہ زمانہ کھوٹا (ل گ)

بولّی : بات، طعنہ ، طنز ، مزاح ◘ ٹوک نکور - (۲) گدّھے کا آخری بول ◘ لوک گیتاں دی قسم [ج. بولیاں، ـیا] (۳) زبان ◘ کُونی - (۴) نیلامی

بوندلن (بونٹرن) : مص. حواس اڑنا ◘ ڈور بورا ہون ، گھابرن

بوندی : ث. بوند ، قطرہ - (۲) چھاپے (پرنٹ) والے کپڑے کی قسم - (۳) دانے (لڈوؤں کے) ◘ نگدی (بونداں ورگی)

بونڈا : دم (مچھلی، پرندے کی) ◘ پوچھ :- چیں چیں چیں میرا بونڈا سڑیا... (اکھ) - (۲) مولی گاجر کا پتوں والا حصہ ◘ منڈھ

بونگا : ص. بےوقوف ، گاؤدی ، بے ربط ، بڑبولا ◘ موُرکھ ، بے عقل ، گالڑی

بوھا ، بوہا : در، دروازہ ◘ تاک ، درَوجا :- بوہا تاک بھلا ، لیکھا پاک بھلا (اکھ)

بوھڑن (باھوڑن) : مص. مدد کو آنا ◘ اپکڑن ، بانہ پھڑن ، واھر آؤن

بوھکر : ث. جھاڑو ، جاروب ◘ بہاری

بوھل (بہُل) ذ. غلّہ کا انبار، خرمن ◘ کنک/ دانیاں دا ڈھیر ، کھلوار :- بھکتّھا گدّوں ، بوھل دا راکھا (اکھ)

بوھلی : کھیس ◘ سجّر سُوئی دا پہلا پہلا دُدھ :- ددھ ماجھا گھیو گاوا بوھلی باکری (اکھ)

بوبلی : (ـ کُتا) ـــ بلھی

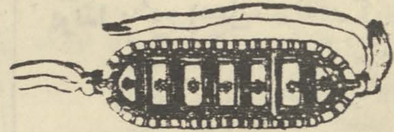
بہا : ص. باسی ◘ ان سجرا ، پُروتھا

بہاٹھ : ث. دہلیز ، چوکھٹ ◘ سہاٹھ ، دلیج ، سردل

بہارا/ بہاری : آ. (مص. بہارن). کھجور کا جھاڑو یا ٹہنی ◘ کھجور دا ٹہن ، وڈی بوھکر :- اچی کھجی جیندے لمے بہارے (ل گ)

بہان : ث. بچھیری (دو برس کی) ◘ الک وچھیری ، [گھوڑ بچّی]

بَھُٹا : بازو بند ▫ بانہ/ڈولے دا اک گہنا ، باہُٹا ↓

بھر : ث. جوش شہوت ▫ لوڑھ ، وہر ، مستیواں ، [مص. بھرن]

بھک : ث. کھاد کے لیے مویشیوں کو رات بھر کھیت میں بٹھا رکھنے کا عمل ▫ گوہے مٹلڑ لئی ڈنگر بہان=گوھڑ

بھکڑا : مویشیوں کا مرض ▫ بہ ھی جان دا روگ [ص. بھکڑل] - (۲) مستی، ناچاری ▫ مڑتن ، نتان

بھل : ث. گاڑی کی قسم ▫ گڈ بھل (؟)

بھمن : ذ. برہمن ، ہندوؤں کی ذات ▫ باہمن ، [ث. بھمنی]

بھن : مص. بیٹھنا ▫ بیٹھن [مت. بھالن/بھاؤن]

بھنی : حہ. [مص. بھن] صحبت، مجلس، بیٹھک ▫ بیٹھنی ، آٹھن بھن دا ڈھنگ :- آوٹھ دی بھنی ، ہرن دی چال (بجھ)

بھو / بھوں : ح. ص. بہت ، زیادہ، کثیر ▫ ودھیک، ودھیرے {- چنگا=بہترین}

بھو بھیسیا : ص. نقال، ماہر بازیگر، شعبدہ باز ▫ بہوروپیا (بہو رنگیا) ، نقلیا :- پرھاں چھڈ جھیڑا بھوبھیسیا اوئے (وا)

بے بے : ث. ماں ، والدہ ▫ اماں ، بیبے

بی : ذ. بیج ، تخم ▫ [مص. بیجن]

بیا : ح. ص. اور ، اس پر ▫ تے ، ہور ، آتوں :- اک چکڑ بیا بھیڈاں موتریا (اکھ)

بیاجڑیا : ص. سودخور، ساہوکار ▫ سودیا

بیبا : ص. (ث . بیبی). سفید :- آتوں بیبیاں، داڑھیاں وچوں کالے کاں (اکھ) (۲) سفیدپوش ▫ بھلامانس - (۳) راجا [ض. گولا] :- گولا ہو کما بیبا ہو کھا (اکھ) - (۴) مرد کا خطاب (عو) ▫ [مرد نوںسدن لئی ناں] :- بیبا ! بند گھڑائے ، گھڑا ڈبّے پائے (ل گ)

بیٹ : ث. نشیبی دریائی زمین ▫ مشہور بھوئیں :- بیٹ والی وسّو یا دڑپ والی (اکھ)

بیجن : مص. بیج بونا ▫ گڈن :- ... بیجیں کنک تے دستیں جوں ! (اکھ)

بیرا : تکہ - ٹکڑا ▫ بوٹی - ڈکرا

بیری : بیر کا درخت :- بیریاں نو بیر لگ گئے ... (ل گ)

بیڑ : ذ. رسّا (گھاس پھوس یا پرالی کا)- (۲) ← بایڑ

بیڑا : تکمہ، بٹن - کاج - (۲) بجڑا (پرندہ)

بیڑن : مص. کسنا ، تیار کرنا ▫ کاٹھی پان :- بیبا کھدر نو گھوڑا بیڑیا ای (ل گ)

بیرڑا : ص. دوغلا اناج ▫ (کنک+چھولے)

بیلا : کچھار ، دریائی جنگل ▫ جھل

بیلی : ذ . یار ، دوست - (۲) محافظ ، مدد گار ▫ راکھا، سجن ، ساتھی :- ڈوم نہ بیلی ، کنگ نہ ہتھیار(اکھ)

بین : ث . تومبی ▫ سپاہڈیاں دا واجا

بینتی (بنتی) : عرض، دعا ▫ منت، ترلا ، عاجزی :- کرکے وضو نماز شتاب پڑھدی ، فارغ ہو کے بینتی بہت کر دی (مق)

بینڈی : ذ. ص. بھاری گاڑی کے ساتھ دو مویشیوں کے آگے جتا ہوا مویشی ▫ بینڈل-(۲) ماہر ترین رسہ کش ▫ مہری ہانی-

بینسر : ذ. ناک کا زیور ▫ نک دی والی

بیور : ذ . جہیز کا جوڑا ▫ کڑتی + دپٹا

بیہڑ (بیڑ) : ذ . بتیسی ، جبڑا ▫ بتی دند تے جباڑا ، پیہڑ ←

(بھ)

بھا : ذ . بھاؤ، نرخ ▫ ارگھ ، اگھ، ٹھکدا /چالو مل :- بھا نال بھرا کی ؟ (۲) حصہ،حق،فائدہ:-دالوں بھا نہیں، کالوں بھا ہے(اکھ)-(۳)واسطے ▫ باب، بھاگاں لئی :[ساڈے بھا]-(۴) بھائی ▫ بھاپا ، بھرا (لو) - (۵. ث) ← [بھاہ]

بھابی : ث. بھاوج ▫ بھابو(لو) ، بھرجائی :- بھنا دے بھابو جوں ، میں چبتاں نے توں سوں (لگ)

بھاجڑ : حث. بھگدڑ ، افراتفری ▫ نستا بھجی ، بھسوڑی :- پنڈیں بھاجڑاں، گنجی نو کتن دا چا(اکھ)

بھاجی : پکوان-(۲)← [ورتن بھانجی]

بھار : ذ . وزن ، بوجھ ▫ لدا :- بھار دا ہولا،ساتھ دا مہری (اکھ) - (ح) کے بل ▫ بھرنے ، پرنے:[گوڈیاں بھار]

بھارا : ص. بوجھل ، بھاری ، وزنی ▫ بھار والا - بھارو

بھارا گورا : ص. مرنجاں مرنج آدمی ، تارک الدنیا،سنجیدہ ▫ تیاگی،ساؤ ، بیبا

بھارو : ص. بوجھل ، بھاری ، منحوس ▫ بھارا،نحش ، چندرا-(۲) ← [بھاڑو]

بھاڑا : کرایہ،مزدوری،محصول ، عوضانہ ▫ بدل :- بھاڑا دینا تے پار لنگھنا (مح) (۲) دودھ دوہتے وقت کا چارہ ▫ دودھ چون ویلے دا پٹھا گتاوا

بھاسرن : مص. سرکش ہونا ، چوں کرنا ، بھڑاس نکالنا ▫ کسکن ، آبھاسرن ، بھیت آکھن ، دل دی ہواڑ کڈھن

بھاف : ث. بھاپ ، بخار ▫ بھڑاس، ہواڑ

بھاگ بھری: ص. بھاگوان ▫ سہاگن ، آلادن بھاگن -(۲)وارث شاہ دی سجنی (؟)

بھاگا : ص. بدنصیب آبھاگا ▫ نبھاگا :- بھاگا کتا سائیں پنائے (اکھ)

بھال : ث. تلاش {مص. بھالن = ڈھونڈنا}

بھامڑ (بھامبڑ) : ذ. الاؤ، شعلہ بار آگ ▫ ڈھانڈڑ ، مچ :- سچ آکھیاں بھامڑ مچدا اے (بلھا)

بھان : ذ. ریز گاری ▫ ٹٹے پیسے- (ث) تہ ▫ وٹ، بھن- (مص)بھانا ، پسند آنا ▫

چنگا لگن ، سُکھان :- بھاندے دا سبھ کُجھ بھاوے (اکھ)

بھانا : ذ. مرضی ، رضا ، تقدیر ■ بھاؤنی ، من مرضی

بھانجی : حصّہ ، خاندانی مِل ورتن ■ شریکے برادری دی سانجھ = ورتن بھانجی(کُڑی والیاں ولّوں)-[ض.بد] [ص. بھانجی دار]

بھانڈا : برتن ، ظرف ■ بھانڈا ٹِینڈا :- بھانڈے ٹینڈے سامبھ لئو (ل گ)

بھانگا : کسر ، نقصان ■ ٹوٹ ، نَھون ـ (۲) حِصّہ ، پَتّی :- رُستے دا بھانگا گُڑ توں مِٹھا (اکھ)

بھانے: ح.متف. خیال/رائے میں■جاچے ، تکتے :- مرمر بُڈّھی گیتڑے گاوے لوکاں بھانے ویاہ (اکھ)

بھانسی : چُغلی،مخالفت، رخنہ ، بدظنی ڈالنا (سگائی وغیرہ میں)■ پھرھی[– مار]

بھاوی : ث. : تقدیر ، شُدنی ■ ہونی (بھانا) :- بھاوی ماردی نہ آپ جگا کے (ل گ)

بھاویں : ح. خواہ ، چاہے ■ توڑے

بھاہ : ث. آگ ، آتش ■ اگ :- بھاہ دا سڑیا ٹٹھنے کنوں ڈردا اے (اکھ) ـ (۲) جھلک ، چمک ■ بھے

بھائی وال : ذ. ص. شریکِ کاروبار ، پتی دار ■ بھیال ، سانجھی [ذ]

بھایا / بھالیا : بڑا بھائی ■ وڈّا بھرا

بھبک : ث. دھاڑ، بھبکی ■ بُبھ ، [مص. بھبکن]

بھُبل : ث. گرم راکھ / ریت ■ تتی سُواہ

بھُبلان : مص. بُھوننا ■ تتّی ریت یا سواہ وِچ بُھنّن ، [لا. بُھبلا کھن]

بھبّو : ذ. کن پیڑے■گھنوئے-(۲)"بھنگو" (۳) ہَوّا ■ ڈراؤنی چیز

بھبوڑن(بھمبوڑن) : مص. پنجوں تلے مسلنا ■ پنجیاں نال بُھنجے رولن، نوہندراں مار مار کے توڑن

بھپّا : گُھلے ہوئے(مِیٹھے) چاول ■ گُھلے مِلے ہوئے پتلے چول:- ماواں دِھیاں بھپّا پکا ، مِٹّھا بے بے مِٹّھا(اکھ)

بھتّ : ذ. بھات ■ آبالویں چول :- ڈولھ رت ، کھا بھت (اکھ)

بِھتّ : ذ. کواڑ ■ بُوہے دا پھٹّ/تاک

بھتّا : زمینداروں کا ناشتہ جو اُن کے لیے کھیتوں کو لے جایا جاتا ہے ■ دن چڑھے دُپہر دا کھابا :- آتّے ڈوریا گنڈھے دی چھِل ورگا ، بھتا لے دیور دا چلّی (ل گ) - [فا. بھتّے ہار]

بھتِریا: بھتیجا■بھرا دا پُتّر،[ث. بھتری

بھتّے ویلا : ناشتہ کا وقت ■ ۱۲/۱۱ دا ویلا

بھتّے ہار : فا. بھات لے جانے والا / والی ■ بھتیر ، روٹی والا (لو)

بھتّی : تعزیت کا کھانا ■ کَوڑے وٹّے دی روٹی

بِھتّی : خوراکی ، طُعمہ ■ راکھویں پنچھی دی خوراک -(نک.)←[بِھتّ]

بِھٹ : ص. چھوت چھات، ناپاکی ◘ چھوہ پلیتی [مص. بِھٹن]

بھٹِتر (بھ ٹِ تّ ر) : ذ. جنگلی مُرغی/تیتر کی قسم ◘ ریتڑ دا تِتر

بھٹتر ↑

بِھٹڑ : ص. پلید (آدمی/عورت) ◘ ملیچھ، پلیت - [مص. بِھٹن، بِھٹڑن]

بھٹھ : ذ. بھاڑ ◘ وڈی بھٹھی - (۲) بھاڑ میں جائے ◘ دُر، بھٹھی وِچ ڈیہے :- بھٹھ سونا، جھڑا کنّ کھاوے (اکھ)

بھٹھا : پژاوہ، بھٹا خشت (لو) ◘ اِٹاں پکان دا آوا

بھٹھور : ث. چولہے، بھاڑ یا تندور کی جلی ہوئی مٹی ◘ بھٹھی دی مِٹی

بھجا (ٹُٹا) : ما. شکستہ ◘ [مص. بھجن] - (۲) بھیا [بھیا پٹی (عو.)]

بھجن : لا. سرپٹ بھاگنا، پیٹھ دِکھانا ◘ نسّن، ڈر کے دُڑک لان :- مرداں نُو بھجن مِہنا.. (اکھ) - (۲) ٹوٹنا ◘ ٹُٹن :- جو گھڑیا سو بھجنا اے (اکھ)

بُھجن : لا. بُھننا، [مت. بُھنن] :- اساں بِیجیا بُھجیاں دانیاں نُو (وا)

بِھجن : لا. [مت. بِھیون]. بھیگنا، تر ہونا ◘ بِھسن :- جیُوں جیُوں بِھجے کملی تیُوں تیُوں بھاری ہو - / میرے بِھج گئے وری دے لِیڑے پچھوں دِیاں پین کنیاں (ل گ)

بھجوڑا : فا ص. بھگوڑا، ڈرپوک ◘ بھگل بھجو کڑ، نسو کڑ، ڈراکل

بُھجنگ : ذ. کالا (سانپ) سپّ [ص. بُھجنگا

بُھچر/بُھچری : ص. خوب سیر [رجّی]، موٹی تازی ◘ بُھچلی، موٹو

بُھچلان : مص. بہکانا، پُھسلانا، ورغلانا ◘ ٹھگن، ولان، ورغلان

بھچُھنی : ثص. بےکر توُتی، گرسنہ، کنجوس ◘ شومنی، چِیڑھی (چِیہڑی)، بُھکھتی

بھخن (بھکھن) : لا. بھڑکنا، دہکنا، جوش کھانا ◘ مچن مگھن، [اگ -] [مت. بھکھان]

بھد بھد : ث. قُلقُل ◘ پانی نِکلن دی واج (جھجر / صراحی وچوں)

بھڈورا : نکہ. بھیڑ کا بچہ ◘ لیلا :- [بھیڈ دا بھڈورا]

بھر : ح.ص. بھرپور، عین ◘ پورا : [بھرسیال] :- بھر سمندروں گھوگا لابھ (اکھ) - (۲) پر، مگر، لیکن

بھراڑ : ذ. لباس کا پھٹنا ◘ لنگار

بھراوا : پہناوا، لباس، پوشاک ◘ پہراوا تِھکڑے، لِیڑے، جامے

بھرائی : ذ. دفالچی ◘ ڈھولی - (۲) سخی سرور دے مُرِید :- نگاہے جانا تے بھرائیاں توں کی پُچھنا؟ (اکھ)

بھرپتی، بھرپن : ذ. ساجھا، بھائی چارہ برادری ◘ بھائی وِلپا، سانجھ، بھیالی

بھرت : ذ. بھاری دھات کی قسم - (۲) پیٹ، نیت. [- بھر]

بھرجائی : بھاوج ◘ بھابی، بھابو (لو) :- وِیرا تیری وہٹی آئی وِیرا ساڈی تاں بھرجائی (ل گ)

بھرجی : بھجیا ▪ بھونسویں ترکاری ، آلو / ساگ پتر

بھرچن : لا. بھر / جانا - {مت. بھرن = پر کرنا}

بھرم بھا : ذ. ساکھ ، اعتبار ▪ وساہ ، پرتیت

بھرمان : مص. پھسلانا ، ورغلانا ▪ شک / بھرم پان

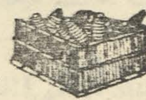
بھرن : لا. بھربھرانا ، ریزہ ریزہ ہونا ▪ بھورے بنن / لتھن ، [مت. بھورن]

بھرواسا : بھروسا ، یقین ، اعتبار ▪ وساہ :- یار دے بھرواسے ، خصم گوایا ہاسے (اکھ)

بھروان : ص. بھرپور ، پر ، گنجان ▪ رجواں ، سنگھنا ، ٹھوسواں

بھرواں : ص. بھربھرا ، خستہ ▪ بھربھار

بھرولا : گھاس کا پولا ▪ گھاہ دا دتھا - (۲) ٹوکری ▪ چھکو ←

بھروٹن : مص. بھلا پھسلا کر لینا ، ٹھگنا ▪ مچھن ، ماٹھن

بھروکاری : ص. پر از کار ، مصروف طبع ▪ اہر پہر والی ، ادمتن

بھرون ، بھروھن : مص. شاخ کو مٹھی میں سے گزار کر پتے اتار لینا ▪ پتر دھروھن

بھری : پولا ▪ گٹھا (گھاہ / گنتیاں / کانیاں دا) :- سر تے کانیاں دی بھری ، سیل بزار دی (اکھ)

بھڑاس : ث. زمین / دل کا بخار ▪ ہواڑ

بھڑتھا : بھرتا ▪ کھلی اگ وچ بھنی ہوئی ترکاری (وتوں)

بھڑکار : ذ. شعلہ ، بھڑک ▪ بھڑکن دی واج :- آتش دا بھڑکار...(غف)

بھڑکن : مص. اچھلنا ، کودنا ، ناچنا ، ▪ نچن ، ٹپن ، اچھلن [مت. بھڑکان]

بھڑکی : شدت کی پیاس ، بے کلی ▪ تہا کڑا ، ڈہڈی ترہ

بھڑن : لا. بھڑنا ، لڑنا ، ٹکرانا ▪ جٹن جڑن ، گھل پین ، [مت. بھیڑن]

بھڑولا / بھڑولی : تندور نما غلہ دان ▪ ان دی کوٹھی :- آئی ڈھئے دی راہی ، جٹے ماں بھڑولے پائی (اکھ)

بھس : ث. بھسم ، راکھ ▪ سواہ ، کھہ :- رانجھن میرا ، میں رانجھن دی کھیڑیاں دے مونہ بھس وے (غف)

بھس : ذ. خون کی کمی ▪ رت دی تھوڑ - (۲) لپکا ▪ جھس ، گیجھ

بھستا : ص. ما. یرقانی ▪ بھس دا روگی ، زرد ، بدرنگ - (۲) بدمزہ ▪ بھستا بھستا ، بکبکا ، [مص. بھسن]

بھسر : ث. گردے والی زمین ▪ دھدلالی بھوئیں

بھسری : شیریں نان ▪ مٹھی دوتھی روٹی

بھسڑ : ذ. گرد باد ، جھکڑ ▪ جھکتھ ، جھکتھڑ ، گتھ (؟) :- ہسٹر کولوں بھسڑ چنگا (اکھ)

بھسوڑی : افراتفری ، شتابی ، بے تابی ، بے چینی ، پیچیدہ مسئلہ ، عجلت ▪ کاھلی ، کاھل ، برل ، بھاجڑ تراکڑ ، [- بے]

بھکانا : ذ. مثانہ ▪ پیشاب دی تھیلی - (۲) غبارہ ▪ پھلوس

بُھکّرولن : مص. گرد سے اٹنا ▫ بُھبّل / دُھدل وچ رُلن / رولن

بھکّن : مص. سفوف وغیرہ چھڑکنا ▫ دُھوڑن ، بُھورن

بَھکُنّی : زر و مال کی صندوقچی ▫ دھن صندُوقڑی - (۲) پُر : [بھری بھکنی]

بھکّھ : ث. ہلکا بخار ▫ مٹھا تاپ - (۲) سُرخی ▫ سُونہ دی لالی - (ذ) دھوپ کا سراب، شعلہ ▫ ریت دی چمک، [- کو]

بُھکّھ : ث. بھوک ، اشتہا ▫ کھان دی لوڑ - (۲) خواہش ▫ چاہ ، سِک - (۳) غریبی ▫ بُھکھ ننگ - [ض. رج]

بِھکّھ : ث. بھیک، گداگری ▫ خیر خیرات

بُھکّھا : ص. بھوکا ، حریص ، ▫ ان رجا بُھکھڑ ، لوبھی ، چندرا

بُھکھالا، بُھکھاؤلا : ص. لالچی ، حریص ، بھوکا ▫ بُھکھڑ، لوبھی ، بھکھیاڑا :- اِکناں ہابڑا پیا بھکھیاڑیاں نی (وا)

بھکّھڑا : خارِ خشک ▫ اک کنڈیالی بُوٹی

بھکھلان : مص. ہلکا تپنا ▫ مٹھا بھکھن ، تاپ چڑھن

بھکھن/بھخن : مص. بھڑکنا ، شعلہ مارنا ، جوش کھانا ▫ مچن ، مگھن

بھکّھن : مص. نِگلنا ، کھانا ▫ پھکّن ، کھاون: [ھوا بھکّھن (ع)]

بھکّھنا : ث. آتشِ شوق ، طلب ▫ چاہ ، رِیجھ، سِک :- وارث شاہ نُو سِک دیدار دی اے ، جیویں ھیر نُو بھکھنا یار دی اے (وا)

بُھگّا : ص. بوسیدہ ▫ سِلتھا، پُرانا [ث. بُھگتی]

(۲) بُھون کر کوٹا ھوا کوئی اناج یا تل، جن میں میٹھا ملا لیتے ہیں ▫ بُھنّن کٹّویں مِٹّھے دانے :- دیوالی مِچّھون بُھگا (؟)

بُھگتان : مص. چکانا ، نمٹانا ، پورا کرنا ▫ تارن ، نبیڑن ، [لا. بُھگتن]

بھگّل : ذ. کالا دیسی کمبل :- ادہ مانہ بھگّل بانہ (اکھ) - (ص) بھگوڑا ▫ بھجوڑا نسوکڑ - (ثص) دودھ سے بھاگی ہوئی گائے بھینس ▫ دُدّھوں نسّی (گاں مہی)

بھل : ث. دریائی یا سیلابی مٹی ▫ نوپی ، چِیکنی مٹّی - (۲) سوجن ▫ سوج (لتّاں دی) - (۳) آفریں ▫ بٹلے

بھلّ : نیک نامی ▫ بھلا ناوا: [بھل بھل]

بُھلّ : ث. بُھول ، غلطی ▫ وسارا ، وِسر بھول

بُھلاوا (بُھلاوڑا): مغالطہ، دھوکا، شائبہ ▫ بُھل، بُھلیکھا، بُھلاوڑا ، دھوکھا :- کوئی ہا بُھلاوڑا ٹھگیوای ، سِر گھتّیا چا مسان میاں (وا)

بھلتّھا (پلتّھا) : دھکا ، داؤ ▫ (بھلوانی وِچ ہتھ دا دھکا)، زور ، دا

بھلک (بھلکے) : ثذ. فردا ▫ آؤندی کلھ :- چھڑے پتّن ہانی اج لنگھیا فیرنہ آؤنا بھلکے (ل گ) - (۲) کل کو ▫ کلھ

بھلمنسو : ذ. نیک اطواری ، شرافت ▫ ساؤُپنا، بھلمانسی

بُھلّن : مص. بھولنا ▫ وِسّرن، کُھنجھن

بھلوان : ذ. پہلوان ، بلوان ، کسرتی ، کُشتی باز ▫ گُھلکّا ، مٙل ،گُھلاڑیا

بھلول : ص. ذ. مجذوب ، مست الست ،
دیوانہ ▫ کملا رملا، بغلول ، سِدھڑ

بھلیائی : بھلائی ، نیکی ▫ بھلا (چنگا کم)

بُھلیکھا (بُھلیوا) : بُھول ، شک ، غلط
فہمی ▫ بُھلاوا/جھولا ، دھوکھا

بھمٹ (بھمٹ) : ذ. پتنگا ، پروانہ ▫
بھبھکڑ = بھمن بچہ

بھمل بُھوسے: جذ. اُلجھاؤ ▫ بُھسوڑی -
(۲) ذہنی مخمصے ▫ چکر، اڑاؤنیاں

بھمیری: (Dragon Fly)
ایک [اُڈنا] کیڑا ▫
جہاز کیڑا :- اُڈ بھمیری ساون آیا
(اکھ) لکڑی کا (پتلا) لاٹو (۲) تتلی

بھن : ذ. تہ ، بل ، بھانج ▫ وٹ، بھان
(ث.) شکست ▫ بھن توڑ ، تروٹ
[ص. بھنواں]

بھنا : ما. مغرور، بھاگا ہُوا▫ بھجا نسا :-
بھنے پچھتے مول نہ بھجیں... (اکھ)

بِھنا (بِھنڑا) : ما. ص. بھیگا ، تر ،
آلودہ▫ بھریا/بھجا ہویا: [عطر بِھنا]

بھنان : مص. ریزگاری لینا ▫ تُڑان ،
بھان لین

بھنجال : ذ. ساجھی ، شریکِ کاروبار ▫
بھائی وال ، بھیال

بھنڈ : ذ. بھانڈ ، مراثی ▫ ڈوم ، مراسی-
(ص) بدنام کُن ▫ بھنڈی خورا

بھنڈا، بھنڈاریا : ایک کھیل▫ بالاں دی
اِک کھیڈ : [- کِتنا کو بھار...]

بھنڈن : مص. بدنام کرنا ، بادتے پھرنا
▫ بھنڈی لان ، نشر کرن

بھنڈی : حمث. تشہیر، پروپیگنڈا ، رسوائی
بے عزتی▫ بھکڑی- (۲) فساد▫ کُپت

بِھنک : ث. بھنبھناہٹ۔ خبر ، اطلاع
▫ دس ، سُوہ، بِڑک بِھن بِھن - (۲)

بِھنکن : ص. بھنبھنانا ▫ بِھیں بِھیں کرن

بُھنگا : ذ. مسروقہ مال کا عوضانہ یا بدل
جو چور طلب کریں ، (بلیک میل)
▫ مال ڈنگر مُڑان لئی رسہ گیراں
نُوں دِتے جان والے پیسے

بھنگڑا : فقیروں کا ناچ ▫ خوشی دا ناچ

بُھنگن : مص. ریزہ ریزہ کرنا ، توڑنا ▫
بھورن، بھورا بھورا لاہن (کھان لئی)

بھنگو کتا : ذ.
(Tent Worm) ایک
لاروا ▫ مشہور کیڑا، بھنگوا ↑

بھنگولی / بھنگیڑا : ، بنج (بھنگ) نوش
▫ نشئی ، بھنگی

بھنن : مت. توڑنا بھوڑنا ▫ تروڑن -
{لا. بھجن = ٹوٹنا}

بُھنن : مت. بُھوننا▫ اگ اُتے سُکا پکان
[لا . بُھجن، ممت. بُھنان] :- گئوں
بُھناوے جوں (اکھ)

بھنوَیا : بھنوئی▫ جیجا بھنیجا

بھنیوا : بھانجا ▫ بھین دا پُتر (جایا)
[ث. بھنیوی ، بھنیویں]

بھو : ذ. ڈر ، بھے ، خوف ، کھٹکا ،
اندیشہ ▫ ڈر ، کُھٹکا ، دھڑکو ،
ہیبو

بُھوآ : ث. پھوپی ▫ پُھپھی :- نی اسداؤ
میری بُھوآ ... (ل گ)

بھوار : ث. پھوہار ، بہت ہلکی بارش ▫
پُھوہر پھکت، بُور، پُھہار، (مینڈی)

بھوال : ذ. چکر ، گردش ■ بھوانی ، چکری (بھوالی)

بھواں : ث. بھویں ، ابرو ■ بھرووٹے بھوٹے

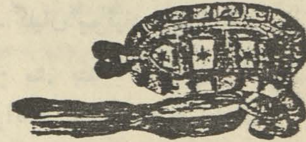
بھوان : مت. گھمانا ، پھرانا ■ چکر لوان چکران ، [لا. بھون]

بھوانی (بھوانٹی، بھوانٹنی) : حمث. چکر■ کھیرنی نھیرنی ، چکری

بھوترن : مص. مچلنا ، خرمستی کرنا ، بھوت کی طرح جوش میں آنا ■ بھوہے ہون ، مچن، مچھرن ، چامٹن

بھوتنا : ذ. بھتنا ، چھلاوا ، بد روح ■ چھلیڈا ، بھوت

بھوٹا : بازوبند ■ بھٹا ، باہٹا ↓

بھوچرا : ص. خاکسار ، خاک نشین ■ بے یار ■ مٹی واسی ، نمانا :- بھوچرے ، اللہ گوچرے (اکھ)

بھوچھن : ذ. دوپٹا ■ ململ دی رنگلی چنٹی ←

بھوڈا : ص. بے سینگ■گھونا (بلد)[روڈا–]

بھور / بھورا : بھونرا ، ■ مشہور کالا کیڑا ↓ روح

بھور (پھور) : ث. پھوہار ، ننھی ننھی بارش ■ پھکٹ ، پھہار

بھورا : ذ. ذرہ ، روٹی وغیرہ کا ریزہ ■ لکا ٹکڑا

بھورا : ص. بھورا سا■بورا - (۲) دیسی کمبل، براؤن رنگ، ککنا بورا رنگ ■ بھکل (کمبل) :- بھورا شال بھورا دوشالا... (اکھ)

بھورتازن : ثص. عربی النسل سیاہ گھوڑی ■کالی بھور تازی (عربی) گھوڑی :- بھورتازناں گدھے نہ میلیے جی

بھورن : مت. بھربھرانا ، ریزے کرنا ■ بھنگن ، بھورے کرن - دھوڑن

بھورن (بھوھرن) : مص. روشنی دینا■ چڑھن (چن سورج دا)

بھورھا (بھورا) : تہ [سرد] خانہ ■ ٹوبا

بھوری : سخت چھالا ■ چنڈی، ماس دی گنڈھ (۲) ــ چکر دار بال ■ والان دی (منحوس) چکری

بھوسلا (بھوسلی) : ص. براؤن ، بھورا ■ مٹی کپلا/رنگا

بھوک : ث. پیاز وغیرہ کا پٹھا■ (بھوکاں)

بھوکڑ : ذ. پتنگا ، پروانہ ■ بھمٹ ، بھمن بھتا

بھوکنی : فوارا (خون کا)■ وڈی تریری [لھودی –] ، وڈی دھار

بھوکھڑا : بھوک کا مرض ■ ھابڑا

بھوکن : مص. سہنا ، بھگتنا ■ بھکتن ، جھلن

بھول : حذ. بھولاپن ، نسیان ■ بھلیکھا ، بھرلپنا

بھولو : بندر ◘ باندر - (۲) بھولا بھالا ، سِدھڑ ، بھٹلن ہار

بَھوں : ث. بُھوم ، کرۂ ارض ◘ دھرتی، بھوئیں، بُھنجا ، زمین (۲) چکر ◘ گیڑ

بَھون : مص. آوارہ گھومنا ، پِھرنا ، چکرانا ◘ گُھمن :- دِن گوایا بَھوں کے تے رات گوائی سوں کے (اکھ)

بَھولدُو : فا. ص. آوارہ گرد ، گھومنے پھرنے والا، بےوقوف ◘ پِھرونتُو ، بوتنل

بُھونڈ: ذ. بِھڑ ، تتیا ◘ دھمُوڑی - [بھونڈاں دی کھکھّر چھیڑی] = کِھل

1/1

1/3

(کابلی ← بُھونڈ)

بَھونکا : بہت بولنے/بھونکنے والا ◘ بڑبولا

بھونواں : ص. بِوبانْ ◘ بُھجتا ہوبا

بَھونی : چرخی (کنویں کی) ◘ چر کھڑی (۲) گھومنے والی ◘ بھون والی

بھوہ : ذ. بھوسی ◘ ککھ/پھک ، تُوڑی :- کنک گاہ لئی بھوہ آڈ گیا...(بجھ)

بھوہرا : (Cell) تہ خانہ ◘ ڈُونگھا ٹویا ، بھورا

بُھوہے : ص. غصّے/جوش میں ◘ مچڑ

بھوئیں : ث. زمین ، بھوم ◘ {بھون بھانڈا : = غیر منقولہ و منقولہ جائیداد}

بھتھوڑا (بھتوڑا): آ. گوبر وغیرہ سمیٹنے کی لکڑی ◘ گوھیا کُوڑا سمبرن دا ہتھیار

بَھے : ث. (بھا) جھلک (رنگ دی) ◘ رنگت ، چمک، [- مار] (ذ) ڈر ◘ بَھو

بھیاواں : ص. بھیانا ، بھیانک ، ڈراؤنا : [جی بھیانا]

بھیت : ذ. راز ، بھید ◘ آھلا ، گُنجھی کل ، [ص. بھیتی]

بھیڈ : ث. (Sheep) بھیڑ ◘ لیلی، بھیڈی

بھیڈُو : ذ. مینڈھا ◘ چھترا ←

بَھیڑ : ذ. بُرائی ، بدی ، قُبح ◘ بُریائی کھوٹ ، مند ، کوجھ

بَھیڑا : ص. بُرا ، بد ◘ مندا - [ض. چنگا]

بِھیڑا : ص. تنگ ◘ سَوڑا ، [ث. بِھیڑی] :- گلیاں ہوئیاں بِھیڑیاں...(ل گ)

بھیڑن : مت. بند کرنا ◘ ڈھون - (۲) لڑانا ، ٹکڑا دینا ◘ ٹکران

بھیکھ : ذ بھیس ، پہناوا ، وبس

بھیلا ، بھیلی : گُڑ کی بڑی ڈھیلی ◘ گُڑ دی روڑی ، ڈلا

بھین ، بھیون : مت. بھگونا ، تر کرنا ◘ پُسان ، [لا. بھتجن]

(پ)

پا : ذ. پاؤ (چوتھائی سیر) - (۲) چوتھائی حصہ، 1/4 :- پا نہ پڑھی، وخت نُو بھڑی ، (اکھ)

پاتنی : ذ. پتن کا ٹھیکیدار - ملاح ◘ پتن والا مُہانا

پاتھی : آپلا ▫ تھپیا ہویا گوہا ، تھاپی

پاٹک : ث. پھوٹ ، نفاق ▫ پھٹ ، دپھیڑا ، پھونک

پاٹن : لا. (مت. پاڑن) - پھٹنا ، نفاق ہونا ▫ پھٹ/ وگاڑ پین :- گھر پاٹا رزق دا گھاٹا (اکھ)

پادھا (پانڈھا) : فال گو - نجومی :- تتر کھمبھی پئی ، پادھا پچھن کیوں گئی (اکھ)

پارکھو : فا. نقاد ، نکتہ چین ▫ پر کھن ہارا ، پرچولیا

پاروں : ح. پارسے ▫ (ض. آراروں)- (۲)لیے بوجہ ▫ سببوں ، وجھوں ، لئی :- خواری یار دے پاروں سہیئے ہو (با)

پاڑ : ذ. شگاف ، رخنہ ، نقب ▫ سنھ ، کھپا ، وڈھا ، تریڑ ، لنگار - (۲) خلا ▫ پاٹ ، پھلاڑ - (۳) گڑھا ▫ ڈونگھا کھپا ، کھوہ دا ٹویا - (۴) پہلی ہل چلائی -(۵)جڑ ▫ جڑھ: [پاڑوں پٹن] - (۶) فرق فاصلہ ▫ وتھ

پاڑچھا : پرنالا :- کنکھاں دی کلی ، دند کھند دا پاڑچھا (اکھ) - (۲) ناودان▫ کھوہ دا ٹپ جس وچ ٹنڈاں وچوں پانی ڈگدا اے

پاڑن : مص . پھاڑنا ، چیرنا {فا. پاڑو = درندہ} ، [لا. پاٹن]

پاسا : پانسا ، پہلو ، جانب ، طرف ، کروٹ ، پسلی ▫ :- دا ، حصہ ، وکھی :- جٹ دا ھاسا ، بھن دے پاسا (اکھ) - (۲) علاقہ

پاستی : پتلی روٹی

پاسے : ظ. ح. طرف ، جانب - ایک طرف ▫ بنے ، دا ، لامبھے - (ج) علاقے [و. پاسا]

پاک : ث - پیپ ، ریم ▫ رادھ

پاکا : خارش کی قسم - گندا مواد ▫ کھرک ، پاک [ــ پ]

پاکھر : ذ. کاٹھی ، کجاوہ وغیرہ ▫ زین/ پلان دا لٹا پٹا

پاکھی : ذ. جانب دار ، متعصب، حامی ▫ پکھ (رئی) کرن والا

پاگن : مص. غلافنا ▫ چاشنی/شیرا چاڑھن

پال : ث. قطار، لڑی، قطار، لائن ▫ لنگ ؟ ڈار - (۲) پرورش ▫ پال پوس - (۳) پھل دبانے کا ڈھنگ ▫ (پیل)

پالی : فذ. پالنے والا - سرپرست ، مالک عیالی - ▫ پالنہار ، واگی :- پالی نہ چھڈن ھالی چھڈن (اکھ) - حق پالی دا دتا نہ جاوے او کھے بڑے پہاڑو چارنے (ل گ)

پان : ث . خارش ▫ کھرک دی قسم :- پان پندوں ، کوڑھ جدوں (اکھ)

پان : ث. ملمع، آب▫چمک ، لشک - (۲) کلف، آش :- پٹ سوئی جو بن آنڈے دی پان ہووے(وا)- (۳) آبرو▫پان، پت - (۴. مص) ڈالنا ▫ گھتن - (۵) آنڈیلنا ▫ الیرن ، الدن :- پائی آئے پائی ، اگلی وی پا گوائی (اکھ) - (۵) پہننا▫ چاڑھ لین ، پھنن

پانجم : ث. پانچویں بار بیانے والی▫ پنجواں

سُوآ :۔ مینہ پانجی گھر آنجی ، گاں
تیجے مُول نہ لیجے (اکھ)

پانڈ : ذ. اختتام ، حد ▪ مُکا ۔ (۲) گنے کا
اگولا ▪ آگ ۔ (۳) نہر کا انتہائی سرا
[ض. مُڈھ] :۔ پانڈ دا امیر، مُڈھ دا
فقیر (اکھ) ۔ (۴. ث) پانتی ▪ پیند

پانڈھ : ث. چودھراہٹ ، سرداری (؟)
موجوچوھدری پنڈ دی پانڈھ والا (وا)

پانڈھی : ذ. راہرو ، یاتری ▪ راھی، مسافر
پندھ کرن والا ، پندھیڑو :۔ چڑی
چُوھکدی نال جاں ٹرے پانڈھی (وا)

پانڈی : ذ. بار بردار۔ حمّال، مزدور ▪ پنڈاں
ڈھون والا ۔

پانی لاگ : ذ. پانی کا زہر ہو کر لگنا ▪ پانی
نہ سُکھان

پاوا : پیل پایہ ▪ منجی دا تھم ←
(۲) حلال چوپائے کی
ٹانگ ▪ کھروڑا ۔

لی [ث. پاولیانی] : جولاھا ،
بافندہ ▪ جُلاہ :۔ پاؤلی چڑھے شکار مولا
خیر گزارے (اکھ) آوتھاں نال
گریڈے کھیڈے کملی پاولیانی (اکھ)

پاؤنٹا : پاؤں کا زیور ▪ پیر دا اک گہنا

پاہ : ث. کھاد ۔ سُوکھا گوبر ▪ ملھڑ ۔ سُکا
گوھا :۔ پاہ گھت کے مگروں واہ
سائیں چاہے تے دُونا لاہ (اکھ)

پاھڑا : ھرن ▪ باراں سنگھا ،

پاھلا (پالھا) : ص. غیر مصروف . بے کار
▪ وہلا نکما

پاھندا : ہندی پڑھانے والا ، استاد ▪ سیانا
نجومی ، پادھا

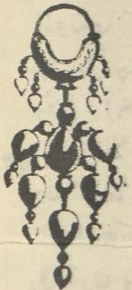
پاھو / پاھی : ذ. کرایہ دار، حصہ دار
مزدور ۔ مزارع :۔ مالک گھر تے
پاھو کھلواڑے (اکھ) ۔ پاھی نو
ستاوے گھر آوندا رزق گواوے
(اکھ)

پائیا ، پایا : پاؤبھر ۔ پاؤ کا باٹ ▪ پا ۔
پا دا وٹا = پینا

پب : ذ. جوتے / پاؤں کا پنجہ ۔ (ض.
اڈی)... ٹھمک ٹھمک پب دھردی
(ل گ)

پبی : ذ. ستی ▪ ناچ ، پباں بھار نچیا
جاندا اے :۔ پبی پا نہ دھرت
کمباؤندی اے ... (وا)۔ (۲) میدان
▪ ابھرواں رڑا

پپل : ذ . پیپل (درخت) ▪ (نک. ۔ پپلی)
پپل دیا پتیا! کی کھڑ کھڑ لائی آ
(ل گ)

پپل پتیاں/ پپل پترے:
ز . ج. پتوں والی
بالیاں ▪ کن دا اک
گہنا .۔ نتیاں ، گھڑا
لتے پپل پتیاں ←
(ل گ)

پپلا : تلوار کی نوک / حصہ ▪ تکھیائی

پپلاں : جمع . فلفل دراز ▪ پپلا مول ، اِہ
تُوت جلیبے وانگ لمی ہوندی اے
پر اِیہدا سواد کالی مرچ ورگا ہوندا اے
:۔ ہر مسالے پپلاں مول (اکھ)

پنی : پلک ▪ جھمنی {ج. پنیاں = مژگان}

پیولن : مص. مسوڑھوں سے چبانا (ف. مکیدن) ▪ مسیرن ، بُٹاں نال چتھن

پت : ث. گنے کا قوام ▪ گنے دا کاڑھواں رس۔(۲) پتا ▪ پتر:۔تاہلیاں وے پتاں والیاں... (ل گ) ۔ (۳) آبرو، عزت ▪ انکھ ، پان پت :۔ لکیھتیں ہتھ نہ آوندی دانش منداں دی "پت" (پیلو)

پت : ث. انھوریاں ، گرمی دانے

پُتا دھیا: اولاد ▪ پُتر دھیاں ، بال بچے

پتارن : مص. بدنام کرنا ▪ ننندن :۔ ماں ہووے جے یارنی ، پُتاں دھیاں نہیں پتارنی (اکھ)

پتاسا : بتاشہ (مٹھائی)۔ (۲) بُلبلا :۔ دُنیا وہن ندی دا ہاشم تُوں ہیں وچ پتاسا، پل چھل واسا (ہا)

پتال : ذ. پاتال ، تحت الثرے ▪ دُھر ہیٹھلی زمین :۔ ٹنڈاں دے گل گانیاں ، لیاؤن پتالوں نیر (ل گ)

پتر : ذ. پات ، برگ ▪ پت :۔ باغیں پتر ساوے (ل گ)

پُتر (پُت): بیٹا ، پوت ▪ [ث. پُتری] :۔ ... پُتاں نُو کھوانے کی پت وڈے ہون گے (ل گ) ۔ پُتر کپُتر ہو جاندے نیں ماپے کماپے نہیں (اکھ)

پُتران، پُترین: مص. لے پالنا ، بیٹا(متبنٹے) بنانا ▪ پُتر بنان ، جھولی پان {ص. پُتریلا = لے پالک بیٹا}

پتل : ذ. پیتل ▪ مشہور دھات

پتلکنا : ص. سمیع ، تیز سماعت ▪ سپ کنا

پتن : ذ. گھاٹ ▪ دریا پار کرن دا تھاں

پتوڑ (پتل) : ذ . پتے کا پیالا ▪ ڈوتا

پتی : چھوٹا پتا۔ (۲) باریک پتے۔ (۳) شراکت ، حصہ [ص. پتی وال/دار]

پتیر: ذ. (ع. فطیر) تازہ آٹا ، تازگی▪سجرا گُندھا آٹا [ض . خمیر ، ص . پتیرا]

پتیلا: دیگچہ :۔ چونکے وچ پتیلا ای (ل گ)

پتھا : چکی کے نچلے پاٹ کی لکڑی

پتھران : مص . پتھر مارنا ▪ پتھرولن

پتھلا (پتھلی) : آلتی پالتی ، دھرنا ▪ چونکڑی ، نٹھ کے بہن ، پسکڑا

پتھلن : مص. اُلٹ دینا، پلٹنا ، اُتھلانا▪ اُتھلن

پتھن : مص. تھاپنا▪تھپن:۔ ٹنڈاں پتھ نہ جانے.. (اکھ)/ مٹی دا ہارا پتھیدے مائے میرے (ل گ)

پتھیرا: فا. اینٹیں بنانے والا ▪ پتھن ہارا

پٹ : ذ. ران ▪ ستھل : [ڈنڈ پٹ]۔(امر) (۲) اُکھاڑ ▪ اُکھیڑ۔(۳) ریشم:۔ پٹ موئی جو بن آنڈے دی پان ہووے (وا)

پٹا : گلے کا طوق ▪ گل دی گانی،رسی

پٹار : ذ. (ث) گول ٹوکری ▪ چھکو (پٹاری) :۔ کت کت بھریا پٹار۔ / تینو کیل کے پٹاری پاواں (ل گ)

پٹاس : ث . پٹاسی ، اُسترے صاف کرنے کا چمڑا ▪ چموٹا ، [مص . پٹاسن]

پٹاکا : پٹاخا :۔ بُوٹ (چھولیا) چٹخنے کی آواز ▪ پاٹن / پٹکن دی واج :۔ چھولیاں نُو ہوے پٹاکا (ل گ)

پٹاکن : مص. بچے/بٹیر کا بولنا ▫ فرفر بولن [گلاں -] (۲) پٹخنا ، پٹخانا ▫ پٹکان

پُٹپٹی : کنپٹی ▫ پُڑپڑی

پٹکا (پِٹ پٹُوا) : ماتم ▫ سیاپا :- دو دڑکا ، پیا پٹکا (ل گ)

پٹکارن (پٹکان) : مص . پٹخنا ، پچھاڑنا ▫ پٹکا کے مارن

پٹک (پٹکا) : چھوٹی پگڑی - (۲) پٹخنی ▫ ڈیکنی

پُٹن/پٹن : مص. اکھاڑنا ▫ اکھیڑن - (۲) برباد کرنا ▫ اجاڑن - چوڑ کرن -(۳) نوچنا ▫ کھوہن (وال)- (۴) کھودنا ▫ کھوترن :- عشق دا پٹیا کدی نہ چھٹیا پٹ سٹیا مُڈھ پھاڑوں ہو(؟ با)

پِٹن : مص. (حم. پِٹی). ماتم کرنا ، سینہ کوبی کرنا ، پیٹ لینا (سر ، سینہ ، ران / پیٹ) ▫ آپنے آپ نو دُہتھڑاں مارن :- اک پٹن نو اک الاھن نو (اکھ)

پِٹنا ، پِٹنی : حم. ماتم، سینہ کوبی، نوحہ ▫ سیاپا ، وخت :- سانو پٹنا ہور چموڑیو ای (وا)

پٹو (ف. پتو) : کمبل - (۲) تباہ کُن ، بیخکن ▫ اجاڑو :- ویہاں دا ہس ہریا پنجاں وچ ، ویکھ پٹو دے کارے (ل گ)

پٹولا (پٹوھلا) : ریشمی ٹکڑا ، گُڑیا کا خوشنما پہناوا ▫ ہٹ دی ٹاکی :- مر گئی گُڈی ''پٹولیاں'' کُھنوں (اکھ)

پٹولی ، پٹوہلی : ذ . ریشمی کپڑا بُننے والا ▫ جُلاہیا ، ہٹ جُلاہ

پٹے : جذ. کانوں کی لوؤں کے متوازی کٹے ہوئے سر کے بال ▫ زُلفاں، جُنڈے، چھتے

پٹیلا : ٹیک ▫ گادھی دا ڈھو

پٹھ : ث. کم عمر (بکری) - (۲) جوان نو عمر ▫ پٹھی (ذ . پٹھا)

پُٹھ : ث. کمر ▫ لک دا گوشت - (۲) اُلٹی طرف ▫ پُٹھا پاسا -[ض. سِدھ]

پٹھا : گھاس ، سبز چارہ ▫ پٹھا دتھا - (ج. پٹھے)(۲) اک روگ (ڈنگراں دا)

پُٹھا : کمر ▫ کنڈ ، لک - (ص) الٹا اوندھا ▫ مُوھدا - [ض . سِدھا]

پُٹھکنڈا : خارواژ گونہ ▫ اک دوا/ بوٹی

پِٹھو : ذ. پُشت کا بوجھ ▫ مگرا (ص.) مدد گار ، حمایتی ▫ پاکھی - (۳) چھکٹو

پٹھورا (پٹھوری) : بکری کا طاقتور بچہ

پج : ذ . پاج ، عذر ▫ بہانہ :- بال دا پج ، ماں دا رج (اکھ)

پُج : استعداد ، پہنچ ، طاقت ، حیثیت ▫ واہ پُج ، پسلی ، ہمت ، اپڑ

پُجکے : متف. بکمال ، پورا پُورا ▫ رجکے

پُجن : مص. پہنچنا ، پورا ہونا ▫ اپڑن

پچارا : سفید مٹی ▫ پوچا

پچارگی : کندھے اور سینے کے گرد چادر لپیٹنے کا مخصوص انداز ▫ گلی وانگ اریب چدر بنھن دا ڈھنگ - (۲) چاندی کی زنجیری والا زیور ▫ اریب پہنن دا اِک وڈا سارا گہنا

پُچان / پُچان : مت. پُہنچانا ▫ اپڑان ، [لا. پُجنّن]

پچھر : ث. کیرچ ▫ ہڈی دی ٹکڑی، کیچڑ

پُچکارن : تھپکنا ، چمکارنا ▫ پیار دین ، پُچ پُچ کرن ، پلوسن :۔ پنڈوں پکیا میہیں پچکار یارو (وا)

پچن : لا. ہضم ہونا ▫ مُسکھان :۔ کُتے نُو کھیر نہیں پچدی (اکھ)

پچَونی : حہ. قوتِ ہاضمہ ، معدہ ▫ اوجھ آندر پیٹا

پچھّ : ذ. زخم، کاٹ ▫ ٹک، {مص. پچھّن}

پُچھّ : ث. پُوچھ ، باز پُرس ، پُرسش ▫ سوال ، پرکھ - (۲) پیش گوئی ▫ اگم دی گل - (۳) خاطر عزت ▫ آدر بھا

پچھّ : ث. پیچ آشِ برنج ▫ آبالویں چولاں دا پانی :۔ "پچھّ" پیندیاں پیندیاں ، چول وی آ جاندا اے (اکھ)

پچھا : پیٹھ ، پیچھا - (لو) عقب ▫ کنڈ ، پِٹھ ، مگرلا پاسا

پچھاڑی : مُشکیں کسنے / پشت پر ہاتھ باندھنے کا ڈھنگ ▫ پچھے ہتھ بنّھن - (۲) چاندی کا زیور آڑی ترچھی پٹیوں طرح پہنتی ہیں ▫ اِک گہنا

پچھاڑی : رسّا - [ض. اگاڑی] :۔ پٹ دی پچھاڑی ، مُنج دیاں واگاں (اکھ)

پچھاں : ث. پچھلا حصہ - (۲) ابتدائی رات ▫ مُڈھلی رات = ڈونگھیاں شاماں

پچھان : ث. پہچان ، شناخت ▫ سیان

پچھانن : پہچاننا ▫ سیانن - [مف. پچھاتا]

پچھتّن : نندنا ▫ نِندن بھنڈن - چھتّن

پچھڑ : ص. بے وقت دودھ دینے والی دُدھیل ▫ پچھڑی ہوئی - جھڑی گل مہی نہ سُوئے تے نہ ہی ددھ دئے

(ص.) بدیر ▫ کویل ، چراکا (Late)

پچھلگ : ذ. لواحق، پہلی/سوتیلی اولاد ▫ مترئے جا ، (پہلے خاوند دی اولاد)

پچھّن : باچھنا ▫ (پچھّ/ٹک لان)

پُچھّن : پُوچھنا ▫ سوال کرن [ض. دسّن]

پچھنڈا : لات ▫ چھڑ ، [مص. پچھنڈن]

پچھواڑا : پس منظر ▫ پچھلا حصہ، پچھاڑی

پچھوکّا : خاندان کے پچھلے حالات - پس منظر ▫ پچھّا اگا

پچھوکڑ : عقب ، پُشت ▫ پچھاڑی، پچھے ، کنڈ :۔ بھیناں روندیاں پچھوکڑ کھڑ کے جھڑے گھر وِیر نہیں (ل گ)

پچھّوں : پچھوا ▫ پچھم دی وا - [ص. پُرا]

پچھّوں : بعد میں ، بعد ازاں ▫ مگروں ، فیر :۔ پاہ گھت کے پچھوں واہ (اکھ)

پچھانہ/ پچھہاں : ظ ح. پیچھے ▫ پچھے ، مگر

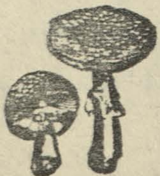
پچھّی : ٹوکری (کھجور / کے پتوں کی) - (۲) گنے کا پھوگ ▫ پیڑیا ہویا گنا - (۳) پرندہ ▫ پنچھی ، پکھّی

پچھیت/پچھیتا : ص. بعد از وقت - بے وقت (بے موسم) ▫ کویلا - چرکا - بے بہارا

پچھیتر : ذ. (Affix) لاحقہ ، [ض. اگیتر] - (۲) بے وقت ، بعد کا ▫ کُویلا

پچھیتی/پچھیتری : موسم گزرنے کے بعد کی کھیتی (فصل) ▫ [ض. اگیتی]

پدبھیڑا/پیڑا : کُھمبی کی قسم ▫ کُھمب :۔ جٹ کی جانے کلو کے پد پیڑے کھا (اکھ)

پدم : ذ. زہریلی قسم کا سانپ ◘ سپ دا ناں :- جیکُوں لڑے پدم ، آہ ہٹ نہ سکے قدم (اکھ)

پدن : مص. پادنا ◘ بھنڈن

پِدن : مص. کھیل میں خوب 'آگے لگنا' ◘ وار نہ آؤن ، [مت. پدان]

پدنا : ص. پادُو ، اوچھا ، چھنچھورا ◘ ہوچھا :- ادنے دا کھایئے پدنے دا نہ کھایئے (اکھ)

پِدنی (پِڈری): ننھی سی چڑیا ◘ پِدی ←

پدھر : ث. سطح ، ہمواری - (۲) معیار◘پدھرائی - (۳) ہموار زمین ، کُھلا میدان ◘ رڑا

پدھرا : ص. ہموار◘سواہرا -[ض. کھڑ وڑا]

پدھرائی / پدھرایگی : ہمواری ◘ پدھر

پر : ح. لیکن - (۲) پرایا - (۳) پار سال ◘ پرُوں

پُر : ث. پُل ◘ پُلی :- والوں نِکّی پُر سلات/صراط (فر) - (ح) اوپر ◘ آپتر

پُرا : پروا◘ چڑھدے پاسے دی ِتکھّی وا [ض. پچھّوں] :- ساون وگے پُرا آہ وی بُرا (اکھ)

پرادھِین : ماتحت ، نوکر ، ملازم ، غلام :-پرادھِین سُفنے وِچ نہ (اکھ)

پرار : دو سال پہلے/بعد ◘ پر توں پر

پراک : ذ. میٹھا سموسا ◘ مٹّھی ، [نک. پراکڑی]

پراگا : گنجائشی چیز ، ایک دفعہ سما سکنے والا اناج/مقدار ◘ پُور / دتّھا

پرال/پرالی : گنے ، چینے چاول کے بے کار تنکے◘ خشک نال ، پھوک:- دھائیں والا پنڈ پرالیوں سیانیدا اے (اکھ)

پراندا : چوٹی بند ◘ دھاگے دی گُت

پراندی : چھوٹا پراندا - (۲) پائینتی ◘ پواندی

پرانی/پرائن : ث. بیل ہانکنے کی (کیل / نوک والی) چابک نما چھڑی ◘ بلد ہکّن دی سوٹی ↑ ترٹ :- اِک آٹھ کے ہلیں تیار ہوئے ، اِک ڈھونڈدے پھرن پرانیاں نی (وا)

پراہنا : ص. مہمان ◘ پروھنا ، مِہان (لو)

پربنّھ (پربندھ) : ذ. بندوبست ، انتظام

پربھانی:(ذ. = پربھ). خاندانی عورت،مالکہ◘ ججانتی ، چُدھرانی - ساؤانی :- دھن ''پربھانیاں'' جھڑیاں سرھانے چاٹی رکھ سوندیاں نیں - / آپ وگُنتّی ڈومنی نال پربھ وگُنتّے (اکھ)

پرپاتّا : ص. اتھاہ◘بےپاتھا (کُھوہ، نَے) (۲) بڑبولا آدمی - (ذ) رسم و رواج ◘ ریت - پِرت

پِرت : ث. ریت ، رسم ◘ چھیڑ ، رِیس

پرتان : مت. آزمانا ، جانچنا ◘ جاچن ، پرکھن ، (۲) لوٹانا ◘ ولان

پرتن : مص. لوٹنا پلٹ جانا ◘ مُڑن ، وتن - (۲) آلٹنا ◘ اَلتھن - اتھلن

پرتیت : ث. عزت، اعتبار◘ ساکھ، بھروسا :- بھلے بھائیاں وچ ''پرتیت'' اُسدی (وا)

پرچن : مص. جی لگنا ، خوش ہونا ، بہلنا

▪ ورچن - رُجھن ، {حذ : پرچاوا = بھلاوا}

پرچول : ث. پڑتال ، تفتیش ▪ پرکھ [مص. پرچولن] ، {فا. پرچولیا = ناقد}

پرچونی : تعزیتِ غائبانہ ▪ مُکان (عو)

پرچھاواں : ذ. سایہ ، پرچھائیں ▪ چھایا

پرچھتی : چھت تلے لکڑی کا اڈا :- وِیرا بیر کتھے ٹنگے نی ، "پرچھتی" اُتے ٹنگے نی (ل گ)

پردھان: ص. صدر ، منتظم ، پنچ ، کُل کلاں کردا دھردا :- سس نہ نناں ، وُھٹی آپے ہی "پردھان" (اکھ)

پرسانگ(پوڑسانگ) : ذ. سیڑھی ▪ پوڑی پڑسانگی

پرسجن (پسجن) : مص. پسیجنا ▪ مُڑھکے نال بھجن

پرسن : ص. خوش ، نہال ▪ ساوا دھان، من کھڑیا ، رجا

پرسینا ، پرسے : ذ. پسینہ ▪ مُڑھکا

پرگٹ : ص. مشہور ، عیاں ▪ اُگھتا ، نشر :- لُک لُک لائیاں "پرگٹ" ہوئیاں وج گئے ڈھول نگارے (ل گ)

پرلا : ص. اس پار کا ▪ پارلا [ض. آرلا]

پرمل : ذ. موٹے چاول ، (مُرمرے)

پرنا : ذ. شادی ▪ پرنیوا :- پرنا مرضی دا ، نہیں تے مرنا (اکھ) -(۲) رومال موڈھے لئی (کپڑا) - تکی پگ

پرنار : ث. نا محرم عورت ▪ پرائی نار

پرناون / پرناھن : مص. بیاہنا ▪ نکاح لیان

پرنے : ح. کے بل،سہارے، پھلو ▪ بھرنے/ بھار [سر- = سر کے بل]

پروار : ذ. قبیلہ ، عیال،اولاد ۔ متعلقہ لوگ ▪ آرپروار :- دادا جیوے، دادی جیوے وادھے پروار دے (ل گ) - (۲)چاند کا ھالا ▪ پوار، پڑ(چن دوالے)

پروال : ذ. پڑبال ▪ اکھیاں/گنیاں اندر وار آگن والے وال (اِک روگ)

پرواھن : مص. پرواہ کرنا- (۲) بھانا ▪ وہان

پروتا : (مف) [مص. پرون]:- کاکے دی پگ "پروتی"... (ل گ)

پروتھا: ص. کل کا باسی(کھانا):-پروتھا ٹکر وسارا پیدا کریندا ہے (اکھ)

پروٹھا/پرونٹھا : پراٹھا ▪ گھیو لگی تلویں روٹی ، [نک. = پروٹھی]

پروسن : پروسنا ▪ روٹی ورتان ، پریہن

پروکا : ص. پارسال کا ▪ پر / پروں دا

پروکھا (پروکھے) : اوٹ ، اوجھل ، اوٹ میں ▪ آھلے

پرولا : آ. دیوار لیپنے/چکی کا پاٹ صاف کرنے کا کپڑا ▪ [نک. پرولی]

پرولن : مص. صاف کرنا ، ہلکا پونچھنا ▪ پرولا پھیرن ، کپڑے نال رولن

پروں: ظ. پارسال ▪ اگلے/پچھلے ورھے = پر

پروھنا/پراھنا : ص. مہمان ▪ مجان (لو) :- گھر کھادا "پروھنیاں" ، چڑیاں کھادا کھیت (ل گ)

پرھا ، پرھے، پرھیا : ث. پنچایت، پنچایتی مجلس ▪ ستھ :- کھیتیں جوں گاجر ، "پرھے" وچ آدر (اکھ)

پرھاں : ح. پرے، دور ▪ پرھے ، پریڈے

برہتھیں : متف. ازدستِ غیر ▫ پرائے ہتھیں، پرایاں کولوں:- ہتھیں ونج ، برہتھیں کھیتی... (اکھ)

برھیلی : پہیلی ▫ بُجھارت :- اک برھیلی چڑھکے ٹھیلھی (بُجھ)

پربرن : مص. رغبت دلانا ، آکسانا ▫ ترغیبن ، چُک/آلارا دین

پریٹھن(پریہن ، پروسن): مص. پروسنا ، بانٹنا ، کھانا چننا ▫ ورتان ، پان (روٹی) ، [فا. پریہا]

پریڈے: ح. پرے، دور ▫ پرھاں ، پریرے

پڑ : ذ. تیسری جد کا رشتہ : [پڑپوتا] :- پڑ پیا ساک گیا (اکھ)

پُڑ : ذ. چکی کا پاٹ ▫ چکی/گھراٹ دا پتھر

پِڑ : ذ. ہجوم، مجمع :- پِڑ بجھا نہیں آچکتے اگیترے (اکھ) - (۲) بھری مجلس - (۳) کُشتی گاہ ▫ اکھاڑا - (۴) گاہنے کا کھلیان ▫ کنک دا گاہ :- پِڑ بندا اے ، بھریاں مُک جاندیاں نیں (اکھ)

پُڑا : بڑی پُڑیا ▫ وڈی پُڑی- (۲) ضرب کا نشان ▫ نیل/لاس (سوٹی / پرانی دی)

پڑان : مت. چھدانا ▫ ونہان :- کن پڑا کے مُندراں پایاں (ل گ)

پڑتنا : پردۂ راز ، حقیقت ▫ بھیت : [اڑتنا پڑتنا]

پڑچھا : ٹکڑا ▫ ٹوٹا ، چھوڑا ، چِٹھتی (ماس دی)

پڑدا : پردہ ، بھید ▫ آہلا ، لُکا ، بھیت

پڑسانگ : ذ. لکڑی کی سیڑھی ▫ پوڑی ، وڈی پڑسانگی

پِڑکوڈی : ث. کبڈی ▫ مرداں دی مشہور کھیڈ

پُڑن : لا. [مت. پوڑن]. چبھنا ▫ کُھبھن (کنڈا) :- راتیں دہیں پھراں وچ جھل دے پُڑن ببولاں دے کنڈے (وا ؟)

پڑوپا : اناج کا مخصوص ناپ ▫ اِک بھانڈا

پڑوپی : ایک پیانہ :- اک پڑوپی چنیاں دی ، روٹی سٹھاں جنیاں دی (بجھ)

پڑھاکو: ص. بہت پڑھنے والا ▫ پاڑھو پڑھنہار :- پڑھیا پُت پڑھاکو دا تے سولاں دونے اٹھ (اکھ)

پِڑی : قطار ، دھاگے وغیرہ کی تہ :[پتنے یا کھدو دی پِڑی]

پسارا/پسار: ذ. پنساری کا کام - (۲) زیادتی وسعت - کام کا شیرازہ ، پھیلاؤ ▫ کھلار :- کاہنوں ایڈ پسار پسارنا ایں (وا) (۳) وڈا کمرا ، [مص. پسارن]

پساری : ذ. پنساری :- صحباں گئی تیل نو گئی پساری دی ہٹ (پیلو)

پسرن : لا. پھیلنا ▫ پھیلرن ، کھلرن ، [مت. پسارن]

پسکڑا : آلتی پالتی ▫ پتھلا ،[- مار کے بیٹھن]

پسلیٹا : [ج = پسلیٹے]. کروٹ ، بے چینی ▫ پاسا ، پلسیٹا

پسہان : مت. پُھسلانا ▫ پیار پلوس کے دُدھ لاھن ، [لویری ـ ، لا. پسمن]

پُسن : لا. بھیگنا ▫ بھجن [مت. پُسان] :- جٹ پُسائی وٹی ... (ل گ)

پسو ، پشو : ذ. چوپایہ ، ڈھور ▫ ڈنگر چوکھر - (ص.) احمق ▫ گوار

پِسوں : ذ. پسو ، کیک ▫ اِک زہری کیڑا ←

پسیرا : پنجسیرا ▫ ۵ سیر (وٹا)

پسیلا : ص. ایک طرف کا ◘ اک پاسے ، پاسے دا ، ہٹواں ، وکھی دا

پشکارا : (ف. پیشکارہ) ، شادی کی ایک رسم ◘ ملنی (؟)

پک : ث. سخت زمین - (ذ) پختگی - یقین ، سازش ، عزم ◘ سدّا ، پکیائی

پکّرن : مص. مدد کو پہنچنا - کام آنا ◘ باہوڑن :- سجن او کھے ویلے پکڑدے نیں (اکھ)

پکڑ : [مص. پکڑن]. گرفت ، ایک داؤ ◘ کس، کڑ - (۲) آسیب ◘ جن بھوتنے دا اثر / پوکھا

پکھ : ذ. پنکھ ◘ کھمب - (۲) بادبان ◘ پتل - (۳) پانسا ◘ پاسا - (۴) حمایت ◘ رتی

پکھا : آ. پنکھا ◘ کھمب، پکھی :- آدم اگے لچھمی پکھے اگے پون (اکھ)

پکھنڈ : ذ. ڈھونگ ، مکر ، فریب ، ریا ◘ دھوکھا ، وکھاوا ، [ص. پکھنڈی]

پکھو (پکھی ، پکھنو) : ذ. پرندہ ◘ پنچھی ، پکھیرو :- سکا ڈھینگر باغ وچ پکھی نہ بھندا کو (ل گ)

پکھی ث. پنکھا ◘ ہوا جھلن دا ہتھیار :- میں تاں موئی پنگھارے نال ، مینو جھلو پکھیاں نال (لگ) - (ذ.) پنچھی

پکھی وال / واس : ذ. خانہ بدوش ، پکھواری، جھونپڑی والا ◘ پڑی واس

پگ : ث. دستار ◘ پگڑی ← ڈ

:- ویراں پگاں پھیریاں ، سجیاں تے کھبیاں (ل گ)

(۲) عزت :- رکھ پگ رکھا پگ (اکھ)

پگ بنھ : ص. دستار بند جوان ، معتبر ◘ گبھرو ، پگ بنھن جوگا ، سیانا جنا

پگ تھان : ذ. شادی پر مردوں کو دیا جانے والا لباس کا تحفہ ◘ اِک رسم

پگن : لا. منظور ہونا ، پورا ہونا ◘ پجن ، کامیاب ہون :- باراں ورہیاں پگیاں (ل گ) - چاہ مراد تیری جد پگسی (محم)

پگھرن (پنگھرن) : لا. پگھلنا ◘ کھرن [مت. پگھارن]

پل : ذ. بادبان ، پلا - (۲) جو کا بھوسا ◘ بھوہ

پلا، پلڑا : پلو ، پھلو ، دامن ◘ لڑ

پلا : ذ. پلاؤ ◘ یخنی والے چول

پلاڑ : ذ. فضا ، خلا : [اسمان دی کھلتھ ڈلھ]

پلاک : ث. چھلانگ ، چھال - (۲) اسہال ◘ دست ، جلاب ، موک [ج. پلاکاں]

پلاکن : مص. کود کر سوار ہونا ◘ پلاکتی مارن

پلانا ، پلان (ث) : (ف. پالان) کاٹھی ، ◘ وہتر دی گدی :- روندی گھوڑ چڑھائی ہک پلان بھرائی (اکھ)

پلاہ : ذ. پلاس ◘ اِک درخت - (۲) پہاہ ، (سوٹا مارن دی واج)

پلتن : ث. پیلاہٹ ، زردی ◘ پلتن (ذ)

پلتھا: تلوار چلانے کا فن ◘ گتکا - (۲) ← پتھلا - (۳) ← بھلتھا

پلر : ذ. چاول کا بھوسا ◘ منجی دا بھوہ، پرال

پلسیٹا (پسلیٹا) : کروٹ ◘ پاسا ، [ج. پلسیٹے]

پلہان : مت. [لا. پلہن] لٹکانا ◘ لمکان [ص. پلہاواں]

پلنگھ (پلھنگ) : ذ. پلنگ، عمدہ چارپائی ■ ودھیا منجا (نواری ڈھاسنے والا) [نک. پلنگھڑی ، پلنگھیڑی]

پلنگھ پیڑھا : فرنیچر۔ (۲) (Great Bear) بنات النعش (ع.) ■ آبھے ہاسے دے مشہور "۷" تارے

پلوانہ : ذ. ایک گھاس ■ اِک گھاہ دا ناں

پلوٹھا : ص. پہلوٹھی کا ■ پلیٹھا، پلیٹھی دا :- گھر کوٹھا ، مال اوٹھا ، پتر پلوٹھا (اکھ)

پلوسن : پیار سے ہاتھ پھیرنا ■ پچکارن ، پیارن

پلھی: بوٹ (چنے) کے سبز پتے ، جنھیں مفلس لوگ سبزی کے طور پر استعمال کرتے ہیں ■ چھولیے دی نروئی پتی

پلے : پاس ■ کول ۔ (۲) دامن میں ■ لڑ پلے :- ہتھ نہ پلے بی بی ہار گھنے کہ چھلے (اکھ)

پلی : دالوں کی بھوسی ■ دالاں دے چھلڑ ، بھوہ

پلیا (ج. پلیے) : ابتدائی سفید بال ■ پہلے پہلے دھولے

پلیت : ص. پلید ، ناپاک ، ■ ان دھوتا

پلیتھن : ذ. خشک آٹا ■ خشکا (پیڑیاں لئی) :- میں کھنڈ دا پلیتھن لاواں ویرا تیرے پھلکیاں نو (ل گ)

پلیٹھا (پلوٹھا): ص. پہلوٹھی کا بیٹا ■ پلیٹھی دا

پن : ذ. نیکی ، خیرات ، ثواب :- جتنا نہاتی اونا پن (اکھ)

پنا : سوت/دھاگے کا گولا ■ [نک. پنی] (فا) بھکاری ■ منگتا

پنج : ہانج = (۵) [ص. پنجواں]

پنج : ذ. (wheel). پہیا ■ چک :- سونے دا پنج ہوا دے (ل گ)

پنجاب : ثذ. ستلج اور سندھ کا درمیانی علاقہ ■ پنجند ، پوٹھوہار توں لا بہاولپور تیک دا دیس :- وارث شاہ دلاں پنجاب لٹی تیویں جوگی نو لٹیا ناریاں نے (وا)

پنجالی : آ. (yoke) جوا ■ جوگ، جولا، بلد جون دا انجر پنجر :- جے لاگو ہووے والی ، سٹو ہل ، ماڑو پنجالی (اکھ) [وڈ. پنجال (گڈ دا)]

پنجتانی : کپڑے کی قسم [دھوتی/ کھیسی]

پنج دونجی : تقسیم کا مخصوص زراعتی طریقہ جس میں ایک کو $\frac{3}{5}$ اور دوسرے کو $\frac{2}{5}$ ملے ■ $\frac{3}{5}$ تے $\frac{2}{5}$ دی ونڈی = پنج دو

پنجر : ذ. حیوانی ڈھانچہ ■ کرنگ ، انجر پنجر

پنجکلیانا ، پنج کلیانا : ص. کھروں ، دم اور ماتھے کا سفید (مویشی) ■ بلتھا

پنج گیٹڑا : گیند اور مہروں (گیٹیوں) سے کھیلا جانے والا لڑکیوں کا مخصوص گیتوں بھرا کھیل ■ اِک نظمیلی کھیڈ

پنجن : مص. روئی دھنکنے کی کمان ■ پنجن دی کمان ، پنجنی ۔ (مص.) دھنکنا ■ کل نال تمبن [مت. پنجان] :- چٹی روں پنجا کے لیاواں /- ددھ ولاواں روں پنجاواں (ل گ)

پنجن تاڑا : آ. مشتہ ■ روں پنجن دا ہتھیار

پنجوترا: پانچویں بار چلایا ہوا ہل ■ پنجوہر۔ (۲) ۵ فیصد ■ سو پچھے پنج (روپے)

پنجیری : قسم شیرینی ▫ (سُوجی ، گھیو کھنڈ ، پھل مکھانے تے گری وغیرہ دی) اِک مِٹھیائی

پندھ : ذ. سفر، مسافت ▫ پینڈا {فا. پاندھی، پندھیڑو = مسافر} :- کوئی لمّڑا پندھ ہے مُدھ کیتا پینڈا مُردیاں ہی تھکّ گیا ہیں وے! (وا)

پنڈ : ث. [نک. پنڈ و کلی] بوجھ ، گٹھڑی :- چور نالوں پنڈ کاہلی (اکھ)

پِنڈ : ذ. موضع ، گاؤں ▫ گراں۔(ث.) پُختہ کھجور = [پھنڈ (میوا)]

پِنڈ پِیڑھ : ذ. اتا پتا ▫ ناں تھاں

پِنڈا : تن ، بدن ▫ دھڑ ، جِسم، [-پال]

پِنڈورا : گلوں▫ نِکا پنڈ - (ص.) دیہی▫ پِنڈ دا

پِنڈی: نک. بستی: [پنڈی بھٹیاں/راولپنڈی]

پُنگار(پُنگارا) : حذ. بسنت بہار ، فصل کا پھوٹنا ▫ پُنگرن دی کار ، بہار

پُنگرن : مص. ، کونپل پُھوٹنا ▫ آنگرن ، بُوٹیاں دا آگن ، پُھٹن

پُنگرُوڑی : کونپل ، نئی شاخ ▫ پونگر

پنگھارا : ذ. پگھلاؤ ▫ پنگھار۔(۲) پسینہ ▫ مُڑھکا :- مَیں تاں موئی پنگھارے نال، مینُو جھلّو پکھیاں نال (ل گ)

پنگھرن : لا. پگھلنا - پسیجنا ▫ نرم ہون

پنگھوڑا : جُھولنا ، ہنڈولا ▫ جُھلُونگا

پُنّن : مص. پُننا ▫ کپڑے نال چھانن -(۲) رَفُو کرنا - (۳) بُرا بھلا کہنا

پِنّن : مص. بھیک مانگنا - خیرات لینا ▫ منگدیاں پِھرن :- جھناں کھادا پِنّکے ، اَہ کی جانن دے!-/آپ پِنّتے گھوڑا گِھنّتے (اکھ)

پنیہار : ذ. سقہ ▫ ماشکی ، (پانی ہار)

پنّھی : ایک گھاس▫ گھاہ جِھدی جڑہ دا ناں ' کھس'' اے

پُنّی : ما. [مص. پُکّن]. پُوری ہوئی▫ پُگی :- مَینڈی آس مراد پُنّی (ل گ)

پِنّی : پِنڈلی ▫ کُھچ پیٹھلی لتّ - (۲) گولا (دھاگےدا) -(۳) لڈو ▫ وٹی ہوئی مٹھیائی :- بنائیاں پِنیاں، کھائے مُنڈے دا پیو (ل گ) - (۵) فقیرنی

پوار : ذ. رُوح کا وقتی سفر ▫ مر کے جیُو پین، پروار :- چُوہڑا گیا پوار، آہنسو اوتھے وی وگار (اکھ)

پواڑا : فساد ، جھنجٹ ▫ وخت ، جھگڑا

پوان : مص. ڈلوانا - پھنانا ▫ گھتان ، لدان

پوانْدی : پائنتی ▫ پیند - [ض. سرھاندی]

پواہ ، پواھا : ذ. گاؤں سے مُتصل اراضی ▫ رُوڑی والی بھوں۔ پنڈ لاگلی زمین :- مُڈھ ''پواہے'' کھیتری جانئے چوڑ چُپٹ (اکھ)

پوپٹ : حسین و رنگین تتلی ▫ بھمیری ←
(۲) ایک نمکین [سلُونا] پکوان

پوت : ذ. بیٹے کی اولاد ▫ [ض. دہت]

پوترا ، پوتا : پوتا ▫ [ث. پوتری]

پوتڑا : نوزائیدہ بچے کا لنگوٹ ▫ کلوٹ

پوتلا : پُتلا ، [ث. پوتلی]

پوتھی : لہسن کا ٹکڑا ، تری-(۲) کتاب

پوٹا : سر انگشت ، انگلی کا سرا ◘ آنگل دی نوک :- پنجاں پوٹیاں دے نال ، پنجاں آنگلاں دے نال (ل گ) - (۲) پرندے کا معدہ = سنگدانِ مرغ ◘ پوٹ :- چیں چیں میریا پوٹا سڑیا ... (ل کہا)

پوٹھی : ص. ذ. پیٹھ سواری کا مویشی

پوچ : ذ. پود : [نواں پوچ (نسل)] -(۲) ''پوچن'' کا امر، پوت ◘ لیپ، پوچا

پوچا : حہ. سفید مٹی کا پتلا لیپ ◘ پچارا

پوچن : مص. پوتنا ◘ پتلا لیپ کرن

پوچھ ، پوچھل :ث. دم ◘ دمچی، پوشل :- سنگ نال دوستی، پوچھ نال ویر (اکھ)

پودنا : ذ. پودینہ ◘ اِک مہکویں بوٹی

پوڈا : پاؤں رکھنے کا اڈا ◘ کندھ/ کھوہ یا گھاٹی وچ پیر رکھن لئی ڈونگھ

پور : ذ. گنجائشی چیز، (پوری) تعداد یا مقدار :- گِن گِن لاواں روٹیاں بھر بھر لاہواں پور (ل گ) - (۲) بیڑی سوار قافلہ :- پور بھرے وچ بیڑے .. (غ ر)

پورا : نالی میں سے بیج ڈالنا ◘ بی سٹن دا ڈھنگ (وانس دی پوری) :- کیرا بادشاہ پورا وزیر چھٹا فقیر (اکھ)

پورن : مص. بھرنا ، پر کرنا ◘ دفن کرنا ◘ دفنیرن ، زمین وچ دبن

پورنا : ذ. نمونہ ، نقشِ قدم ◘ پیڑ - (۲) {ج . پورنے (پورے) = آبی کیڑے}

پورھیا (پوھریا) : ذ. محنت مزدوری ◘ اوکھی کمائی

پورے : کرم ◘ کیڑے -

پوری : گنے کا قدرتی ٹکڑا ◘ گنے دا ربی ٹوٹا ، مٹی

پوڑ : ذ. پاؤں ، سم ◘ کھر ، پیر : [ہاتھی گھوڑے دا پوڑ]

پوڑن : مت. چبھونا ، گھونپنا ◘ کھوبھن چتنھن ، چوبھن ، [لا. پڑن]

پوڑی : سیڑھی ◘ پڑسانگی :- کھوہ وچ پوڑی ، سٹ میری کوڑی (ل گ) - (۲) درجہ ، بند ، نظم دی قسم

پوش (پوچھ) ث. (Tail). پونچھ ، دم ◘ مگرلا حصہ ، پوچھل

پوکھا (پوکھو ، پوکھوں) ذ. منحوس اثر -(۲) سایہ ، شگون ◘ پرچھاواں

پولا : ص. پلپلا ، نرم ◘ کولا ، ہلکا ، {پولے پیریں = دبے پاؤں}

پولا : جوتا ، پاپوش، پیزار ◘ جتی دا اک پیر ، کھٹلا {ج. پولے = جوتے}

پولی (پاؤلی) : چونٹی ◘ چوانٹی، م آنے

پوں : ذ. پاؤں ، قدم ◘ پیر

پوں : ث. پیپ ،گندہ مواد ◘ پاک

پون (پین) : مص. پڑنا،[مت. پان]:- بھائی مرن تاں پوندیاں بھج باہیں (وا)

پونا : کھانے پکانے کی اشیاء باندھنے کا رومال ◘ کندوری ، کندھوری

پونا : ص. پونڈا ◘ مشہور نرم تے موٹا گنا

پونٹے : ز. جذ. پازیب ◘ پیراں دا اِک گہنا

پُونجھن: مص. پونچھنا ▪ گُھٹ کے صاف کرن (ذ.) پُونچھنے کی چیز ▪ پُونجھن والا کپڑا

پُوند: ح. شروع ، ابتدا ▪ پیندی سٹے :- پوند بھنیندے ارلیاں گاترے ، مُڑ بھنیندے نیں پھٹ (ل گ) ۔ (ذ) گنے کا اگولا ▪ آگ ۔(ث.) نہر کا آخری حصہ ۔ (پاند)

پُونگ: ث. ننھی ننھی مچھلیاں ▪ پِچڑاں

پُونگرے :- پُونگ پکڑ نہ جاندی ، ڈمبر ِیں پاوے ہتھ (اکھ)

پُونی: لوہے کی چھلنی ▪ پُنن لئی ، شے آلہ

پُونی: کاتنے کے لیے بٹی ہوئی رُوئی ▪ رُوں دی کُولی وٹی :- گوہڑے وچوں

پُونی کتن (مح) -/ پُونی کت بھروئے گھتّ (بُتلھا)

پوہ پُھٹی / پُھٹالا: ظ. صبحدم، صبح صادق ۵ بجے ▪ وڈی سویل ، نماز ویلا

پوھرن: مص. محنت سے کمانا ▪ جان گھالن [حہ. پوھریا : محنت]

پوھن (پُھن): مص. اثر کرنا، کارگر ہونا ۔ پسند آنا ▪ لگن [دوا / وا ـ]

پویا: ذ. (ف. پویہ) ▪ ِتکتھی دوڑ ، دبٹ

پِہا: کچا راستہ ، پگڈنڈی ▪ کچا راہ ڈنڈی (پیلی دی) ، واٹ، راہ ، پیڑا :- سہے نو نہیں پہے نو ... (اکھ)

پہارُو / پہاڑُو: ذ. پہاڑی مینڈھا / بکرا ▪ چھترا ، لیلا ، مال ڈنگر :- او کھے بڑے پہاڑُو چارنے (ل گ)

پِہان: مت. پسانا ▪ پہائی کران [لا. پیہن]

پُہتا: [ما. ← مص. پُہنچن] ▪ پُہنچا ▪ اپڑ یا

پہرا: دور ، وقت ▪ وارا پہرا : {گھٹڈی دا پہرا = نابر کتی ، کلجگ}

پہراوا: پہناوا ، لباس ، پوشاک ▪ پہن ڈھنگ ، بھراوا = لیڑے، تھگڑے

پہریا: اُجرت، مزدوری ▪ کمّم، محنت

پہلن: ص. پہلی بار بیانے والی لیاری (گاں/مجھ) ▪ پہلا سُوآ

پُہن: لا. اثر کرنا ، کارگر ہونا ، دل کو لگنا ▪ پوھن ، لگن

پہنانی ، پہناؤنی: شادی کا تحفہ = "پگ/ تھان"

پُہنچا: پانچا ۔ (۲) ۔ (پرندے کا پنجہ)

پُہنچی: ز. پُہنچی ▪ گُٹ دا گہنا :- میلے گیوں تے پُہنچی لیاویں ، لے جا میرا گُٹ میچکے (ل گ)۔ (۲) پیر دا گہنا :- پیریں پُہنچیاں واہ وا پھبن (ل گ) ۔ (۳) پنجہ (چڑی دا)

پہنن: مص. پہننا ، اوڑھنا ▪ پان:- پھکن گیا ترے تھوک ونجا ، گل لگنوں ، تیل چبنوں ، "پہننوں" کپاہ (اکھ)

پہوڑا: آ. گوبر سمیٹنے کا ہتھیار ▪ پھاوڑا :- میںنو ماریا نال پہوڑیاں دے (وا)

پئی: ح. کہ ، یعنی کہ ، مطلب یہ کہ ▪ اکھے

پیاجی: پیازی ▪ کنک ِوچ آپ مُہارے اُگن والی بُوٹی :- دم پیاجی ، کھیت پیاجی (اکھ)

پیارن: مص. پیار کرنا ▪ پیار/دلاسا دین

پیاک / پیاکل: ص. فا. تمباکو نوش ، ہلا نوش ▪ ودھیرے پین والا

پیان : مص. پلانا ، نوش کرانا ▫ چھکان ، پیاون

پیتا : عرض ، پھیلاؤ ، جھول ▫ بانا ، بر

پیٹھن : مص. پیسنا ، دلنا ، خوب رگڑنا ▫ پیہن (رگلی شے) :۔ چکی دا پیٹھیا چنگا... ۔ /پیٹھے دا کی پیٹھنا؟ (اکھ)

پیچ : ذ. آبپاشی ، سیرابی ▫ روِنی :۔ پاند دا پیچ ، نہ پیت نہ پریت (اکھ)

پیچن : مص. سیراب کرنا یا ہونا ۔ (۲) خوب کسنا ▫ پھسن ، گھٹیا جان (گنڈھ دا) ، [ص : پیچویں/پیچواں]

پیڈو ذ. پیڑو ▫ دھنی دا پیٹھ

پیرنی : ص. رقاصہ ▫ نچنی ، ناچی

پیڑ : ذ. راہ ، نقش پا ▫ کھوج کھرا :۔ تیرے سجرے پیڑ دی ریتا (ل گ)

پیڑ : ث. دکھ ، درد ، تکلیف

پیڑا : گول / نرم ٹکیا ▫ گول ٹکی [آٹے / کھوئے دی] :۔ پیڑا جو کرنی آں آڑو جہا... (ل گ) ۔/چنگی کر بھالی نے پیڑے لئے چرا (اکھ)

پیڑا : پیدل گھومنے کے نشان ▫ پیڑ ، کھرا ۔ (۲) پچھلے پاؤں کا رستا :۔ رسا نہ پیڑا ، نکل گیا بھیڑا (بجھ)

پیڑن : مص. رس/عرق نکال لینا ▫ نچوڑن، رس کڈھن۔ [کوہلو/ویلنے وچ۔] :۔ پیڑا پیڑ کے رت نچوڑ لیا ... (شح)

پیڑھا : دلہن کی خوبصورت پیڑھی ▫ نیویں کرسی ←

پیڑھا موڑھا : فرنیچر ▫ کرسی چوکی

پیڑھی : چھار پانک ▫ چوکی (۲) نسل ▫ جد

پیستی : گڑ کی ٹکیا ▫ گڑ دی ڈلی، بھیلی

پیکا (پیکے ، پیوکڑے) : میکا ▫ وھٹی دا پیو گھر ، [ض. سوہرے] :۔ جیون میرے پیکڑے (ل گ)

پیکڑی : بیڑی ، لوہے کا کڑا ▫ پیر دی کڑی

پیکھنا : (۱) گڑیا ، پتلی ▫ مورت ۔ (۲) عجب نظارہ ▫ اوپلی کھیڈ، درشن :۔ کرو دید ایس جگ دے پیکھنے نو (وا) ۔ (۳) شہر پیکنگ ۔ (۴) قدرت ▫ کرنی :۔ موجو چوہدری دا پت چاک لگا اِہ پیکھنے جل (زوال) جلال دے نی (وا)

پیل / پایل: ث. مور کا ناچ، خرام ناز ▫ مٹکیلی ٹور، [ج. پیلاں] ▫ ٹٹ گئے تریل دے موتی پیلاں پاوندی دے (ل گ)

پیل : ص. سست ، آرام طلب ، لیٹا رہنے والا ▫ جِتلھا ڈھلا ، بے رہن والا

پیلک: ث. زردی ، پیلا رنگ۔(۲) مشہور ساگ = مکو ، کینچ مینچ

پیلن : مت. چلانا، آہستہ دھکیلنا۔ [لا. پلن]

پیلو : ▫ جال [ون] کا پھل۔ (نا) اکشاعر

پیلی : کھیت ، کھیتی :۔ پیلی نو واڑ کھائے ؟ (اکھ)

پین (پون) : مص. ڈالا جانا ، پڑنا ▫ گھتیا جان . رکھیا / دھریا جان [مت. پان]

پینا : ذ. کچے پاؤ کا باٹ ▫ پایا ، پا دا وٹا (کچا)

پینجا : فذ. دھنیا ، ندّاف ▫ پنجارا، روں پنجن والا. [لو = تیلی]:۔ پینجا روں پنجے کا (ل گ)

پینجُو : ذ. کریر کا پختہ پھل ◘ پکا باٹا

پینچ : ذ. منصف ، پنچ ، ثالث ◘ نیائی چوہدری :- پینچاں دا کہنا ، سر متھے تے سہنا ... (اکھ)

پیند : ث. پائینتی ◘ داوُن ، دوین

پینڈا : پاپیادہ سفر ۔ مسافت ◘ پندہ :- اللہ ربی کلی دور ، میں کتلی پینڈا دور (ل گ)

پینڈو: ذ. ص. گوار، دیہاتی ◘ پنڈ دا وسنیک پینڈی ، [ث. پینڈن]

پینگھ : ذ. جھولا◘رسی دا پنگھوڑا ۔ (۲) قوس قزح ◘ [ج. پینگھاں ، مص. پینگھن]

پیو ، پیُو : ذ. باپ ◘ابا، باپو :- پیو نہ ماری پدنی تے پتر تیرانداز (اکھ)

پیوا : بنولا ◘ وڑیواں

پیہا : فذ. پیسنے والا (مزدور) ◘ پیہن دلن والا ، پیہن ہارا

پیہڑ: ذ. بتیسی ◘ بتی دند ، بیڑ۔ (ث.) پیڑھا ، چوکی (وہٹی دی)

پیہن : مت. پیسنا (لا. پسن) ۔ (۲) پیسنے کا غلہ ، طویل یا صبر آزما کام ◘ امکت کتم : [گلا پیہن]

(پھ)

پھاٹ : ذ. مار۔ (۲) زخم ◘ (ث.) دریا کی شاخ ◘ واہ ، وہیں ، نہر :- جھڑا آکڈ نہیں ٹپدا ، آہ پھاٹ کویں ترسی ؟ (اکھ)

پھاڈی : صذ. پھسڈی ، پچھڑا ہوا◘اچتن/ پکتن ویلے ناکام [ض. میری/ دولی]

پھاڑی : قاش ، پھانک ◘ پھل دی قدرتی ٹکڑی ، [وڈ. پھاڑ]

پھال : ث. پھل (ہل دا) ۔ (۲) پچر

پھانا : (ف. فانہ) . دھات / لکڑی کا تیکھا ٹکڑا ◘ موٹی پھال

پھانڈا : سرد اور تیز ہوا ◘ پھنڈ ، ٹھکا وا (مینہ وچ)

پھاوا : ص. تھکا ماندہ ۔ نڈھال ، بے حال ◘ گتھیل ، تھکا ٹٹا

پھاوڑا : آ. گوبر سمیٹنے کا ہتھیار ◘ پہوڑا

پھاہ : ذ. پھانسی کا پھندا◘پھاھا، کیڑ کتی :- منگنا ٹنگنا ، ویاہ پھاہ (اکھ)

پھاھن : مت. شکار پھانسنا، پھنسانا◘پھندے وچ لیان ، [لا. پھسن ، مف. پھاتھا]

پھاہندی: صیاد◘پھندے پان والا ، شکاری

پھاھی : پھانسی◘پھندا، جھنجٹ ، [۔ پا] :- واہی بادشاہی ، نہ پکے تاں پھاہی (اکھ)

پھبن: مص. جچنا ، پھبنا ◘ سوبھن،بھان، گتھن،جچن،[ص. پھبیلا]:- سوئیو پھبتے جھڑی چھوڑدی جبتے(اکھ) ۔ چھپرا وے سلاری والیا ! تیری ہن جوانی پھبی (ل گ)

پھپھا ، پھپھڑا : پرانا لحاف ◘ لیف ۔ (۲) خوشامد ◘ چوچ ، لیوا سابی

پھپھرا/ پھپھر: ذ. (Lung) پھیپھڑا :- پھپھر نہ گوشت ، حاکم نہ دوست

پھپھّرن (پھپھّڑن): مص. ہرا بھرا ہونا ◘ پُنگرن، آدیساون :- سڑیا سبھ کُجھ پھپھردا بُوٹا لانا واڑ، اِک ہاں سڑیا نہ پھپھّردا جو بولیاں دِتا ساڑ (ل گ)

پِھپھّری: حیوانی تپ دق ◘ پِھپھریاں دا اِک چندرا روگ

پُھپھّڑ: [ث. پُھپھّی/پُھپھّو]. پُھوپھا:- پِھپھّڑ نہ ماس، پُھپھّڑ نہ ساک (اکھ)

پھپھڑا : [ج . پھپھڑے] . خوشامد ، چاپلوسی◘چوچ، ہیج، جُھوٹھی سلّوہت

پھپھّے کُٹّن : ثص. کُٹنی ، مکارہ◘ٹھگنی :- پھپھّے کُٹّن ، لگی لُتّن (اکھ)

پَھٹّ : ث. تختہ ◘ پھٹّا (پنجالی/گڈ دا) :- پہلے دینہ اوس جُتّے تے بھن سُٹّی آہناں پھٹ (ل گ)- (۲) گھاؤ ◘ گھا :- زخم تیر تلوار دے ہون ہچھّے مرہم نہیں زبان دے پھٹ دی اے (وا)

پُھٹّ : ث. پُھوٹ ، نا اتفاق ◘ وگاڑ ، ان بن :- جِتّھے پُھٹّ ، اوتھے لُٹّ (اکھ) - (۲) خربوزے کی قِسم کا نرم اور پھیکا پھل - (۳) ← پُھٹّی

پِھٹّ : حمثہ. بد مزاجی ، غرور ، حقارت ◘ آکڑ ، ہنکار ، مغروری - (۲) تُف لعنت :- پِھٹ مندا جی گندا (اکھ) - پِھٹ دھی دا کِیا کھادا (ل کھا)

پھٹّا : پٹڑا ، تختہ ◘ پھٹّ (لکڑ)

پُھٹار : ث. ننھی ننھی دراڑیں ◘ نِکڑیاں تریڑاں ، پھوٹاں

پھٹا کٹّا: غلہ وغیرہ پھٹکنے [چھجّ] کی آواز

پھٹّڑ / پھٹیا / پھٹّی : مف. گھایل، زخمی

پِھٹّڑ : ص. مغرور ، بد دماغ ◘ پِھٹّیا ہویا ، ہنکاری

پھٹکارن : مص. پھٹکنا ◘ پھٹاکا لان - (۲) لعن طعن کرنا ◘ پِھٹ لعنت کرن

پھٹکن (پھتکن) : مص. تڑپنا ◘ تڑفن ، پر مارن ، [حم. پھٹکا]

پِھٹمُوھا : گِلٹی◘چندری، پھوڑا (آنگل دا)

پھٹّن : مص. لہولُہان کرنا ◘ پھٹّ لان

پُھٹّن : مص. پُھوٹنا ، کِھلنا ◘ پھوٹاں پین - پُنگرن / کِھڑن

پھٹّن : مص. مغرور / بد دماغ ہونا ◘ پِھٹّ چڑھن-(۲) موٹا ہونا -(۳) دودھ پھٹنا ◘ پُھٹیاں بجّھن :- دُدھ تے بُدھ پھٹدیاں کی ڈِھلّ ؟ (اکھ) (۴) اخلاق کھونا [حم. پِھٹّ/پھٹیواں]

پھٹّی : لوح پٹی ◘ تختی :- پھٹیے پھٹیے سُک جا! (ل گ)

پُھٹّی : دہی کی قلیل مقدار ◘ (دہی دی پھٹّی)- (۲) ناصاف رُوئی ، کپاس ◘ کپاہ :- کپاہ دی پُھٹّی ، جِتّھے رکھتّی اوتھے لُٹّی (اکھ)

پھڈّن : مص. پکڑنا ، تھامنا ◘ پھڑن

پھر (پھرھ) : ذ. [نک. پھری]. کندھے کی پِچھلی ہڈی ◘ مور دی ہڈی

پِھرتُو : آوارہ گرد◘پھرونتو ، بھوندُو

پھرڑ: ثص. ٹیڑھاپن◘ ٹیڈھ (لکڑ/پھٹے دی) (۲) بانجھ گائے ◘ سنڈھ ، نکری گاں/ مجّھ، پھنڈر :- لوبری گئی دُدھ چوان

پھرڑ گئی لتّاں بھناں (اکھ)

پھرکا (پھراکا) : مطلع کا صاف ہو جانا ▫ بدلاں دا پاٹن / دُھپ لگن (مینہ مگروں)

پُھرکڑا : (Snorting). ناک جھاڑنا ▫ بُلھ پھڑ کان نک سُنکن دی واج

پُھرن : اچانچک سوجھنا ▫ سُجھن، آوڑن - (۲) اثر کرنا ▫ پُہن ، پوہن

پھرنا : گلے کا مشہور زیور ▫ گل دا اِک گہنا ←

پھرواھی : چو کھٹے والی آری

پھرولن (پھولن): مص. ڈھونڈنا، تلاشی لینا ▫ لبھن :- نہیں لبھنے لال گواچے ، مِٹی نہ پھرول جوگیا! (ل گ)

پِھرونت ، پھرونتل ، پھرونتو/ پِھرتو : ص. آورہ گرد ▫ ہریار ، سیلی پٹھا

پھڑپھڑیا : ص. لاف زن ، شیخی خورا ▫ کپوڑو، گپّی ، پھڑھ مار-(۲) پھڑھیا

پھڑکی : مویشیوں کا ایک مہلک مرض ▫ تڑفاٹ ، پُھڑکی :- آئی پھڑکی پھڑکن نہ دیسی (اکھ)

پھڑن : مص. پکڑنا، تھامنا، گرفتار کرنا ▫ پھدن. [لا. پھڑیچن] :- مارن والے چُھٹ گئے ، پِچھلے گئے پھڑیچ (اکھ)

پھستا: لڑائی، جھگڑا ، فساد▫ گُنھجل پواڑا، :- دِتا رہن فساد نہ کوئی پھستا/ آؤ کیڈھیے وِڈھیے اِہ پھستا (وا)

پھسڑا: چاول (فصل) کا بُھوسا ▫ بریک پھک

پھسکا: کہگل▫ گاڑھا گارا(لپائی دا)- (۲) پھستا

پُھسکن : مص. روہانسا ہونا - پلپلانا▫ پُھس پُھس کرن

پھسن: مص. پھنسنا ، الجھنا، [مت. پھاہن ، ص. پھسواں]

پِھسن : مص. کچلا جانا ، مواد خارج ہونا ▫ مِجھ نکلن [مت. پھیہن ، پھہن]

پھسواں : ص. پیچیدہ ، تنگ [- کُڑتا]

پھک : ث. بھوسی ▫ مُونجی دے بریک چِھلڑ ، چو کر - (۲) پُھہار

پِھک : ث. پھیکا پن ▫ پِھکیائی - (۲) سرد مِہری ، بیگاڑ ▫ وگاڑ

پھکا : اناج(دانہ پھکا)-(۲) ہتھیلی کی چیز ، خوراک ▫ کوئی ”پھکی“ اِک دم مُونہ وچ سٹن دا ڈھنگ :- توتی گلاں دی جوین ، نی مروڑ پھکا مار (ل گ)

پِھکا (پِھکل) : ص. پھیکا ، ہلکا (رنگ بےنمک ▫ ان گُوڑھا الُونا

پھکڑ: ذ. مغلظ گالی ▫ گندی گال = پھہس

پھکڑی : ہتک ، بے عزتی ، [- لا] :- آپ ہووے نکڑی ، کون لاوے پھکڑی (اکھ)

پھکن : مص. پھانکنا ▫ پھکا مارن

پھکی: پھانکی، سُفوف ▫ دُھوڑا (دوا دا)

پھگواڑا : انجیر ، کی قسم ▫ شاہ ہجیر ←

پھل : ذ. ثمر ▫ پھل پھلُونگا -(۲) بدلہ - (۳) ہتھیار کا لوہا/تیز حصہ

پُھل : ذ. پُھول ، سر کا ایک زیور ▫ سِر دا اِک گہنا - (ص.) سُبک ▫ ہولا

پُھلا (ج. ← پُھلّے): بھوننے سے کِھلی ہوئی مکی کے دانے ◘ پُھلی مکئی

پُھلانی : حم. بے جا خوشامد ◘ پھول (ث) [ج. پُھلانیاں]

پُھلاہ : ذ. پلاہ ، کیکر کی قسم ◘ پھلاہی :- داتن پھلاہ دی ... (اکھ)

پُھلکا (نک. پھلکی) : پتلی (پردے والی) روٹی :- وِیرا وے تیرے پُھلکیاں نُو ، مَیں کھنڈ دا پلیتھن لاواں -/ ویرا پُھلکا پکانی آں پُوڑی جھا (ل گ)

پُھلکاری : بیل بُوٹوں والی اوڑھنی ◘ چدر/ چُنی :- پتلی آتے تاں کھتّا ڈوریا ، بھاری نے پھلکاری۔ / ویر میرے نے کُڑتی دِتی ، بھابو نے پُھلکاری (ل گ) -(۲) کشیدہ کاری ◘ کسیدا ، کڈھائی :- وچ دروازے دے لچھی کڈھے پھلکاری (ل گ)

پُھلکن : لا. مت. کپڑے دھو کر جھاڑنا ◘ پھولن (دھوتے کپڑے) -(۲) ہلکا کرنا

پھلن : مص. پھل لانا۔ (۲) پھوڑے نکلنا

پُھلّن : مص. پُھولنا - پھولوں پر آنا ◘ پُھل لگن - (۲) سوجنا ◘ سُجّن

پھلوآ : پھپھولا ◘ پُھلّیا ہویا چھالا

پُھلُوس : ذ. ہوائی گولا - غبارہ ◘ بھکانّا

پھلہا (ج. پھلہے) : گندم گاہنے کی (مربع) لکڑی ◘ تختہ - (۲) روندائی ◘ گہائی

پھلہی / پھلھی : موچی کی لکڑی ◘ پھٹی

پُھلّے : جذ. سُکھا کر بھونی ہوئی مکئی جو پھول جاتی ہے ◘ بُھجکے پُھلّی ہوئی مکئی

پُھلّی : بھونے ہوئے گیلے چاول [ج. پُھلّیاں] - (۲) ماتھے کا سفید نشان ◘ متّھے دا چٹاک :- بٹّلھے دا بٹّلھا نہیں تے متھے پھلّی ضرور ہووے گی (اکھ)

پُھلیرا : گُل فروش ◘ پُھل ویچن والا

پُھلیلی : ذ. گاندھی ، عطار ◘ عطر پھلیل بنان یا ویچن والا

پھمبا (ف. پنبہ) : رُوئی کا ٹکڑا ◘ پھاہا ، پھاہیا ، رُوں دا تومبا

پُھمّن : ذ. پُھندنا ، کلی - ریشم کا پھول ◘ پھُوہندا ، بُمبل :- کالے آتے کالے ، آتے پُھمّن کالے (بجھ) -(۲) ایک گالی (لو)

پُھمّنی : مص. گھاس کا پھول [ج. پُھمنیاں] (۲) فقیری ناچ ◘ بھرائیاں دا ناچ [ـ پا] -(۳) دھاگے کا پھول ◘ پُھوہندا :- بھین لاوے پُھمنیاں ... (ل گ)

پھنْد ذ. (ف. فند) : ڈھونگ ، مکر ، فریب دھوکا ◘ دھوکھا ، چھل :- یاراں چوراں عاشقاں بُھتے آون پھند (اکھ)

پھنْڈ ث. (مص. پھنڈن) : مار پیٹ ◘ کُٹ (۲) ← جھمب (مینہ دی)

پِھنْڈ : ث. پختہ کھجُور ◘ پکی کھجور : [پِھنڈ میوا]

پھنْڈر : ثص. بُوڑھی بیکار بھینس جس کے دودھ دینے یا بیانے کا زمانہ بیت چکا ہو ◘ پھرڑ

پھنْڈن : مص. تختوں وغیرہ پر زور زور سے مارنا جھاڑنا ◘ جھمبن ، پھنڈ دین

پُھنْڈن : مص. پھوڑنا ، گولی سے اڑانا ◘

ٹیک آڈان

پھنیر ، پھنیہرا :
ص. ذ. ناگ ▫
کھڑپتا، نانگ ←

پھوٹ : حسّ. شگفتگی ▫
کھڑ-(۲) کونپل▫پونگر، دوجا پنگرا !

پھوٹنا : بلبلا ▫ بڑھبڑا

پھوڑی: پھنسی-(۲) بھگندر▫اکزہریلا پھوڑا

پھوس ، پھوسی : ذ. گوبر ▫ سجر گوہا ،
:- جتھے پھوسی ، اوتھے کُجھ
ہوسی - / ماں پھوسی پھوسی ، پُت
بخشے گہیرے (اکھ)

پھوسڑ : ص. کمزور ▫ ماڑا نتانا پر موٹا -
(۲) بزدل ▫ ڈراکل ، ہگنا

پھوک : ذ. پھوکٹ ، سفل ، فضلہ ▫
پھوگ ، رہند کھوہند / کھہند

پھوکا : ص. خالی، تھوتھا - (۲) محض، نرا

پھوکر ، پھوک : پھنکار ▫ شوکر

پھوکلا : ص. کھوکھلا ، بے رس ▫
سکتھنا ، پھوکا

پھوکن : مص. پھونکنا ، جلانا ▫
پھوک مارن ، ساڑن ، [حہ. پھوک]

پھوکنی : آ. دھونکنی▫پھوک مارن والی
نالی/نڑا

پھولا : بیاض چشم ▫ چٹا (اکھ دا)

پھولن (پھرولن) : مص. غور سے تلاش
کرنا۔ تلاشی لینا ▫ پھولا پھالی کرن
ڈھونڈن :- آپنیاں میں کچھے ماراں
بہ پھولاں پرائیاں (اکھ)-/عیب کسے
دے پھول نہ سکاں (محہ) - / پھول
نہ کاغذ ہدیاں والے ...(با)

پھونڈھا : طُرہ - پھندنا ▫ پھمّن

پھوہ ، پھوہر: ث. پھوہار- (۲) پھونک▫
پھوک :- پھوہ پھٹکا،شیطان دا دھکا
(اکھ)

پھوہڑ : ذ. جھوٹ ، پاج ▫ گپ ، پج
جھوٹھ [— بجھ]

پھوہڑی ، پھوہڑ : چٹائی ، صف، مجلس
تعزیت ▫ سوگ دی اک ریت رسم
[— با] :- نیناں آئے پھوہڑیاں ڈب
موئیاں چوہڑیاں (اکھ)

پھوہی : قطرہ ▫ بوند ، تبکا :- پھوہی
پھوہی پیالا/تلا بھر دا اے (اکھ)

پھوری ، پھوھی : دیوانہ گیڈری▫بھوتری
ہوئی گدڑی

پھہس : ذ. گالی ، گالی گلوچ ▫ گندی گال ،
پھٹکڑ [— تول]

پھیٹ : ث. فساد ، شر ، خرابی - (۲)
بد عورت

پھیٹی : آفت ، بلا ، دھچکا، نقصان▫ اِک
مارُو روگ ، بیماری ، ٹوٹ ، دھکا

پھیرا : جوگی/فقیر کا گشت▫گیڑا - (۲) آمد
▫ آؤنی :- کونجے پھاڑ دیے ! کدے پا
وطناں ول پھیرا-/ کتنے کونجاں پیکے
دھیاں ، چار دناں دا پھیرا (ل گ)

پھیرن : مص. لوٹانا ، پھیرنا ، گھمانا ▫ وٹان
:- بھائیاں پتگاں پھیریاں (ل گ)
[ص. پھیرواں = گول ، پرتاواں]

پھیڑ (پھیڑا): ذ. شرارت، بدی، جھگڑا، فساد
بگاڑ ، خرابی ، نقصان ، قصور، [مص.
پھیڑن] :- دوئے پھڑے نیں آپنے
پھیڑیاں نو (؟)

پھیڑن : مص. خراب کرنا ▫ پھیڑ پان

پھیلرن : مص. پھیلنا ▫ کھلرن ، کھنڈن ، پسرن

پھینٹن : مص. یکجان کرنا ، خوب پیٹنا ▫ پھینٹی لان ، چمچ نال گھولن

پھینگنی: مینگنی▫ مینگن :- بکری بڈ موئی پھینگنی تر آئی (اکھ)

پھیہن : مت. دبانا ، مواد نکالنا ▫ مجھ کڈھن ، [لا. پھستن]

پھیہنا : ص. چپٹی ناک والا ▫ نک بیٹھا، [- پھد کترڑ]

(ت)

تا : ذ. تاؤ ، تپش ، حرارت ، طیش ▫ سیک ، تپت ، گرمی ، وٹ ، بھڑاس ، [مص. تان]

تاپ : ذ. تپ ، بخار▫ کس، بھکھ، بھخا :- مینوں تاپ قہر دا چڑھیا (ل گ)

تارا : فا. ص. تیرنے والا ، تیراک ، پیراک ▫ ترن‌ہارا ، تارو :- تارا دریا دی موت مردا اے(اکھ) - (۲)تارا میرا ▫ اک مشہور فصل:- پالا پوے تے بہت وگاڑے، سرھوں‌تارا تے چھولے مارے (اکھ)

تارن: مت. تیرانا ▫ پارلان - (۲) ادا کرنا ▫ آتارن ، رپیا بھرن

تارو : ص. فا. پیراک ▫ ترن والا ، تاریاں لان دا گنی :- تارو پانی دی موت مردا اے - (۲) تیرنے کے لائق (گہرا پانی)، طغیانی پر▫ ہڑ آتے ، ڈوبو :- اچھل ندیاں تارو ہوئیاں میں کندھے رہی کھلو (شح)

تاری ، تیری : حم. تیراکی ▫ ترن دا ڈھنگ - (۲) جلدجلد نہانے کا عمل ▫ جھٹ پٹ دا نہان ، [- لا]

تاڑ : ث. تاڑ ، نظر▫تک،گھوری ،گوڑھا دھیان ، تاڑی

تاڑا: آ. مشتہ ، مٹھیا▫ پینجے دا ہتھیار: [پنجن تاڑا]

تاڑن : مص. گھورنا ، تاڑنا ▫ تاڑی لان ، جھاکن ، سمجھ جان - (۲) قید کرنا ▫ ڈکن ، بند کرن [ڈبے/ڈربے وچ]

تاڑی : ٹکٹکی ، گھوری :- عقل فکر دیاں سبھ بھل گیاں ، عشق مچائی تاڑی ھو - (با)/ وچ سنگھنی چھاں دے لا تاڑی وانگ بڈھے تپسیاں آ بیٹھا (وا) - (۲) تالی ▫ توڑی :- جھمر نہ تاڑی ، اجائی موند تے داڑھی -/ تاڑی مار اڈا نہ باہو اسی آپے اڈن ہارے ہو (با)

تازی : ص. (عربی) ، اسپ تازی ▫ عربی گھوڑا :- تازی کوں اشارہ (اکھ)

تاک : ذ. طاق ، آلا ▫ وڈی تاکی :- بوہا تاک بھلا ، لیکھا پاک بھلا (اکھ)

تاکی : کھڑکی ، دریچہ ▫ باری

تامبا : تانبہ ▫ ترامبا (تمیسر)، اک دھات

تاں : ح. تا ، تب ، اس لیے- تو ، تاکہ▫ تے، تد:- آوے تاں نہ بھاوے(اکھ)

تاں جو/ پئی : ح. تاکہ ▫ تاہیوں ، تانجے ، ایس لئی کہ

تان : ث. زور▫تن ، کس،آکڑ-(۲) ترنگ (میں) ▫ تران وچ :- گھوڑی آوندی ویر شمشیر دی آوندی اے بڑے

تان (پیلو) - (۳) مص. تپانا ▫ بھخان (۴) پچھتانا ▫ جھورن :- ویلا وقت وہایاں، کی ہوندا پچھوں تایاں (اکھ)

تانا : ذ. طول کا دھاگا ▫ لمے دا دے دھاگے ، [ض. بانا ، پیٹا] :- تانا پیٹا ریشم اے/(اکھ) - تانا لایا بانا لایا (ل گ)

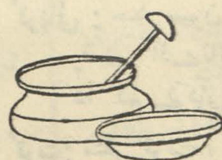
تاندلا : معمولی ساگ ▫ ایک قسم کا :- جتھے جاوے تت بھڑ تی تاندلا وکے اوسے ہٹی (اکھ)

تانگھ : ث. دلی آرزو - انتظار ▫ آڈیک ، [مص. تانگھن] :- تانگھاں یار دیاں لائیاں دُدھ نُو جاگ نہ لائی (ل گ)

تانن : مص. تاننا ▫ تنن :- ہائے وے ربا بُڈھا پیا چادر تانی ، چُک کے پلا ویکھدی میرے بابل دا ہانی (ل گ)

تانی ، تانیں : تک ▫ تیک ، تائیں - (۲) طول کے دھاگے ▫ تانا :- گھر تنند نہ تانی جُلاھے نال ڈانگو ڈانگی (اکھ)- (۳) تانے ہُوئے ▫ تان کے :- ہائے وے ربا بُڈھا پیا چادر تانی (ل گ)

تاوڑی ، تاولی : بڑی ہنڈیا ▫ تولا :- تاوڑی وچوں اِکو دانہ ٹوہیدا اے (اکھ)

تاون : ث. گُندھے آٹے کی پرات / مقدار :- گھر بارتاں چکیاں جھوتیاں نیں جہناں تاوناں گُنھ پکانیاں نیں (وا)

تاونی : مار پیٹ کی سزا ▫ دبڑ کُٹ

تاہری : آلو بڑوں اور دال مِلا کے پکائے ہوئے چاول ▫ آلو وڑیاں والے چول

:- کھا جوائیا ! تاہری نکوں مُوہوں باہری (اکھ)

تاہن : مص. ڈرا کر بھگانا ، ہانکنا ▫ ڈران تراہن ، ہکن :- ہلے دا کی واہنا ، آہدے مگرمگر جانایا پھڑ جنگھی ڈھگا تاہنا (اکھ)

تاہیں، تاہیوں : ح. توہی، تبھی ، اتنے میں ▫ تدے ، تاں ہی ، اینے نُو

تائیں : ح. لیے ، تک ▫ لئی ، تیک :- گائیں کتے تائیں (اکھ) - (۲) کو ▫ نُو :- ہوون فیض ہزاراں تائیں ، ہر بھُکھا پھل کھاوے (محم)

تبھکن : مص. ڈر کے چونکنا ▫ تربھکن ، ترٹھن ، آبھڑ واہے اُٹھن

تپا : علاقہ، پرگنہ ▫ ٹپا ▫ کسی دا ٹک ٹپ

تپالی : متعدی بیماری ▫ کھلیرُو روگ (ہوا ، طاعون وغیرہ)

تپڑ : پلاس ، بوریا ▫ ٹاٹ ، ترپڑ

تپکا : قطرہ ، بوند ▫ چوآ (تُبکا)

تپن (ترُپن) : مص. رفو کرنا ▫ کپڑے دے دھاگے کڈھ کے سُوئی نال اہدے ٹک بھرن ، گندھن {تُپنی : سُوئی}

تپیان : مص. بھرمانا ▫ پنگھارن :- کرگلاں اس طفل فریبی دل میرا تپیایا (غ ر)

تت ذ. : اصول ، عُنصر ▫ اصل، نچوڑ - کُن

تتا (تتڑا): ص. گرم :- تتا کھائے مُونہ سڑائے (اکھ) - (۲) کمبخت ، سوختہ بخت ▫ بُرا ، وچارا - چندرا :- کسے تتڑے سمے سی نیو لایا اساں بیجیا بھُجیاں دانیاں نُو (وا)

تت تت ، تتّا تتّا : بیل یا گھوڑا ہانکنے کی آواز :- تتاتتا گھوڑیا ، دانا پھکا جوڑیا (ل گ)

تت بھڑتی / پلتی : ص. منحوس ، بد قسمت ▫ تتی ، نبھاگی :- جتھے جاوے تت بھڑتی ، آہو چرخہ آہو ہتھی (اکھ)

تتر : ذ. [ث. تتری]. تیتر اِک سلکھنا پنچھی :- ماس تتر، دا ملنا متر دا (اکھ)

تتو تاریاں، تتلیاں بتلیاں : جٹ. پانی کی سطح پر ٹھیکریاں دوڑانے/تیرانے کا دلچسپ کھیل ▫ ٹھیکری تران

تتے تا : عین جوش میں ، لگے ہاتھوں ▫ لگدے ہتھ ، سجرے تا

تتے گھا : متف. لگے ہاتھوں ▫ لگدے ہتھ، نالے ہی

تٹھن، ترٹھن: مص. خوش/مہربان ہونا

تچر : ظ. ح. تب تک ▫ تد تیکر، آچر، تاہیوں

تد (تدوں) : ظ. ح. تب - اُس وقت ▫ تاں

تد وی : ح. تو بھی - تاہم ▫ تاں وی

تداھیں : ح. تبھی - تب سے ▫ تدبی/توں

تدوکنا : ص. تبھی کا ▫ آدوکنا - چروکنا

تدے :ح. تبھی ▫ تاہیں ، تاہیوں

تدھ : ضم. تو ، ▫ تیں [تدھاں / تینو = تجھے]:- تدھاں لگے ٹھنڈی وا (ل گ)

تر : ث. ککڑی ▫ اِک ترکاری : [- کھیرا]

تر : ذ. کھڈی کا ڈنڈا، جس پر کپڑا لپیٹتے ہیں ▫ جلاہے دا تر

ترا : ناد ▫ مونہ دا واجا ←

تراٹ : ث. ٹیس ، تیز درد (آنکھ کا) ▫ تکتھی، پیڑ (اکٹھی دی) آلاں ، [- بے]

تراڈاں : جٹ. چیخ پکار-(۲) ← بڑھکاں ، بلد دی واج :- تراڈاں وڈیاں وچ خیر (اکھ)

تراکڑی ، تڑاگی : آڑ بند ▫ لنگوٹی :- جاندے چور دی تڑاگی سہی (اکھ)

تراما (ترامبا) : تانبہ ، مس ▫ مشہور دھات ، تمیسر

تران : ذ. ث. زور ، قوت ، سہارا ▫ تان ، مان ، واہ : [پھک دی تران]

ترانگل : ذ. پنجے ایسا ہتھیار جس کے ذریعے کھلیان سمیٹتے ہیں ▫ ترنگلی ، تنگلی

تراہ : ذ. تراس - خوف - دہشت - ڈر

تراھن : مص. ڈرا کر بھگانا ▫ ڈران ، نسان، تربھکان :- دیے تراہ جے جانیے گنڈڑا اے (وا)

تربھکن : مص. ڈر کر چونکنا ▫ توبن

ترپائی : حسّ. سیون ، رفوگری ▫ سلائی دی قسم ، آڈے ٹانکے ، تروپے -(۲) ترپان دا کم تے کمائی (اُجرت)

ترت: متف. ترنت ، فوراً ▫ جھٹ ، فٹافٹ :- ترت دان ، مہا دان (اکھ)

ترترا : ص. لترا ، چلبلا ▫ کاہلا چھوہلا

ترتھلّ ، ترتھلی : ث. ہلچل ، زلزلہ ، تہلکہ ▫ بھچال ، ہفڑا دفڑی

ترٹ : ث. ہالی کی چھڑی ▫ سادی پرانی

ترٹی (ٹٹی): پردہ ◘ آہلا (۲) جائے ضرور

ترٹھن : مص. ڈر کر بھاگنا ، دہل جانا ◘ ترہن ، ڈہلن ، نسّن :- رجویں ہرنیاں ترٹھیاں بار ِوچّوں (وا)

تَرُٹھن (تُٹھن): مص. مہربان ہونا ، خوش ہوجانا ، [ص. تروٹھا]

ترخانا : نجّاری ◘ ترخان دا کم

ترس : مص. (حم. ترسیواں) ، آرزو کرنا ◘ تانگھن:- بلّو! چھڈ کے دیس دوآبا امبیاں نُو ترسیں گی (ل گ)

ترکالاں (تکالاں) : جٔ. شام ، شفق ◘ گُوڑھیاں شاماں :- آتّوں پیٹیاں ترکالاں ، کُنجتی مارے چھالاں (اکھ)

ترکّن : مص. گل سڑ جانا ◘ بُسّن ، بو چھڈّن

ترکّھل (تِکّھل) : ث. بجلی ، برق ◘ ترِبّج -(ص.) تین لڑکوں کے بعد پیدا ہونے والی لڑکی یا تین لڑکیوں کے بعد پیدا ہونے والا لڑکا ◘ منحوس / بھاُرو بال - (۲) تیز ◘ چُھہلا

ترلا : عرض ، التجا ، منت ساجت ، عاجزی درخواست ◘ بینتی ، ِمنت

ترمتی ، تُرمچی : باز کی ِقسم کا اِک پنچھی

تَرن : لا. تیرنا ◘ پانی اُتے ِرڑھن - (۲) ادا ہونا - کامیاب ہونا ، [مت. تارن]

ترنج :ث. ہونٹ درد ◘ بُلّھ ِپیڑ (سوج)

ترنجن : ذ. "چرخہ محفل" ایسا صحن جہاں دوشیزائیں ہنستی گاتی ہوئی چرخے کاتیں ◘ آتّن :- الف ایس ترنجنوں کتّت اگے ساڈے نالدیاں چرخے چُک گیّاں (ہد) -/ بیڑی پُور ترنجن ِدیاں کُڑیاں... (ل گ)

ترنڈا : مجمع - گروہ ◘ رال ، ڈار: [سُورٹنڈا]: بُہتیں رتّیں آدم رنڈا ، گھر سُورنیاں دا ترنڈا (اکھ)

تَرُونڈن : مص. توڑنا، چُرانا ◘ اُڑبن:- چنگی کر بھالی تے پیڑے لئے ترنڈ (اکھ)

ترنڈی : گلہ ◘ بکری/ بھیڈ (اجڑ) ؟:- بھگیاڑاں نے ترنڈیاں پاڑیاں نیں (؟)

ترنگڑ: ذ. (Orion)، مشہور تارے (بُرج) [ع. الجَوزا] - (۲) رسی کا جال جس میں گھاس پھونس باندھتے ہیں ◘ گھاہ پٹھے بنھن لئی جال

ترنگل: [نک. ترنگلی] (Pitchfork) سہ شاخہ/ پنج شاخہ ◘ گھاہ تُوڑی سمبرن دا ہتھیار

ترانگل (مُل) ↑ -(۲) "چھری کنڈا"

ِترنی : مویشی چرانے کا ٹیکس ◘ زمینداراں اُتے جوہ چران دا لگان :- چراند چرے نہ چرے ترنی بھرے (اکھ)

ترُوآ : سرکنڈے کی چھت - چٹائی ◘ پھوہڑی (سرکڑے دی) :- مرگئے ہُشناک تروئے کون ہنڈائے ؟ (اکھ) - (۲) اسقاط ◘ تُون دی حالت : سو سُوا. اِک ترُوآ (اکھ)

ِترُوپا ، توپا: ٹانکا ، سلائی ◘ نگندا، ِسیون

ِترورا : روغنی اجزا ◘ تھندیائی = [تریت]

تروکڑ : ص.ت. بے قاعدہ دودھ دینے والی لیاری ◘ [ض. سنجر سُو] :- داتری لتیے

جو تروکڑ لبے چو (اکھ)

تَرُون (ُتون) : مص. اسقاط ہونا ◘ کچّا ڈِگن ، [ص. ترووں]

تَرونکن : مص. پانی چِھڑکنا ، ہاتھ سے چھڑکاؤ کرنا ◘ ترونکا لان

ترِہ (تِہ) : ث. پیاس ، تِشنگی ◘ پانی پِین دی لوڑ / چاہ

ترِہا (تربھا) : تین دن کا باسی ◘ ترِبہا

ترھاکٹّڑا : شدت کی پیاس ◘ ترہتونکلا

ُتری:[(ج. ُتریاں)]- ُنکڑی ◘ تھوم دی پھاڑی

تریاّکل : فا. ص. ثالث - غیر جانبدار، پنچ ◘ نیائی ، ُمنصف ، تِیجا تِھاک

ترِیت : ذ. چِکناہٹ ، تری ، روغنی مادہ ◘ شورے آتلی تھندیائی ، ترَورا

تریری: لہو کی پتلی دھار ،[ــ ُچھٹ]

تریڑ : ث. درز ، برتن کا بال ◘ مہین پاڑ

تریڑا :گرم پانی کی نکور ◘ نکور لئی دھار بنّھ کے پانی پان

تریل : ث. شبنم، اوس :— تریل چٹّیاں تیرہ نہیں لہندی (اکھ)

تریلی : ٹھنڈا پسینہ ◘ ُمڑھکا (جھڑا کمزوری / ڈر ویلے آوندا اے)

ترِیمت : ث. عورت ، زن ◘ زنانی ، تِیوِیں

تریوڑ (تیوڑ) : ذ. دہی میں دودھ دوھنے سے بننے والا مرکب ◘ دہیں وچ چویا ہویا ُدُدھ

تِڑ (تِڑھ) : ث. گھاس کا ریشہ ◘ باریک پتّھا/تِہنی (گھاہ دی)

تڑاگیّ : لنگوٹی ◘ لک دا گہنا / پہناوا :-

جاندے چور دی تڑاگی سہی(اکھ)

ُتڑان : مت. بھان (ریزگاری)لین ،[لا. ُتڑن]

تڑفن : مص. تڑپنا ◘ بے چین ہون [حم. تڑفاٹ ، تڑفنی ، ص. تڑفیلا]

ُتڑکن ، تَڑکن : مت. بھنگارنا ◘ تڑکا لان :— میں ُمونگرے تڑک لیائی روٹی کھالتے کوڑھی ٹبرا ! (ل گ)

تِڑکن : لا. دراڑیں پڑنا ، تڑخنا ◘ تریڑ آون ، تِڑ تِڑ بولن ، [حذ. تڑکار]

تڑکے : ظ. صبح سویرے ◘ سویر و سویر

تِڑن : لا. دراڑیں پڑنا ◘ تریڑ آون ، تِڑکن (۲) گستاخ ہونا ، اکڑنا ◘ آوکھا ہون، آکڑن، تِنگھڑن ، تِڑ تڑ بولن :- ُچوہڑے جہا جوان نہیں جے تِڑے نہ (اکھ) ، [حمث. تِڑ]

تسبی: تسبیح، مالا :— آتوں مِیاں تسبی وِچوں مِیاں کسبی (اکھ)

ُتسی ، ُتسِیں : (ضہ. ج. حاضر)- ُتم

تکّ : ث. جس پر نگہِ انتخاب ٹھہرے ◘ چون ، پسند -(۲) نظر ، اندازہ ، دانست ◘ دھیان ، جاچ ، خیال {میری تکّے = میری دانست میں}

ُتکّا : آ. رہٹ کا کتا ◘ ٹھاکن (کُتا)- (۲) سِٹے کا چھوچھ ◘ پھوک

تِکر (تِکن) ح. تک ، تا ◘ تیک ، تائیں

تکڑا : ص. مضبوط - چاق چوبند ◘ زورآور ، [ث. تکڑی]

تکّڑی (ترکٹّڑی): آ. ترازو، کنڈا(کنڈی) ◘ جوکھنی ، (وڈ. تکڑ) - (۲) زور آور (عورت):—آپ ہووے تکڑی کون لاوے پھکڑی ؟ (اکھ)

ُتکلا : کیکر کا پھل ◘ ِکنّکر دا پھل (؟)
:- بیرِیے نی تینُو بیر بتھیرے ،
ِکنّکرے نی تینُو ُتکلے (ل گ)

تکن : مص. غور سے دیکھنا ◘ ویکھن ،
تاڑن ، [حمث. تکنی ، مت. تکان]

ِتکھا : ص. تیکھا ، تیزوتند ، سریع ،
نوکیلا ◘ ِترکتّھا ، کاہلا ، کٹیلا ،
چوبھواں

ِتکّھل : ص. (۱) ← [ترکھل]-(۲) بجلی

تگادڑے : جذ. جھگڑے :- گھر کھیڑیاں
دے جدوں ِھیر آئی ُچک گئے تگادڑے
اتے جھیڑے (وا)

تگڑا : ص. زور آور ◘ تکڑا

ُتل : ث. زور ◘ واہ - (۲) سہارا ◘ آسرا ،
اڑیس - (۳) تھم - مقابلے/برابر کا ،
جیسا ◘ ساواں :- اساں ُتل نہ بیر ،
بھاویں ہوون ڈھیر (اکھ)

ِتل : خال ◘ ماس اُتے ربوں کالا نشان ، ِتن

تلا : تالاب ، حوض ◘ پکا چھپّڑ ، سَر

تلّا : نیچی نرم زمین -(۲) گھاس (ایک قسم)

ُتلّا (ُتلّھا) : لکڑیوں/کانیوں یا گھاس
پھونس کا گٹھا جس پر دریا عبور کرتے
ہیں ککھاں کانیاں دی ''جھٹ ٹپاؤ''
بیڑی :- ُتلّا بنّھ توکّل والا ہو
مرد آ نے تیرے ُہو (با)-/نے وی ُڈونگھی
ُتلّا ُپرانا پتن وی ِشیہاں ملتے
(شح) -/ ککھ لیایکے ُتلھڑا بنھ لیندا
تے دریا دے ترن دا ِفکر کردا
(ُمق.) - (نا.) سوہنی کا باپ ◘ ُتلا
گھمیار

ِتلّاٹھی : ِتلوں کے ٹانڈے ◘ پھوک ،
ِپٹھے (ِتلاں دے)

ُتلائی : توشک ◘ نہالی ، گندا ، گدی ، گدیلی ...
ساؤندا لیف تے ُتلائی ... (ل گ)

ِتلکن : مص. پھسلنا ◘ تھندے یا ِگلے
تھاں توں ِڈگن/ ِرڑھن -(ث.) ِپھسلن
◘ چیکنی جگہ

ِتلکنا : ص. ''ِپھسلن'' والا ، ِچکنا ◘ ِتلکواں

ِتلولا : ِتلک ، مصنوعی خال ◘ ُجھوٹھا ِتن

تلّی : ُخشک سالی ◘ اوڑ :- تلّی بادشہاں
نہ جھلّی (اکھ)

تلی دھراوا : ہاتھ پر روپیا رکھنا ، منگنی
کی ایک رسم ◘ ُرپیا رکھائی ، کڑُمائی
دی اِک رسم

ِتلیَر : ذ. (Starling)
مشہور پرندہ ←

ُتمّا : اندرائن ، حنظل ◘ اِک کوڑا پھل
:- ُتمّے ُمول تربوز نہ ہوندے (با)

ُتمبن (ُتمّن) : مص. (روئی) تومنا ◘ ُروں
ُنو ہتھیں کھوہن یا توڑن ،
[حمث. ُتمبائی] ، ُتمائی

تمبُو : ذ. (tent) ، خیمہ ، ٹینٹ

تمک : ذ. ُغصہ ، تاؤ ◘ ساڑ (جی دا)

تمبسر : ذ. تانبہ ◘ تامبے دی ِقسم - (۲)
ُکشتہ (تامبے دا)

تناں : ث. طناب ◘ رسّی ، ڈوری ، [ج. تناواں]

ُتنتنی : ایک ساز ◘ واجے دا ناں :- آہو
تنتنی آہو راگ (اکھ)

ِتنجن : ذ. چرخہ خانہ ◘ تیرنجن ، کتّن
والیاں ِتیویاں دا کٹّھ ، آتن

تندوا : پانی کا ایک ظالم [تاراں والا] جانور

تندی : تانت ◘ ونگے ُسکائی ہوئی ناڑ

تنگ : ذ. بوری کا منہ باندھنے والا دھاگا

(۲) پٹا (زین دا):— توڑے تنگ پرانے ہوون گنجھے نہ رہندے تازی ہو (با)

تنگڑ : ذ. رسیوں کا جال ▫ ← [ترنگڑ]

تنگڑن : مص. چارپائی بُننا ▫ منجی اُنن

تنگڑی : تص. جالی (بھوسی باندھنے کی) ▫ نکا ترنگڑ

تنگلی : سہ شاخہ / چارشاخہ ▫ ترنگلی

تنن: مص. تاننا ▫ تن لین (۲) تن جانا ▫ آکڑ کھلون

تُنن : مص. ٹھونسنا ، گھسیڑنا ▫ دھکن ، واڑن ، دھسن ، ٹھوسن

تواڑ : تذ. زمینی تاؤ ، گرمی ▫ تونس ، تا ، بھڑاس

تواشیر / تواکھیر : ث. طباشیر ▫ اک ٹھنڈی دوا

توائی : ث. (تباہی) جلدی ، شتابی ▫ کاہلی

توت : ذ. شہتوت (پھل) ▫ جلیبا/بدانا ۔ (۲) اک درخت :— توڑا توت دا ، جے بھوَیں نہ (اکھ) (نک. توتڑا).

توتا : حی. طوطا، [ث. توتی]:— آلے وچ موتی وچ بولے توتی (بجھ) ۔ (۲) گھاس کا کیڑا ▫ اک ٹڈا

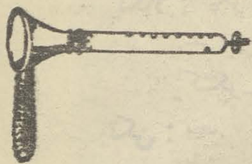
توترو : آ. بگل ، شہنائی ▫ دھوتو

توتک : ث. طوطی ▫ توتی (پرندہ) :— آلا بھریا کوڈیاں وچ توتک نچے (بجھ) [نک . توتکڑی]:— تتر موراں پائی لڑائی توتکڑی چھڈاون آئی (ل گ)

توتکڑے : جذ. لڑکیوں کا ایک گیت ▫ ''تھال'' ورگے گیت ؟

توٹ ، تروٹ : ث. نقصان ، خاتمہ ▫ گھاٹا

توتنی : نفیری ، شہنائی ← :— باہو توتنی وجائی (ل گ)

توتھا (توتھنا ، توتنا): ذ. طومار ، اتہام ، الزام تراشی ▫ جھوٹھا دوس ، بنت ، اج :— کھہے غیب دے توتنے بولنی ایں ؟ (وا)

تونک ، ترونک : ث. نقصان ، نشہ اترنے کی بے چینی ▫ توٹ :— روز حشر تک نہیں مُڈ تونک مست خراباں (محمد)

توڈا (ٹوڈا) : دو سالہ اونٹ ▫ بوتا

تورا : چال، کنٹرول بس، استعمال ، ▫ ورتوں

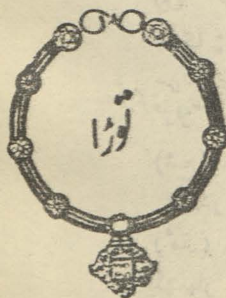
تورن : مت. روانہ کرنا ، الوداع کرنا/کہنا ▫ ودیا کرن ، گھلن

توریا : اک فصل :— توریے نو تیلا پے گیا دوویں رو لیے پیلی دے مُڈھ بہ کے (ل گ)

توڑ : ذ. جواب، ازالہ ، سدِ باب ، خاتمہ، تریاق ▫ اتر ، اپا ، بدل ، ضد

توڑ: ذ. کھلی جگہ، احاطہ (۲) ← [تاوڑا]

توڑا : کمی ، قلت ، گرانی ▫ سہنگ، تھوڑ (۲) توبڑا ▫ بورا ۔ (۳) (beam) گیلی شہتیر :— توڑا توت دا جے بھویں نہ (اکھ) ۔ (۴) ایک زیور ▫ اک گہنا ↖

توڑن (تیڑن): مص. خوب بھرنا ، پُر کرنا ▫ ٹھوسن ، نپ نپ کے بھرن

توڑے : ح. اگرچہ ، خواہ ، چاہے ◘ بھاویں :- توڑے تنگ پرانے ہوون گُنجّھے نہ رہندے تازی ہو (با) - (۲) اِک گہنا

توڑی : ح. تا ، تک ◘ (توڑیں) ، تیک

توڑی : تالی ◘ تاڑی - (۲) ہنڈیا ◘ تاؤڑی

تُوڑی : بھوسا - بُھس ◘ بھوہ ، پھنڈے / گاہے ہوئے اناج (کنک) دا پھوک :- کوٹھے آتے تُوڑی ، سس تیری چُوہڑی (ل گ)

توسا : توشہ ◘ سفرخرچ :- آپنا توسا آپ بھروسا (اکھ) - (۲) ← [بھتی]

توفکی : ذ. بندوقچی ، گن مین ◘ تُفنگ والا ، بندوق

توکڑ (تروکڑ) : ثص. پرانی دُدھیل ◘ ۷ ، ۸ مہینیاں دا سُوآ :- داتی لئیے جو ، توکڑ لئیے چو (اکھ)

تُول : ث. توشک ، گدیلا ◘ گدا

تولا : فا. تولنے والا ◘ جوکھا ، دھڑوائی

تولا : وڈ. بڑی ہنڈیا ◘ ہانڈا ، تاؤڑا

تُومبا : کھوکھلا کدو ، (۲) ایک ساز ◘ اِکتارا :- تار بنا ، تومبا وجدا ای نہ (ل گ) - (۳) رُوئی کا ٹکڑا ◘ پھمبا - (۴) لوک گیتوں کی بازاری قسم

تُومبڑ ، تُومڑ : ذ. تھوتھا [کھوکھا کدو ، [نک. تُومڑی]

توں : ح. سے ◘ تھیں

تون : ث. گندھے ہوئے آٹے کی (کثیر) مقدار ◘ اک ڈنگ لئی گُندھا ہویا آٹا = [تاؤن] :- نہ بیٹھی تون پکا کے نہ دتّا رب دے راہ تے -/ گتنھ تون پکانے کی ، ہتّاں نُو کھوانے گی (ل گ)

تُوں : ضہ. تو تیں [ج. تُہاں ، تُساں]

تُون (تروُن) : مص. حمل گرنا / ساقط ہونا (جانور کا) ◘ جا مُشتن - (ث.) طاعون ، پلیگ

توہ : ث. بُھوسی ◘ بھوہ (جوآں دا)

توئے/توہے : کتّے نُو بُلان دی واج ◘ کُور کُور [توہے توہے] ٭ دُر دُر کار

توی : ڈ. بڑا [وڈا] توا - (۲) چھوٹا توا

تویت : ذ. تعویذ - (۲) ایک طلائی زیور ◘ گل / متھے دا گہنا :- ڈوری وٹکے گلے وچ پاواں ، سجنا! تویت بن جا (ل گ)

تویتڑی : نک. [ج. تویتڑیاں] ↙ گل / متھے دا گہنا - (۲) چھوٹا تعویذ

تہ : ث. پیاس ◘ (ترہ) ، کجھ پین دی چاہ

تہا : ص. تیسا ، ویسا ◘ اِجہا

تُہاتھوں : تم سے ◘ تُہاڈے کولوں

تُہاڈا : ص. تمہارا ◘ تُساڈا

تہاکڑا : حہ. پیاس کی شدت ◘ ترھاکڑا ، ترہو نکلا

تہان : مص. [مف. تہایا ، تہائی] - پیاسا ہونا :- کوہ نہ تُری بابا تہائی -/ دریا دا ہمسایا نہ بُھکھا نہ تہایا (اکھ)

تُہانُو : تمہیں ◘ تُسانو

تہر : ث. تیسری بار ◘ تیجی وار دا کم ، تہری وار = (تہرم)

تے : ح. اور ◘ اتے ، ہور - (۲) اوپر ، پر ◘ اُتے :- ... نہ دتّا رب دے راہ تے (اکھ)

تیتھے : تجھ تک / سے ◘ تیتھوں - (۲) تبھی ◘ تدے :- پانی ایس گراں دا پیونا سی تیتھے رب نے مقبلا کھلیا میں (مق.)

تیج : ث. ثلث ، تہائی ، ⅓ {ص. تیجا = تیسرا}

تیڑ : ث. دراڑ ◘ تریڑ - (ذ.) ستر ◘ ہیٹھلا دھڑ :- آتوں تیڑوں ننگے ، جہان کولوں چنگے (اکھ) -/تیڑ نو لنگوٹی دُوں ... (ل گ)

تیسا : آ. تیشہ ◘ ترکھان دا مشہور ہتھیار (سند) ← [نک. تیسی (راج دی)]

تیک : ح. تک ◘ تائیں ، تیکر :- شریک لاوے لیک ، مجے جتھے تیک (اکھ)

تیلا : ایک فصل دشمن کیڑا ◘ مچھر دی قسم :- بھادوں مینہ نہ پیا، تیلا لگ کھادیں گیا (اکھ)

تیلی : [ض. ← ڈغا] -(۲) ناک/کان کا زیور ◘ [کوکے دی -] :- تیلی دی تھاں لونگ ہنڈاواں ... -/ پچیاں تیہاں دا لونگ مَنس دیاں ، تیلی وی منساں ریسو ریس (ل گ)

تیں : ضہ. تو ◘ توں ، {-نو = تجھے}

تینڈا ، تیڈا : ص. تیرا ◘ تیں دا

تینو : تجھے ◘ تند ھ نو ، تیکوں

تیور : ذ. دوپٹا، قمیص اور شلولر/گھگرا، دلھن کو ننھیال کی طرف سے تحفہ◘نانکیاں ولوں ویاہ دا جوڑا، تنو کپڑے:- ''تیور'' دیو سوودایگی نہ پوے خیال (نجا)

تیوڑی : چین جبیں ، تیتور ◘ متھے دے وٹ

تیویں : ث. عورت ، بیوی ◘ زنانی ، تریمت

تیہلا: تنکا ◘ تیکھا، تیلی ، ککھ ، تکھنا

(تھ)

تھاپا : آ. تھاپی ◘ چوڑا ڈنڈا ، مٹی تھپن یا کپڑے دھون / کٹن والا ڈنڈا

تھاپڑا : تھپکی - داد ◘ تھپوکا ، شاوا ، [مص. تھاپڑن]

تھاپن : مص. مقرر کرنا - تہیہ کرنا ◘ متھن ، نیت کرن :- رانجھے جٹ هوراں اِہ تھاپ چھڈی کتے جا کے کن پڑاوندے نیں (وا)

تھاپنا : ث. تھپکی ، داد ◘ تھاپڑا، شاباش :- پنجاں پیراں دی تھاپنا ... (وا)

تھاپی : تھپکی ◘ تھاپڑی ، تھپوکی - (۲) ← [پاتھی]

تھال : ذ. بڑی [وڈی]تھالی -(۲) لڑکیوں کا مشہور لوک گیت / ایک کھیل ◘ کھدو گیڈیاں : [آل مال تھال]

تھالی : [ج. تھالیاں] مشہور ساز ◘ چھینے ←

تھاں : ئذ. (ہ. استھان) . جگہ ، مقام ◘ ٹھاہر ، ٹکانا = تھاؤں

تھان : ذ. گھوڑ سال ◘ تویلا :- گھوڑے تھانتیں مرد مکانتیں (اکھ)

تھانیں : ح. براہ ، براستہ ◘ وچوں ، راہیں

تھبا ، تھبی : تہ در تہ لگایا ہوا ڈھیر ◘ تھدا ، گٹھی (نوٹاں دی) ، تھہی : اٹھ ہتھ تھبا آندراں دا (بجھ)

تھباکّا : [ج. تھباکے]، تھپیڑا ◘ پانی وِچ ہتھ مارن دی واج ، [ــ مار]

تھپّن : مص. تھوپنا ـ تھاپنا ◘ پتّھن

تھپوکّا ، تھپوکْنی : حہ. تھپکی ◘ تھاپڑا [مص. تھپوکن]

تھتّھا : ص. توتلا ، لُکنت والا ◘ ہکڑا تھتھلا ، ہکلا ، اڑ اڑ کے بولن والا

تھدّا : پلندا ، بنڈل ◘ تھبّا

تھرتھلّ ث. (مص. تھرتھلّن) : کپکپی ، زلزلہ ، تہلکہ ، کھلبلی ◘ ترتھلّی ، بُھچال

تھرمار : ذ. ایک گھاس ◘ گھاہ دی قسم

تُھڑ : ث. کمی ، قِلت ، غُربت ◘ تھوڑ [ص. تُھڑیل]

تھڑا (تھڑھا): چبوترا، پلیٹ فارم:ــ تھڑے اُتے تھڑا.. (بُجھ) ـ سائیں تھڑے تے بیٹھن نہ دے آکھے پُورا تول (اکھ)

تھڑکن : مص. دھڑکنا :ــ دِلڑی پھڑکے، چھاتی تھڑکے (غف)

تِھڑکن : مص. لغزش کھانا ، بھٹکنا ، بہکنا ، ڈگمگانا ◘ تِھڑن ، ڈولن

تُھڑن (تُھڑ جان) : مص. کم ہو جانا ، محتاج ہونا ◘ گھٹن ، غریب ہوجان

تِھڑن : مص. گُمراہ ہونا ، بھٹکنا ◘ کُراہے پین ، نیت وِگڑن

تُھڑوں : حہ. کمی ، ضرورت ◘ تھوڑ ، محتاجگی ، تُھڑ ، وگوچا

تُھکّ : ث. تُھوک ، تُف ◘ تُھوہ ، تُھکائی

تھکیلا : ص. جلد تھکنے والا ◘ ماڑا، پھوسڑ سُکھیارا

تھکیواں : حذ. تھکن، تکان ◘ تھکٹ، ہٹّ

تِھگڑن : مص. تھگلی لگانا ◘ ٹاکی لان :ــ ہاشم کون فلک نُوں تِھگڑے تے جا چڑھے دھر پوڑی (ہا)

تِھگڑے : جذ. کپڑے ، لباس ◘ پہناوا لِیڑے

تھل : ذ. ریگزار◘ ریتلا دیس :[سسی دے تھل ، ص. تھلوچی]

تھلّا : تہ ، نِچلاحصہ ◘ ہاتھ ـ(ث.) پیندا :ــ پانی پھاٹ ہویا دو طرفے خشک تھلّا دِسیایا (غ ر)

تھلّے : ح. تلے ◘ ہیٹھ ، [ص. تھلواں]

تھمّ : ذ. کھمبا ، ستون ، رکن ◘ آسرا ، ٹل ، تھمّا ، [نک. تھمّی]

تِھمّ ، تِھم : ذ. سفید / داغ (جِلد کا روگ) ◘ چٹاک (پُھلبہری دا)

تھنْج : ذ. تھنوں کا درد◘تھن پیڑ - (۲) پِستان ◘ تھن

تِھنْدا : ذ. چکنا ، مرغن ، روغنی ◘ چرِبیلا - (۲) چکنائی ◘ چربی

تھنکریڑی : ثص. سخت و خشک تھنوں والی ◘ کرڑے تھناں والی (لویری)

تھوبّا : گاڑھے گارے کی قابلِ استعمال مقدار ◘ متھنّی/گبھا ، مٹی دا پیڑا

تھوبّی : تاوا◘(پتھر/مٹی دا توا):ــ تھوبی چڑھی تے دشمن وی نہ ونجے (اکھ)

تھوڑ : ث. کمی ، کوتاھی ◘ تُھڑوں ، گھاٹا ، [ص. تھولا / تھوڑا]

تھوک : ذ. ذخیرہ ، کثیر چیز ◘ ڈھیر، مال کٹھا سودا-(۲) بالکل ◘ آ کا :- وارث رن فقیر تلوار گھوڑا ، چارے تھوک اِہ کسے دے یار ناہیں (وا)

تھوم : ذ. (ع. ثوم)، لہسن ◘ مشہور بُوٹی

تھوں : حہ. سے ، از ◘ توں ، تھیں

تھوہ : ذ. جگہ ، مقام ◘ ٹھور، ٹکانا - (۲) سراغ ، نشان ◘ کھوج، نشانی-(۳) یاد ◘ چیتا

تُھوہ : ث. تھوکنے کی آواز ◘ تُھک

تھوھر : زقوم ◘ اِک نکرا آگا (بُوٹا)

تِھہ : ذ. کھنڈر ◘ اُچا ڈھیر ، ٹِبا ،

تھہی ، تھئی : تہ در تہ ڈھیری ◘ تہندی ، تھبا

تھیکن: مص. (تلوار) میان میں ڈالنا (؟):- دھُروہ شمشیر کھلا سر آئے ، ترس ہوئے تاں تھیکے ہُو (با)

تھیلا : مچھلی کی قسم ◘ اِک مچھی

تِھیں : حہ. سے ، از ◘ توں ، تھوں ، کولوں

تِھین ، تِھیون: مص. ہونا :- مِتراں نال کریندے ٹھگیاں ، تِھیندے جنم کسائی (اکھ)

تھیان ، تھیون : مِلنا ◘ لبھن :- مِٹھے بیر فیر نہ تھیسو نے سارا سال ڈیکدی رہیں (ل گ)

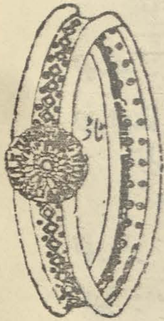
تھیوا : نگینہ ◘ نغ :- تھال تھال مُندری مُندری اگے تھیوا (ل گ)-(۲)ٹھپا

(ٹ)

ٹابری : ث. خاندان ◘ ٹبر (قبیلہ)

ٹاپ : ث. پتلی روٹی :- ٹاپ کنک دی تے جِیُو ڈولیا ای (وا)

ٹاپا : چھلانگ ، اُچھل کود ◘ ٹپ ، ٹپوسی ، چھال ، [- ٹپ]

ٹاپن : مص. ہلکا کھودنا ◘ ٹپ / ٹپا لان

ٹاڈ : ث. زیور (کُہنی کے لیے) [ج. ٹاڈاں] ←

ٹاکرا : موازنہ ، مقابلہ ، برابری ، سامنا ◘ بھیڑ ، میل - لڑائی

ٹاکی : ٹکڑا - تِھگلی ، پرزہ ◘ ٹلی ، لِیر ، ٹکڑی

ٹالا : حمذ. التوا ، درگزر ، معافی :-...اللہ کرسی ٹالا ہو (با)

ٹانڈا : ڈنٹھل (باجرے جوار کا) ◘ ٹنڈل

ٹاواں: ص.[ث. ٹاویں]. کمیاب ، فاصلے پر ، کوئی کوئی ◘ وِرلا ، چِھدرا :- کنک کماندی سنگھنی ، ٹاویں ٹاویں کنگنی (اکھ)

ٹاہر : ث. چیخ ، پکار ◘ کُوک ، ہاک ، للکر

ٹاہلی ، ٹاھلی: ث. شیشم ◘ مشہور رُکھ :- وے ٹاہلیاں پتاں والیاں (ل گ)

ٹایر ، ٹیر : ث. مادہ ٹٹو : [لنگی ٹایر]

ٹبا :(ف. تپہ). ٹیلا ، بلند زمین ◘ ٹلا ، آچی بھوں :— آچے ٹبے ماسی وسے (بُجھ) - (۲) نکمی ریتلی زمین :— ٹبا واہ کاں آڈا خُشکا کھا (اکھ)

ٹبر : ذ. کُنبہ ، بیوی بچے ◘ ٹبری :— ٹبر بھکھا مرے ونڑا سیلاں کرے (اکھ)

ٹبھن : مص. (حث. ٹبھی) ، غوطہ لگانا ◘ ٹبھی مارن -(۲) کنواں گھرا کرنا ◘ کار کڈھن (کھوہ وچوں)

ٹبھن : مص. کھسک جانا ، ٹل جانا ◘ اکھ بچا کے ٹر جان

ٹپ : ذ. چھلانگ ◘ چھال :— نکا پانی ویکھ کے وڈا ٹپ نہ مار (اکھ)

ٹپا : ماہیے کا ایک بول◘گیت(۲)مصرع-(۳)لوک گیت کی قسم[—گا]-(۴) آچھالا ◘ ٹھپا -(۵) کسی یا بیلچے کی ضرب ◘ کہی بھر مٹی ، کہی دا ٹک/ٹپ - (۶) قطعہ زمین کا ◘ زمین دا ٹوٹا:— ٹپا زمین دا اک تے ناں زمیندار(اکھ)

ٹپری،ٹپڑی:جھونپڑی ، کُٹیا◘جُھگی:— چوہڑیاں دی ٹپری ، جگ نالوں وکھری (اکھ) ، {— واس= خانہ بدوش}

ٹپن : (مص.) پھلانگنا ، پھاندنا ، کُودنا ، آچھلنا ◘ پار لنگھن ، پار کرنا ، آچھلن :- ہولے ہولے ٹپ نی کُڑے جنڈیالا نیڑے آیا (ل گ)، (ص. فا. ٹپنا) :— گرو جھناں دے ٹپنے چیلے جان چھڑپ (اکھ)

ٹپوسی : آچھل کود ◘ ٹپوسنی ، پلاکی ، چھال :— ڈڈ ٹپوسی کنکنی ڈانگو ڈانگ کپاہ (اکھ)

ٹٹا : ٹوٹا ، شکستہ ◘ بھجا [ث. ٹٹی]

ٹٹڑی : گنجا پن ◘ گنج ، گنجا سر

ٹٹکاری : ٹٹخاری ◘ ڈنکر ٹورن لئی واج ، ٹنکاری ، ٹچکاری ، [مص. ٹٹکارن]

ٹٹوکی : ٹٹوھلی : ایک قسم کی چڑیا ◘ مشہور چڑی

ٹٹھنا : جُگنو◘کوڈی ٹٹھنا :—انھا ویکھدا نہیں ٹٹھنیاں نوں (وا)

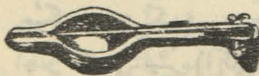
ٹٹی : خس کی کھڑکی ، پردہ ◘ آہلا، لکا، لُک (ذ.) :— ٹٹی آہلے شکار (مح)

ٹٹیان : مص. چیخنا ، چلانا ، فریاد کرنا ◘ ڈڈیان

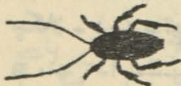
ٹٹیھری: ایک آبی پرندہ ◘ پنیلا پنچھی ٹٹوکی (؟)

ٹچر : ث. مچھلی کا بچہ ◘ نکی تے سوہنی مچھی

ٹچکر : ث. طنز و مزاح ، طعنہ زنی ◘ ٹوک ٹکور ، جھیڈ ، ٹونا ، مچکاری

ٹڈ¹ : ذ. زیور کا نام ◘ اک گہنا - (۲) اک ساز ↖

ٹڈ² : جھینگر(ث. ٹڈی) (۲) - {لال ٹڈا : لال بیگ} ↖

ٹڈن : مص. کھولنا،پھیلانا ◘ کھولھن ،اڈن

ٹرپلی : بکواس ، گپ ، فضول کلام ◘ یکڑی ، بیھڑی(گل)، بک جھک :— اکے ماردی پھوں ٹرپلیاں نی (وا) - (۲) بکواسی

ٹرکان : مص. چرانا ▪ چارن - (۲) ٹرخانا ، ٹال دینا ،[فا. ٹرکاؤ = چور] :ـ دِسن دا بگلا مچھیاں دا ٹرکاؤ (اکھ)

ٹُرکن : مص. ٹرٹرانا - پادنا ▪ بکن - ہدّن :ـ آہنو ماردے نیں جھڑی ٹرکدی اے (وا)

ٹُرن : لا. چلنا پِھرنا ▪ تُرن، [مت. ٹورن]

ٹک : ذ. کاٹ، نشتر وغیرہ کا زخم ▪ پچھ - (۲) شروع ▪ رمبھ - (۳) فریب

ٹُک : ذ. ٹکڑا (روٹی کا) :ـ مُونہ چُپاں ٹک نہ دیواں کھا بچہ بتھیریاں - (۲) سوراخ (کپڑے کا) ▪ چھیک (۳) کِیڑا [لیھا/ٹِڈی] لگنے کا نشان - (ص.) ذرا سا ▪ تھوڑا جِہا

ٹِک : ث. ٹکٹکی ▪ تاڑ - (۲) قرار ▪ ارام، ٹکا - (۳) جڑا ہوا نگینہ ▪ نغ ، تھیوا

ٹکا : ٹکا ▪ ادھیانی، ٹکا :ـ ٹکے دی ہانڈی گئی ... (اکھ) - (۲) دولت ▪ پیسے :ـ ٹکے وی لگے جوان وی اڑیا (اکھ)

ٹِکا : آرام ، تسکین ، راحت ، تسلی ▪ سُکھ، چین، ٹِک :ـ جیچر جیویے ، اچر ٹکا ہی لیتے (اکھ)

ٹِکّا : گول نشان ▪ ٹمکنا ، ٹِکی ہار چکلا - (۲) ماتھے پر لٹکنے والا زیور ▪ متھے دا مشہور گہنا :ـ بِندی لاونے دا شوق ، ٹِکّا لاونے دا چا (ل گ) - (۳) تِلک ▪ تِل، تلولا ، تن (۴) تمغہ ▪ بِلّا (تکما)

ٹکر : ث. ٹکراؤ ، تصادم ، سرسے لگائی ہوئی ضرب ▪ ٹکرا ـ ڈھڈ ، بھیڑ

ٹُکّر : ذ. روٹی (ٹکڑا) :ـ ٹُکّر کھادے ، ڈنگ ولائے ... (اکھ)

ٹکّرن : مص. سامنا ہونا ، مقابلہ کرنا ، انتقام لینا ، ٹکرانا ▪ ٹکر لان ، ڈِہڈا مِلن ، ٹاکرا کرن ، سِجّھن

ٹکّن : مص. فصد کھولنا ، ٹِیکا لگانا ▪ کجُھ کٹّن ، ٹک / پچھ لان

ٹُکّن : مص. کترنا ، دانتوں سے کاٹ لینا ▪ کٹّن ، بھورن ، دندیں وڈھن [مت. ٹُکان] :ـ ... آنگلیاں ٹُکا سی (ل گ)، [ص. ٹکواں]

ٹِکّن : مص. چین لینا ، برقرار ہونا ▪ سُکھ ٹِکا لین ، سَون

ٹکور : ث. سینک کرنا (گرم چیز کا) ▪ بھپارا - (۲) طنز و مزاح ▪ ٹوک ، ٹِچکر :ـ آپ کسے جہی نہ ٹکور کرنوں رہی نہ (اکھ) ، [مص. ٹکورن]

ٹکوری : آرام ، تسکین ▪ ٹِکا ، سُکھ :ـ مَولا والے سدا سُکھالے دِل توں لین ٹکوری ہُو (با)

ٹِکّی : پُورا چاند [چنّن] - (۲) ٹکیا ▪ گاچی ، چاکی (صابن دی) - (۳) گولی (دوا دی) - (۴) روٹی ▪ مَنّی :ـ چھوٹا دیور لاڈلا نی ٹِکی کھوہ کے لے گیا (ل گ) / دال ٹِکی کھاندیاں گھاٹا... ؟ (اکھ)

ٹِگّ : گنوں کے ٹکڑے (بوائی کے لیے) ڈھیر ▪ ڈھگ (لمبیا ہویا) ، سٹّے

ٹَلّ : ذ. گجر ، بڑی گھنٹی ▪ وڈی ٹلی

ٹُلّ : ذ. گلی ڈنڈے کی ضرب ▪ ڈنڈے دی سٹ (گلی ڈنڈے دی کھیڈ وچ) - (۲) غیر یقینی کامیابی ▪ ٹیوا ، ٹُلا

ٹِل : ذ. ایڑی چوٹی کا زور ، انتہائی کوشش ▫ پوری واہ ، ڈاہڈا جتن

ٹلا : کپڑا، لباس ▫ ، لیڑا : [لوم/ٹاکی —]

ٹِلا : ٹیلا ▫ ٹِبا ، پہاڑی :۔ ٹِلیوں گجے ، گاں چوئیندا بھجے (اکھ)

ٹلی : گھنٹی :۔ اوٹھ دے گل ٹلی (مح) (۲) ٹاکی ، لیر :۔ نیلی ٹلی چول بدھے ، دنے گواچے راتی لبھے (بجھ)

ٹُمب : ث. تحریک ، چھیڑ ، چبھونا ▫ ٹُبھ، چوبھ ، چک

ٹُمبن : مص. چبھونا (انگلیاں) ، آکسانا ، ہلانا ، چھیڑنا ، اشارہ کرنا ، تحریک کرنا ▫ چوبھ دین ، چھوہن ، ہلان ، آٹھان ۔ (۲) کنویں کی تہ سے مٹی [گار] نکالنا ▫ ٹبھن

ٹمک: ذ. بڑا صندوق ۔(۲) ٹوکرا ۔(۳) بڑا ڈھول ▫ نگارا :۔ ادھی ادھی رات تے کس گھر ٹمک وجیا ؟ (ل گ)

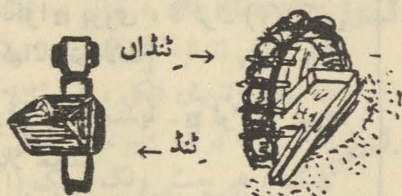
ٹِمکن (ٹِمّن) : مص. ٹمٹمانا ▫ بلن بجھن (تارے دا)

ٹِمکنا : ذ. نقطہ ▫ بندی ، گول نشان

ٹنٹا : جھگڑا ، جھنجٹ ▫ ویر ، بکھیڑا

ٹُنڈ : ذ. کٹا ہوا بازو ▫ ٹنڈنی ، [ص. ٹنڈا (ہتھ)]

ٹِنڈ : ث. [ج . ٹنڈاں] قسم کوزہ ، قادوس ▫ کھوہ دا لوٹا / گڈوا :۔ ٹنڈاں دے گل گانیاں لیان پتالوں نیر (ل گ) ۔/ ٹِنڈ جہا بھانڈا نہیں جے رڑھے نہ (اکھ)

ٹِنڈا : کپاس کی ڈوڈی ▫ کپاہ دا پھل ۔ (۲) ٹینڈا ▫ ٹِنڈو ، مشہور ترکاری

ٹنڈل : ذ. گوبھی کا ڈنٹھل ▫ مڈھ تے تنا ، ڈنڈل (گوبھی ... دا)

ٹُنکن : مص. دانہ دانہ کرکے کھانا

ٹنگ : ذ. کنوئیں کا سوراخ/گڑھا ▫ کھوہ دا پاڑ ، چھیک سوما [مص. ٹُنگن]

ٹنگن : مص. لٹکانا ▫ پلمان :۔ میں کھونٹی کلی ٹنگاں .. (ل گ)

ٹُنگن : مص. اڑسنا ▫ نیفے ہیٹھ / پلے لکان (۲) چڑھانا (آستین) ▫ آچا کرن [باہواں / پہنچا —]

ٹنگنا : ذ. کھونٹی ۔ الگنی ▫ کلی ۔ دوپاسے بدھی ہوئی رسی (کپڑے ٹنگن لئی) ۔ (۲) چوکھٹے والا جال

ٹنیا: ذ. توتے دی قسم ۔(۲) مورکھ، بےوقوف

ٹوبھا : جوھڑ ▫ کچا تلا :۔ اُرلے پاسے ڈھاب سنیندی پرلے پاسے ٹوبھا (ل گ) ۔ (فا.) غوطہ خور ▫ چوبھا

ٹوپا: اناج ماپنے کا ایک پیمانہ ▫ چار پڑوپیاں

ٹوٹ : ث. نقصان ، شکست ، کمی ▫ گھاٹا ، تھوڑ :۔ ... نفع ڈھیر اے ٹوٹ نہ آوندی اے (مقر)

ٹوٹا : ٹکڑا ◘ پوری ، ڈکرا۔ (۲) کمی ◘ گھاٹا [ض. لاہا]

ٹوٹڑ ، ٹوٹن : ذ. چندیا ۔ ◘ ٹوٹنی ، سردا پچھلا حصہ

ٹوٹی : ٹونٹی ◘ لوٹے / نلکے دا مونہہ

ٹوڈا : حیہ. ایک برس کا اونٹ ◘ بوتا :۔ ٹوڈی کیتا تیہ کوہ ، ڈاچی کیتا ویہ کوہ (اکھ)

ٹور : ث. چال ڈھال ، رفتار ◘ ٹرنی :۔ کاں گئے ہنساں دی ٹور! (اکھ)

ٹورا : کوچ ، روانگی ، گزر اوقات ◘ سفر ، لانگھا چالا

ٹورن : مت. چلانا ◘ ہکن (گھوڑا/گڈی)۔(۲) رخصت کرنا ◘ تورن :۔ دھیاں ہندیاں نیں دولتاں بگانیاں ہس ہس ٹور بابلا! (ل گ)

ٹوس : ث. بدبو ◘ آچھیاہن

ٹوک : ث. روک ۔ (۲) طعنہ ◘ مچکر

ٹوکا : گنڈاسا ◘ پٹھے کترن دا ہتھیار ← (۲) کھٹ بڑھئی (پرندہ) ◘ اک پنچھی۔(۳) جھینگر ، ایک کیڑا ◘ گھاہ دا گھوڑا ، ٹڈا :۔ ٹڈی سوئی ٹوکا جمیا (اکھ)

ٹوکواں : ص. پیچیدہ ، مشکل ، چیدہ ◘ اوکھا ، پاڑواں ، ٹوک بھریا

ٹولا : زمرہ ، گروہ ، دھڑا ◘ ٹولی ، ڈھانی

ٹولن : مصہ. ڈھونڈنا ◘ لبھن [حہ. ٹول]

ٹوم : ث. زیور ◘ گہنا ، [ج. ٹوماں]

ٹونا : فریب ، طعنہ زنی ، ضرب ◘ سٹ ، ٹوک ٹکور

ٹونا : جادو ، ٹوٹکا ◘ دم جھاڑا ، منتر :۔ جوگی نال نہ رن دا ٹرے ٹونا (وا)

ٹونکن : مصہ. بھونکنا ، چیخنا (پلے کا) ◘ اجایا بھونکن

ٹوہ : ث. ٹٹول ، تلاش ، تجسس ◘ کھیڑ ، سوہ

ٹوہر : ذ. ٹھاٹھ ، رعب داب ، شان ◘ ٹھکا ، وجکا

ٹوہن ، ٹوہن : مصہ. تلاش کرنا ، ٹٹولنا ، جانچنا ، بھید لینا۔چھیڑنا ◘ رائے جانن ، دبا کے جاچن ، پرکھن :۔ تاؤڑی وچوں اکو دانہ ٹوہیدا اے (اکھ)

ٹوہنی : چھیڑ چھاڑ ، آزمائش ◘ ٹوہن دی کار

ٹوئی : چھوٹا گڑھا ◘ نکڑا ٹویا ، ڈونگھ :۔ نکی جہی ٹوئی ، ٹپ نہ سکے کوئی (بجھ)

ٹویا ، ٹوآ : ذ. گڑھا ، نشیب ◘ کھڈ ، ڈونگھ ، گور :۔ لڑے بنڈوآ ، کھتو ٹوآ (اکھ) ۔ (۲) دغا ◘ دھوکھا [۔ د]

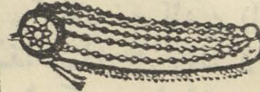
ٹھکا : آب و تاب ، شان ، تمکنت ◘ ٹھاٹھ ، ٹوہر ، پھبت

ٹھکن (ٹھک پین) : مصہ. چمکنا ۔ لہلہانا ، کھلنا ، خندہ رو ہونا ، شگفتہ ہونا ◘ پھلاں ہار ہسن ، ہس مکھ ہون ، کھڑن

ٹہل : ث. سیوا ، خدمت ، نوکری :۔ ٹہل دے محل نیں (اکھ)۔ [فا. ٹہلیا]

ٹہلاری : سائیس ▫ گھوڑے دی ٹہل کرن والا ، کاما

ٹہلاں : جٔ. ایک زیور ▫ متھے دا گہنا ←

ٹہن : ذ. بڑی ٹہنی ▫ ٹاہن ، ڈہن ۔ (مص.) زیب دینا ▫ سجن ۔ (۲) مُہرہ ▫ گوٹ

ٹیپ : ث. چونے/سیمنٹ کا جوڑ۔ [ض. پلستر]۔ (۲) بند کا آخری شعر

ٹیٹ : ذ. کریر کا کچا پھل۔(ص.) بہت کھٹا

ٹیڈھ : ث. ٹیڑھا پن ، کجی ▫ کُب ، ونگ [ص. ٹیڈھا] ۔ (۲) بھینگا پن۔(۳) اکڑ ▫ ٹیں

ٹیر ، ٹیری : ث. ٹٹو کی مادہ ▫ نکاری گھوڑی

ٹیسی : چوٹی(پہاڑی کی)، بلند ترین شاخ ۔ انتہائی بلندی ▫ دُھر آچیائی، بودی (رُکھ دی) :۔گنجی گُتّار ٹیسی آہلنا (اکھ)

ٹیک : ث. نشانہ ، آماج ▫ مارا [ــ لا.] ۔ (۲) شست ▫ نشانہ [ــ بنھ]

ٹیکن : مص. سہارا لینا ۔ جُھکانا ▫ نِوان، [متھا / گوڈے ــ]

ٹیمن : مص. سالن کی سطح سے بھگونا (نوالا) ▫ لا لا کے کھان (روٹی) ، تر کرن

ٹیں : ث. ٹینس ، غرور ، خود پسندی ▫ آکڑ ، انکھ ، ٹیڈھ

ٹینا : ص. [ث. ٹینی] (Tiny) . بالشتیا ▫ گٹھا ۔ (۲) چالاک بچہ ▫ نکڑا بال (۳) ایک پرندہ ← [ٹنیا]

ٹیوا : (Guess) فال ، قیافہ ، قیاس ، غیر یقینی اندازہ ، آٹکل، کا قیاس ▫ اٹا سٹا، اونسیاں اٹکل ، [ــ ٹلا]

ٹیہنی : ایک پرندہ :۔ ماں ٹیہنی پیو کلنگ ، بچے جمّے رنگ برنگ (اکھ)

(ٹھ)

ٹھاپ : ث. تھاپ ، چپت ▫ دھپّھا (سر اتے ماریا ہویا ہتھ)

ٹھاٹھ : ث. لہر ، دریا وغیرہ کی موج ، [ج. ٹھاٹھاں] ۔ (۲) شان ▫ ٹہکا

ٹھاٹھا : پگڑی کا انداز ▫ ''مُونہ منڈاسا''

ٹھارن : مت. یخ ٹھنڈا کرنا ▫ برف نال جان ، [لا. ٹھرن]

ٹھاکن (ٹھاک دین) : مص. سختی سے روکنا ، منع کرنا ▫ ہٹکن، ہوڑن ۔(ذ.) رہٹ کی چکلی کی روک ▫ تُکا ، کُتا (کُھوہ دے ہلٹ دا)

ٹھانا : ذ. تھانہ / تھانا ، جگہ ▫ تھاں :۔ بیٹھا وچ مسیت دے مار ٹھانا (مق.)

ٹھانسن : مص. مارنا ، جوڑ دھنسانا (کسی عضو کا) ۔ ضرب کھانا ▫ [ٹھانسیا جان]

ٹھاہر : ث. قیام مقام ، جگہ ، وقتی ٹھکانا ، بسیرا ▫ تھاں ٹکانا ، ٹھہرن دی کار / جگہ

ٹھبا : ص. ناہموار، پھڈا (جوتا / پیر) ، کج پا ▫ بیٹھواں (پب)، بیٹھویں اڈی والا ہولا

ٹھبکن : مص. پاؤں کا ناہموار پڑنا ، لغزش کھانا ▫ ٹھبی ملن ، پیر آچا نیوا یا ٹھبا رکھیا جان

ٹھبی: آڑے پاؤں کی ضرب ■ ویری دی لت یا گٹے اتے آڈے پیر نال ماری ہوئی سٹ

ٹھپا : لکڑی کی کندہ مہر ■ چھاپ

ٹھمر : ذ. شلغم ■ گونگلو

ٹھپرن : مص. ہموار کرنا ■ پدھران۔ (۲) ہڑپ کرنا ■ کھا جانا۔(۳) برا بھلا کرنا

ٹھپن : مص. بند کرنا (کتاب / گل وغیرہ) :- ٹھپ رکھ فقہ اصول دے مسلے (غف) - (۲) مہر ٹھپا لگانا۔ (۳) چپ کرانا

ٹھپوکی : تھپوکی ، دھپا ، چپت - زور دار تھپکی ■ تھاپڑا ، دھپھا ، تھپوکڑا

ٹھٹھ : ذ. بھیڑ،ٹولا ■ بنیڈیڑ - (۲) شان ■ ٹھاٹھ

ٹھٹھ : ذ. انگوٹھے کا سرا ■ ٹھٹھو (لو) - (۲) تضحیک آمیز انکاری کیفیت■انگوٹھے دی ناہ ،[ـــ و کھا]

ٹھٹھ : ص. شرمندہ ■ کٹھا ،[ـــ ہو]

ٹھٹھا : ہنسی مزاح ■ مخول ، ہاسا ٹھٹھولی

ٹھٹھا کے : متف. دل جمعی سے ■ سجا کے

ٹھٹھروگ : ذ. ہنسی ، مرض کا بہانہ ■ مخول - بیماری دا پیچ

ٹھٹھمبرن : مص. جھجکنا ، ہچکنا ■ ھچکن ، رکن ، جھکن

ٹھٹھن : لا. سجنا ■ پھبن ، [مت. ٹھٹھان]

ٹھٹھولی : طعنہ بازی ، مزاح ، ضرب (ٹھٹھیرے کی) ، ٹھوکر ■ بولی ٹھٹھولی - ٹھٹھیار/لہار دی سٹ :-

ول پیا ترکلے نو سدھا ہووے نہ باجھ ٹھٹھو لیے جی (وا)

ٹھٹھی : آبادی (گنواروں کی) ■ وستی

ٹھٹھیار ، ٹھٹھار : ذ. مسگر ■ ٹھٹھیرا ، کسیرا :- ٹھٹھیاراں دے کبوتر شی کیتیاں نہیں آڈدے (اکھ)

ٹھڈ، ٹھڈا : ذ. پاؤں کے پنجے کی ضرب، ٹھوکر ■ ٹھیڈا :- سو سو آون ٹھڈے ہو (با)

ٹھر : ث. خنکی - ٹھنڈک ■ ٹھنڈیائی

ٹھرک : ذ. حظ شہوت ، چسکا - عادت کی غلامی ■ موہ پیار [صذ. ٹھرکی]

ٹھرن : لا. ٹھٹھرنا ، سرد / یخ ہونا ■ سن ہون (پالے نال) ، [مت. ٹھارن]

ٹھرورا: ص. سرد مزاج ■ ٹھنڈیرا،ٹھرور

ٹھسکر : ث.گرہ ■گنڈھ -(۲) بجھارت■اڑاوٹی

ٹھسکن : مص. سسکنا ■ ڈسکن - پھس پھس کرن ، [حم. ٹھسکورا]

ٹھسکن : جگہ چھوڑنا ، پھسلنا ■ تلکن ، ڈھلکن

ٹھک : (ث.)آثار ، بنیاد ■ نیہ - منیاد - (ذ.) پختگی ■ پکیائی - (۳) ٹھونک ■ ٹھکن دی حالت - (۴) عزت - (۵) اتحاد ، اقرار ■ سانجھ - ایکا - گٹھ ، بانھ -(۶) اسلوب ■ پک ڈھب - (۷) مجع ■ کٹھ

ٹھکا : ذ. سرد ہوا کا مسلسل جھونکا ■ اکسار جھلن والی ٹھنڈی ہوا:[سیال دا ٹھکا] :- سینہ بھرے ٹھکتے دی ماری ...(اکھ)

ٹھکن : لا. ٹھونکا جانا ، زد و کوب ہونا ، پٹنا■گڈیا جان،[مت. ٹھوکن]

ٹھکورن : مص. دھیمی ٹھوکریں لگانا ◘ ہولے ہولے ٹھوکن

ٹھکا : ص. بُڈھو توتا (طوطا) جہڑا بولن نہ سکھے۔ [ض. را]

ٹھلا : مص. موٹا تازہ ◘ ٹھلھا

ٹھلن (ٹھلھن): مص. [حش. ٹھل]. روکنا ◘ ڈکن

ٹھلن (ٹھلھن) : مص. چل پڑنا (دریا میں)، ہیلنا ◘ رڑھن ، ترن(بیڑی دا)۔ (۲) چھڑنا (درد)

ٹھلھ : ث. موجِ دریا◘لہر، لپٹھ(۲)رکاوٹ

ٹھم ٹھم : ث. خرامِ ناز◘ پیاری چال

ٹھمکار : ٹذ. جھنکار ۔ خرامِ ناز ◘ نخریلی ٹور

ٹھمنا (ٹھمھنا) : ذ. معمولی سہارا، وقتی سٹینڈ ◘ تھم ، ٹل ، آسرا

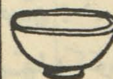
ٹھناکا : جھنکار ، اچانک ٹھنکنے کی آواز ◘ ٹھنک ، چھناکا (بھانڈے ٹھنکن دا)

ٹھنڈ: ث. ٹھنڈک ، تسکین ، خنکی، سردی ◘ ٹھنڈیائی ، ٹھنڈ ، ٹھر

ٹھنکان : مت. جھنکار پیدا کرنا ◘ چھنکان (۲)← ہر کھن، (لا. ٹھنکن):۔ پاوے سبھ کوئی ٹھنکاوے کوئی کوئی (اکھ)

ٹھنگن، ٹھنگورن : مص. چوہنج سے نوچنا ۔ دانہ دانہ کھانا ◘ چنجھ یا ٹھونگے مارن

ٹھوٹھا :جامِ سفال ◘ مٹی دا پیالا :۔ بدلے ٹھوٹھے لواں ہرات (ل گ)

ٹھوٹھی: پیالی کی قسم ◘ دیسی برچ / پیالی ۔ (۲) نصف ناریل ◘ ادھا کھوپا (گری دا)

ٹھوڈی : ٹھوڑی ، زنخداں ◘ کھاڈی

ٹھور : ث. جگہ ◘ تھاں ، ٹھاہر ، ٹکانا

ٹھوسن : مص. ٹھونسنا ، خوب بھرنا ◘ تُوڑن، تپکے بھرن ، پورن

ٹھوکر ، ٹھوھکر : ث. آبشار ◘ جھال، چدر (پانی دی)

ٹھونکا : ہلکی نیند ◘ ٹھونکا ، جھوک :۔
بُھورا ڈاہ کے کِکراں ہیٹھ رانجھا ، ٹھونکا لک پریم دا لاؤندا ای (وا)۔/ مینُو جھٹ نُو ٹھونکا لا لین دے مُستے نُو نہ جگا (پیلو)

ٹھونگا، ٹھونگھا : انگلی کے جوڑ کی چونچ یا ضرب ◘ چنجھ دی مار

ٹھونگن: مص. چونچ سے نوچ نوچ کھانا ◘ ٹھونگا پنچھی دا چنجھ مارن ۔ (۲) ہلکا کھٹکھٹانا ◘ آنگل دا پوٹا مارن

ٹھوھاں، ٹھوآں : ذ. بچھو ◘ مشہور زہری کیڑا ، جہڑا پُوچھ چک کے ٹردا اے

ٹھہکن (ٹھھکن) : مص. کھنکنا ، ٹکرانا ◘ بھڑن :۔ کول پئے بھانڈے ٹھہک ہی پیندے نیں (اکھ)

ٹھیپا ، ٹھیپا : گول ٹھیکری (کھیڈ وچ)۔(۲)گول روپیہ ◘ ڈھالو ر پیا

ٹھیٹ : ذ. ٹھیٹھ پن ، پختگی ◘ ٹھک ڈھب :۔ گل نہ آوے ٹھیٹ دی گدوں واکن لہندی (اکھ)

ٹھیڈّا ، ٹِھیڈا : ٹھوکر ، سنگِ راہ ، پَیر کا ٹکرانا ◘ ٹھوھکر ← [ٹُھڈّا]

ٹھیکّن : مت. آٹو کرنا ◘ ہتھ نال پُھل بوٹے چھاپن، [لا. ٹِھکن ، فا. ٹھپکا]

ٹھیلّن ، ٹھیہلن : مت. آہستگی سے چلانا (بیڑی) لڑھکانا - تیرانا - دھیرے سے دھکیلنا ◘ تارن ، ریڑھن ، دھکن (پانی وچ) :- اِک پرھیلی چڑھکے ٹھیلی (بُجھ) ، [لا. ٹھیلن]

(ج)

جا : ذ. بیٹا ◘ پُتر ، اولاد :- اِکو جا سوئی ستا (اکھ) - (٢) مجال ◘ جاہ

جاپّن : مص. محسوس / ظاہر ہونا - دکھائی دینا ◘ پتا لگن، دِسن :- پُت کپُت پنگھوڑیوں جاپے (اکھ) - / گدوں جاپنا ایں - (وا)

جاپھّی: ذ. بغلگیر ◘ تکڑا جپھا مارن والا (کَتوڈی دا کھڈاری) ، جپھّے مار

جاتک (جاتَکڑا) : ذ. بیٹا ◘ بال ، مُنڈا

جاچ : ث. اسلوب ، طریقہ ◘ ڈھنگ ، ڈھب - ول" ، [مص. جاچّن]

جاگ : ث. ضامن، دہی جمانے کے لیے ترشی ◘ جمن:- تانگھاں یار دیاں لائیاں تے دُدّھ نو جاگ نہ لائی (ل گ) - (٢) بیداری ، ہوش - [ض. نیندر] :- جاگ آئی تاں لد گیا ماہی (ل گ)

جاگا : بیاہ شادی پر رات بھر جاگنے اور گیت گانے کی رسم ، رتجگا ◘ جگراتا

جالّن : مص. جھیلنا ، سہنا ◘ جھاگن-(٢) بسر کرنا ◘ گزارن ، بِتان :- سیئی راتیں لیکھے پوسن جو نال صاحب دے جالیاں (شح) - (٣) جلانا ◘ ساڑن ، بالن

جامنُو : ذ. جامن ◘ مشہور رُکھ تے آہدا پھل :- جیٹھ ہاڑ وچ اسب بتھیرے ، سَون جامنو پِیلاں (ل گ

جاں : ح. جب ، جونہی ◘ جد :- چِڑی چُوھکدی نال جاں ٹُرے پاندھی ... (وا)

جانجی : ذ. براتی ◘ جنیتی - [ض. میلی]

جانڈُو : ذ. مُوا ◘ مرنا ، ٹُٹ پینا (عو. گال)

جانُو : ص.فا. واقف کار ◘ جاندا ، پچھانو {مص. جانن = جاننا}

جانّی : ذ. عاشق ، دلی دوست ◘ سچّا سجّن / بیلی

جاہ ، جا : ث. رسائی، مجال ◘ پُہنچ، ہمت

جایا (ث. جائی) : . بیٹا :- دھن گاں دا جایا ، جِن سارا دیس وسایا (اکھ)

جباڑا : چباڑا ، جبڑا ◘ ہڑبھ ، ہڑباچی

جپّن : مص. جاپ کرنا ، {حذ. جاپ = وِرد}

جُپن : جوتا جانا ◘ جُتن (گڈی اگے)

جُپتّھ : ذ. جُڑے ہوئے بال ◘ جٹاں.

جپّھا : کَنولی، بازوؤں کی مضبوط گرفت ◘ تکڑی جپھی ، کلاوا

جپھّی : معانقہ ، بغلگیری ◘ گل و کڑی، گلپھڑی {ص. فا = جاپھی} :۔ گھٹ گھٹ پا لے جپھیاں دن رہ گئے چھتی دے تھوڑے (ل گ)

جتّ : ث. بہت گھنے بال ◘ پنڈے دے سنگھنے وال [ص. جتل ، جتاؤلا ، جتیلا]

جِت : ضم. جس ، {جت ول = جدھر}

جِتّ : ث. جیت ، فتح

جُتّ : ذ. جوتا ، پیزار ◘ جوت ، چھتر

جِتّن : مص. جیتنا ◘ ہران ، ہار دین

جُتّی : جوتی ◘ کھسّے، پولے ، جوڑے

جِتّھے : ح. ظ. جہاں ◘ جس تھاں

جٹّ : ذ. [ث. جٹّی] ، /جاٹ ، کسان ◘ زمیندار ، اک ذات :۔ جٹ وکاڑے مرشد نال... (اکھ)

جُٹّ : ذ. جفت ، جوڑا ◘ جوتا (ڈھگیاں ، ٹھوٹھیاں یا یاراں دا) ، جوڑ

جُٹّالی: انبوہِ کثیر ◘ بھاری بھیڑ :[۔ جُٹ]

جٹّاں : جث. گندھے ہوئے بال ◘ جڑاؤ وال ، جُٹھ

جُٹّن : مص. مشغول ہونا ، گتھم گتھا ہونا ◘ جُتن ، جُپن ، رجھن

جٹوہڑ : ص. اجڈ ، گنوار ، زور آور ◘ مورکھ ، ڈنگر مُوڑھ جھا

جُٹھارن ، جُٹھالن: مص. جھوٹا کرنا ، پس خوردہ چھوڑنا ◘ جوٹھ چھڈن

جٹھیتر: ذ. ← جیٹھیا [جیٹھ دا پُتر]

جٹھیرا : ص. اوّلین ◘ اوّلاں دا ، پلوٹھا ، وڈا ، وڈیرا (پُتر)

ججمان:ذ. بندہ نواز (حرفِ خطاب) ◘ لاگ مزدوری دین والے [ض.سیپی] :۔ آپ تے ڈُبّی باہمنی ، ججمان وی گالے (اکھ)

ججّاں : ث. (ف. زچّہ) ◘ جنی

جِجھّر، جِجھرک : ح. جبتک ◘ جد تیک ، جِچراں

ججھن: مص. (ص. ججھواں) بھانا ◘ پھبن۔(۲) جھجکنا ◘ جھکن :۔ جچ جچ کے جیبھا کہندی اے (بُلّھا)

جد : ح. جب ◘ جدوں جسلے ، جس دن

جدّ :ث. کل ، آباواجداد ◘ وڈ وڈیرے ، جد پیڑھی

جِدّن : ظ. جس دن ◘ جِت (جس) دہاڑے

جدوکنا ، جدوکنا : ص. جب کا ◘ جد دا

جڈّا: ص. اپاہج ◘ لنگا لُوہلا :۔ جڈّے تے کانے دی اک رگ وادھو ہوندی اے (اکھ)

جِڈّا / جیڈا : ص. جتنا بڑا ◘ جنا وڈا

جرم: ذ. جنم ◘ جمّن (جنن) دی کار :۔ ماں جرم دیندی اے کرم نہیں دیندی (اکھ)

جرمن : مص. جنم لینا ، پیدا ہونا ◘ جمّن :۔ تخت ہزارے توں جمیا رانجھا، میں سیالاں دے جرمی (ل گ)

جرن : ص. جھیلنا ، سہنا ◘ جھلّن، سہارن

جڑت : ث. موتی لگانے کا کام ، مرصع کاری ◘ ہیرے موتی جڑن ، جڑائی:۔ وچ وچ میکھاں لائیاں سُنہری ہیریاں جڑت جڑائی . . . (ل گ)

ُجڑن : مص. ُجڑنا، چمٹنا، ُمیسّر ہونا، ہاتھ آنا ▫ چمڑن ، مِلن

جڑھ : ث. جڑ ، بیخ ، بنیاد ▫ ُمڈھ ، ُمڈھ دِیاں رگاں ، اصل (ُرکھ ُبوٹے دی)

جسّ : ذ. تعریف ، عزت ، شہرت ، نیک نامی ، گن - [مص. جسّن]

ُجکڑو ، ُجکّڑ : ذ. ہل کو پنجالی سے باندھنے کی رسی ▫ نہن

جکّو دھکّی / تکّی : متف. طوعاً ، کرھاً ، جیسے تیسے کرکے ▫ دھکو دھکی ، چھاکا ، شک بھرم نال ، مساں

ُجکھن : لا. وزن ہونا ، ُتلنا ، [مت. جوکھن]

جگّ: ذ. جگت، زمانہ، [ـ ُہنڈڑی=رواج]

ُجگت : ث. تدبیر ، سلیقہ ، بجت ▫ کیرس ، سیاتق :ـ ُجگت نال چلّے سبھ کُجھ پلّے (اکھ)

جگراتا : رتجگا ▫ رات دا پہرا ، جاگا- (۲) شب بیدار ▫ انیندرا

جگّن : مص. روشن ہونا ▫ بلن :[دیوا ـ]

ُجگنی : گلے کا ڈوری والا زیور ▫ گل دا اِک پلماواں گہنا -(۲) مشہور لوک نظم - (۳) دل کی آواز ▫ اندر دی واج - (۴) دِل

ُجلّ : ذ. پرانا لحاف ▫ جُلا، گندھولا (ہاتھی / بلد لئی) ، [نک. جلّی] :ـ ہتھوں ُجواں دی جُل جے سٹ ونجن کیکر کٹسیے پوہ تے ماگھ سارا (؟)

ُجلّن : مص. جانا ▫ ونجن

جلُونہ ، جلُون : ث. سوزش ، تیز خارش ▫ جلیواں ، ساڑ ، سڑُوں سڑُوں کرن دی حالت ، [ـ لگ]

جِلّھ : ث . مرطوب زمین ، دلدلی علاقہ ▫ جِلّھن - (۲) ُستی ، کاہلی ▫ آلس ، گھول

جِلّھا : ص. سخت ُست ▫ ڈِھلّڑ ، گھتّولا

ُجلھکن : مص. رینگنا ▫ کیڑے دا رِڑھن- (۲) سسکنا ▫ روئی جان ، ُیلھکن

جِلّھن : ث. دلدل ▫ کھوبھا ، دھسان ، کُھبھن

جلھوڑا : جل مانس ▫ جل مانہو :ـ آدم خور ، جناور، جلھوڑے ، ناگ سنسار بلائیں (ہا) - (ص.) سخت سُست ▫ جِلّھڑ ، جِلھتا

جلّی ، جلّھی: اُچھل کُود ، اک درویشی ناچ [ج. جِلّیاں]:ـ نہیں فقیری جلّھیاں مارن ُستّے لوک جگاون ہو (با)

جُلّی : گودڑی ▫ پرانی رضائی ، رزائی : سانُوں سجن سو مِلے کل لگی باہیں ، ساڈے آتے جُلیاں آہناں آتے ناہیں (اکھ)

جلیّبا : لمبا ، ُتوت ▫ لمّا توت

جلیّبی سپّ : کُروانڈیا ←

جم (سن . یم) :ذ. عزرائیل ، جم دوت ▫ موت فرشتہ :ـ جِھناں میرا شوہ رجھایا تِہناں نہیں بھو جم دا

(شح) - (۲) پیدائش، جنم ◘ جم پل۔ (۳) جمکے :- جم نہ ڈٹھا بوریا ، مُسفنے آئی کھٹ (اکھ)

جمّ پل : ذ. پیدائش و پرورش ◘ جمیا پلیا (ص.) - (۲) جنم بھوم ◘ جمن تھاں

جمدڑیاں ، جالدُرو : ص. پیدائشی ، جبلّی :- جمدڑیاں لے لئی شہزادی (مم)

جمّن : مص. پیدا ہونا ، جنم لینا ◘ جرمن :- جمے لال تے وِنڈے کولے (اکھ) - (۲) منجمد ہونا :- چوویں مہیں جاویں دہیں (اکھ) - (۳) آگنا : تلی تے سرھوں نہیں جمدی (اکھ)

جمُو : ذ. جامن ◘ جامُنو

جمُور : ذ. زنبور ◘ گول تے تِکھے مُونہ والی کِل پُٹ سنتھی

جنّ : ذ. (ع. ظنّ). بدگمانی ◘ بھرم ، شک :- جِن نکل جاندا اے پر جَنّ نہیں (اکھ) - {ص. جنّی = وھمی}

جنا : ص. کڑیل جوان ، بہادر ، شخص ، فردِ واحد ◘ گبھرو ، اِک جی ، [ث. جنی]

جنا کھنا (جیں تیں) : ص. خاص و عام ، ہرکس و ناکس ◘ ہا شہا ، ہاری ساری ، ہر کوئی

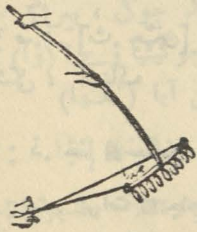
جِنّا : ص. جِس قدر ، جِتنا [ث. جِنّی]

جنّج : ث. تقریبِ شادی، برات ◘ جنیت :- ڈینہ دی دُھپ ، رات دی بُھکھ ، جنج دا گہنا ہے (اکھ)

بُھلیا ڈُوم جا پیا جنجے (اکھ) - (۲) براتی ◘ جلنجی لوک :- جنج جوڑ کے رانجھے تیار کیتی (وا)

جِنّد : ث. جان ، روح ، زندگی [نک. جندڑی] : بکرا رووے جِند نُو ، کسائی رووے مِجھ نُو (اکھ)

جنّدر : ذ. چاول چھڑنے کی چکی ◘ گھراٹ

جنّدرا : آ. کیاریاں بنانے کا ہتھیار :- پھڑ کے جندرے، کڈھ دے کیارے ، وچ بیج دے چرھیاں - (لگ) - (۲) تار باریک کرنے کی کل - (۳) قفل، تالا ◘ جندا :- رِدنے اللہ (ہو) ، راتی جندے دُھو (اکھ)

جنّڈ : ذ. مشہور درخت :- آکٹ ڈھک تے کِریر جنڈ بیریاں ، [نک. جنڈی] بوتا بنتھ جنڈیاں دی چھاویں [ل گ]

جُنّڈ ، جُنّڈلا : ذ. جُھنڈ، گروہ، جماعت ◘ جُنڈی ، ڈھانی ، ٹولا

جُنّڈے ، جُنّڈیاں : ج. سر کے لمبے بال ◘ لٹاں ، جٹاں، جونڈے :- آدھے وِڈھ ٹکڑے ، کھوہ جُنڈیاں نُو ... (وا)

جنّگم : ذ. سادھو (اِک فرقہ) :- نہ میں جوگی نہ میں جنگم ، نہ میں چلّہ کمایا ہو (با)

جنّگھ : ث. ران ، ستر ◘ پٹّ ، لتّ ، تیڑ :- جنج ہرائی احمق نچّن ، جنگھوں ننگے ویلاں گھتّن (اکھ)

جنگھی: ث. دستہ، مُٹھیا ◘ ہتھی :- ہلے دا کی واہن ، پھڑ جنگھی ڈھٹکا تاہن (اکھ)

جَنن: مص. جنم دینا ◘ جمن ، جاں :- جہناں جنیاں ، تہناں بنیاں (اکھ)

جنی : فا. ث. زچہ ◘ جچّاں ، جنّن والی

جنّی: ص.ذ. [ث. جنّن] ، بدگمان، وہمی ◘ شکی ، آشناک

جنیپا : ذ. جنم ◘ جنّن ، جنن دی حالت

جنیت : ث. برات ◘ جنج ، {ص. جنیتی / جنیتر = براتی}

جوار : ث. مکئی کی اِک قسم:- وچھا کھا گیا جوار (ل گ)

جواری ، جواریا : ذ. جوئے باز ، قمار باز

جوان ، جوالن : مص. نئی روح پھونکنا ◘ جیوندا کرن:- مویاں نُو چا جوائیں . . . (محم)

جوانٹرا: داماد ◘ جوائی :- سوہرے گھر جوانٹرا ، کتے دی بنیست (اکھ)

جوانہ، جواھاں : ذ. جواسا ◘ اک بوٹا :- درتے نہیں جوانہ ناں باغ شاہ / اُٹھ کنکاں چھوڑے وت جواہاں کھا (اکھ)

جواھرا : ذ. ایک قسم کا پودا ◘ اک بوٹا :- جوائی جواہرے دی چھاں ، نہ بیٹھے کُتا نہ بیٹھے کاں (اکھ)

جوائی : ذ. داماد :- دھی موئی جوائی چور

جوبن ، جوبنا : ذ. شباب ◘ جوانی :- کیجیے ایڈ ہنکار نہ جوبنے دا...(وا)

جوت : ث. جُوا ◘ جُولا (پنجالی دا)

جوتر : ذ. رسا ◘ پنجالی وچ چم دی پٹی- (۲) ہل چلانے والے بیل :- کُجھ ہالی ڈھلے، کُجھ جوتر ڈھلے(اکھ)

جوترا ، جوتا : ہل کا چلانا ◘ ہل دا گیڑا :- کدے جوترا مول نہ واہیا ای (وا)-/جھنو پوچھوں پھڑ آنھایا، آنے جوترا کدوں لایا؟ (اکھ)

جوتنا : ث جوت ◘ اکھیاں دی لو۔ چانن ، نور

جوتا : جُفت ، نر و مادہ ◘ جوڑا ، [ض. کلّی]

جُوٹھ : ث. پس خوردہ ، جھوٹا کھانا ◘ چغلیا ہویا ، چکھیا / چھڈیا ہویا کھانا :- جُھوٹھ مارے یا جُوٹھ مارے (اکھ) - (ص.) کمینہ ◘ چَول (اِک گال) :- وڈی جُوٹھ بَھیڑا کسے تھاؤں دا ای (وا)

جُوٹھا : ص. جُھوٹا (کھانا) ◘ جُٹھیاریا ہویا کھانا یا بھانڈا :- احمق آوتاں توں وی جُوٹھا منگے (اکھ)

جوڑ : ذ. اتفاق ، سلوک ◘ ایکا برابری : ماواں پُتراں دا جوڑ (اکھ)

جَوڑا ، جاڑا : ص. توام ، جڑواں بچہ ◘ آجیڈا سکا بھرا ، اِک وار دے جم

جُوڑا : گول پُشتے والا "کھجور کے پتوں" کی جھاڑو ◘ نک. [جُوڑی]- (۲) سر کے پیچھے لپیٹے ہوئے گرہ دار بال ◘ چُونڈا ↑

جوڑن : متہ. جوڑنا ، تخلیق کرنا (تصد) ▫ کولوں بنان، رچ دین :۔ قصہ عجب بہار دا جوڑیا اے (وا)

جُوڑن : مصہ. جکڑنا ، کس کر باندھنا ▫ کڑ لین ، رسی بنھن ، جُوڑ پان

جوڑُو : ص. فا. کنجوس ، ذخیرہ اندوز ▫ شُوم سنجُھوڑا ، ات کِرسی

جوڑی : میاں بیوی ▫ دوئے جی :۔ رب ملائی جوڑی ۔/ مِل گئی تے جوڑی نہیں تے بھورے دی مروڑی (اکھ)۔ (۲) جفت ، دو ▫ جوڑ ، جوٹا ، جوڑا :۔ اوتھے ہرناں دی جوڑی (اکھ)

جُوڑی: آ. گُچھی (سن/ سنُکڑے دی) کھجور کے پتوں کی جھاڑو ▫ کھجور دی نِکڑی بوہکر

جوک : ث. جونک ▫ پانی دا اِک ''رت چُوس'' کیڑا ↖ :لوکاں نُو لوکاں دی، گگڑی نُو جوکاں دی (اکھ)

جوکھا : فا. تولا ▫ جھوکا :۔ جوکھے دی جُکھائی ... (اکھ)

جوکھن: متہ. وزن کرنا ▫ تولن [لا. جُکھن]

جوگ: ذ. بیراگ ▫ جوگی پُنا، جوگی گُن ۔(ص.) لائق ▫ جوگا ۔ (ث.) ہل چلانے کے لیے جُتے ہوئے بیل ▫ جوڑی :[بلداں دی جوگ] :۔ واہندیاں دی جوگ گئی ، چوبراں دے جم ہٹی (اکھ) ۔/ موڈھے پلڑا تے ہتھ پرانی اگے جوگ ڈمگیاں دی (ل گ)

جوگا : ص. (کے) لائق ، قابل ، ٹھیک ▫ گُن والا، گوچرا، وس دا :۔ گوری دا ماس چُوہنڈیاں جوگا (اکھ)

جوگیٹا، جوگیڑا : تک. جوگی ، بیراگی :۔ دتی عقل ہزار جوگیٹیا وے! (وا) ۔/ رانجھا جوگیڑا بن آیا (بُلھا)

جُولا : جُوا ▫ پنجالی دا آتلا ڈنڈا

جَون : ذ. (Barley)، جو ▫ اِک مشہور اناج

جُون : ث. جنم ، شکل ، زاد ، آوا گوان ▫ چُراسی، شکل / حالت

جُونڈا : ذ. جُوڑا ▫ چُونڈا (والاں دا)

جُوہ : ث. سبزہ زار چراگاہ ، مرغزار ▫ چراند ، گھاہ والی پیلی ، رکھ بیلا (۲) دیس ، ٹکانا : [۔ چھنڈ]

جوہن ، جُہن : مصہ. (ف. جوئیدن) ڈھونڈنا ، پرکھنا ▫ جاچن ، گاکھن

جِویں ، جیویں : ح. جیسے ، جس طرح ▫ جِیکوں ، جِیُوں ، جِدّاں

جَوین : ث. اجوائن ▫ اک گرم دوا (بی) :۔ توتی گلاں دی جوین، نی مروڑ پھنکا مار (ل گ)

جِھا : ص. جیسا ▫ جِھوجِھا ، [ض. تِہا]

جِھا کِھا : ص. ہرکس و ناکس ▫ جیں تیں ، جنا کھنا ، سبھ کوئی :۔ جھا کھا نیت نہ سکے (با)

جِھدا : ص. جس کا ▫ جس دا ، جیندا

جِھدر : ظ. جِدھر ◘ جِھڑے پاسے {جِھدروں = جدھر سے}

جِھڑا : ص. (اسم موصول) جونسا ◘ جو

جِھن (جِن) : جس نے ◘ جِھنے

جی : ذ. دل،روح -(۲) اجی◘ جناب،ہوریں، (۳) فرد ، جاندار :— کیہڑی رّب دا جی (ل گ) - (۴) ہاں ، ہاں جی- (۵) جان

جی آیاں : ث. خوش آمدید ◘ جم جم آؤ ! سو/ست بسم اللہ آیاں نُو

جِیا جَنت : ذ. اہل و عیال ، کُنبہ ◘ ٹبّر ٹور ، بال بچّے ، پروار

جِیا جُون : ث. مخلوقات ، خلقت ، لوک لوکائی :— جیا جون نگاہ وِچ آہدی ہر پتّر ہر ڈالی (محم)

جِیبھ ، جِیبھا : ث. زبان ◘ جِبھ ، کُونی :— جچ جچ کے جیبھا کَسھندی اے (بلھا) - ایس پریم دی جھوک دا سبھ قِصہ سُھنی جیبھا نال سنائیے جی (وا)

جیتُو : فا. ذ. فاتح ◘ جِتّن والا

جیٹھ : ذ. ۱۵ مئی تا ۱۵ جون-(۲)خاوند کا بڑا بھائی ، [ث. جٹھانی]

جیٹّھا : ص. اوّلین ، سب سے بڑا ، پہلوٹھی کا ◘ پہلیرا ، پلیٹھا ، پلوٹھا- (۲) اصیل (گھوڑا)

جِیدار : ص. بہادر ، دلیر◘ ہِمتال ، وریام

جیڈ ، جیڈّا : ص. جِتنا بڑا◘ جِنا وڈا :— جِڈا جیڈا قد ہووے آجیڈی سَوڑ بنیجے (اکھ)

جِیُو : ذ. دل ◘ جی :— تے دوہاں دا جیُو رل گیا سی جی (وا) -/ نالے مارنی ایں ، جیُو ساڑنی ایں (وا)

جیور : ث. آنول ، مشیمہ ◘ جیر ، آول

جیُورن: مص. جذب ہونا ◘ رچن، دھسن، مرن (پانی دا)

جیوں : ح. متف. جُوں ، جیسے ◘ جویں

جِیُوں : لا. [ص. فا. جیوندا ، مت. جوالن/ جوان] زندہ رھنا ◘ جِین :— نام فقیر تہناں دا باھو قبر جِہناں دے جیوے ھو (با)

جِیَونی : ث. سوانح حیات ◘ ھڈ ورتی (ثص.) زندہ پائندہ ◘ ، جیون والی

(جھ)

جھاُبو،جھبُّو: ذ. مُنہ باندھنے کا چھینکا ◘ جھبّو ، چھکا ، چھکلی

جھات ، جھاتی : ث. جھانک ، طائرانہ نظر◘ آڈدا دھیان ، تکّ [— مار] :— اگتے سَوہ نے جھات نہ پائی ، اِویں گیا سنگار (؟)

جھاٹّا : عورت کے (پریشان) بال ◘ کھنڈیا سِر / وال ، [ص. جھاٹو] :— پُتر وڈّے ہون گے ، مائی دا جھاٹا کھوہن گے (ل گ) -/ اک آٹے اِک جھاٹے (اکھ)

جھاڑ : ذ. جنگل -(۲)فصل کا پھل◘دانے : جھاڑ کولے ہون تے گیدّڑ ہی کھا جان (اکھ) - (۳) ڈانٹ ڈپٹ ◘ جھاڑ جھمب ، جھڑک [مص. جھاڑن]

جھاڑ چُوھا : خار پُشت ◘ کنڈیلا - کنڈیرنا

جھاڑا جھپاڑا : منتر ، ٹونا = (دم جھاڑا)

جھاک : ث. جھلک ، نظارہ ◘ درشن ، جھاتی ، تاک ، تاڑ :- لوڑھے لُٹیاں نَیناں دی جھاک دیکھے-/ چھنڈ تریمتاں دی جھاک ، ہو جوگی (وا)-(۲)توقع ◘ آس - (۳) غنچہ ، دھوکا ◘ جھاؤلا

جھاکا : جھانک - (۲) شک ، جھجک ◘ ہِچ ، اَپرایگی

جھاکن : مص. جھانکنا ، للچا کر دیکھنا ◘ تاڑن ، جھاتیاں مارن

جھاکی : منظر ، نظارہ ، سِین ◘ جھاک

جھاگڑو (جھگڑیل) : جھگڑالو ◘ کپتا ، لڑاکا :- بُڈھا چور، چُھٹا جھاگڑو (اکھ)

جھاگن : مص. جھیلنا ، سہنا ◘ سہارن : بُھکھ ننگ نُو جھاگ کے پندھ کر کے (وا)

جھال : ث. [مص. جھالن] ، سختی - (۲) تاب ، ملمع ،آش ◘ پان،آب(گہنے دی)-(۳) آبشار ◘ پانی دی ٹھوہکر

جھاسب : آ. ث. کسی کی ایک قسم ◘ چَوڑی کہی (کُھوہ کڈھن لئی)

جھاسنا : پھل جھاڑنے کی لکڑی / بانس

جھانجا : طوفانِ بادو باراں (سرما میں) ◘ وا مینہ دا زور (سیال وچ) - (۲) جھگڑا ◘ جھیڑا

جھانجر : ث. پاؤں کا چھنکنگن ◘ سگلے ، چھگلے ،پجیباں:-نند کور تھیا جاندی ، آپنے پیریں جھانجراں پائیاں (ل گ)

جھاواں : آ. جھاما ، سنگِ پاشو ◘ کھنگرالی پکائی ہوئی اِٹ (میل لاہن لئی) - (ص.) بے عقل ، بُدھو

جھٹ : متف. ح. فوراً ◘ جھب دے ، جھٹ، چھیتی

جھٹن : مص. پانی اچھالنا ، کھنگالنا ◘ کھچولن ، کُھلتھا ہتھ مارن

جھٹو : ذ. جالی◘چھکا ، ڈنگر دے مُونہ دی چھِکلی/چھکی

جھبولا : بیاضِ چشم ◘ چِٹا (اکھ دا)

جھپ،جھبھ : ذ. جھپٹا◘جھمٹا ، جھرُٹ پرواز میں عدم توازن ◘ آڈیاں تھلّے ڈگن : [- کھا]

جھپا : کانوں کے آگے آ جانے والا پردہ

جھپن : مص. دبوچنا ، اُچک کر پکڑنا ◘ جھوپن ، بوچن

جھٹ : ذ. پل ◘ کُجھ دیر :- جھٹ کُو ٹھونکا لا لین دے (پیلو)-(۲) جلدی ◘ جھب ، چھیتی

جُھٹ : ذ. حملہ ◘ ہلا - (۲) چنگال/ ◘ جھپٹا ، جھرُٹ ، جھمٹا ، (۳) چمبا ◘ پنجہ :- شینہ چترے رہن نہ ماس باجھوں جُھٹ نال اِہ رزق نُو کھان میاں (وا)

جھٹا : آبپاشی کا ایک طریق ◘ رسیاں بنھ کے نہر،چھپڑیا دریا دے کنڈھے ٹوکریاں وغیرہ نال پانی لان/ کڈھن [مص. جھٹن] :- جھٹے دا کی جھٹن ،کھڑے گریڈا گھتن (اکھ)

جُھٹن : مص. پنجہ مارنا ◘ جھرٹ مارن- (۲) خوب کام کرنا ◘ جُھٹی لان

جُھٹی : پُر زور کوشش ، کام کا زور ◘ کم دا ہلا ، زور، جُھٹ

ُجھٹھان : مص. جُھٹلانا ▫ ُجھٹھالن ، ُجھوٹھا ہوان :ـ اک کُڑی نُو جُھٹھایا ، آوٹھ مگر لایا (ل گ)

جھجر،جھجری: ث. سبوچہ،مٹکی ِنکا گھڑا

جھجھوڑن : مص. جھنجھوڑنا▫ہلونن ، زور نال ہلان :ـ اک پتا جھجھوڑاں گے سارے ڈاہن ہلن گے (ل گ)

ُجھڈُو : ص. بے وقار (خاوند) ▫ مجھوُ ، بےانکھا:ـ ُجھڈو آگر آگرآوے(اکھ)

ِجھر ِجھرا : ص. باریک ▫ مہین ، بریک [ـ ِلیڑا ، کپڑا]

ُجھرڑی : جُھری ▫ ودھر،ماس دا وٹ

ِجھرک : ص. لالچی ، کمینہ ▫ لالچی : ِجھرک ُبھکھڑے دیس دا اِہ جوگی (وا)

ُجھرکن : مص. چاھنا ، آرزو کرنا ، پچتانا ▫ تانگھن ، ِسکن ، جُھرن ، :ـ جھڑی خیر دیندی پئی جھر کدی اے (او)

ُجھرن (ُجھورن) : مص. پچتانا ، غم کھانا [حمص. جھورا]-(۲)ُجھولنا ▫ ڈکٹو ڈولے کھان :ـ جُھردی ڈولی آئی وراگا (ل گ)

جھریٹ : ث. خراش ▫ جھسیٹ ، گھسر

جھر ِیٹن : مص. تیز / بد خط لکھنا ▫ جھسیٹن ، جھریٹاں واہن

جھڑ : ذ. ابر - گھٹا ▫ بدل وائی ، بدلاں دی چھاں :ـ دُھپ" چڑھی تاں جھڑکر بدلا! (ل گ)

ِجھڑک : ث. جھاڑ، ڈانٹ ڈپٹ ▫ جِھڑکی جھاڑ جھمب ، دبکا

جھس : ذ. چسکا ، لپکا ، علت ▫ گیجھ سواد ، ہُھس : [ـ ہے]

ُجھسُمسا : ظ. جُھٹ پٹا ▫ گُھس مُسا

جھسن : مص. تلی سے ملنا ، ▫ مالش کرن تیل رچان ، رگڑن (تلیاں) :ـ لے چل سانُو ماھیا - بھاویں تلیاں جھسائیں وے (ل گ) - (۲) کلیجہ نکالنا ▫ کالجا کڈھن [حمص. جھاسا]

ِجھسی : جھجک ▫ شرم،سنگ▫ بھاج ، ِکھسک ،ِٹبھت (-کھا)

جھکن : مص. جھجکنا ، ہچکچانا ▫ جھاکا آؤن ، سنگن ، ٹھٹھمبرن [مت. جھکاں]

جھکولن : مص. کھنگالنا (ہاتھ سے) ▫ جھبلن ، گھچولن

جھکھڑ ذ. سرما کا طوفان ، جھکتھ ▫ ِمٹی گھٹے دا طوفان

جھگ : ث. جھاگ، پھین▫ِنکڑیاں ُبلُبلیاں

جھگا : دیسی کرتا،[نک. جھگی]:ـ سارے مامے آؤن گے ، جھگا ُچنی لیاؤن گے (ل گ) -/ جھگا ُچکیاں ِڈھڈ ننگا (اکھ)

ُجھگا : جھونپڑا ، گھر ، [نک. ُجھگی] - زال باجھوں ُجھگا کیہا -/ رل کے ُجھگا وسدا اے -/ دو ُجھگے مہتاں دے ناں خیر ُپر (اکھ)

جھگان : مص. جھاگ لانا ، دانت پیسنا ، دودھ دہی بلونا ▫ جھگ لیان - جھگلان ، جھتولن

جھگڑیل : ص. جھگڑالُو ▫ لڑاکا، کپتا

جھلّ : ذ. مصنوعی ہوا ■ پکھے دی وا :— مُستی پئی مُنو جھلّ مارے (ل گ)-(٢) جوش ، جنون ، دیوانگی ■ مُدا ، کمل- (٣) دریا کنارے گھنا جنگل ■ کاہیاں دا جھنگ، بیلا :- جس واسطے پھریں مُتوں وچ جھلاں جتھے باگھ بگھیلے تے شینہ پیڑے (وا)

جُھلّ : ث. جھول ■ کمبل ، جُلا (گھوڑے یا بلد دا)

جھلا : ص. دیوانہ (جُھل) ↑ ■ کملا ، مُدائی

جھلار (جھرال) : ث. آبپاشی کا مخصوص طریقہ، نالے وغیرہ کے کنارے کا رہٹ ■ دریا/ نالے دے کنڈھے لایا ہویا ہلٹ :- مُکھوہ دا پورا جھلار دا ادھا ہڑ دا چوتھا (اکھ)

جُھلارن : مص. مستی میں آنا ، جھومنا ■ لہراں لین :- نشے نال جُھلاردا مست جوگی - / سئیاں نال جُھلاردی وچ مستی (وا)

جھلانگا : تڑکا ، صبح سویرا ■ ساجھرا ، فجر ، سویل سار

جُھلکا : پورا ایندھن ■ جُھبا ، اک وار دا بالن - (٢) دلی دُکھ ■ بھکتھ دی جُھنجھنی یا سِک :[ڈِھڈ وچ جُھلکا پھرن (مح)]:- بیلی نظر نہ آیا سینے وچ بھردے جُھلکے (ل گ)

جھلکار : ذ. نظارہ ■ جھاک ، جھلک

جُھلکن : مص. آگ میں جھونکنا ■ جھوکن ، ڈاھن

جھلّن : مص. جھیلنا ، سہنا ■ سہارن - (٢) پنکھا ہلانا ■ مکھیاں اڈان ، جھل مارن :- میں تاں موئی پنگھارے نال مینوں جھلّو پکھیاں نال (ل گ) (ذ.) کنوئیں کا شہتیر ■ کُھوہ دی لٹھ دا پیڑ والا پاسا جھلّن والی ضیتہ ے

جُھلّن : مص. جھولنا ■ جُھلارن ، لمکن (٢) چلنا (ہوا کا) ■ جُھلّ وگن [وا] :- عشق انھیری جاں سِر جُھلّی (غ ر)-/ جُھلّی وا کرم دی (مم)

جھلّی : آ. کھجور کی ٹہنی ، مکھیاں اڑانے کی چھڑی ■ مکھیاں جھلّنی

جُھلیانی : ظ. باورچی خانہ ■ سبات ، جُھلانی ، چُلھے چونکے والی تھاں

جھمّ ، جھمب : ث. ہوا کے زور سے آنے والی بارش ، بوچھاڑ ■ مینہ دی پھنڈ ، واچھڑ

جُھمّ ، جُھمب : ذ. چادر وغیرہ کا کندھوں سمیت سر پر اوڑھ کر پیچھے لٹکالینا ■ سر سنے بُکّل [— مار] :- لیف دا جُھم مار کے چھلیاں وچوں جا(اکھ)- (٢) گھنگور گھٹا ■ کالی گھٹ

جھاکا : مص. ٹکٹکی، تاڑ ■ تک، تاڑی -(٢) لمحہ ■ پل ، پلکارا - (٣) متواتر جھپکنا ■ اِکسار اکٹھاں جھمکن دی حالت ، جھمکا

جھمبن : مص. چھڑی سے جھاڑنا ، پیٹنا ■ جھمنی نال کُٹن ، پھنڈن ← [جھمّن]

جُھمر : ذ. جُھومر ■ متھے دا گہنا ۔(۲)
ناچ جو گھیرا باندھ کر ناچا جاتا ہے ■
جُھمر نہ تاڑی آجائی مونہ تے داڑھی
(اکھ) گھمر ۔ (۲) جمگھٹا :۔ جان
بُوٹی پھلن تے آئی جُھمر پے گیا
رتیں دا (بجھ)

جُھمکا : کان کا ایک زیور کناں
دا مشہور گہنا ←
:۔ تیرے جُھمکے لین
ہُلارے پینگھاں جُھوٹدے
(ل گ)

جھمکن: مص. جھپکنا ■ جھمنیاں ہلان ۔(۲)
خیرہ ہونا ■ چنھا جھا ہو جان ،
[حہ. جھاکا ، جھمکا] :۔ نی جھمکتے
دیندی نتھ (ل گ)

جھمّن (جھمبن) : مص. چھڑی سے پیٹنا ،
گرد نکالنا ، پھل گرانا ■ جھمنی نال
کُٹن ، گھٹا جھاڑن ، پھل لاھن

جھمّنی : آ. کپاس وغیرہ جھاڑنے کی
خمدار لکڑی ■ جھمبنی ، سوٹی

جِھمّنی : پلک ■ پپنی (اکھ دی)

جِھمّی : سرخ و مرصع دوپٹا ■ وہٹی
دی رتی چنی

جُھن : ث. معمولی مشابہت ■ کجھ ،
مہاندرا ، شکل

جھناں: نا. چناب ■ پنجاب دا اک مشہور
دریا

جھنجھنات : ذ. جھنجھناہٹ ، سنسناہٹ ■
جھنجھنی ، جھرنات ، جھنات

جھنڈ : ث. نوزائیدہ کے سر کے بال ■
(۲) سردے جاندرو وال : [۔ لاہ] ۔
(۲) کیل کا سر جو ہتھوڑی سے بٹھایا
جاتا ہے ■ کل/ رہٹ دی ٹوپی ، جھڑی

کٹ کٹ کے بٹھائی جاندی اے

جُھنڈ : ذ. گروہ (۲) جھتا (مکھیاں دا) ۔
(۳) گھرا گھنگٹ ■ گھنڈ ،
جُھنگل ماٹا : [۔ کڈھ]

جھنگ : ذ. جنگل ، ذخیرہ ۔ (۲) بیلا ،
درختاں دا گڑھ ۔ [نکہ. چھنگی] ،
جھاڑیاں :۔ جھنگ بیلے چور وڑیا
(بجھ) ایک پنجاب کا مشہور شہر
جہاں ہیر کا مزار ہے ۔

جُھنگ (جُھنگا) : ذ. مفت ■ گاہک دا انعام
:۔ ہک وہا جیں لون بیا کستوری
جُھنگ چویں (فر)

جِھنگا : جھینگا (مچھی) ←

جِھنگار : ذ. رہٹ کا شور ■
ہرٹ وگن دی واج [مص. جھنگارن]

جھنگڑ: ذ. کانٹوں کا جنگل ■ جھاڑ ، جھل

جُھنگل : ذ. گہرا گھنگٹ ■ جُھنگل ماٹا ،
وڈا گھنڈ : [۔ مار]

جھنگی: چھوٹا جنگل ، ذخیرہ ■ رکھ ، بیلا

جھوپّن : مص. دبوچنا ، کیچ کرنا ■
بوچن ، جھوہن ، جھپن :۔ آتون
ستاں گی مکھانے ، کڑیاں جھوپ
جھوپ کھانے (ل گ)

جھوٹا : نوجوان بھینسا (اڑھائی برس کا)
■ مہا :۔ جھوٹے نو کہ ......
(اکھ) ۔ (ص.) موٹا آدمی ■ جھوٹڑ

جُھوٹا : جھولا ، لطف (پینگھ یا نیند کا)
■ ہوٹنا ، ہلارا ۔ (۲) جھوک ، سواد

جُھوٹن : جھولنا ■ ہوٹے لین = پینگھن
[مت. جُھٹالن]

جھوٹّی : حیہ. نوعمر بھینس ■ بھر جوان
کٹی ۔ (ص.) موٹی

جُھوٹھ : ذ. جھوٹ ■ کوڑ ۔ [ض. سچ]

جَھور ، جَھیر : ث. خارش، سوزش، غصہ ■ کُھرک ، جھوی ، جُھنجھنی ، کِھجھ ، کیچچی

جھورا : حہ. فکر ، اندیشہ ، غم ■ وچار، جُھریوان

جُھورن (جُھرن) : مصہ. حسرت کھانا ، پچھتانا ■ پچھتان ، چت جھورے پان :- ہیر ویکھ جیوں جھوردا مور ہے جی (وا)

جھوک : ث. اونگھ ، نشہ ، مستی کی لہر ■ آنگھلاٹ ، نیندر دا جُھوٹا - (۲) معمولی بستی ■ جُھگی ، وستی ، کُلّیاں ، نکڑا پنڈ (دریا لاگے) - (۳) مویشی خانہ ■ کُرڑھ - (۴) جُھکاؤ ، میلان ■ رُچی ، دھیان

جھوکا : فا. ایندھن جھونکنے والا ■ اگ جھوکن (ڈاہن) والا (مزدور)

جھولا : بڑی جھولی ■ لمکاواں تھیلا

جھولا : مدھم جھونکا ■ مَنھا ہُلا - (۲) لرزہ ■ انگ ماریا جان دا روگ

جَھولا : دُھندلی شکل ، غیر شفاف جھلک، فریبِ نظر ■ جھلکی ، اکّھ دا بُھلیکھا (جھاؤلا) - (۲) دُھندلا ■ گُھسُمسا ، گھہر

جُھولن : مصہ. لہرانا ■ جُھلّن (ہاتھی دا) ، جُھلارن

جَھوَلّن، جھبّلن : مصہ. مائع چیز میں ہاتھ مارنا ، کھنگالنا ■ کُھلھا ہتھ مار کے ہلان ، مکھن کٹھا کرن لئی دُدھ جھبّلن :- مکھن چھاہ توں سجرا جھولدی اے (وا)

جھومری : ذ. ''جھمر'' ناچ کا ماہر رقاص ■ ناچا - ''جُھمر گھتّ''

جھون : مصہ. پیسنا ، چلانا: [چکی -] ■ گیڑن :- سسے مَیں تھکی ، چھڈ چرخی جھو چکّی (اکھ) - (۲) چکر لگانا :- بجلی وانگن کرے لشکارے سِر دے آتوں جھوندی ہو (با)

جھَون (جھَوں جان) : مصہ. کملانا ، پژمردہ ہو جانا ■ کُرمان ، سُکّن لِسّا ہوجان

جھونا : ذ. چھلکوں والے چاول ■ مُونجی، ان چھلے چاول :- کنک ڈِگے کمبخت دی ، جھونا ڈِگے بختاور دا (اکھ)

جُھونا : حذ. جھنجھوڑنا ■ جھجوڑا، ہلونا جھٹکا (پھل جھاڑن لئی)

جُھونگا : خرید پر انعام ■ جُھنگ ، جُھنگا :- مُل بکری آوٹھ جھونگا (اکھ)

جھوُلّن : مصہ. خوب ہلانا، درخت جھنجوڑنا ■ ہُلونن (پھلیا رُکھ)

جھئی : غُصہ ■ کچیچی

جِھیت : ث. درز ، دو طرفہ دراڑ ، جس میں سے کچھ کچھ دکھائی دے سکے ■ دُپاسی درج ، تریڑ (بُوہے دی)

جھیڈ : ث. مزاح ، مخول ■ ٹِیچکر ، بولی ٹھٹھولی ، مشکری

جھیڑا : لڑائی ، جھگڑا مصہ. [جھیڑن]

جِھیک : ث. غٹاغٹ پینا ■ ڈیک، اِکّو ساہے پین دی کار ، [- لا]

جِھیکھ (جِھیک) : صہ. بڑا پتلا (گتنا یا آدمی) ■ لِسّا ، کانے ورگا، دھاگے جہا

جِھینا: صہ. کمزور ■ ماڑا، لِسّا - (۲) غریب

(چ)

چا : ذ. شوق ، چاؤ ■ ریجھ، چاہ، شَونق (لو) :- سانُو کھیڈنے دا چا، نی کھڈاونے دا چا (ل گ)-(۲) کلمۂ تاکید، جیسے: [چا کھنّل ! یا چا لِکھ !] = چا

چابّو : ص. چبانے کے قابل، (ف. چویدنی) ■ چبّن جوگے، ہُورے ہکے (رِستِّے) :- باجرا تاں ساڈا ہو گیا چابّو مُونگی آوندی پھلدی (ل گ)

چاپّڑ : ذ. مِٹی کی ٹِکیا - (۲) پُڑاوے [آوے] یا غلہ دان [بھڑولے] کا ڈھکنا

چاتّر : ص. چتر، چالاک ، عیار ■ چلاک گل بارِتیا

چاٹ ، چاٹک : ث. لپکا ■ چسکا :- چاٹ بِرھوں دی رانجھے نُو زور لگی (مق.) - (۲) طمانچہ ■ چنڈ ، چٹوکا

چاٹی : دودھ دہی بلونے کے لیے/گھڑے جیسی بڑی ہنڈیا ■ دُدّھ / دہیں رِڑکن لئی ہانڈی ورکا تے جھجّر جیڈا کچا بھانڈا :- ہٹیاں چاٹیاں وِچ مدھانیاں نیں (وا)

چارن : مص. چرانا ■ گھاہ کھوانا ، وگ چھیڑن - (۲) بُت-ہو بنانا ■ ٹرکان

چارُو : فا. چرواہا ■ آجڑی ، چھیڑُو

چاڑھا : طغیانی ■ کانگ ، ہڑ - (۲) دھاوا ■ ہتلا - (۳) چڑھائی ■ چڑھتل -(فا.) کھجوریں توڑنے والا ■ رُکھیں چڑھن والا (مزدور) :- یار اساڈا کھجییں دا چاڑھا (ل گ)

چاڑھن : مت. چڑھانا ، [لا. چڑھن]

چاک ، چراک : ذ. ریوڑ چرانے والا ، خدمتگار ■ چاکر ، چارُو، واگی -(۲) رانجھا :- نشر وِچ جہان دے گل ہوئی ، ہیر دوستی چاک دے نال ہوئی (وا)

چاکلی : مِٹی سمیت نکالا ہوا پودا ، چاکی ■ کاچی (بُوٹے دی) ←

چاکی : بڑی ٹِکیا ■ ٹکی (صابن دی) ، کاچی :- ہتھ ہتھ ہٹی دھوواں چاکی لے گیا کاں (ل گ) - (ذ.) تیلی، کوھلُو والا :- چاکی داند ونجایا ، ول ول گولے کِلا" (اکھ)

چالا : حذ. طریق ، چلن، پالیسی ■ ڈھنگ ڈھب ، ٹورا - واری = مِیہنی

چالُو : ص. جاری ، رائج ■ رواں ، چلدا پرچلت - (۲) راہی ، مسافر ■ چلن والا ، پاندھی :- انّھا مُہری لایا قافلے دے ، لُٹوایا مُسو ساتھ دے چالُوآں نُو (وا)

چالی : چالیس = ۴۰ - (۲) عادت ، چال ■ ٹور:- جُیوں بازاں دی چالی ہو(با)

چالیا (چاھلیا) : ذ. چہلم ■ چلیسواں - (ص.) چالباز ■ چھلیا ، چلاک

چام چِٹھ : ث. چمگادڑ ■ چم چڑک

چاملن ، چامبلن : مص. مچلنا ، بے ادب / گستاخ ہونا ■ چِنخے (چھپے) چڑھن، مچھرن ، {حم. چامل ، چاملی = شوخی ،گستاخی}

چان : ذ. نیل کنٹھ (پرندہ) ■ للارن

چان / چاون : مص. اٹھانا ■ چُکن

چانگ ، چانگر ، چانگھ : ث. تیز چیخ ■ چیانک ، چیک :۔ اِک سُنجیاں بھردیاں دین چانگھاں (وا) ۔/ سُندر رو رو چانگاں مارے ، کوئی نہ میرا دردی (ل گ)

چانن : ذ. تجلّی ، روشنی ، اُجالا ، بینائی ■ نور ، لو ، چاننا ۔ (۲) ایک جِلدی مرض ■ انھیر چانن

چاننا : ص. روشن ■ چانن والا ۔ (ذ.) اجالا ■ چانن ، لو

چاننی : چاندنی ■ چنّیں ، چن دا چانن ۔ (ص.) چاند والی، چاندنی(رات) ■ چانن والی [رات]

چاوڑ : ث. بد مزاجی ، گستاخی ■ خرمستی :۔ نال چاوڑاں کرن فضول حرکت (وا) ۔ (۲) ناز و ادا ■ نخرہ، :۔ کریں چاوڑاں چکھراں نال مستی (وا)

چاھوان ، چاوان : فا. ص. آرزومند ، خواہش مند ■ لوڑوند ، لَڑیا

چاھیدا : ح. ص. چاہیے ، ضروری ■ لوڑیدا لُڑیندا

چائی : پنجے کا ناخن (ضرب) ■ نوھندر (بلونگڑے دی)

چائیں چائیں : متف. بصد شوق و اشتیاق ■ رِیجھاں / چاواں نال

چِب : ذ. ٹیڑھا پن ، اُبھر پچک جانا (دھات/برتن کا) ■ وِنگ ، دندے

چِبّا : ص. اُبھرا پچکا ٹیڑھا میڑھا ■ چبیاں والا، وِنگا ٹیڈھا ۔(۲) کج ہا ■ ٹِھبّا

[ث. چِبّی]:۔ بوتھی چِبّی مرن ویلے ہووے ہا سوال کرن ویلے (اکھ) ۔/ آکھ کوا رِیے ! سانگ کیوں لاھونی ایں، چِبّے ہونٹھ کیوں ہی بناؤنی ایں ؟ (وا)

چباکھی : اُلو کی ایک قسم ■ کھکھوٹا ۔ بل بتوڑی ←

چباؤ : ص. چبانے کے قابل ■ چبّن جوگ ، چابو ۔ (ذ.) چبن دی چیز، خوراک ، چبینا

چِبڑ : ص. اُبھرا پچکا، بد شکل ، بد وضع ■ چِبّاں والا کوجھا (کوجھی)، بھیڑ موھا ، (ذ) چِبھڑ ، جنگلی خربوز

چبل : ص. احمق ، کمینہ ■ چَول

چبّن : مت. [لا. چبین] . چبانا ■ سخت شے چِتھن ، مُڑکن ۔ [حہ. چاب] :۔ چوپے گنے چبے سِٹے، راکھی کھیت دی کردی (ل گ)

چُبولا : چھچھا ■ بلارا ، رَولا ، کھپ

چِبھڑ : ذ. جنگلی خربوزہ ■ چِبڑ

چُبھک : ث. چبھن ، ٹیس ، کسک ■ چُبھویں پیڑ، رڑک (اکھ دی)

چُبھن : مع. چُبھنا ■ پڑُن،[مت. چوبھن]

چُبھولا : آنکھ کا درد ، چوٹ ۔ (۲) چِتّا

چُبھی : حہ. غوطہ ■ ٹُبھی :۔ مارن چُبھیاں ، کڈھن موتی ... (با)

چُپ : ث. خموشی ۔ (ص.) خموش

چُپ چان ، چانگ : ث. خاموشی ، اداسی ، چُپ گڑپ ، [ض. رَولا] :۔

وچ سیالاں دے چُپ چانگ ہوئی
اتے خوشی ہو بھردے نیں سبھ
کھیڑے (وا)

چُپّ چپاتی : ص. چُپ چاپ ، خاموش ■ گُم چُپ :۔ اِک ہسدیاں کھیڈدیاں کاوندیاں نیں ، اِک بیٹھیاں چُپ چپاتیاں نیں (وا)

چِپّ : ث. تاؤ ■ غصہ ۔ (۲) چپچپاہٹ (گرمی کی) ■ لیس ۰ چِپ چِپ

چپّا : چار انگلی یا اتنی مقدار■ ۴ انگلاں (چوڑا) ۔چپے چپے تلا (ل گ)۔(۲) $\frac{1}{4}$ حصہ ۔ (۳) ایک چوتھائی (روٹی) [کھتی = $\frac{1}{4}$]

چُپاک : ذ. چوسے ہوئے گنے کے چھلکے■ پھوک ۔ (فا.) بہت چُوسنے والا ■ چُوسن / چُوپن والا ، چُساک

چُپٹ : متف. اچانک ■ فٹ، تڑکٹ ۔(۲) کُھلا ■ اُکا کُھلّھا ، چوڑ چُپٹ

چِپچپا : ص. لیسدار ■ گلِجّیا ہویا ، لیسلا جھا

چپّن: ذ. ھنڈیا کا ڈھکنا،سرپوش ■ وڈّی چُھوھنی ، ہانڈی لئی مِٹّی دا ڈھکّن

چپّنی : نک. مٹکے کا ڈھکنا ■ نِکا جِھا چپّن ، چُھونی ۔ (۲) ایک ترکاری ، گول / گِھیا چپّنی ۔ (۳) گُھٹنے کے جوڑ کی ھڈی ■ چُھونی

چپّو لیا : فا. مانجھی ، ملاح ■ چپّو چلان والا ، مُہانا

چُپھال : متف. ص. چاروں شانے چِت ■ آتانا ، نِتسل ۔ (۲) چوترس

چِپّی : کشکول ■

کچکول ، سادھواں دا مشہور پیالا

چِتّ : ذ. دِل ، دھیان ، یاد ، خیال ■ جی ، چیتا :۔ نویں نویں مِت نی مُہرانے کِھدے چت نی (اکھ)

چتّا : چیتا ■ چِترا ۔ (۲) چِترا مِترا

چِتارن ، چتان : مص. یاد/دھیان کرنا ۔ (۲) یاد دہانی کرانا ■ چیتے لیان : آہ مت شرم کری اج میتھیں جان اعمال چتارے (غ ر) ۔ (۳) وِرد / ذکر کرنا ■ جاپ کرن :۔ مُوہوں ربّ ہی ربّ چتار دا آئے (محم)

چتر : ص. چالاک ، باتونی ■ چاتر، لُترا:۔ نالے چور نالے چتر (اکھ)

چِترا ، چِتّا : ص. چتکبرا ■ چِترا مِترا ، چِینا ، چِتّمِتالا ۔ (۲) چیتا ■ مشہور ہاڑو جانور ↑

چترائی : دانائی ، چالاکی :۔ بھُوں چترائی سِتجھ دا گھاٹا (اکھ) ۔ (۲) شوخی انکھیلی ■ چلاکی :۔ ساون کرے چترائیاں بھادوں جھڑیاں لائیاں (اکھ)

چِترن ، چِتّن : مص. تصویر (منظر) کھینچنا ■ کھوتر کھوتر کے رنگ بھرن ، {فا. چِتیرا = بُت تراش}

چِتّھن : مت. چبانا (غذا) ■ چبّن :۔ چِتّھ کھائے سِجھ الائے خطا نہ کھائے (اکھ) ، [لا. چتھین]

چٹّ : ذ. مِٹا یا بِگڑا ہوا لفظ ، دھبا ■ پُونجھا

چِٹّا : ص. سفید ■ بگا ،گورا ۔ (۲) آنکھ کا پھولا ■ ڈیلے آتے آ جان والی جِھلّی ، اِک بیج ۔(۳) سفیدی ■ چِٹّن

چٹاک : ذ. سفید سا نشان ■ چٹا داغ

چٹاکا : طمانچہ ، تھپڑ ■ چنڈ - (۲) چام کا ٹکڑا ■ چم دی چیپڑ ، چٹوکا - (۳) زخم (۴) چٹاخا ■ کڑاکا

چٹھڈھو : ث. چٹیل جگہ ■ رڑا میدان ، پٹی روڑ

چٹکا : سفید نشان ■ چٹاک - (۲) دھوپ کا چھننا ■ چھاں وچلا "چور" (دھپ دا نشان)

چٹکپڑیا : ص. سفید پوش ■ چٹے کپڑے پان والا ، بھلا مانس ، بیبا

چٹکنی : آ. چٹخنی ■ بوہا بند کرن لئی کلی / کنڈی

چٹکی : چٹکی ■ دوند آنگلاں دا رگڑ کھان کرکے تیجی انگل نال ٹکران آتے خلا دی واج ۔ (۲) پل - (۳) آٹے وغیرہ کی قلیل مقدار ■ چوہنڈی

چٹن : مص. چاٹنا ، کھانا ■ لکٹن (کتے دا) جیبھ نال کھان :- کتا راج بہالیا چکی چٹن جا (اکھ) - (۲) چٹم کرنا ■ کھا چٹ جان :- مگر لگ کے دوتی نو چٹ ستاں (وا)

چٹن : مص. نشانے پر مارنا ■ پھنڈن

چٹو، چٹھو : ذ.آ. ہاون ■ آکھلی (لکڑ دی)، چٹو- (۲) بھنور کا مرکز ■ گھمن گھیر دا ڈونگھ

چٹورا : ص. حریص ■ لالچی، چسکے خورا ، سواداں پٹا ، "ملائی کھا" کھاؤ ، چٹو

چٹورا . آ. بڑی چاٹی ■ دُدّھ رڑکن لئی کچا بھانڈا :- تن چٹورا ، من مدھانی ... (با)

چٹوکا : ہلکی چپت ■ مٹھی چیپڑ ، چٹاکا

چٹی : جرمانہ ، تاوان ■ ڈن :- چٹی پئی مہر ے ، مہر گھتی شہر ے (اکھ)

چٹیں : ث. سفیدی ■ بگتوں، چٹیائی، چٹپن

چٹھ : ث. نئی عمارت کی رسم افتتاح اور کھانا ■ نویں آساری دی مہورت/ کٹھ تے کھانا ، [- کر] - (۲) بری ■ بدکارنی - (۳) کنجوس (جی) :- ڈبتی پرے دے نال دی چٹھ ہے نی (وا)

چٹھی : رگڑ سے اتری ہوئی کھال ■ چٹھ ، ماس - (۲) خط :- کاغذاں دا رُک آ گیا چٹھی اک نہ درد دی آئی (ل گ)

چج : ذ. دانائی ، عقل ، شعور ، سلیقہ ، طریق ■ سمجھ ، ڈھب ، گن ، [- آ] - (۲) چنگی حالت

چج : ذ. چندھا پن، تنگ چشمی ■ اکھاں دی کمزوری ، چنھ

چچا : ص. چندھا سا ، تنگ چشم ■ چینڈل - چنھا جہا ، مہین اکھا

چچر : ذ. جھگڑا ■ فساد ، پواڑا - (۲) نخرہ ، ادا - اچنبا :- وے تیں کیہے چچر چائے ؟ (ل گ)

چچڑ : ذ. چچڑی ■ چم چچڑ ، اک کیڑا- (۲) قسم آتشبازی ■ تڑ تڑ چلن والی مشہور استبازی

ِچھلان : مص. مینا کا ، چہچہانا ■ چُوہکن ، بولن (شارک دا) :ـ جدوں لالڑیاں آن ِچھلانیاں نی (وا)

ِچِخا : ث. آگ ■ اگّ :ـ ِچنتا ِچخا برابر (اکھ) ـ (۲) ارتھی

ِچدّا : ریٹھے کی گٹھلی ، لکڑی کی گولی ■ کالچا ، ِریٹھا

چُدھرانی: ث. چودھرائن،پردھان عورت ■ ماُوآنی [ذ. چوھدری / چودھری] :ـ گلّ ہوئی پُرانی ، بُکتل مار بہی چُدھرانی (اکھ)

چُر : ث. تاریک گوشہ ■ چُرھ ، کُھونجا ، نُکرّ ـ (ذ.) زمین دوز چُولھا ■ کُھتّا ، کُجتھا چُلھا

ِچر : ذ. دیر ، عرصہ ، مدت ،[ص. ِچراکا]

چُرال : ذ. ایک گھاس ■ گھاہ دی قسم

چَراند : ث. چراگہ ■ جُوہ :ـ چراند چرے نہ چرے، ِترنی بھرے (اکھ)

چربکُھرا : ص. موٹا ■ چربیلا (ڈنگر)

چرخ : ذ. ایک شکاری جانور ■ لگڑ بگڑ، اِک مشہور پاڑُو جانور

:ـ نہیں کھیڈنے چرخ تے باز میاں(وا)

چرخڑا : نک. چرخہ :ـ پچھے چرخڑا رُلے ہے سڑن جوگا (ل گ)

چرخی (چرکھی): نک. چرخہ ■ ِنکا جہاچرخا۔ (۲) بھونی ■ چرخری (کُھوہ دی)، بھونی

ِچرک : ث. دیر ■ اوبر ، ِچر

ِچرکا : ص. (Late) ، بدیر ■ ِچر لا کے آون والا ، پچھیتا

چرکن : مص. چر چر بولنا(کمزور چارپائی کا) ■ منجے دا ِچیکن ـ (۲) بکنا :ـ وانگ ویسوا دے ہنی چرکدی اے (وا)

چرَکُو : ص. خُوب چرنے والا (مویشی) ■ چرکا ، چرنا ، (ص.) کھاُو (ڈنگر)

چرگھل : ذ. گہرا گھاؤ ، زخم ، جلنے یا گھائل ہونے پر نظر آنے والا سفید سفید گوشت ■ پھٹّ دی چربی [ـ نکل]

ِچرلان : مص. چیخ چیخ کر رونا ، ِچلّانا■ کُرلان، ِچیکن [حذ. ِچرلاٹ]

چرن : مص. کھانا۔(۲) تیل کا پھیلنا۔(۳) کسک پیدا کرنا ■ پانی لگن ـ (ذ.) قدم ■ پَیر

چرنا : ذ. آ. ظ. آخور ■ کُھرلی

چرنی : ص. خوش خور■رج کے کھان والی:ـ چرنی گھوڑی من چر جوئے ِکھڑے بختاور دے ہوئے (اکھ)۔ (آ.) کُھرلی

چروال : ذ. چرواھا ■ چاُرو ، آجڑی

چروالگی ، چروائی : شبانی ■ بکڑوانی چھیڑُو دا کمّ / پیشہ

چرُوٹل: ذ. ایک گھاس ■ اِک گھاہ دا ناں

چروکّا ، چروکنا : ص. مُدت کا ، دیرینہ ■ واریاں دا[ث.چروکی]: اِہ چروکی اگّ ِدلاں دی مار مچھائیں ساری (غ ر)

چرھی : جوار کا چارہ، قسم باجرہ ▫ اِک اناج، باجری :— وِچ بیج دے چرھیاں (ل گ)

چرِیتا : چرائتا، نئے نہاوندی ▫ اِک رتّ نکھار کوڑی بُوٹی

چِریں وُچھنا : ص. مدت کا بچھڑا ہؤا ▫ چروکنا وِچھڑیا :— بھلا ویکھ ہاں چریں وچھنیاں نُو کدوں رب سچا گھریں آوندا اے (وا)

چَڑ : ث. شاخِ ناخن ▫ نونہ دی جڑھ

چِڑ : ث. کُڑھن، آزردگی ▫ چھیڑ کھجھ، چیڑ

چِڑا (چڑوا) : کنجشک، چِڑا [ث. چڑی] : کوٹھے اُتے چڑوا، چِیں چِیں کردا (ل گ)

چِڑان : مص. چِڑن کھِجان۔

چُڑاند، چُڑتن : ث. (width) چوڑائی، وسعت ▫ چوڑا پاسا، بر

چِڑ گُھگ : ص. دوگلا ▫ دُنسلا، بےذات بےنسلا = چِڑ گھگا دوغلا

چڑکن : مص. پھوڑے کا ٹیس مارنا ▫ چِرن، رڑکن، ڈول پین

چِڑن : مص. تندخو ہونا ▫ چِڑ یا گرمی کھان، [مت. چیڑن]

چِڑنگ : ث. چنگاری ▫ چننگ، چنگیاڑی

چِڑونگا، چِڑونگڑا : چڑیا کا بچہ ▫ آڈار بوٹ (چِڑی دا)

چڑھ، چڑھتل : ث. ترقی، عروج، غرور، ▫ چڑھت، وادھا، جِت، وڈِت۔

چڑھدا : ظ. مشرق، پورب، سِجھ اُبھار :— چڑھدیوں آئی بدلی لہندیوں ساون مینہ (ل گ) - (ص.) اُبھرتا :— چڑھدا نہیں تپیا تے لہندا کے تپسی؟ (ل گ)

چڑھنڈڑا : ص. اعلیٰ، برتر ▫ چڑھواں، ودھیا :— سبھے اِک تھیں اِک چڑھنڈڑے نی (وا)

چِڑی : مشہور پنچھی، کوئی نِکا پکھی، کھمبھو [ذ. چِڑا] - (۲) بالوں کا انداز ▫ وال واہن/بنان دا ڈھنگ [— کڈھ]

چِڑیاہن : ث. چمڑا جلنے کی بدبو، تیل کی بدبو ▫ چمیاھن، تُوس، سڑیاھن۔

چس : ث. کاٹ، تیزی - (۲) حُسن ▫ سُہپن (۳) لطف ▫ سواد

چُساک : فا. بہت چُوسنے والا ▫ چُپاک

چسک : ث. کسک، ٹیس ▫ چُبھک، چِیس، رڑک، چوبھ

چسکا : چاٹ، مزہ، لپکا ▫ سواد

چسکن : مص. چُبھنا، رڑکنا ▫ ٹِیساں مارن

چغل : ث. جھوٹا کھانا ▫ جُوٹھ - چھاڈ۔ {مص. چغلن = جُٹھارن}

چُغل : ذ. غماز، چُغلخور ▫ لُوتی لاوڑا :— چُغل مارے چُغلی (اکھ)

چُفیرا : ظ. چوگردہ ▫ چُپاسا، آلا دوالا [متف. چُفیرے]

چَک : ذ. کمہار کا چاک - (۲) کنوئیں کا گول فریم ← ■ پہیا :۔ مُنفنا ہو گیا بارا کُھوہ دے

چک وانگُو (ل گ) - (۲) دانتوں کی کاٹ ■ دندی - [– وڈھ ، مار] (۳) گاؤں کی متعلقہ زمین ■ پنڈ دا گھیر :۔ چکّوں نکلی چوڑھیاں جوگی (اکھ) - (۴) چکر ■ کُنڈل :۔ زُلف ناگ وانگُو چک گھت بیٹھی (وا)

چُک : ث. کمر کا بل ■ (اِک روگ) لکّ دی کڑّل - (۲) شہ ، اِشتعال ، اکساوٹ ■ آلارا ، چُکنا (ث.)

چکاّ : اینٹوں کا چوکور ڈھیر ■ چٹّھا - (۲) گاڑھا دہی ■ گاڑھ پُھٹّی ، دہیں دا چکا - (۳) پہیا ■ چک

چُکاٹھ : ث. چوکھٹا ، فریم ■ چُگاٹھ

چکارا : ہرنوٹا ، غزال ، ہرن دی قسم - (۲) اک ساز - (۳) چیخ شور ■ کُکارا

چکچالی : ص. مکارہ ، فسادن ، بدکار ، چکر باز ■ چنڈال ، چلاکو

چکچُور : ص. چُور چُور ، چکنا چُور - (ذ.) چکی میں رہ جانے والا آٹا ■ چکی دا چُور ، رہند کُھوہند

چکچُوہندر : ث. چھچھُوندر ■ چکُوہندر

چکّر : ذ. گردش ، فریب ■ گیڑ ، ول ، چھل

چِکّر : ح. تک ■ چر ، تیک ، تکر

چکربل : ص. آوارہ ■ پھرونتل ، پھرتو

چِکڑ : ذ. کیچڑ ■ گرا ، مِٹی وچ پانی رلن نال بنن والی تلکن ■ (۲) دلدل ■ کھوبھا

چکڑی : اِک رُکھ - (۲) چکّی :۔ سس پساوے چکڑیاں (ل گ)

چِکڑی : کہگل ■ پھسکا ، مِٹی دی گھانی - (۲) شمشاد

چکّل : ث. رہٹ کا پہیا - (۲) لاٹو

چکلا : روٹی چوڑی کرنے کی گول لکڑی / سل - (ص.) چاند کی طرح گول ■ چکٹورگا :۔ چنّ جہا چکلا ، پان جہا پتلا (بُجھ)

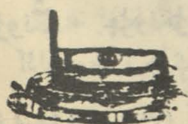
چکلی : رہٹ کا پہیا [ض. ڈھول] ■ ہرٹ دا دندیاں والا چکا جھنُو کتّا ڈکدا اے - (۳) کپڑے دی قسم

چُکّن : مص. اٹھانا ■ چان :۔ کھا موئے یا چُکّ موئے (اکھ) - (۲) آکسانا ■ چُک دین

چُکنّا : ص. چوکنا ، چوکس ■ سُجاگ ، سچیت ، ہُشیار

چکوا : سرخاب ■ اِک سُلکھنا پنچھی - [ث. چکوی]

چکوڑی : نک. چکی ، آسیا ■ ہتھ چکی :- جے تُر چلّیوں وے ، میں چکوڑی جھونی آں

سس پساوے چکوڑیاں (ل گ)

چکُوھندر : ث.
چھچُھوندر ■ چوہے دی قِسم ، وڈّی گھیس ←
(۲) قِسم آتشبازی ■ اِک استبازی

چکّی : آسیا ■ گھراٹ، خراس:— چھڈ چکی چرخا جھو (اکھ) ۔

(۲) دُنبے کی دُم ■
دُنبے دی بھاری چکلی پُوچھ

چکِیرھا ، چکّی راھا : ہُد ہُد ■ مشہور سُہنا پنچھی ۔ (۲) چکی کا پاٹ تیز کرنے والا ■ چکیاں راہن والا :— میلے وچ چکیراہے دی کون سُندا اے ؟ (اکھ)

چکّیھانی : ظ. چکی پِیسنے کی جگہ ■ چکیاں دی تھاں

چکّھا : کنُڑ بنانے والے کا روزینہ ■ کوڑی دی دِہاڑی ۔ (۲) چکھنے کی چِیز ■ چکھن دی شے ، ونگی

چکّھی : طُعمہ ، خوراکی ■ سواد ، چسکا ، چاٹ ، [— لا]

چُگالی : جگالی ■ آگالی

چُگان : مص. کھلانا ، چرانا ، [لا. چُگن]

چگن (چگّھن) : گنوانا (گل —) ■ چغلن ، پئیں پئوں کرن

چُگن : پرندے کا چُگنا ■ چُنن :— آؤ نی سہیلیو کپاہ چُگن چلیے (ل گ)

چُگواں ص. مُنتخب ۔ چیدہ ■ چونواں :— کِہا چُگواں ٹھگ جہان دا اے (وا)

چُگیر : ث. چوہے کے بِل کی مٹی ■ رُڈ دی مِٹی ، کیر

چکّھرا : (ص.) گٹھیلا ، چوڑا چکلا [ث. چکّھری] ■ پلیا ہویا:— مدّھریاں تے چکھریاں متھے جھناں دے وٹ (اکھ)

چلانا : کُوچ ، [— کر ۔ ض. آتارا]

چلائی : چولائی ■ مشہور ساگ

چلاواں (چلاؤ) : ص. عارضی ■ کم چلاؤ

چلتر : ذ. فریب، مکر زن ■ رنّاں دے مکر

چِلکن : مص. چِلکن جسم کا چمکنا ■ (چلک مارن) ، اجلا ہون ، سُتھرا ہون ، [حم. چلکرا]

چلّن : مص. چلنا ۔ (۲) کیڑے پڑنا ■ سُنڈی پین :— وگی ہُرے دی وا تے کچرے چل گئے ، میت نہ رہیا کوئی تے ویلے چھل گئے (اکھ)

چلُونے: جذ. پیٹ کے ننھے ننھے کیڑے، کدو دانے ■ چمُونے

چِلُونگڑا : نک. چڑیا کا بچہ ■ چڑونگا ، بوٹ

چُلّھ : ث. [وڈا چُلّھا] ، دیگدان ، چُولھا :— اگّ دا اڈا :— چُلھ پچھے پردیس (اکھ)

چلھا : چوبچہ ■ پکا آولُو (کھوہ دا) :— چلھے چ پانی ایوں گرے جیوں بہمن تھالی کھیر (ل گ)

چُلی : چُلو ■ لپّ (پانی دی) :— چُلی رِجھّن چول کنُڑے (اکھ)

چم : ذ. چمڑا - کھال ◘ کھل ، ماس :-
ساڈے چم دیاں جتیاں کرے کوئی
(وا) :- تیرا چم نہ کسے دے کم آوے
پسوآں دے ہڈ وکدے (ل گ)

چم چڑک ، چمگدڑ : ث.
چمگادڑ ◘ چام
چٹھ :- چم چڑک
دے لئی سجھ لکان (مم)

چمبا : چنبیلی ◘ اک پھل ، رویل :- نالے
چمبا تے گلاب (ل گ) - (۲) درخت پر
بیٹھی چڑیوں کا ٹولا اورکھنی چوں
چوں ◘ چڑیاں دا جھنڈ/جھم :- ساڈا
چڑیاں دا چمبا وے بابلا اساں اڈ ہے
جانا (ل گ)

چمبا : گڑ بنانے کا بھٹا ◘ گڑ دی بھٹی

چمبا کلی ، چمپا کلی : گلے کا زیور ◘
کل دا ہار

چمڑن ، چمبڑن : مص. چمٹنا ، لپٹنا ،
[مت. چموڑن]

چمرکتھ : ص. نازک بدن ◘ ہڈ رکتھ ،
ماڑکو، سوہل جی - (۲) چام کا جامہ
◘ چم دا انگرکھا

چمرنگ : فا ذ دباغ ◘ چمڑا رنگن والا

چمکارن : مص. جانور کو پچکارنا ◘ پچ
پچ کرن

چمن : مص. چومنا ، بوسہ دینا

چموٹا : پیٹ کا کیڑا ◘ چلونا

چمیلی : چنبیلی ، یاسمین ◘ رویل پھل

چن (چند) : ذ چاند :- چنا وے !
تیری چاننی (ل گ) -/ چڑھ چنا
وے توں کر رشنائیاں ... (با)

چنا : حد ◘ چنا دیوار (رہٹ کی)
◘ کھوہ دی کانجن ٹکا رکھن دا تھم :-
بیٹڑی چنے دے آہلے آہلے کیوں
کھڑی ؟ (ل گ)

چنانٹھی : چوب صندل ◘ چنن دی
لکڑی :- اِل چنانٹھی ہاڑی ، جیٹھ
دے ناؤں چاڑھی (اکھ)

چنت ، چنائی ، چنتی : انتخاب ◘ چون

چنتا : فکر ، کھٹکا ◘ سوچ وچار، جھورا :-
چنتا چخا برابر (اکھ)

چنجھ : ث. چونچ - نوک (پنچھی دے
مونہ دی) :- مونہ ہلتے چنجھ نروئی
میرا وید حکیم نہ کوئی (اکھ) - (۲)
نکر (سرے دی)

چنچر : ص. چنچل ◘ کھیکھن ہاری

چنچل ہاری : چنچل، شوخ شنگ ، نہایت
چالاک ◘ چاتر :- ناریاں چنچل
ہاریاں چنچل کم کرن (ل گ)

چند : ذ. چاند = (چن) :- چند چھٹا
پروارون (مق.) - (۲) سر کا زیور -
(نک. چندوڑی) :- کدے چند تے بند
منا ! پھندا سئیں -/ نیلا گھوڑا
ویچکے بنا دیاں بھیناں نو چند
(ل گ)

چندرا : ص. بد نصیب ، کنجوس ، منحوس
:- چندرا گوانڈھ نہ ہووے، لائی لگ
نہ ہووے گھر والا (اکھ) ◘ شوم نہش
:- ایس دیس دا چندرا ہانی چندری
جھی اِہ تھاں (ل گ) - (۲) ہاتھ کا
پھوڑا ◘ انگل دا پھوڑا ، چندری

چُندھک : ث. ایڑ ، چُبھتی بات ، طنز ▪ چُنھنا ، چُنّھک ، چوبھ [ــ لا]

چنڈ : ت تھپڑ ▪ چپیڑ ۔ (۲) تیشے یا کُھرپے کا پھل ▪ رمبے / تیسے دا پھل ۔ (۳) تیزی ▪ تکھیائی

چُنڈ : ث. زاویہ ، کونہ ▪ نُکر (گھر کھیت دا)

چنڈال : ص. کمینہ، گھٹیا ، چالاک :ــ ہیر آکھدی میرا چنڈال چاچا ہتّھیں لاؤندا پیریں بُجھاؤندا اے ۔ (وا)

چنڈن : مص. تیز کرنا ، خُوب مارنا ، سکھانا ▪ عقل و دھیان تکھیاں مُنڈا تے رمبا چنڈیا چنگا

چُنڈن : مص. نشانے پر مارنا ▪ پھنڈن ، چُتّن

چنڈور : ذ. چنڈُول ▪ اِک پنچھی

چنڈی : سخت چھالا ، بھوری ، اٹن

چِنکن : مص. چیخ کر بولنا ، باریک اور تیز بولنا ▪ تِکّھا بولن ۔ {حذ. چنکاٹ = تیز چیخ}

چُنگ : ث. ٹکڑا ۔ نمونہ ۔ کُنجھ حصّہ/ بھاڑا

چِنگ ، چِننگ : ث. چنگاڑی ، شرارہ ▪ چنگیاڑی:ــ کُتّی نو چنگ لگی تُھنے تھیں ڈرے ۔ (اکھ)

چنگا : ص. بھلا ، اچھا [ص. مندا ث. چنگی] :ــ چنگا نہیں جے سردا ، مندا وی نہ کر (اکھ)

چنگڑ : ذ. ایک خانہ بدوش قوم ▪ [ث. چنگڑی ، چنگڑنی] ۔ (ص.) چنگا

چِنگڑبوٹ : ذ. چینگا بوٹی ننھے مُنے بچے {چینگڑ ــ] ▪ بچ کچ

چُنگی : چھلانگ ، چوکڑی ▪ چھال

چنگیاڑی :چنگاری ▪ چِننگ ، چِڑنگی

چنگیر : ث. ٹوکری ۔ (پھول / روٹی رکھنے کی) ▪ چھابا، پھلّاں بھری چنگیں

چُنگھن : مص. چُوسنا (تھن) چچوڑنا ▪ تھن توں پِین

چنّن : ذ. چندن ، صندل :ــ اوس چنّن رُکھ دا سایہ وے (ل گ) سد ترخان دا بیٹڑا چنّن رُکھ چِرایا (ل گ)

چنّن ہار: ذ. چندن ہار▪ گل دا ودھیا ہار

چُنن : مص. چُننا ، شِکن ڈالنا ▪ چون (چُنُت) پان

چُنّھا : ص. اخفش چُندھا چُوندھلا ، خِیرہ چشم ▪ نوٹیاں اکھاں والا ، چُچا ، بے پلکا ، چیّنڈل

چُنّھک : ث. طعنہ ، طنز ، چُندھک

چُنّھن : مص. چبھونا ۔ طعنے دینا ، چوبھن ، چوبھک چُنھنا لان [حمص. چُنھنا ٹِھکر ٹوک ٹکور]

چُنّی : چُنری ، چنریا ▪ رنگلا دُپٹّا/ نکا دوپٹّا

چنیّن : ث. چاندنی ▪ چن دی چانی

چو: ذ. جلی ہوئی لکڑی کا و بقیہ حصہ بلدی لکڑ ۔ [نک. کدھتی/ بھولنی]

چوا : ذ. ناز و نخرہ - (چا چوا) :گھر آپنے چا چوا کرکے آکھ ناگنی وانگ کیوں مُٹھو کنی ایں (وا)

چوآ : ذ. قطرہ ، بُوند :— چوآ چوآ پیالا بھردا اے (اکھ)

چواتّی ، چواتڑی : شرارہ (چنگ) - (۲) جلتی ہوئی پتلی لکڑی ■ ِنکا چو :— سڑ گئی ہے جان ہدایت اللہ کہی عشق چواتڑی لایا نیں (ہد)

چواڑا : سلائی جلی لکڑی ■ چو ، بلدے ِسرے والی لکڑی ، چواڑی :— ِملن دوزخوں تا چواڑیاں نی (وا)

چوانّی : چونّی ■ پولی ۱/۴ دھیلی ، پولا

چوبّر : صف. فربہ ■ چربیلا، پیٹو ، لالچی

چوبھ ، چوبھک: ث. خلش، نیش زنی، کچوکا چھید ، طنز ■ ِٹچکر ، چوبھویں گل چُبھنا ، چُبھک :— ِبرہوں چوبھک لاوے (غ ر)

چوبھّا : فا. غوطہ خور ‖ ٹوبھا

چوبّھڑ : ث. سُوئی کی نوک ■ چومھڑ چوبھ ، چونبھڑ

چوبّھن : مص. نوک چبھونا ■ پوڑن ، چوبھ لان

چوپڑن : مص. چُپڑنا ■ گھیو لان :— نالے چوپڑیاں نالے دو دو (اکھ)

چوپّن: مص. چُوسنا :— چُوپے گنے چبّے دانے راکھی کھیت دی کردی (ل گ)

چوپنی : آ. ِنپّل ■ چُوسنی - (۲) بالاں

چوتھی : (Pivot). دروازے کی چُول ، کیلی ؛ جس میں کواڑ پھرتا ہے ■ ِتکھی نوک ، چُول

چوِٹک (چوٹ) : طنز ■ ٹوک ، ِٹچکر

چوٹی ، چورٹی : چور ، چورنی :— چوٹی کُتّی ، جلیبیاں دی راکھی (اکھ)

چوج ، چوچ : ذ. نخرہ ، چوچلا :— سندا چوچ کرندا (اکھ)

چوچا : نک. چُوزہ ■ کُکڑی دا بچہ

چودھرائی، چودھر(چوہدر) :چودھراہٹ، پنچایت کی صدارت ■چوہدرپُنی :— وارث شاہ رنجھیٹڑے ، ِھیر ِپچھے چودھرائیاں سبھ آجاڑیاں نی (وا)

چودھری (چوہدری) : ذ. صدر مجلس ، سر پنچ ■ پینچ

چوور : ذ. بھینس کی دُم کا سفید سرا ■ کالی رنگلی شے ِوچلا چٹاک : [مہندی داچور]

چورا : برادہ ■ چُور بُھور ، گنے دے رس دا نکلیا ہویا بریک بریک/پتلا پتلا پھوک

چورما: چُوری کی ِقسم :— مویاں کُٹّن چُورے جُیوندیاں نال وَیر اِھنیں گلیں سُتھریا کدی نہ ھندی خیر (ستھ)

چوری ، چور : ذ. مورچھل ■ مور دے کھمبھ دا پکھّا ، مورچھڑ ، ٹہل ، خوشامد

چوڑ: ذ. تباہی، جنگ دے چوڑ(شہا)-(۲) خراب،تباہ:— تان میں چوڑ ہوئی میںنو بِٹیا سو (وا)(ث.) نخرو :— وڈی چوڑ

اہنا نوں اِہ ہڈوں (شہا) - (۲) چوڑائی
■ چُڑتن ، [ض. لتم] (ص.) چوڑ چانن ، آوارہ

چُوڑا : ذ. ایک ہاتھ کی بہت سی چوڑیوں کا مجموعہ / سیٹ (پوری کلائی کے لیے) ■ سپ دی لمی ولاویں چُوڑی :- چُوڑے والی دی بانہ چوڑے والی پھوڑدی اے (اکھ) اندر جاواں باہر جاواں لال چُوڑا چھنکدا (ل گ)

چوڑھا : ص. آتھلا ■ گھٹ ڈونگھا ، چھیپرا (کُھوہ) :- دِسن دا چنگا ، پانی دا چوڑھا (اکھ)

چُوڑھا : بھنگی ، خاکروب ■ صفائی کرن والا

چُوڑی : پیچ دا آبھار ← (۲) ونگ

چوڑیا : چوڑیدار پاجامہ

چوکا : کچوکا ، چبھونا ■ چنھنا ، چنگا

چوکڑی، چونکڑی: دھرنا ، آلتی پالتی ■ پتھلا ، وہڑے وچ اِہ چوکڑی مار بیٹھا (وا)

چوکن: بھونکنا ، چلانا ■ ٹونکن :- نی (وا)- (۲) چلانا :- وانگ کُتیاں اساں تے چوکی ایں نی (وا)

چُوکن ، چوہکن: مص. چھچھہانا :- چِڑی چوہکدی نال جاں ٹرے پاندھی پیاں دُدھاں دے وچ مدھانیاں نی (او)

چُوکنا ، چُوکلا ، چُولا : کُولہا :- بھیڈ دا بھجتا چوکنا ، نہ کِسے رونا کِسے کُوکنا (اکھ)

چوکھا : ص. بہت سارا ، تندرُست ، امیر :- دھمتی ویلے مُلا کرے پکار یا رب کوئی چوکھا مال ، جِتھوں آواں داند لدائی (ل گ)

چوکُھر : ذ. چار پایہ ■ ڈنگر چار کُھرا

چوکھنے : چار ٹکڑے ، قربان (۲) وارے، ■ صدقے

چوگ : ث. خوراک ، دانہ ■ چُگن دی چیز :- چوگ نکھٹی نانکا ... (نا)

چوگا : چوگ :- اتھی کُکڑی خشخش دا چوگا (اکھ)

چوگا : چار دانت والا (جانور) ■ چودندا

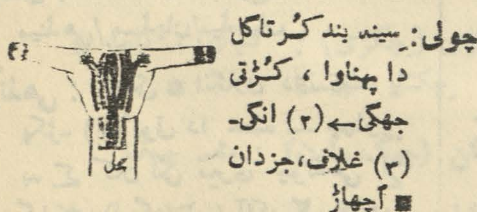
چَوَل : ص. رذیل کمینہ ، بیہودہ ، ■ چبل ، جُوٹھ ، لہنج ، کمینہ

چُول : ث. چُول ، تیکھا سرا (لکڑی کا) بوہے باہی دا سرا

چُولا : کولہا ← (چوکنا ؟

چولی ، چولن : مص. مُنہ مارنا ■ مونہہ چلان - (مونہہ چولن) خوشی تے

چولی: سینہ بند کُرتا کل ■ دا پہناوا ، کُڑتی جھگی ← (۲) انگ- (۳) غلاف، جزدان ■ آچھاڑ

چَولی : ص. ہر طرف کی ، چوطرفہ ■ چُپاسی

چومبھڑ : نیش [سوئی دی چومبھڑ] ■ چوبھ

چومب : ث. خواہش ، شوق :- لگی دی چومب چنگیری اے (ل گ)

چوں : ح. (وچّوں) کا مخفف ▫ اندروں

چون : مص. دوہنا ▫ دھار کڈھن :۔ چونہس مہی ، جائیں دہیں (اکھ) ۔(۲) ٹپکنا ▫ وگنا

چوں : ث. انتخاب ، چنائی ، چناؤ ▫ چنا (۲) شکن، چنت، چنتی ۔(۳) کپاس کا چُنا

چَونترا: چبوترا ، پنچایت کا پنچال ▫ (پرھیا دا تھڑا) :۔ منّیا چونترے تے سردار آھا (وا)

چُونٹن (چونٹ لین) : مص. چوسنا ▫ چوسّن ، چُوہن

چُونڈا : بالوں کا جوڑا ▫ جونڈا ، جُوڑا

چُونڈن : مص. چچوڑنا منہ سے چوس لینا، دانتوں سے توڑ کھانا ▫ (چونڈ لین) کھا لین ، چوس لین

چُونڈے : جمع. لڑکی کے سر کے بال ۔ [ص. چھتّے] پٹے ، چھتے چونڈا چوڑا

چُونڈی : لٹ ، زلف ، [ج. چونڈیاں] مینڈھی/ سہڈیاں/میڈھیاں

چُونڈھی : چٹکی ▫ اُنگلاں دی کاٹ یا پکڑ۔ (۲) پونی دا حصہ :۔ چھاویں بہ کے کتن لگی میری چونڈھی لے گیا کاں (ل گ)۔(۳) آنکھ گلے کی دوا ▫ ''سُچّی چُونڈی''

چَونسا : چار سَو تار عرض کا کپڑا ۔ (۲) رباعی ۔ (۳)آم کی قِسم

چَونک : چوراہا ۔(۲) سر کا زیور :۔ بیٹا چونک گھڑایا ، گھڑا کھٹّے پایا (ل گ) ۔ (۳) بھونک ▫ بھونکنا ▫ بھونک، ٹونک

چَونکا : بڑی چونکی۔ (۲)چولھے کی جگہ ▫ چونترا، چلھاچونکا ، جھلانی دا فرش :۔چونکے بہکے کھا میریا ماھیا وے (ل گ) ۔ (۳) مستطیل شکل ▫ چَورس تھاں جوگی کی نشست/ دائرہ ، عبادت کی جگہ ۔ (۱) سنے جُتّیاں چَونکے وچ آ وڑیوں ساڈا دھرم تے نیم تیں پٹیا ای (وا) ۔ (۲) جوگی لیک گھتّی پھیر وچ چونکے (وا)۔(۳) چونکے پا کے سنکھ وجاوندا ای (وا)

چَونکڑی : دھرنا ، چھار زانو نشست

چُونگھ : ث. گھرا گڑھا ▫ ٹویا ، ڈونگھ (پانی دا)

چونواں : ص. چیدہ [ث. چونویں]

چَونہ : چاروں ▫ چوآں

چونی : ث. کپاس چُگنے والی (مزدور عورت) ▫ کپاہ چُننی ، کپاہ چگن مگروں کپاہ چگن والیاں دی مزدوری

چَوِنی : نگینہ ، چھوٹا موتی

چوھا : چشمہ ▫ سوما

چُوھا : آ. گھرا گڑھا کھودنے کا لمبا کُھرپا ۔ (۲) ناک کی خشک رطوبت ▫ جیجُو

چَوہدری : ذ. مُکھیا ، سُرخیل ، صدر ▫ پردھان ، آگُو

چُوھکن: چھچہانا (چڑیا کا) ▫ چونکن ، چُوں چُوں کرن

چوھلی : ذ. خوش کُن ▫ مخولیا ۔

چُوہنکار : ذ. چھکار، چھچھا ■ چچلاوا:ــ وچ پکھیاں دے چُوہنکار وے (غف)

چُوہے دندی : نوکیلے دندانوں والا ایک زیور ■ پُہنچی دی قسم

چُوہے کنّی : آذان الفار ■ اک بُوٹی

چُوھی : حیہ. چوھیا ، [ذ. چوھا]

چویا (چوا) : ذ. قطرہ ، تُبکا پانی دا

چھیک : ذ. نرم گنّے کی قسم -(۲) دریائی کاہی (کاہ)

چیانکن : مصہ. چیخ چیخ کر رونا ■ گدڑ دا رون ، چانگرن

چیپُو : ذ. ایک کالا پہاڑی پرندہ - (۲) جوڑ ، ٹکڑی

چیتّا : حافظہ ، یاد داشت ، یاددہانی ■ چت دھیان

چیٹ ، چٹیک : ث. چاٹ (ــلا) :ــ عشق دی چاٹ انو کھڑی اے (محم)

چیج وُٹی : بیر بُوٹی ■ اک کیڑا

چیچی (چیہچی) : چُھنگلی ■ ہتھ دی چھٹیری انگلی

چیر : ذ. زخم ■ پھٹ ، کٹ -(۲) مانگ ■ سوندھا ، سواندھا ، چیرمی

چیرا : فصد، نشتر کی کٹ،زخم،اپریشن - (۲) رنگدار (سرخ) پگڑی ، سُوہے چیرے والیا (ل گ)

چیرن : مسٰ. چاک کرنا-(۲) پار کرن :ــ ویر ہووے آپنا ندیاں چیر ملے (ل گ) ، [لا. چرن]

چیری : باندی ، کنیز ■ نوکرانی ، گولی :ــ دل جان تھیں چیری تیری ہاں میں (وا)

چیری : چٹھی،خط :ــ لکھ لکھ چیریاں پیارے نُو بھیجاں (شح) -/ بہ پرچھاویں میں چیری واچنّاں(ل گ)- (۲) پروانہ، سند ، اعمال نامہ:ــ روز حشر دے پیر دے طالباں نُو ہتھ سجڑے ملن ، گیاں چیریاں نی (وا)

چیڑ : ث. چھیڑ ، چڑ ، کُسناں

چیڑن : مصہ. چھیڑنا چھاڑنا ، دق کرنا ، ستانا ■ چھیڑن ، چیڑ دوان

چیس : : ث. ٹیس ■ چُبھک

چیک : ث. چیخ ، کُوک ■ چانگر کُوکر

چیک چھاڑا(جھیاڑا): چیخ پکار،واویلا، شور و غوغا ■ کھپ رولا

چیکڑی (چکڑی) : کھگل ، کیچڑ ■ چکّڑ ، پھسکا

چیکن (چیک مارن) : مصہ. چیخنا

چیکنا : صہ. چکنا ، لیسدار ، چکناہٹ والا ■ تھندا تے نرم [ث. چیکنی]:ــ ہڈی تیری چیکنی ، میں کھدے اگے پاواں (ل گ)

چیگھ : ث. نوک جھوک ■ ٹوک ٹکور ، چیڑ

چیلکی : ذ ث. کمر کا زیور ، تیڑ / لک دا گہنا ، چاندی دیاں زنجیریاں

ِچینا : ذ. ارزن ■ مانند جوار باجرے ورگا مشہور اناج :ـ ِچینا خیر دینا بُرا جو رگیاں نُو (وا) -/ ِچینے دھگڑ کی پکے مُڈھ پرالی (اکھ)

ِچینّا : ص. چتکبرا، ِچترا ِمترا (کبوتر، گھوڑا) :ـ میرے ِپیر دے کبوتر ِچینے، ندیاں توں پار چُگدے (ل گ) -/ ِچینی کُکڑی ِچینے ِپیر (بُجھ)

ِچینگھ : ث. رسی باندھنے کا نشان ■ لاس

ِچیہڑا: ص. تنگدل، مُمسک ■ چندرا، ِچیڑھا جی - (۲) لیسدار ■ لیسلا

ِچیہل، ِچیل : ث. اِل -(۲) ِچیڑ ■ مشہور رُکھ = [ِچیڑھ]

ِچیہلک : ث. کان کا چاند نما زیور ■ ڈنڈی (کواریاں کُڑیاں دا گہنا)

(چھ)

چھابا: آ. توشہ دان ■ سادی چنگیر -(۲) ترازو کا پلڑا :[کسے چھابے پُورا نہ ہون (مح)] -(۳) خوانچہ ■ چھابڑا :ـ بھارا چھابا ِنیوا ہوندا اے (اکھ)

چھابُو . ذ. آ. مُنہ باندھنے کا ِچھینکا ■ ِچھکا

چھاپ : ث. انگشتری، انگوٹھی ■ مُندری :ـ ہتھیں آھدے چھلّے چھاپاں باھیں آھدے چُوڑا (ل گ) -/ ھسّوں گھڑی، گھڑیوں چھاپ، ھُن چھاپوں وی جواب (اکھ)

چھاپا: حذ. مُہر، ٹھپّا - (۲) چھاپ، طباعت ■ چھپائی - (۳) خاردار شاخ (کیکر کی)، جھاڑی ■ ڈھینگری -

(۴) غیر متوقع حملہ ■ لُکواں ہلّا

چھاٹ : ث. ہالی کی چھڑی ■ پرانی

چھاجی : فذ. اناج پھٹکنے والا ■ چھٹن پھٹکن والا، آڈاوا

چھاڈ : ثص. مُطلقد ■ چھُٹڑ، تیاگڑ

چھاڑا : فا. (چاول) چھڑنے والا ■ چھڑن والا

چھال : ث. چھلانگ ■ ٹپوسی، پلاکی

چھاں : ث. چھاؤں، سایہ ■ رُکھ وغیرہ دا پرچھاواں :ـ ِبرچھاں باجھ نہ چھاواں (ل گ)

چھان : ذ. بھوسی ■ پھوک (چھانے ہوئے آٹے دا)، بُورا

چھانٹا : ث. چابک ■ پرانی، چھاٹ

چھانڈا : چھنڈائی کرنے والا ■ چھنڈن والا

چھانگ: ث. کاٹی ہوئی ٹہنیاں ■ وڈھانگ، وڈھیاں ہوئیاں ٹہنیاں، گنے آتے پُھٹے ہوئے پتے = چھوئی

چھانگا :ص. چھنگلیا ■ چھانگلا -(۲) گنے کے ِچھلکے ■ "چھوئی" -(فا.) چھانگن والا

چھانگن: مص. چھانٹنا (درخت) ■ چھوئی لاہن

چھانّنا : آ. بڑی چھلنی ■ وڈی چھاننی

چھاون :مت. تاننا ■ چھاں کرن -(۲) چھاجانا

چھاویں : متف. سائے میں ■ چھاں ِوچ

چھاہ : ث. چھاچھ، لسّی، مکھن ِنکلا دُودھ / دہیں :ـ نی کھارا کھاندا روٹیاں، کٹورا پیندا چھاہ (ل گ)

چھاہ ویلا :ذ.ظ. ناشتے کا وقت، ناشتہ ■ پہلا پہر/ڈنگ، سویر یا لسّی پانی ویلا

چھائی: ث. خاکستر ■ سواہ - (۲) سیاہی ■ (توے) / ہانڈی دے تھلّے دی کالک ، شاہی

چھایلا: ذ. بکریوں کا گلہ■اجڑ-(۲) بکروٹا، چھیلا :ـ کٹھے چھایلے بُہت کسائیاں دے (وا)

چھب : ث. وضع ، رُوپ ، حُسن. صُورت گیٹ اپ ■شکل،سُہتپن،[ص. چھبِیلا]

چھبّا : (ز.عو.) چنور،سر(چوٹی) کا زیور■ گُت دا گہنا ، [ج. چھبّے]

چھُبو : ذ.آ. منہ بند ■ چِھکلی ، چھاُبو، جھبّو

چِھبّی: انگلیوں کا طنزیہ اور حقارت آمیز اشارہ ■ کچیچی وٹ کے کسے ول ہتھ کرکے مِہنا دینا

چھبِیلا : ص. طرحدار ■ سُہنا ، بانکا

چھپاکی : جِلد کی بیماری ■ دھپھّڑ ، چھپاک

چھَپّر: ذ. [نک. چھپری] گھاس پھونس اور سر کنڈے/بانس کی چھت:ـ اوٹھاں نُو کِسھنے چھپّر چھائے(اکھ)-(۲) پردۂ چشم ■ پلک - (۳) ہاتھ / پاؤں کی پُشت ■ ہتھ/پَیر دا آتلا پاسا

چھپڑ : ذ. جوہڑ ■ گندا تلا [نک. چھپڑی] :ـ چھپّڑی سُک گئی ڈیڈر مر گئی (اکھ)

چھُپن،چھپنْ : مص. چُھپنا، غروب ہونا■لکن

چھتر : ذ. چتر، چھاتا (بادشاہ کا) ■ چھتری، چھایا :[چھتر چھاویں](۲) ۳/۴ برس کا اونٹ ■ جوان آوٹھ

چِھتر : ذ. جُوتے کا ایک پاؤں ■ پسولا :ـ ماس تِتر دا مِلنا مِتردا ، لہنا چِھتر دا (اکھ)

چھترا : حی. مینڈھا (سینگوں والا) ■ سِنگالا بھیڈُو←

چِھترال/چھترَول : ث. جُوتوں کی مار پیٹ ■ چھتراں دی مار

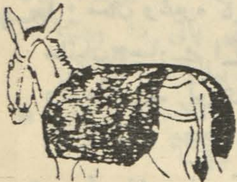
چھتّل: ص. چھت والا -(۲) سر پر آیا ہوا پتنگ وغیرہ

چھتّن : مص. چھت ڈالنا ■ چھت پان ، کوٹھا آسارن

چِھتُّو : ذ. ص. تُنک مزاج■چِھتّا، چِھتّھا

چھتّے : ج. سر کے لمبے بال،زُلفیں■ زنانے وال :ـ تیرے سِر چھتّے ، یار اسا کُوں مس پٹی لہندی (ل گ)

چِھتّھا، چھتّا : ص. تیز مزاج ، الرجک■ کھروا اَوبڑا ، سڑیل ، تتّا کاہلا

چھٹّ : ث. گون ■ دُہری گُونی ، بورا ↖

چھُٹّ : ح. علاوہ ■ اڈّ ، وکّھ - (ث.) اِستثناء ■ کُھلّھ ، چُھٹّی

چِھٹّ : ب. چھینٹ، {چِھٹّاں(ج.) = ہلکی بارش ، چِھینٹے ،بُوندیں ، قطرے}

چھٹّا : چھڑکاؤ ■ ترَونکا - (۲) تُخم پاشی■ مُٹھیں ورھایا ہویا بی :ـ پورا شاہ کیرا وزیر چھٹّا فقیر (اکھ) - (۳) آڑان ، مقابلہ ■ آڈاری :ـ ذات دی پِدّی چھٹّا بازاں نال (اکھ)

چھُٹّڑ : عو. ث. طلاق یافتہ ، مُطلقہ ■ تیاگڑ ، طلاقن. طلاقاں والی -

چھٹکارا : نجات ، خلاصی ◼ چھٹ، چھٹی

چھٹّن : مص. غلہ صاف کرنا، چھانٹنا ◼ پھٹا کا لان ، چھج نال صاف کرن :— باوا کنک نُو چھٹے گا (ل گ) -(۲) پٹخنا ◼ پٹڑے آتے مارن :— جھڑا دھوبی وانگن چھٹے ہو (با) -(۳) بدنام کرنا۔ (ذ) اناج کی پھٹکن -(۴) پھٹکے ہوئے اناج کا کوڑا، آخور کی بھرتی، ناکارہ اناج ◼ کُوڑا-(۵) بُری عورت ◼ چھٹّی پھوکی

چھٹّن : مص. چھوٹنا، خلاصی پانا ◼ آزاد ہو جان :— بھلا ہویا میری مالا ٹُٹی ، میں نام جپن توں چھٹّی (اکھ)

چھٹی : ٦ تاریخ ، پیدائش کا چھٹا دِن ◼ جمن دی اِک رسم : [— نہا]

چھجّ : ذ. آ. چھجلی ، چھاج - (۲) ہاتھی کا کان ◼ ہاتھی کنّ

چھجّا : مکان وغیرہ کا چھجا / سائبان ◼ چبارے اگے ودھا ، وادھڑا :— لوری دینی آں چڑھ کے چھجے (ل گ)

چھجلی : آ. بڑا چھاج ◼ چھیلی - (۲) چھوٹا چھج-(۳) پھن:— ادمیاں نُو ڈنگن کارن چھجلی نت کھلارے (محم)

چھڈّن ٠ مص. چھوڑنا، جانے دینا ◼ چھوڑن

چھڑ : ث. مویشی کی ٹانگ کی ضرب ◼ لت ، پچھنڈا ، پچھنڈ :— بھیڈ دی چھڑ گوڈے تائیں (اکھ)-(۲) درختوں کے پتے جھاڑنے یا پتلی شاخیں کاٹنے کا ہتھیار جو عام طور پر چرواہے رکھتے ہیں ◼ رُکھاں دے تہن پتر لاہن لئی گول پھل والا وانس

چھڑا : صف. مُجرّد ، کنوارا ، اکیلا ◼ کوارا ، کَٹّلا کہرا۔

چھڑپّا : بڑی چھلانگ (جس میں دونوں/چاروں پاؤں بیک وقت اُٹھیں)، کُود (بھینس یا آدمی کی) ◼ بڑپّا ، شڑپّا

چھڑکن : لا. قبض کا ٹوٹنا (حیہ) ◼ جلاب لگن

چھڑن : مت. چھڑنا ، اناج صاف کرنا :— چول چھڑیاں ہی چٹے ہُندے نیں (اکھ) [لا. چھڑین] :— چینا مُخ چھڑیندا (ل گ) (۲) مویشیوں کا لات مارنا ◼ چھڑ مارن

چھڑیلی : ثص. لاتیں مارنے والی (گائے بھینس) ◼ پچھنڈو ، چھڑ مار لویری

چھکّ : ث. دلہن کے لیے ننھیال کے تحفے ◼ نانکی چھک

چھِکّ : ث. کشش ◼ کِھچ -(۲) چھینک ◼ نِچھّ

چھِکّا : آ. چھینکا ◼ چھکّو: بلی دے بھاگیں چھکا ٹُٹا (اکھ) - (۲) ریکٹ (Racket) - ↖ (۳) چوپائے کا منہ باندھنے کی جالی ◼ چھکلی

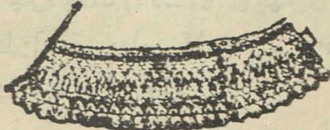
چھکّن : مص. کھانا ◼ کھاون [آن جل چھکّن]

چھِکّن : مص. کھینچنا ◼ کھچن :— چھکیاں ڈوراں ... (با)

چھِکّو : ذ. آ. چھکّا - (۲) ← [بھروٹا]

چھِگا : مص. چھے دانتوں والا/چھے برس کا اُونٹ ◼ چھسالا (اونٹھ وغیرہ)

چھگلا ، سگلا : ز. ذ. جھانجھر کی قسم، پازیب، ◼ پنجیب ، سغلا ، [ج. چھگلے]

چھل : ذ. دھرکا ◼ دھوکھا :— سپ نس جائے چھل مار جائے (وا)

چھلّ : ث. سیل ، طغیانی ▪ لہر ، لَپّھ کانگ

چھلّ: ت. چھال، کھال ▪ چمڑی، پتلا چھلتڑ

چھلّا: ز. انگوٹھی ▪ مندری :— ہتھیں آہدے چھلّے چھاپاں ، باہیں آھدے چُوڑا -/ چیچی والا چھلّا پیا ساتھوں منگیندا (ل گ)

چھلا : چلہ ، سُوتک ▪ بال جمن مگروں چالی دن دی مدت

چھلتر : ث. پھانس ▪ چھلت ، لکڑ / وان دی تکھی تار

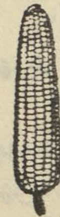
چھلتڑ : ذ. چھلکا - (۲) روپیا ▪ رُپتا (لو) :— پورے دو سو چھلتڑ گن کے لیاوے میرے کولے (ل گ)

چھلکن : مص. چھلکنا ▪ چھلکا یا اچھالا مارنا ، پانی اچھلن [حمذ. چھلاکا]

چھلن : مص. چُھل / دھوکا دینا ▪ ول چھل کرن :— رنّ نُو رنّ چھلے آہتوں خدا ڈرے (م)

چھلّن : مص. چھیلنا ▪ چھلتڑ لاہن - [حمذ. چھیلی]

چھلوٹا : نک. ایک برس کا بکرا ▪ پٹھا [ث. کھراپی]

چھلّی : مکئی کا بھٹّا ▪ سٹّا - (۲) شہد کا چھتّا ▪ مکھیر - (۳) کیلے کی پھلی - (۴) سوت کی چھلّی ▪ سُوتر دی گلوٹی :— اگے تے کتندی ساں میں دو چار چھلّیاں (ل گ) -/ نہ میں کتیا نہ میں تُمبیا نہ میں لاہی چھلّی (شح)

چھلیٹا : نک. چھلاوا ▪ بھوتنا

چھمب، چھمبھ : ث. جھیل ▪ - (۲) سیم دا علاقہ ، دلدل ، ات وڈیرا ربی تلا

چھمبڑ ، چھیمبڑ : ثذ. ایک گھاس ▪ گول پھلّاں والا اِک جنگلی گھاہ

چھمک : ث. کپاس / شہتوت کی ٹہنی ، چھڑی ، قمچی ▪ چھوچھک ، سوٹی :— نِکا جِہا مُنڈا سانُو مارے چھمکاں (ل گ)

چھمکن : مت. چھونکنا ، بگھارنا ▪ تڑکن ، تیل وچ تلن

چھمکی : چھڑی ▪ پتلی چھمک

چھنّ : ث. جھونپڑی ▪ چھند ، ککھّاں دی کُلّی

چھنّا، [نک. چھنّی] : کانسی ... دھات کا پیالہ ▪ منکر :— اگ لا گئی جھانجراں والی ، لین آئی پانی دا چھنّا -/ دُدّھ دا چھنّا پیال دیو (ل گ)

چھنّا (چھندا) : ص. لاڈلا ، ناز پروردہ ▪ لاڈلا ، چھہر چھنّا

چھناکا : حذ. کھنکھنے کی تیز آواز ▪ ٹھناکا

چھنج : ث. ث. مقابلہ ▪ ٹاکرا، گھول :— ... کُٹ ستاں ، لا بہیں جے کُوبر دی چھنج رنّے (وا)

چھنج ، چھنجھ : ث. جھگڑا ، کشتی ، مصارعت ▪ گھول ، مقابلہ - (۲) اکھاڑا

چھنچھر : ذ. سنیچر ▪ ہفتہ (وار)

چھنچھوری : ثص. اوچھی ، چھچھوری ▪ ہوچھی :— اوتھے اِک چھنچھورڑی جہی بیٹھی ...(وا)

چھنْد : ذ. سِٹھنی کے جواب میں ُترکی بہ ُترکی بول ، (شادی کے گیت) ُدلہا کی حاضر جوابی ◘ سِٹھنی دے ٹاکرے دے گیت ، لاڑا ُڈھکن ویلے جھڑے بول سالِیاں/میلناں ُنو ُسناندا اے

چھنْڈن : مص. سنوارنا ، آراستہ کرنا، چوڑا کرنا(روٹی)،جھٹکنا،جھاڑ کر صاف کرنا :۔ پِنڈا چھنڈ کے آرسی نال ویکھے (وا)

چھنْکن : مص. کھنکھنا ◘ چھن چھن کھڑکن ، چھنچھنان

چِھنْکن : مت. چھڑکانا ، چھڑکاؤ کرنا ◘ چھنکاَ کرن ، ترَونکن

چھنْکنا : آ. گھُنگھرُو دار کھلونا ◘ چھنچھنا (کھڈونا)

چھنْکنْگن : ذ. ز. کھنکھنے والے قیمتی کنگن ◘ گُھنگریاں والے کنگن

ُچھنْگن : مت. آڑسنا ، ٹانگنا ، اونچا کرنا ◘ آچا کرن ، ُٹنگن

چِھنّی : ثص. چنچل چھوکری :۔ َچھیل چِھدرے چِھنّیے چھھرِیے نی (وا)

چھنیْتّی : فا. رقاصہ ◘ ناچی :۔ تے نیاریاں ہو چھنیٹیاں نیں (وا)

چھوپ : ث. ُروئی کا گالا ◘ ُپونیاں داگوہڑا۔ (۲) باہم مِلکر سُوت کاتنے کا عمل ◘ بھورھا ، رل کے چرخے کتّن :۔ جِتّھے ُوٹِیاں چھوپ رل پاؤندیاں نیں (ل گ)

چِھوپا : ذ. چار ُپونیاں (کتّھیاں کتّن لئی)

چھوٹ : ث. بخشش، استثنا ◘ ُچھٹّ، معافی۔(۲) کھلیان پر بھنگی کے لیے چھوڑا ہوا اناج ◘ گاہن دے پِڑ اُتے چُوہڑیاں لئی حصّہ

ُچھوٹ : ث. نہایت تیز َدوڑ ◘ ُدڑکی ، چھُوہکر ، شُوٹ ، [۔ وٹ/بنھ]

ُچھوچھک : ث. قمچی ◘ َبینت/ُتوت دی سوٹی ، چھمک

َچھوڈّا : َچھوڑا ، پرخچا ◘ سک (ہالن دا) [۔ لاہ] ۔ (۲) دنداسا :۔ َملّ لے دنداں ُنو چھوڈا میرے ھان ِدیے (ل گ)

َچھوڑ : ذ. مرض چشم ، پھولا (جالا) ، ◘ اکھیاں دا اِک روگ

چھوڑن : مص. چھوڑنا ◘ تیاگن :۔ وِیر ماں پیو چھڈے ، چھوڑیا گھر بار (ل گ)

َچھوڑی : چمڑا ◘ لِتّر :۔ جِتّن ُبھوت تے دیو دی عقل جاوے جدوں ملو کے آنھیے چھوڑیاں نی (وا)

چھولے : جذ. چنے ، نخود ◘ چھولِیا

چھولِیا : ذ. سبز چنا ، ھرا ُبوٹ ◘ چھولیاں دا ُبوٹا

ُچھونی : سرپوش ◘ چپّنی

چھوہ : ث. لمس :ُچھونا ، ہاتھ سے مس کرنا

ُچھوہ : ث. ُچھوت ۔ (۲) ترکِ تعلق ◘ بالاں دا سجنائی توڑ َلین [۔ کر]

چھوھر (ُچھھر) : ذ. لڑکا ◘ چھوہرا ، جاتک ، [ث.ُچھِھر، ُچھھری]

ُچھوھکر : ث. فِرار ، َدوڑ ◘ ُچھوٹ

چھوھلا : ص. تیز، رواں ، مستعد(ہاتھ) ◘ کاہلا ، ُچھھلا ، ِتکھا (ہتّھ)

چھوھن : مص. شرُوع کرنا ◘ رمبھن ہاتھ لگانا ◘ ہتّھ لان۔(۲)(مف. ُچھتھا)

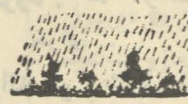
چھوہن: مت. مص. چھونا ■ ہتھلان [مف. چھوہتا]

چھوی ، چھوھی: گنڈاسی جیسی برچھی ■ مشہور ہتھیار:- پکتے پل تے لڑائیاں ہوئیاں، چھویاں دے کل ٹٹ گئے (ل گ)

چھہ: ث. تاک. گھات ■ تاڑ، دا - (۲) شہ - (۳) معمولی درہ ■ لکن - (۴) سہارا

چھاڑو: ذ. چھاچھ ■ پتلی لسّی (گھیو دی)

چھہبر: ث. جھڑی ، موسلا دھار بارش :- روپ دی چھہبر لا ئیں (ل گ) :- وارث شاہ میاں

نیناں ہیر دیاں نے وانگ بدلاں چھہبراں لائیاں نیں (وا)

چھہرا، چھہری: ذ. لڑکا ■ منڈا، جاتک

چھہری: ث ص. شوخ دلربا ، صیاد عورت ■ شکارن :- چھیل چھدرے چھینٹیے چھہریے نی (وا)

چھہلا: ص. تیز رو ، سبک ، مستعد ■ کاہلا

چھہن: مص. دبک/چھپ کر بیٹھنا ، گھات لگانا ■ چھہ (دا) لان

چھہی: آماجگاہ ، کمین گاہ ، گھات ■ لک ، آہلا ، دا

چھیرا: ص. آتھلا ■ گھٹ ڈونگھا (کھوہ)

چھیتڑن: مص. پامال کرنا ، جوتوں تلے روندنا ■ مدھن ، مدھاڑن ، چھترولن

چھیتی، چھیتّی: ث. تعجیل ، جلدی ■ کاہلی، (متف.) جلد ، عنقریب ■ جھٹ ، فٹ

چھیٹ: ث. چھینٹ ■ اک میل دا کپڑا / چھاپا ، ابری

چھیٹکا: ص. چھریرا ■ اکہری دہی دا پر پھرتیلا [ث. چھیٹکی]:- اک نار ایسی چھیٹکی چھپے ٹنگاں اک پوچھکی (بجو)

چھیج: ث. سیج ، بستر ■ بسترا ، سوت

چھیر: ث. لمبا سا سوراخ ، دو دانتوں کا درمیانی فاصلہ ■ ورل:- بڈھا ہویوں شاہ حسینا دندیں چھیراں پئیاں (شح)

چھیڑ: ذ. مال مویشی ■ وگ ، چونا - (ث.) چھیڑ خانی ۔ برا نام ، بری ریت ■ چیڑ - (۳) مصروف عملہ ■ کامیاں دا ٹولا (نہر صاف کرن لئی)

چھیڑن: مص. تحریک کرنا ■ ٹمبن - (۲) چرانا، چرانے کے لیے ہانکنا ■ چارن

چھیڑو: فا. چرواہا ■ ڈانگری ، چھیڑا:- چھیڑو چھیڑ نو جیوں سمبھالدا اے (وا)

چھیک: ذ. چھید ، سوراخ ■ موری ، [ص. چھیکل ، چھیکالا]

چھیکڑ: آخر ■ اوڑک

چھیکڑلا: ص. آخری ■ اخیرلا

چھیکل: ص. سوراخدار ■ چھیک والا (پیسا) - (ص.) "چھیکو چھیک"

چھیکن: مص. چھیدنا - نکال باہر کرنا ، حقہ پانی بند کرنا ■ باہر کڈھن ، ردن:- چھیک دتے قرآن نے آہدے اگلے دفتر سارے (محم)

چھیل: ص. طرحدار، بانکا ، خوب رو ■ چھبیلا (گبھرو)

چھیلا: فا. گنے چھیلنے والا ■ چھیلی ہان/ کرن والا ، چھلن ہار

چھیلا : نک. ایک برس کا بکرا ■ جوان پٹھا ، میمنا(ص.)چھیل، چھب والا۔ (۲) بکریوں کا گلہ ■ چھابلا

چھیلی : ث. ننھی بکری ۔ (۲) کپاہ کی چھلائی ■ گنے چھلن دی کار ۔ (۳) ← [چھجلی]

چھیما : فا. دھوبی -(ص.) سانپ کی ایک قسم ■ دھوبی سپ

چھین:مص. دبکنا ■ چھہن

چھینے : جذ. مشہور ساز ■ ''تھالیاں'' ←

چھینی: آ. لوہا کاٹنے کا ایک اوزار ■ لوہ کٹ آزار ←

چھیہو :ث. مویشی کو پانی پلانے کی آواز ■ گاں مجھ نو پانی پیان لئی واج :— چھیہو کیتیاں کوئی پانی نہیں پیندا (اکھ)

(ح)

حکمیں : متف. حکماً،زبردستی ■ زور نال، حکم نال

حلالن: مص. ذبح کرنا ■ کوھن :—چھریاں دے مونہ آون ککڑ آپے جان حلالے (محم)

حمیل: ث. حمائل ■گل دا اک مشہور گہنا :— کی توں پاویں ہار حمیلاں کی پاویں نتھ چوڑا (ل گ)

حیا : ثذ. آبرو ، لحاظ :—ہیرے تیرا حیا ہے بہت مینو (وا)

(خ)

خرادن : مص. خراد سے سنوارنا ■ خرادے چاڑھن

خرچن: مص. خرچ کرنا ■ ورتن

خرخسن : مص. ہنسی مذاق کرنا ■ ٹھٹھا کرن :— کواری کڑی دے نال خرخسیے کیوں ؟ (وا)

خرود : ذ. افراتفری ، فساد ، ضد ، خرابی

خزانہ بار : ث.نا. شور کوٹ کا علاقہ ■ پنجاب دا اک جنگل

خمیر : ذ. سبھاؤ ■ سبھا ۔(۲)گندھے آٹے کا رکھ چھوڑنا اور اس کی ترشی ■ گنجھے آٹے دا آبال ۔[ض. پتیر]

خمیرا : ص. خمیر والا ۔ [ض. پتیرا]

خوار خجل : ص. خجل خوار ، پریشان، آوارہ :— خوار خجلاں رلدیاں پھردیاں نیں (وا)

خوارن : مص. خوار کرنا :— گنہگار نو پنج خواردے نیں (شہا)

خواری : خواری، بے عزتی خرابی:— ویکھ عشق نے لائیاں خواریاں نیں (وا)

خورے : ح. شاید کہ ■ کی پتا ، خبرے

خونی : ذ. قاتل ، ظالم ■ خون کرن والا ، مریلا :— قزلباش جلاد ، اسوار خونی ••• (وا)

خیالن : مص. خیال کرنا ■ سوچن

خیر : ث. خیریت ■ خیر مہر ۔ (۲.ذ.) بھیک ، خیرات ■ بھکتھ :— اج کھیڑیاں نے خیر پایا ای (وا)

(د)

دا : (ح. اضا) کا (ف. را) -(۲) داؤ ◘ وار :—
دا پُت تے مینہ روز روز نہیں
ورھدے (اکھ) - (۳) حربہ ، موقع
[—لگ]-(۴) حرفِ مستقبل ''گا''{آوے
دا (آسی) = آئے گا} - [ث. دی]

داب : حمذ. چوکھٹے کی بالائی لکڑی ◘
متھیر-(۲) دباؤ ◘ دبا - (۳) رُعب ،
اثر- (۴) دفن کی ہوئی چیز ◘ دبی ہوئی
شے-(۵) سُہاگا پھری زمین-(۶) شکنجہ

دابّا : حم. دھمکی ، دباؤ، رُعب ، دبدبہ
دھاک ، سطوت ، ڈانٹ ڈپٹ ، تہدید◘
دبکا ، دبا ، ڈراوا، گُھرکی ، جھڑک
جھمب :— آپ ھتّی ایں دابیاں
جھاسیاں تے (وا)

داپّو : ص. دباؤ ◘ اگے نیونی ہوئی گڈی/
ٹانگا وغیرہ - [ض. آلار]

دات : ث: عطیہ داد و دہش ◘ دت
دات ، داج ، دین : [رب دی دات]

داتّر، دات ،درات : ذ.آ. خاص قسم کی بڑی
درانتی ، چھری نما درانتی جو لکڑی کے
اڈے/سٹینڈ پرجڑی ہوتی ہے ◘ ساگ لئی
اڈّے والی وڈی بے دندی داتری

داتّری، داتّی : آ. داس ، درانتی ◘ واڈھی
کرن دا ہتھیار :—داتری نُو دندے
اِک پاسے(اکھ)-/ ھمت پُرے بندیاں
کھیاں کاسی پُرے دی داتی (لگ)

داج : ذ. جہیز ◘ دت دات :— دھیاں دا
داج پنگھوڑیوں (اکھ)

داجّل : ص. داج (جہیز) کے وقت ویل
(نیگ) کے طور پر دیا جانے والا گھٹیا
کپڑا◘داجڑ - (ص.) جہیز کا ◘ داج دا

داد پیوت : ث. شادی و غم کی شرکت ،
آبائی تعلقات ◘ دُکھ سُکھ دی سانجھ ،
پیو دادے دے وارے دی سجنائی]

دادکا : ص. پدری ◘ پیو دادے دا -(۲)
ددھیال◘دادے بابے دا گھر[ض. نانکا]

دادکے (دادک) : جذ. ددھیال ، آباؤاجداد
◘ پیو دادے (دا گھر) - [ض. نانکے
(نانک)]

دارا(ڈیرا): ظ. دائرہ،عام لوگوں کی نشستگاہ،
چوپال ◘ ڈیرا ، عام لوکاں دا اڈّا ،
ہما شما دی بیٹھک

دارُو (دارڑو) : ذ. علاج ◘ دوا دارُو :—
درد ہور تے دارڑو ہور کردے(وا) -
(۲) شراب (لو.)

داری : چاکری ، تواضح ◘ نوکری ،
چاکری ، ادھینگی:— دُکان سو کھی
داری اَو کھی (اکھ)

داڑھن : مص. کھانا ، چبانا ◘ دندیں
پیہن ، چتّھن ، لالچ نال کھان

داڑھی:ڈاڑھی◘ٹھوڈی تے گلھاں دے وال
:— کُچھڑ بہکے داڑھی کھوہن (مح)

داکھ ، دراکھ : ث. دیسی انگور :—
داکھے ہتھ نہ اپڑے ، آکھے تھوہ
کتوڑی (اکھ) -/ توتے بور ٹک
ٹک جان وے داکھاں بوریاں
(ل گ)

داکھڑا: ص. مل. ← اَوکھا[ض. ساکھڑا]
:— کھاون ساکھڑا ، پچاون داکھڑا
(اکھ)

دان : ذ. خیرات ، سخاوت ، عطیہ ، دین

داند: ذ. ہل جو کے قابل بیل ◘ واہی کرن جوگا جوان ڈھگا :— داند پرائے ہالی ہور -/ جھدے دو داند کدی نہ ہووے درماند (اکھ)

داندُو/داندی : ذ.ص. بڑے بھدے دانتوں والا ◘ وڈے تے کوجھے دنداں والا = دنڈلُو

دانگی : کڑاھی دی قِسم :— دانگی دا تلا تے ناں روشن خاتون -/ چنا جو دانگی وِچ پڈا اے آپنا ھی سِر بھنّدا اے (اکھ)

دائُو : ص. نِسپال ◘ انار (دانے دار)

داؤن: ث. پچھاڑی، پائنتی ◘ پیند، دوین

داؤنی : ث. دامنی، سر کا طلائی زیور ◘ شنگر پٹی والا ٹِکا، دونی:— تُوں ٹِکا تے میں داؤنی... (ل گ)

دائی : ث. دایہ :— دائی کولوں ِڈھڈ لُکانا (مع)- (۲) منزل، حد (کھیڈ وِچ)- (۳) مکّار، فریبی ◘ دا مار

دائیا، دایا : ذ. خواہش، ارادہ ◘ چاہ، نیت :— لنگا نٹُو لنھور دا دائیا (اکھ)

دبّ : ثذ. نشیبی زمین ◘ نِوان، جِتھے مینہ دا پانی اکٹھا ہوجائے:— جِھدا دب" آہدا رب" (اکھ)

دبا دپ : متف. جلد از جلد ◘ فٹافٹ

دباوُن، دبیڑن : مص. دبانا، دھکیلنا ◘ دبّن، دھکّن

دبکا : حم. جِھڑکی، گُھرکی، دھمکی، بہت زور دینا ◘ جھڑک، دابا [مص. دبکن]

دبکے : متف. خوب، دبا کر ◘ رجکے - (۲) گُھٹ کے :— دبکے واہ ... (اکھ)

دبّلن : مص. کثرت سے استعمال کرنا ◘ کُورتن -(۲) خراب کرنا - (۳) مارنا ◘ دب چاڑھنی-(۴) دھکانا ◘ دڑکان، دبکان :— مگر لگ کے قاضی دے، ماہیاں نے سگوں ہِیر نُو ودھ دبلیا اے (وا)

دِبیڑن : مص. پیچھے دھکیلنا، کھدیڑنا، بوجھ تلے رکھنا ◘ پِچھاں دھکّن، دبّن

دبتھ : ث. دُوب ◘ اِک مشہور گھاہ : جھدیاں بتوہکراں بندیاں نیں:— دبتھ دا کانا کہاد نہ ہووے، چاہے رہے اِکھ وِچ کھڑوتا-/ بُڈھیاں ڈھگیاں دی واہی، آگے دبتھ تے کاہی (اکھ)

دُبھاشیا : مُترجم ◘ دونہ بولیاں دا جانو

دُپڑ، دُپٹ : ث. پراٹھا ◘ دوتہی روٹی:— اڈ ہوواں گی پکاواں گی دُپڑاں (ل گ)

دُپیارا (دُپربارا) : ص. غیرعزیز ◘ ان پیارا، بُرا :— راج پیارے راجیاں وِیر دُپیارے (اکھ) -/ یُوسف ساڈا دل دا ٹکڑا کد سانُو دُپیارا ؟ (غ ر)

دُپھاہ (دُپھاک) : ص. دوپارہ، دو ٹُکڑے ◘ دو ڈک :— آرے نال اِہ چیر دُپھاہ ہویا -/ نال انگلی چن دُپھاک کِیتا (وا)

دُپھیڑا : حذ. نفاق، دُشمنی، فساد ◘ وِگاڑ، وچھوڑا، [مص. دُپھیڑن]

ِدت دات : ث. جہیز، اِنعام و اکرام ◘ داج دہیج

ِدتّا: مف. دِیا، داد ۔ [ض. لِتّا، مص. دین]

دتّھا: ُپولا ◘ تھبّا ۔ (۲) گنّوں کا گٹھا ◘ ُمٹّھا ، بھری ۔(۳) چارہ: [پٹھا ۔]

ُدرِچتّا: ص. متذبذب ◘ ُدبِتّا ، ُدہِر دھیانا

دد ، ددر : ذ. (Ring worm) ، داد ◘ دھدری

ددرا : ص. نیم ُپختہ ◘ ادھ پکا ، کچکچا

ُددھ : ذ. (Milk) ، ُدودھ ◘ ِ کھیر (ذ. ُمل) :۔ ُددھ آتے ُبدھ (اکھ)

ُددھالی : آ. دودھ کاڑھنے کی کڑاھی یا ہنڈیا ◘ کاڑھنی ،ُددھ کاڑھن یا دہیں جان دی ہانڈی

ُددھواتا : ص. شِیر خوار (بچہ) ◘ ُددھ ِپیندا ، ِ کھیرا (ص.)

ُدر : ذ. کان کا ایک زیور◘ کنّاں دا سوتیاں والا گہنا :۔ ماہے کنّیں ُدر ، بھنیواں آکڑ آکڑ ُٹر (اکھ) ۔ (۲) دھتکار ◘ ُدرے، ُدر کار :۔ ُدر ُکتّا کسائیاں دا آپنیاں نُوں کوئی لے جاوے راکھا پِھرے پرائیاں دا (اکھ)

ُدراڈا : ص. بعید، فاصلے پر واقع ◘ ُدور دا، پریرے

درہل : ث. گاڑھی کیچڑ ◘ سنگھنا چِکّڑ

درڑ (پھرڑ) : ص. موٹا ِپسا (آٹا وغیرہ) ◘ کوجھا دلوان، [مص. درڑن]

ِدرڑھ ، دریڑھ ، ِدڑھ : ثذ. حوصلہ، پختگی، عزم ، استقامت ◘ ِسدڈا، ِنیّت ، ارادہ [مص. درڑھن]

درس: ذ. درشن ◘ جھاک، ِدیدار:۔ تیرے درس دی پیاسی ... (ل گ)

درس پرس : ث. شکل و صورت ◘ ُمکھ ُمہاندرا ، چھب،چہرہ ُمہرہ:۔ درس پرس چنگی اچے ہے جاتک (وا ؟)

درسال : ُمل.ث. دہلیز کی پٹّیاں ◘ باہیاں

ُدرکارن : مص. ُدھتکارنا ◘ ُددکارن ، ُدر ُدر کون

دروھی،دھروھی: ث.ح. پناہ، فریاد، قسم◘ ُدہائی دھروہ ، دھروئی ۔ (ص.) شریر

ُدرے (۔ُدرے) : ُکتّے کو دھتکارنے کا کلمہ ، دھت تیری ◘ ُدر ُدر

دَروی : ث. دیور زادی ◘ دیور دی دھی [ذ. دریا] :۔ نی درِیے ہوئے ٹھو ، نی جٹھیے ہوئے تو (ل گ)

دریائی : ث. کپڑے دا ناں:۔ اِہ پَٹ دریائی دا وِیر دی ودھائی دا (ل گ) (ص.) دریا والا

ُدریڈے : ص. ظ. بہت ُدور

دریڑ : ث. دباؤ ، دَھونس ◘ زور ، دبا

دریڑا : زور دار بارش ◘ اِک سار ورھن والا زور دا ِمینہ

دڑ : ث. ُچپ ◘ خاموشی :۔ دڑ وٹ ، زمانہ کٹ بھلے ِدن آون گے (اکھ)

دڑا : ذ. مخلوط اناج ◘ ِمسّا ، رلیا ِملیا [۔ ِمیل] ۔ (۲) دونو ہاتھوں کی مشترک ضرب ◘ بجّھی ُدھتّھڑ

دڑپ : ث. رچنا دواب جیسی زمین ◘ بارانی زمین دی اک ِقسم:۔ بیٹ والی وسُّو یا دڑپ والی (اکھ)

دُڑک : ث. دُلکی، تیز دوڑ ▫ دُلک، دُڑک، دُڑکی، [مص. دُڑکن، دُھرکن] :۔ دُڑک دُڑک موئی پیکے نہ اپڑی (اکھ)

دڑکا : سہم ۔ (۲) کڑکا، [مص. دڑکن]

دڑلا : ذ. موسلا دھار بارش ▫ دھڑلا

دڑنگا : ذ. بھاگتے وقت کی چھلانگ ▫ اچّا ہڑپا :۔ اِک مار دڑنگیاں ملھے نٹھن . . . (وا)

دس : حمث. خبر، اطلاع ▫ دسّن دی کار

دُسالیا (دُسالا) : ص. ایک بار فیل ہونے والا ▫ دو ورھیں پاس ہون والا

دُسانگڑ : ث. دوشاخہ لکڑی، غلیل نما لکڑی ▫ دُسانگی

دِساور : ثذ. نمونہ ▫ وِکن/ دِسن دی چیز وَنگی ۔ (۲) بدیسی منڈی

دستی : ث. پہنچی ▫ اک گہنا

دُسر : ثذ. آرپار :[۔ تیر] ۔ (۲) دوہرم ▫ دُہر ۔ (۳) دو سراں (تاش وِچ)

دسن :مص. بتانا ▫ آکھن، دسّ پان ۔ (۲) پڑھانا، ظاہر کرنا، دِکھانا ▫ وکھان

دِسن، دِسّن : لا. دکھائی دینا، نظر آنا ▫ دِیہن، {مت. دسان/وکھان = دِکھانا}

دسَوتھ : ث. آج سے دسواں دن ▫ دہوتھ

دسیرا، دسیری : ۱۰ سیر ▫ دہ سیرا وَٹا

دغولیا : ذ. دغا باز ▫ چھلیا

دکھ : ذ. لطف، ظاہری حسن ▫ چھب، سواد

دُکھ : ذ. تکلیف، بیماری :۔ تیرا دُور ہووے دُکھ تاپ میاں (وا)

دُکھاؤ : ص. ثذ. موذی ▫ دُکھدیوا

دکھنوتا، دکھنوترا، دکھوترا : ذ. اِحتباس البَول ▫ موتر دا لگ لگ کے آون :۔ تتا کھائے مرے دکھوترے (اکھ)

دُکھیار، دُکھیارا : ص. دُکھیا، دُکھی ▫ ستیا ہویا، درد رنجانا

دُگاڑا : ذ. دونالی بندوق ۔ (۲) دُہرا فائر ▫ دو گولیاں

دگن : لا. ڈھول کا بجنا ▫ ڈغا وجن

دُگن : مص. چھید کرنا ▫ چھیکن ۔ (۲) مباشرت کرنا

دگھن : مص. دغنا، زور زور سے بجنا ▫ کھڑکن، وجن :۔ سُم بکی دے کھڑکدے جیوں لوہے پئے دگھن (پیلُو)

دل : ذ. لشکر، فوج ▫ کٹک :۔ راجا دِلیں ؛ کھیتی مِلیں (اکھ)

دُلانگھا :ذ. بڑی چھلانگ ▫ دُلانگھ

دِلدر : ذ. غریبی، سُستی ۔ کُوڑا ▫ نیستی، جِلھ پُنا ۔ گند :۔ سکھیں دلِدّر ؛ کشٹیں بھاگ (اکھ)، [ص. دلدری]

دُلکن (دُڑکن) : مص. دُلکی دوڑنا ▫ دُڑک لان، تِکھا نسن

دِلیج : ث. دہلیز، چوکھٹ ▫ چُگاٹھ دی تھلویں لکڑ، سردَل

دم : ذ. سانس ▫ ساہ، پھوک: (دم درود). (۲) بھاپ کا اثر ▫ ہواڑ، بھڑاس

دم : ذ. (نک. دمڑا). دام، دولت ▫ پیسے :۔ دم لگن بادشاہاں دے ؛

مسُبون گراں دا ناں -/ دم سوارن
کشم (اکھ)

دمامڑا: نک. آ. دمامہ ◘ دھونسا:ـ دھاں
دھاں دمامڑا عشق والا . . . (عح)

دُماھلا: ص. دُہرے رہٹ کا کنواں ◘
دُہلتا، دُہرتا کھوہ

دُمبا: ذ. دُنبہ ◘ چکیدار "لیلا"

دُمُستا، دمُوستا: زمین ہموار کرنے
کا آلہ ◘ روڑی نپّن/ زمین کُٹّن لئی
مشہور ہتھیار، دموہلا

دمکڑا: نک. چام کی ٹکیا جس میں چرخے کے
تکلے کا سرا ہوتا ہے ◘ گول کاتوان
چمّم/چھتلا

دُمُوھی: ثص. دو مُنہوں والی - (۲)
سانپ کی ایک قسم:- اِک دُمُوہی
آہدا کالا رنگ (بجھ)

دنّ: ذ. ڈھیر (جوار دے ٹانڈیاں دا)

دند: ذ. دانت ◘ داڑھ، ہنو [نک. دندی]

دندا: دندانہ، دنتا ◘ دندا (کنگھی دا) -
(۲) کناؤ ◘ وڈھا (چھری دا)-(۳)
ریت دا ڈھیر - (۴) کنارا ◘ کنڈھا

دنداسا: ذ. اخروٹ کا چھلکا ◘ مِسّی،
سک سکڑا (دند نکھارن لئی چھوڈا)

دندال: ذ. آ. کیاریاں بنانے والا آلہ ◘
جندرے دی قسم

دندڑکا، دندا ڑکا، دَندوڑکا: سردی سے
دانت بجنے کی کیفیت ◘ پالا لگن پاروں
دند وَجنّ

دندن: ث. غشی، بے ہوشی ◘ دندل،
مُورچھا، ات دُکھ غم ویلے دنداں
دا آپو وِچ جُڑ جان

دندوڑ: ذ. بڑا لمبا دانت ◘ وڈا/لمّا دند:ـ
کالا کوڑ، چھی ٹنگاں دو دنڈڑو (بجھ)

دندویہڑ: ذ. [پیڑ] ←

دندی: ث. رسیوں کا بنا ہوا حصہ جو
پائنتی کی طرف پڑے اور جس کے
سہارے چار پائی کی بُنائی قائم رہے ◘
منجی دی پواندی دا مُڈھ -(۲) باریک
دانتوں کی کاٹ ◘ نکّے /بال دا دند

دندیڑ/دندیکڑ: ث. طیش میں آنا، غصے
/ پیڑ نال دند کریچن، دنیدبڑک،
دندڑ:ـ نک چاڑھ دندیکڑاں وٹ
روئے (وا)

دندیلا: ذ. خلال ◘ دندیں پھیرن لئی
تیہلا، چھنک

دنگل: ذ. کشتی گاہ ◘ اکھاڑا - (۲)
مجمع ◘ بھیڑ

دُوآ: ص. دوسرا، ثانی ◘ دُوجا، بیا، ہور

دُوآبہ، دُآبا: ذ. دوآبہ ◘ دو دریاواں دے
وچکارلا علاقہ - (۲. نا) علاقہ بیاس ◘
ستلج، امرتسر تے لاہور دا خاص
علاقہ:ـ چھڈ کے دیس دوآبہ امبیاں
نو ترسیں گی (ل گ)

دواک، دَوک: ص. ثذ. ۵ سالہ اونٹ ◘ دوندا
(۲) $3\frac{1}{2}$ سالہ گھوڑا / گھوڑی

دِواکھا، دواکا: آ. چراغدان، طاق
◘ دِیوٹ، دیوے دا اڈا، آلا
{نک. دواکھی = دیے کا سٹینڈ}

دُوال: ث. رکاب، پیٹی ◘ رسّی، ورھی

دِوال: ث. [ف. دیوار] چار دیواری،
فصیل ◘ کندھ - (۲) دیال ◘ دین والا

دوالا: ذ. آس پاس، ماحول، احاطہ، گرد ونواح
◘ دُآلا، چُفیرا، چُپاسا، دوپاسا،

(۲) نقصان ، دیوالیا ◘ قرضئی ہو جان :— دال روٹی کھائیے تے دوالا نہیں نکلدا (اکھ)

دُوالے :ظ. اِرد گرد ، چوگرد ، گرد ◘ گردے ، چُفیرے ، آدالے - مکر : [— ہو]

دوالی : (Strap)، پیٹی ، رسی ◘ بدھری ، ودھری ، تسما ، تنی ، پیٹی

دُو بدُو :ستف. روبرو◘آمنے سامنے ،مُونہ تے

دُوتی: ذ.چغلخور، دشمن◘ چُغل، ویری :— مکر لگ کے دُوتی مُنو چٹ ستاں (وا)

دُوج :ث. دوسری باری ◘ دُوجا نمبر [ض. پہل] - (۲) بیگانگی ، غیریت ، فرق ◘پھوڑ ، دُپھیڑا، دُجایگی، دُکّ ترکّ (ص. دُوجا)

دوجھی : ذ. فا. دُودھ دوہنے والا ◘ دوھا [ث. دوجھن]

دُودھک : ث. گھاس کی ایک قسم ◘ اِک بُوٹی دا ناں

دُودھی : ذ. خاص قسم کا تر مشروب ◘ ددھ خشخاش مغزاں تے بداماں دا گھوٹا (شربت) ، سردائی - (فذ.) دودھ کا کاروبار کرنے والا ◘ دُدھ وپاری

دورا: آ.سردائی وغیرہ گھوٹنے کے لیے کھلے مُنہ کا برتن◘گول کھرل ، وڈی کُونڈی

دوڑا : فذ. ہرکارہ ، ڈاکیا، گائیڈ ◘ دوڑاہا، دوڑ دوڑ کے راہ دسّن والا یا سُنیہی

دوڑاک : ظ. ص. تیز بھاگنے والا ، تیز رو ◘ دوڑا ، دوڑو ، دُڑا کل

دوس : ذ. اِلزام ، دوش ◘ دوہ ، دوکھ [مصد. دوسن]

دوکھا: ذ. حسد - دُکھ ، مرض ◘ روگ :— ہر دوکھے دا دارو اے (اکھ)

دوکھی : ص.ذ. دُشمن ، بدخواہ ، حاسد بداندیش ◘ ویری ، بُرا منگن والا

دوگھڑ: ث. سر پر رکھے ہوئے پانی کے دو گھڑے ◘ ہیٹھ اُتے رکھے ہوئے گھڑیاں دی جوڑی

دولا (مولا): ص. ایک فقیر = شاہ دولے شاہ (گجراتی) - (۲) غافل ، بے پرواہ ◘ کملا رملا ، سائیں لوک

دولی : ص. دوسرے نمبر پر (کھیل میں)◘ دُوجے تھاں ، [ض. میری] :— کوئی میری کوئی دولی ... (شح)

دون ، دوین: ث. پائنتی◘ پواندی، منجی پیڑھی کسّن لئی پیراں‌ول دی رسی

دونی :ث. ز. دامنی◘ متھے دا ٹکے ورگا اِک گہنا ، داؤنی

دوہ (ڈوہ ، دُہ): ذ. دوش ، اِلزام ◘ دوس ، دوکھ

دِہ (دینہ) : ذ. دن ، سورج ◘ دِہُو

دُہاجڑ، دُہاجُو: ص.دوسرا خاوند یا بیوی ◘ ماجُو:—دہاجُو رن پیاری (اکھ)

دِہاڑا: ذ. دِن ، روز◘ دینہ :— کوئی دِہاڑا خیر دا لنگھے (ل گ)

دِہاڑی : ث. دِن ◘ ڈہاڑ -(۲)ایک دن کی محنت / مزدوری ، [ص. دِہاڑیدار]

دہاکا : ذ. دہائی◘ دھاکھ ، دھاکھا

دُہاونی : حث. دُودھ دوہنے کی مزدوری ◘ چُوائی، [ص. دُہاواں = چُواواں]

دُہت ـ دھاکا

دُہت : ذ. بیٹی کی اولاد ◘ دوھت [ض. پوت]

دُہتھڑ : ث. دونوں ہاتھوں کی ہم آہنگ ضرب ◘ دُہرا دھپّھا/چپیڑ

دُہر : ث. دوہرا پن ، دوسری دفعہ کا عمل یا کام ◘ دُہرم -(۲) دُہری شال -(۳) دوبارہ ہل ◘ دُوجی سِیں : [ــ لا]

دہسرا : (لو.ص). دس سروں والا-(نا.) دھنیسر :ــ گھر دے بھیتی دہسرا ماریا (اکھ)

دِہل : ث. دھلیز ◘ بوھاٹھ مُہاٹھ ، سردل -(۲) شادی کے موقعے پر برہمنوں کو دی جانے والی مٹھائی ◘ داد (ث.)

دہنگڑ : ذ. ڈھولوں کی بھرپور آواز ◘ اکٹھے ڈھول وجن دی واج ، گڑگنج

دِہو (دِہوں) : ذ. سورج ، دن ◘ دیہہ :ــ دِہو لہے ؛ باجرا گہے (اکھ)

دِہی : ث. جسم ◘ جثہ :{سونے ورگی دِہی = سیمیں(زرین) بدن} :ــ چنن دہی آپ گوا لئی کُھنگھاں دے نال کھہکے (لگ)

دہیجڑ : ص. جہیز کا ◘ داج دا ، داجل

دَہیکی : دسواں حصہ ◘ دَہواں انگ

دُہیلا : ص. تکلیف میں ◘ دُکھی :ــ سائیاں باجھوں مال دُہیلا (اکھ)

دَہیں : ث. دہی ، جغرات ◘ جمایا ہویا دُدھ :ــ کورے ڈولے دہیں جمایا (ل گ)

دَیرا : ذ. دائرہ ، ڈیرا ◘ عام لوکاں دی بیٹھک :ــ چھڈ مسجداں ؛ دیریاں وچ وڑدی ... (وا)

دیس وِچھنا : ص. غریب الوطن ◘ دیسوں باہر/ وِچھڑیا ، پردیسی

دِیوا : آ.ذ. دِیا ◘ چراغ

دِیوٹ ، دِیوڑی : ث. چراغدان، دوا کھی ◘ دِیوے دا اڈا :ــ دیوٹ گھیو دی بتی ؛ گھر آوے بھتی کھٹی (ل گ)

دیور (دیر) : ذ. دیور ◘ خاوند دا چھوٹا بھائی :ــ مچھی دے دو دیور آئے تیجا آیا جیٹھ (ل گ)

دِیوڑا : تک. دِیا ◘ دِیوا :ــ دِیوٹ دیوڑا بلے ؛ ستر سو بلا ٹلے (ل گ)

دِیہن (دِسن) : مص. نظر آنا :ــ رِ زا آکھے کوئی نہ دِیہدا سوہنا جھڑا مینو بتہ کرے (پیلو)

(دھ)

دھاڑ : ث. ڈاکوؤں کا جتھا ◘ ڈاکوواں دی ٹولی، ڈھانی :ــ پینی دھاڑ جلالیاں/ کراڑاں تے (اکھ) -/ یوسف نو لے گئیاں جان تے "لٹ" غضب دیاں دھاڑاں (غ ر) - (۲) ڈاکہ ، حملہ ، یلغار ◘ دھاڑا ، ہلا :ــ اِہ جو گیڑا نہیں جے دھاڑ کڑکی (وا) -/ پیندی دھاڑوں مِلدے ہُداروں بچیے (اکھ)

دھاڑوی : ذ. چور، لٹیرا :ــ اتے دھاڑوی سرکدا کانگ کولوں . . . (وا)

دھاسا : حذ. سخت دھونس ، دباؤ ◘ تڑھی، دابا :ــ آپ ہتی ایں دابیاں دھاسیاں تے (وا)

دھاکا : ذ. دہائی ◘ دہاکا ، دھاکھا ، دہ

دھامبڑن: مصہ مارنا ، پیٹنا ◘ ہتھیں مارن کُٹّن، دھیں پٹاس کرن [حمثہ دھامبڑ]

دھامن: ذ. گھاس کی قسم ◘ اِک ودھیا گھاہ

دھان : ث. {ج. دھاناں}. چاول ◘ دھانج، مونجی :— دھاناں دے آسرے ڈیلیاں نُوں وی پانی مِل جاندا اے (اکھ) - (مصہ) حملہ کرنا۔ (۳. مصہ) نہانا ◘ نہان -(۴) بُھنے (بُھجے) دانے / جوں

دھاونی : ث. دھاوا - (نصہ) دھاوا / ہلہ بولنے والی ◘ ہلے مار زنانی

دھاِئیں : ث. دھان ◘ چولاں دی فصل :— دھائیں والا پِنڈ پرالیوں پچھانیدا اے (اکھ)

دُھپ : ث. دُھوپ ◘ سورج دی لو / چمک - [ض. چھاں]

دھپھ ، دھپھا : ذ. دھپا، تھپڑا ، دھچکا ◘ تھاپ۔(۲) کھڈی کا ایک حِصہ۔(۳) چپیڑ

دھپھڑ : ذ. سخت سُرخ چھالا ◘ مچھر وغیرہ لڑن نال ماس دا لال ہو کے پُھل جان ، دھرپھڑ

دھتُورا : ذ. تاتورہ ◘ اِک کنڈیلی تے زہریلی بُوٹی ، {دھتورن}

دھج : ث. سج دھج ◘ ٹوہر ، ٹھکا

دُھچل : ص. بے عقل ، بے وقوف ◘ جُھڈو، جھاواں (آدمی) بغلول، بھلول

دھد : ث. بھینس کا گوبر ◘ چوکھا پھوس

دھدر : ذ. (Ring worm) ، داد ◘ ماس (چمڑی) دا اِک روگ = (دھدر)

دُھدل : ث. دُھول، مِٹی ◘ دُھوڑ، بُہتا گھٹا

دُھر : ث. آخری سِرا ، منزلِ مقصود :— دُھر نہ اپڑی رن صاحباں میری ٹُٹی وچالیوں لاں - (ل گ) انتہائی سِرا ، عین: [دھر آتلا - دُھر کوٹھا / دُھر درگاہ]

دِھر : ثذ. ٹولی، فریق :— دِھر دِھر دا دینا ناں لہنا سِنگھ (اکھ) : {دوئے دِھر = طرفین ، فریقین}

دھراپتن : مصہ سیر کرنا (حیہ) ◘ رجان (ڈنگر نُو)

دھراوا: ص. دستگیر ◘ سہارُو: [جی دھراوا] - (۲) عوض میں دھرانے کا عمل ◘ دھرائی - (۳) {تلی دھراوا}

دھربُڑا ، دھروبڑا : نکہ چھوٹا سا ٹیلا ، اونچی جگہ ◘ ڈھیری ، ٹیلا ، ٹیبا

دھرت : ث. دھرتی ، زمین ◘ بھوں ، بھوئیں

دھرِٹھ : ص. ڈھیٹ ◘ ضدل ، ہٹھی ، ڈھیٹھ

دھرکوتا : ذ. بکائن کا پھل ◘ ڈکانُو ترگھونٹا ، دھکونا

دھرِگ : ح. لعنت، تُف ◘ دُر ، پھٹ :— دھرگ تِنہاں جیونا ◘ جِنہاں وڈانی آس (فر)

دھرگڑ: ث. پرانی سڑانی رضائی۔(۲) [دھگڑ]

دُھرلی : بھاگتے ہوئے مویشی کے سر کا دھکا / ضرب ◘ دُھد : [— مار]

دھرن : متہ [لا. دھرین ، ممتہ دھراں] رہن رکھنا ◘ گہنے پان :— وِیہاں دا ھس دھریا پنجاں وچ ویکھ ہٹّو دے کارے (ل گ) - (ذ.) دھرن لڑ

دھرُور . ثذ. گروی ، مرہون - (۲) امانت

دھنّ : ح. شاباش ، آفریں ، کلمۂ تحسین چہ خوش ▫ شاوا ، اشکے :۔ دھن پربھانیاں جھڑیاں سرہانے دُدھ رکھ سوندیاں نیں ۔/ دھن گں دا جایا جھن سارا دیس وسایا (اکھ)

دھناپ : ث. پہلی بار بیانے والی ▫ بھر جوان (ڈھگّی وچّھی)، گبّھن

دھنتّھا: ص. زرمست ، دولتمند ▫ مال مست

دھنگاڑے: متف. خواہ مخواہ ▫ دھگّنے ۔ (۲) کندھوں پر ▫ کندھاڑے :۔ دھنگاڑے نی اماں چڑھ بھو کندھاڑے (اکھ)

دھنیجن: لا. جنتی ہو جانا ▫ لگّن (گاں مہی دا)

دھو : حذ. [مص. دھون]. شوب ، دُھلائی تطہیر ▫ دھوائی ، صفائی

دُھوآں دھاری: ث. دھواں دھار ▫ دُھوئیں دے بدّل :۔ تے پانی توپاں دُھواں دھاری (نجا)

دھوانک : ث. دُود کش ▫ چمنی :۔ بُشناک چڑی دھوانک آھلنا (اکھ)

دُھوانکھن: مص. دھوئیں سے خراب ہونا ▫ دُھوانکھیا جان ، دھوئیں دا لگنا/ لانا

دُھوپ (دُھوف): ث. ہوا لگوانے کا عمل ▫ ہل پنجالی والا جُولا لاہن ۔ (۲) دُھونی :۔ نہا دھو کے جتّی نُو دھوپ دینا ۔/ ہتھ پھیر کے دھوپ تے کراں جھاڑا (وا)

دھوتی : تہبند ▫ لاچا ۔ (مف. ث : دھوئی)

دُھوڑ : ث. دُھول ، گرد ▫ مٹی ، گھٹّا دُھدّل :۔ پٹھاناں دیاں گھوڑیاں دُھوڑ دُھمائی (ل گ) ۔/ کنوڑ دے مُونہ دُھوڑ (اکھ)

دُھوڑا : سفوف ، بریک پاؤڈر ▫ پوڈر

دُھوڑن : چھڑکنا ، لگانا ▫ بُھکّن ، بھورن ، دُھورن

دُھوسن : ٹھونسنا ▫ ٹھوسن، نپّن ، تُنّن

دُھوف (دُھوپ) : ث. بیلوں کی پنجالی آتار کر انھیں ہوا لگوانا ▫ ساہ دوان

دُھوکھ : ث. جلن ، دِل کا غبار ▫ ساڑ ، دِل دا دُھواں

دھوکھا (دھوّہا) : ذ. دھوکہ ▫ چھل فریب

دَھول (دھرول): گُدی پر مارا ہوا ہاتھ ▫ دَھون آتے ماریا دھپّا

دھوّلر : محل، ماڑی : [ستّی دے دھولر]

دَھولو: ص. سفید بیل ▫ چِٹا ڈھگّا ۔(۲) چِٹّا ''دیسی کھاد''

دُھوں : ثذ. (Smoke)، دُود ▫ دُھواں

دھون : ذ. استعمال شدہ پانی ▫ جس پانی وچ کوئی شے دھوتی جائے ، گند ، چھٹّن (ص.) ردی آدمی = جُوٹھ

دَھون : ث. گردن ▫ گچّی ، گاٹا

دَھون (دھرون): مص. دبنا، خمیدہ ہونا ▫ لفنا ، دَھوں جانا

دُھوہ : ث. پیٹ درد ، دردِ جگر ▫ کالجے دی پیڑ :۔ میرے دُھوہ کلیجڑے پئی جرے نی (وا) ۔ (۲) کھینچ ▫ کھچ ، دُھوہن دی کار، [مص. دھوہن/ دھرُوہن]

دھی : ث. بیٹی ◘ جائی : (دھی دھیانی) - (۲) ← دِھیری

دھیان : ذ. شادی کے موقع کی ایک مشہور رسم ◘ راتھا چاری -(۲) خیال، وچار

دَھیانن : تاڑنا ، وچارنا ، غور کرنا

دِھیر : ث. دِھیرج ، صبر و استقلال - اِستقامت ◘ پکیائی :— ندی کنارے رُکھڑا کِچرک بَنھے دِھیر؟ (اکھ)

دِھیری ، دِھیوی : آنکھ کی پُتلی ◘ کا کی

دھیک: ث. بکائن ◘ دھریک:— میرے ہاں دِیاں دھیکاں پُھلّیاں؛ کِچرک رہاں من ماری ؟ (ل گ)

دھیلا : ذ. دھیلا، ½ پیسا (پُر)

دھیلی: ½ روپیہ ، اٹھنی ◘ اٹھیانی:— میلا میلیاں دا پُھولے دھیلیاں دا (ل گ)

دِھیوڑی : نک. بیٹی ◘ دھی :— پیو دے گھر دو دھیوڑیاں آہ وی سَوھرے ٹُر گئیاں (ل گ)

دَھیں پٹاس: ث. مار کُٹائی ◘ دھامبڑ، کُٹ

(ڈ)

ڈابا : ہلاکت خیز / گھرا بھنور ◘ ڈاہڈا گُھمن گھیر (؟) :— اِس ڈابے کئی بیڑے ڈُبتے ... (سحم)

ڈابُو : ذ. حیرانی ، زاری ، فِکر ◘ مِنت ترلا : [— لتے]

ڈاچی : حی. سانڈھنی ◘ جوان اوٹھنی (پہلے سوئے) :— ڈاچی کِیتا وِیہ کوہ ٹوڈی کِیتا تِیہ کوہ (اکھ)

ڈاڈ . ث. درد کی لہر ، چیخ ◘ کُوک [ج. ڈاڈاں، — مار/نکل]

ڈاڈھ : ص. عزم ، ارادہ ، تحمل ، نیت ◘ پِستدا ، درڑھ ، سوچ دی پکیائی

ڈاڈھا (ڈاہڈا) : ص. زور آور ، جابر ، سخت ، سنگین ، کڑا ، شدید ، مشکل ◘ ضِدی، ڈِھیٹھ ،کرڑا، ہاڈا ، زبردست ، سختا ، ڈَہڈا :— ڈاڈھے دا ستّیں وِیہیں سَو (اکھ)

ڈار : ث. قطار ◘ پال ، آڈار :[کُونجاں / ہرناں یا سلا دی ٹولی]

ڈاری : ثص. ضِدی ، مکّارہ ، شوخ ، چالاک بدکار عورت :— مُنس دِیے ڈارِیے نی ! (وا)

ڈاکن : مص. قَے کرنا ◘ آگلچھن ، {حمث. ڈاکی : ہیضہ}

ڈاگر : ث. موٹی قسم کی گندم ◘ وڈانک

ڈال: ث. ٹہنی، شاخ ◘ ڈالی ، ڈَہنی - (۲) حرف : "ڈ"

ڈانجھ : ث. پیاس ◘ تیرِہ (تریہ) ، بھڑکی

ڈانگ : ث. [نک. ڈنگوری]. لاٹھی :— چوراں دے کپڑے ڈانگاں دے گز (اکھ)

ڈانگری : ذ. مویشی پالنے/چرانے والا ◘ واگی، ڈنگرچارن والا:— بھٹھ غُلاماں دوستی ؛ ڈُوم ڈانگری تے پوستی (اکھ) -/ ڈوم ڈانگری نہیں دانا ہُندے (وا)

ڈانور : مُل. ث. مکڑی :— ڈانور وانگ سبھو کم فریب دا (اکھ)

ڈاہ : ذ. کینہ ، حسد - رشک ◘ خار، ساڑا - (۲) خبر ◘ دس ، لادھ :— ڈاہ دِتا چور نہیں مردا (اکھ) - (۳) تھم ، تُل ، تھمّی

ڈاھن: مت.[لا. ڈہن، ڈٹھن] دھرنا ، بچھانا ▫ اگے رکھن (کھوان پیان لئی)، وچھان :۔ گوڈے گوڈے کُوڑا، ڈاہ بیٹھی مُوہڑا (اکھ) ۔ (۲) مصروف رکھنا ▫ رُجھان : [کمیں ڈاہن] ۔ (۳) پھیلانا ▫ اڈن :۔ بیجیا نہ واھیا، کاھنُو پٹلا ڈاھیا ؟ (اکھ) ۔ (۴) بڑی ٹہنی ▫ ٹہنا ، ٹہن (ذ.)

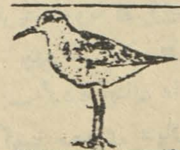
ڈاھوں : ح. ہرگز ▫ مُولوں ، ھڈوں

ڈاھی : ح. خبر ▫ ڈاہ ۔ (۲) پکڑائی ▫ پھڑائی، ڈاہن دا کم/عمل : [گاہن توں گاہی تے واہن توں واہی]

ڈب : ذ. نشان ، بدنما دھبا ▫ پھٹیا ہویا داغ ۔ (۲) تہمد کا پلّو، کیسہ ▫ دھوتی/لُنگی دا ٹنگواں/بنھواں پلا، جس وچ کوئی شے رکھی/لکائی جا سکے :۔ میرا یار متّی دا راکھا ڈب وچ لیاوے چھلیاں (ل گ)

ڈب کھڑبا،ڈبکھڑبا: ص. بد رنگ۔ چتکبرا ▫ ڈباں والا:۔ ماں ماں ڈبی دے ڈبّی ڈب کھڑبّی دے! (ل گ)

ڈبا : ص. ڈبا ▫ وڈی ڈبی ، پیپا وغیرہ ۔ (۲)← ڈب کھڑبا ۔ (۳)← ڈبو :۔ ڈبا کُتا میرے ویر دا (ل گ)۔/رن بھیڑی تے داند ڈبا ، کی کیتو ای کڈھیا رہنا ! (اکھ)

ڈبکن : مص. ڈبکیاں لینا ▫ ڈوبے کھان

ڈبکو : ذ. پانی کا ایک پرندہ

ڈبن : لا. ڈوبنا ▫ بُڈن ، غرق [مت. ڈوبن]

ڈبو : ذ. ص. ڈبو کتا ▫ ڈب کھڑبا / ڈبا کتا ←!

ڈبوٗلیا : فا. غوطہ خور ▫ چوبھا، ٹوبھا ، چبھی مار ، کُھوہ صاف کرن والا

ڈبھکا : غوطہ ▫ ٹبھی ۔ (۲) تازہ [سجرا] پانی

ڈپٹن : لا. دوڑنا ▫ دڑکن (گھوڑا) ۔ [مت. ڈپٹان]

ڈپھ : ذ. دف ▫ ڈھول دی قسم ، [نک. ڈپھڑی]

ڈٹا : ص. ہٹا کٹا ▫ تکڑا، پہلوان ۔ (۲) مور کھ، مُشٹنڈا ۔ (۳) کارک، ڈاٹ ▫ بوتل دا ڈھکن ، ڈکا۔(۴) نڑی دا گٹا

ڈٹھ : ث. نظر ، نگاہ ▫ تکّ ، تاڑ :۔ چور ڈٹھ آئے (اکھ)

ڈٹھا : مف. دیکھا ▫ ویکھیا :۔ میں کیل پر ڈٹھا(ل گ) ۔/سُنیا ڈٹھیاں جھا نہ مُول ہوندا ... (وا)

ڈٹھن : لا. بچھنا ▫ وچھن (ڈہن)[منجی ۔] :۔ دن لتھا ، چرخا ڈٹھا (اکھ)

ڈڈ : ث. مینڈکی ، (ذ. ڈڈو) :۔ ڈڈ ٹپ کنگنی ، ڈانگو ڈانگ کپاہ (اکھ)

ڈڈ : ث. بل ▫ چوہے دی کھڈ ، رڈ (ذ.) پاؤں کی کجی ، ٹیڑھا پن ▫ ڈڈیاں ہون دی حالت ، ڈڈپن

ڈڈا : اناج ، چنوں کی پھلی ▫ اِک ہولہ/ہول (ث.) پھلی ، مکئی دا ہرا دانہ

ڈُڈا : ص. پھڈا ، کجبا ▫ پھڑا ٹِھبا ، ڈِنگ پیرا ←

ڈڈرا : ص. ادھپکا (گندم وغیرہ کا سِٹا) ▫ آبتھو (سِٹا)

ڈڈو : ذ. مث. مینڈک ▫ پانی دا مشہور ، جی [نک. ڈڈ، ڈڈی، ڈیڈر] — کرن گڑیں گڑیں دا.

ڈڈیان : مص. خوف سے چیخنا ▫ ہاں ہاں کرن، چیکن، ڈاڈاں نکلن - (۲) ٹرانا ▫ ڈڈو دا بولن

ڈراکل : ص. بزدل ، ڈرپوک ▫ ڈرو

ڈرکن: مص. روکنا ▫ ڈکن :— میرا بیڑا اڑیا وچ کپراں دے جتھے مجھ نہ جاندے ڈرکے! (با ؟)

ڈُسکن : مت. سسکنا ▫ ڈُسکوں ڈسکوں کرنا ساہ کھچ کھچ کے رون [حذ. ڈُسکارا ، ڈسکورا، ڈُسکنا] :— ہن ڈُسکنا کاسنو لایا ای (وا)

ڈغا: ذ. ڈنکا ، دف کی چھڑی ▫ ڈھول دی سوٹی چھڑی کی ضرب :— اِکسو ڈغے پنڈ منگنا (محم)

ڈک : ذ. ٹکرا شلغم کا بیج ▫ ڈکرا ، لکڑ دا ٹوٹا

ڈکا : رکاوٹ ، ڈاٹ ، بند (پانی روکنے کا) ▫ روک ، بنھ

ڈکڈولا ، ڈکو ڈولا : ہلچل ، ڈانواں ڈول ہونا ▫ محتاجگی ، ڈابُو، ڈگڈول

ڈاکر: ٹکڑا ▫ بیرا ، ٹوٹا، ڈک - (ص.) بُرا ، چالاک

ڈکن : مص. بند کرنا ، روکنا ، بند لگانا ▫ ڈکا لان ، باز رکھنا ، ڈرکنا ، ڈکا لان ، روکن ، ٹھاکن ، ہٹکن، ہوڑن

ڈُکن : مص. نشانہ لگانا ▫ پھنڈن ، چُٹن ، ٹیک آڈان

ڈِکن: مص. مخصوص طریق سے کھلاڑیوں کے دو فریق بانٹنا ▫ مڈھکن ، ڑکن

ڈگا ، ڈغا : ذ. ڈنکا ▫ ڈھول دی سوٹی

ڈگڈول : ث. ڈگمگاہٹ ▫ پیر ڈولن - ڈول ، تھڑک

ڈِگن : لا. [مت. ڈیگن]. گرنا ▫ ڈھٹھن ڈھین :— ڈگ ڈگ کے سوار ہوئیدا اے (اکھ)

ڈُگھ : ذ. چھڑی کا موٹا سرا

ڈگھن ، دگھن : لا. دغدغ بجنا ▫ کھڑکن وجن :— سم بکی دے کھڑکدے جیویں لوہے پئے ڈگھن (پیلو)

ڈل : ث. ویران کنواں ▫ ڈھٹھا کھوہ، انتھی کھوہی ، اجڑیا ہویا کھوہ

ڈِلاہ : ذ. مغرب ▫ لہندا (پاسا)

ڈلکن ، ڈلھکن : لا. شعاعیں چھوڑنا ▫ چمکن ، [حش. ڈلک]

ڈُلھن : لا. [مت. ڈولھن]. بہنا ▫ رُڑھن (۲) گر پڑنا ▫ کِر جان :— جے میں جاندی تیلاں نے ، ڈُلھ جانا ، سامبھ سامبھ بک بھردی! (ل گ) - (۳) فریفتہ ہونا ▫ ریجھن

ڈلی : چھوٹا ڈلا ▫ ڈھیلی ، ٹکڑی :— ددھ آہناں دا بھوں متھا جیوں گھیو مصری دیاں ڈلیاں -/ نی توں مشری کر کے جانیں متراں دے لون دی ڈلی (ل گ)

PANJABI DICTIONARY

of

CLASSICAL & CURRENT PANJABI LANGUAGE

★ Panjabi to Urdu & Panjabi ★

VOL. 1.

Compiled & Edited By

I. A. Panjabi

Publishers :

Saaddi Panjabi Academy

30/8 Usmania Street